

EROII NEAMULUI

Fondată în 1996; Serie nouă
Anul XIII, Nr. 2 (47), 2021

GLORIE ETERNĂ
EROILOR CARE
ȘI-AU JERTFIT VIAȚA
PENTRU PATRIE
ÎN ANUL 1944.

*„E DUREROS CÂND MOR
MULȚI PENTRU ȚARĂ,
DAR ȘI MAI DUREROS
CÂND TRĂIEȘC
PUȚINI PENTRU EA.”*

S-loc. IONESCU IULIUS - Reg. 2 Inf.
S-loc. ROȘESCU TOMA - Reg. 2 Drb.

Plt. POENARI PETRU - Reg. 3 Drb.
Srg. Inst. COBĂLCESCU ION - Reg. 9 Inf.
Srg. AMARIEI GHEORGHE - Reg. 4 Ros.
Srg. BERBEC PETRE - Reg. 7 Cav.
Srg. VÂLCEANU CONSTANTIN - Reg. 5 Ros.
Srg. BOGHIU CONSTANTIN - Reg. 2 Drb.
Srg. TUDOR TRAIAN - Reg. 5 Ros.
Cpr. VASILESCU CONSTANTIN - Reg. 9 Inf.
Fr. MARIN DUMITRU - Reg. 2 Drb.
Sol. IONICĂ IOAN - Reg. 2 Inf.
Sol. BĂIESU MIHAI - Reg. 19 Inf.
Sol. MACARIE AUGUSTIN - Reg. 2 Drb.
Sol. SECĂREANU DUMITRU - Reg. 19 Inf.
ȘI PATRU EROI NECUNOSCUȚI

S-A RIDICAT ACEST MONUMENT
DE CĂTRE PRIETARIA ARDUD
ÎN ANUL 2011

Această publicație a fost tipărită cu sprijinul Consiliului Județean Satu Mare. Responsabilitatea conținutului revine autorilor și nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Consiliului Județean Satu Mare.

Județul Satu Mare
Consiliul Județean

Ministerul Culturii prin Direcția Județeană de Cultură Satu Mare

EURO INSOLV SPRL
Satu Mare

S.C. SAMGEC SRL
Satu Mare

S.C. EXPEDIENT SRL
Satu Mare

S.C. Prestări Manopera Intracomunitară SRL Satu Mare

S.C. PETROCOM SRL Satu Mare

Coperta față: Obeliscul de pe mormântul comun al eroilor de la Ardud, jud. Satu Mare

Coperta spate: Crucea - Monument al Eroilor din Racova, comuna Supur, jud. Satu Mare

„EROII NEAMULUI” este o revistă de cultură și educație patriotică, apolitică și neguvernamentală, editată trimestrial de Asociația Civică „Tempora” Satu Mare și Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” - filiala Satu Mare, în colaborare cu Muzeul Județean Satu Mare.

REDACȚIA

Redactor coordonator: col. (r) Voicu ȘICHET

Redactori: dr. Viorel CIUBOTĂ, dr. Viorel CÂMPEAN, dr. Daniela BĂLU, col. (r) Mircea BLIDERAN

Colaboratori (pentru acest număr): Academician, prof. univ. dr. Ioan Aurel POP, conf. univ. dr. pr. Constantin Valer NECULA, pr. dr. Cristian BOLOȘ, ing. Mircea PÎRLEA, pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN, prof. dr. Ovidiu T. POP, dr. Marta CORDEA, dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU, col. (rtg.) dr. Constantin MOȘINCAT, ing. ec. Cristian MAREȘ, ing. Dariana GROZA, ing. Angela FAINA, prof. Carol C. KOKA, prof. Marius HORȘIA, Lacrima TEOCAN ISTRĂUAN, Prof. Dr. Ioan CORNEANU, Diana KINCSEȘ, Anca CHIȘ, Preot Radu ȘIMONCA

Tehnoredactare computerizată: Vili Alina Marinela PFA

ISSN 2067 - 5801

Contact: Satu Mare, B-dul Vasile Lucaciu nr. 17/8, jud. Satu Mare

Telefon: 0740-084131

e-mail: voicusichet@yahoo.com,

www.asociatia-tempora.ro

facebook: Asociația Tempora România 100

Toate drepturile rezervate autorilor și redacției.

Răspunderea pentru opiniile exprimate în paginile revistei revine în exclusivitate autorilor.

Cuprins

Pag. 2	Academician, prof. univ. dr. <i>Ioan Aurel POP</i> - Educația patriotică în familie și școală
Pag. 6	Conf. univ. dr. preot <i>Constantin-Valer NECULA</i> - Înălțarea Domnului - fundamentul teologic al Pomenirii Eroilor
Pag. 9	Col. (r) <i>Voicu ȘICHET</i> - Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (XLVI)
Pag. 15	Preot dr. <i>Cristian BOLOȘ</i> - Modele creștine de eroism (XLIII) - Târnosirea Paraclisului cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din incinta Colegiului Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare
Pag. 19	Prof. dr. <i>Ovidiu T. POP</i> - Arc peste timp la Colegiul Național Mihai Eminescu Satu Mare, de la Capela greco-catolică la Centrul spiritual și cultural „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”
Pag. 25	<i>Diana KINCSEȘ, Anca CHIȘ</i> - Glorie și recunoștință veșnică eroilor neamului! Ziua eroilor sărbătorită la Sărauad -11 iunie 2021
Pag. 27	Dr. <i>Daniela BĂLU</i> - Omagierea Eroului necunoscut de la Sărauad - recunoștință, flori și demnitate națională
Pag. 30	Prof. <i>Marius HORȘIA</i> - Contribuția filialei locale a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” și a revistei „Eroii Neamului” la păstrarea, dezvoltarea și promovarea patrimoniului cultural sătmărean
Pag. 33	Col. (rtg.) dr. <i>Constantin MOȘINCAT</i> - 80 de ani de lacrimi și durere (IV)
Pag. 42	Dr. <i>Viorel CÂMPEAN</i> - Jurnalul de război al sanislăuanului Ioan Gh. Mureșan, editat la Târgu-Mureș
Pag. 47	Dr. <i>Marta CORDEA</i> , Dr. <i>Viorel CÂMPEAN</i> - Noi informații referitoare la Detașamentul Păuliș
Pag. 52	Dr. <i>Viorel CIUBOTĂ</i> - Vizita familiei regale la Carei în 25 mai 1919
Pag. 56	Preot <i>Radu ȘIMONCA</i> - Mântuitorul Iisus Hristos în fața instanței de judecată pământești
Pag. 61	Dr. ing. <i>Luminița Cornelia ZUGRAVU</i> - Leul împlinește 180 de ani. De unde vine denumirea de leu...
Pag. 67	Ing. <i>Angela FAINA</i> - Prima carte în limba română, scrisă și tipărită de diaconul Coresi
Pag. 73	Ing. <i>Mircea PÎRLEA</i> , <i>Lacrima TEOCAN ISTRĂUAN</i> , Prof. Dr. <i>Ioan CORNEANU</i> - Andrei Șaguna (1808 – 1873), Mitropolit al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania și Ungaria, diplomat, om politic și de cultură, luptător pentru emanciparea națiunii române
Pag. 76	Pr. prof. <i>Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN</i> - Ortodoxia în istoria și în societatea contemporană (IV)
Pag. 79	Ing. <i>Dariana GROZA</i> - Eroinele României. Maria Cunțan – „Duoasa cântătoare a plaiurilor ardelene”
Pag. 82	Prof. dr. <i>Ovidiu T. POP</i> , Dr. <i>Viorel CÂMPEAN</i> - Activitatea profesorului eminescian Gavril Barbul în Sătmarul interbelic
Pag. 84	Ing. ec. <i>Cristian MAREȘ</i> - Dreptul istoric, situația de fapt și câmpul de luptă al internetului (II)
Pag. 88	Dr. <i>Viorel CÂMPEAN</i> - 50 de ani de la moartea lui Simion Coman, prefect al județului Satu Mare între anii 1938-1940
Pag. 91	Prof. <i>Carol C. KOKA</i> - Jan Urban Jarnik: „Limba română este deopotrivă de scumpă tuturor”
Pag. 93	Prof. dr. <i>Ovidiu T. POP</i> - Condițiile în care s-a reluat procesul de învățământ la Liceul Mihail Eminescu din Satu Mare
Pag. 95	Dr. ing. <i>Luminița Cornelia ZUGRAVU</i> - Drepturile omului – dreptul la energie. Căi spre un viitor viabil

Educația patriotică în familie și școală

Academician, prof. univ. dr. Ioan Aurel POP
Președintele Academiei Române

Nu am să înțeleg niciodată de ce „Patria” a ajuns să fie un subiect de persiflare și chiar de dispreț și de ce „patrioții” sunt repudiați astăzi, în anumite medii, ca fiind „naționaliști”. Veți spune că și pe vremea lui Caragiale era așa, numai că atunci, gluma era glumă, iar țara era țară. Generația lui Caragiale - incluzându-l aici pe dramaturgul însuși - a construit România Întregită.

Îmi vin în minte mereu, de câte ori aud astfel de remarci fără noimă, cuvintele lui Ion Creangă, din „Amintiri”: „Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!”. Nu numai că le-am citit și recitat mereu, dar le-am auzit și rostite de Mihail Sadoveanu, cu vocea sa inconfundabilă, păstrată în Fonoteca de Aur a Radiodifuziunii Române. De curând, mi-a fost dat să aud - pe fondul crizei provocate de un act violent și tragic, de rasism, din Statele Unite - că nici Creangă și nici Sadoveanu, neaplicând principiile „corectitudinii politice”, nu mai sunt actuali și că ar trebui ocoliți. Bine că, deocamdată, nu-i condamnăm post mortem!

Creangă vorbește despre bucuria copilăriei petrecute în familie și cu familia: „Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea! Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa. Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: Ieși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea și vremea se îndrepta după râsul meu...”.

Universul familiei era dublat de universul satului, patria cea mică, iar temeiurile educației se

puneau în aceste universuri. În familie se învățau primele noțiuni despre viață, credința și cuviința, dar, mai presus de toate, cum să deosebești binele de rău, cum să ocolești răul, ca să faci binele. Natural, copiii nu reușeau de la început să facă asta, dar atâta repetau până când reușeau. În familie învățau limba, obârșia moșilor, cutuma, tradiția, rânduiala locului și multe altele. Veți spune că lucrurile s-au schimbat mult azi, în era digitalizării, că familia și satul nu mai au aceeași coeziune, dar ce bine este pentru suflet să știm cum a fost odată! Poate descoperim în acea atmosferă - care le poate părea unora idilică - anumite constante, potrivite să fie activate astăzi.

Școala adăncea această educație începută în familie, prin inocularea în mințile tinere a cunoștințelor sistematice despre țară și despre lume. Între aceste cunoștințe, un loc important era rezervat datelor despre România și despre poporul român. Școala, mai ales prin disciplinele numite identitare - limba și literatura română, istoria, latina, geografia, religia etc. - construia și înnobila conștiințe. Și ce oameni au ieșit din aceste școli, din moment ce au onorat catedre universitare de pe toate meridianele lumii, ducând cu ei mesajul acestui popor de la Dunăre, de la Carpați, de la Crișuri și de la Nistru! Ceva s-a rupt între timp din coarda sensibilă a națiunii române, iar pierderea aceasta s-a produs, în parte măcar, prin perversitatea educației.

Rușinea pe care o resimt mulți intelectuali subțiri și rafinați, când vine vorba de România, de identitatea românească, de unitatea noastră politică, de ideea conservării valorilor naționale, de Eminescu și de Creangă (unul ajuns „cadavru în debara”, iar celălalt prea „țărănos, regional și arhaic”), de „calofilul” Coșbuc și de „naționalistul” Goga etc., ne plasează ca entitate etnică, ca națiune și ca țară într-un loc obscur, demn de compătimire și de dispreț. De altminteri, străinii veniți în oșpeție pe la noi ne confirmă mereu răul pe care ni-l facem singuri noi, românii. Răul acesta nu poate fi egalat de denigrările niciunui străin, de nicio altă cârtire, de niciun denunț făcut de inamicii externi pe la înaltele curți europene și euro-atlantice (cum li se zice acum). Nu este vorba aici de critica criticii! Că ne criticăm

singuri este foarte bine, numai că ne criticăm fără să punem nimic în locul relelor (reale ori imagine) constatate și o facem cu o patimă demnă de o cauză mai bună. Ne autoflagelăm cu sete, cu înverșunare și cu ură față de țara aceasta, față de poporul acesta, față de tot și de toate de pe la noi. Se conturează astfel o hidoasă auto-lehamite generală față de lumea noastră românească.

Ceea ce este mai trist este că nu a fost așa mereu! Nici pe vremea când s-a făcut această țară, liderii nu se purtau cu mânuși, ci se veștejeau reciproc, se pârau, se înjoseau în limbaj colorat (la asta suntem campioni și astăzi!). Dar, dincolo de orice orientare politică și chiar grad de cultură, au pus împreună umărul pentru țară, aproape la unison, ca într-o simfonie. Exista parcă atunci un cuvânt de ordine subînțeles: „să nu hulim cele sfinte”, iar între acestea se aflau și Țara și Națiunea. Nu dau decât un exemplu și nu unul din lumea laică - care se inflamează mult mai acut și se repede ușor la invective - ci din viața noastră bisericească, greu încercată și ea astăzi. De la 1744 (când Ioan Inochentie Micu Klein a convocat la Blaj un Sinod General (un fel de congres național românesc, dincolo de orice diferență confesională), trecând prin actul fundamental al națiunii numit *Supplex Libellus Valachorum* (1791-1792) și semnat de Gherasim Adamovici (ortodox) și Ioan Bob (greco-catolic), prin Revoluția de la 1848-1849 (Marea Adunare Națională de la Blaj, prezidată de episcopii Andrei Șaguna, ortodox și Ioan Lemeni, greco-catolic), prin Mișcarea Memorandistă (1881-1894) și ajungând la 1918 (greco-catolicul Iuliu Hossu, viitor cardinal și ortodoxul Miron Cristea, viitor patriarh), ierarhii celor două biserici românești din Ardeal și liderii laici de ambele confesiuni - deși nu se iubeau deloc, ba, dimpotrivă, aveau dese momente încordate și chiar conflicte - au fost împreună, uniți în asumarea rolurilor de lideri ai națiunii, nelăsând să răzbată nicio fisură în exterior. Diferențele erau normale, dar până la țară și la națiune.

Azi ne prezentăm, din păcate, lumii, drept epigoni jalnici, antagonici, gata de bârfe mărunte și de delațiuni, de minciuni și de teribilisme, de contrafaceri și de șmecherii. Mai mult, ne mândrim cu răul făcut semenilor, ca indivizi și colectivități, ne exhibăm - sub masca dreptății și sub pretextul onestității - veninul, scoatem mereu la lumină urdori și întunecimi, combatem orice inițiativă de bine, tocăm mărunț până și ultimele instituții în care dezorientații români mai au o brumă de încredere. „Iarna vrajbei noastre” se prelungește - prin ingeniozitate românească - sine die, încât nu

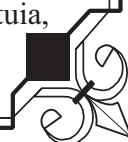
mai vedem nicio salvare.

În această atmosferă încărcată de nemernicie, vin să vorbesc eu, cel din urmă menit, despre nevoia educației chibzuite, din nou. Dar nu cred că se poate altminteri, fiindcă prea multe auzim și vedem despre hăul țării, ca să nu ne pese.

Aflăm în fiecare zi lucruri năucitoare, de genul: trecutul ne este maculat și mincinos redat; provinciile istorice ne despart și nu ne unesc; diferențele regionale dintre români sunt și genetice (bazate pe A.D.N.!); prezentul este catastrofic; tinerii nu pot studia și nu se pot realiza decât afară; a te pune în serviciul acestei țări este o crimă; în România, doar hoții prosperă; imnul național este prost; ziua națională este nepotrivită; limba română este bună numai pentru înjurături; viitorul devine pe zi ce trece tot mai sumbru etc. În acest cadru, a îndemna la luciditate și la schimbări în bine apare, pentru unii falși profeți, drept dovadă de ramolism și de sechele comuniste. Din toate acestea, spectatorii atenți, subiecții, adică românii de rând, nu pot înțelege decât un singur lucru: că vine apocalipsa și nu avem altceva mai bun de făcut decât să lăsăm totul baltă, să ne luăm lumea în cap, „să ne mutăm în altă țară” (ca-n „Oltul”, de Octavian Goga). Cu alte cuvinte, lumea noastră românească este iremediabil rea, atât de rea încât - vorba unei femei simple, de la țară, evocate de un mare actor - „mă mir că dimineața se mai face ziuă”! Poate nu suntem demni decât de veșnicul întuneric care va să ne lovească nu peste mult.

Cu toate acestea, dacă mai există educație (educație vie și nu făcută prin aparate) pe lumea aceasta, popoarele și patriile trebuie să fie cunoscute și prețuite. Aceasta înseamnă că „treaba” patrioților este încă de mare actualitate. Ce poate să însemne concret aceasta? Înseamnă că, în școală, cunoștințele generale nu se pot opune spiritului național și că cele două principii de completează și se armonizează. De unde vine atunci marea adversitate și chiar ură a unora față de națiune și față de spiritul național? Cred că vine, dincolo de anumite interese apărute deloc dezinteresat, din cel puțin două confuzii, pe care mulți le promovează din ignoranță și inconsistență logică.

Prima confuzie se leagă de considerarea națiunilor drept cauze ale conflictelor sângeroase care au brăzdat omenirea. Or, cauzele acestor războaie sunt interesele unor elite restrânse care au ajuns să domine scena mondială. Nu națiunile au declanșat războaiele, ci ele au fost folosite drept pretexte și apoi drept „carne de tun”. Și chiar dacă anumite națiuni ar fi fost convinse că războiul este absolut necesar și ar fi agreat declanșarea acestuia,

națiunea, ca entitate, nu este blamabilă. Războaie s-au purtat pe lumea asta și în numele dragostei, al familiei, al credinței religioase, al libertății, al democrației etc. Oare se cuvine ca, pentru asta, să blamăm dragostea, familia, credința, libertatea sau democrația?

A doua confuzie se referă la suprapunerea voită dintre naționalism (ca sentiment de dragoste față de propria națiune) și xenofobie (ideologie axată pe ura față de străini), pe de o parte și la congruența dintre naționalism și șovinism (ideologie care cultivă ura și dușmănia între popoare și națiuni, precum și ideea superiorității unei națiuni în raport cu altele), pe de altă parte. Din această pricină, noțiunea de naționalism, care era foarte onorabilă până în prima parte a secolului al XX-lea, a ajuns să aibă azi sens negativ. Un naționalist nu mai este (pentru unii) un iubitor de națiune și de națiuni, ci un egoist mânat de ură față de alții. Cum naționalismul a devenit ciumat, nici națiunile nu au avut, în ochii multor formatori de opinie, o soartă mai bună. Asta până de curând, când valorile unor națiuni - valori intrate în cotidian și considerate eterne - au fost periclitate, atacate, diminuate și chiar distruse.

Azi, globalismul artificial și gândit ca armă împotriva națiunilor este pus tot mai serios la îndoială, iar spiritul național - considerat de către mulți învechit sau relicvă a istoriei - a reînviat în locuri unde părea inexistent, adică în Occident, în Anglia, Franța, Olanda, Spania, Italia sau, mai aproape de noi, în Polonia, Ungaria, Cehia etc. Eu nu laud neapărat aceste „reînvieri”, pentru că ele, dacă nu există vigilența instituțiilor democrației, pot deveni primejdioase. Dar sunt dator să constat că națiunile nu sunt (ca și popoarele care le stau la bază) realități temporare, create prin decizia omului sau a unor instituții omenești, ci sunt comunități organice, create de Dumnezeu, de istorie, de cutumă, de acumulări îndelungate. Dar nici ideea globală nu este străină spiritului omenesc, pentru că oamenii au visat mereu să frângă barierele și granițele, să comunice liber și continuu, să se simtă egali și cetățeni ai universului. Cea mai mare eroare este contrapunerea celor două principii, național și universal. Ele nu pot exista unul fără altul.

În consecință, suntem obligați să reținem un lucru tulburător: școala cea bună unește și armonizează cele două principii - universal și național -, ferindu-le de exagerări, de confuzii și de contradicții artificiale. Școala cea bună și autentică este a universului și a națiunii (națiunilor) în mijlocul căreia funcționează. Apărarea spiritului

românesc în școlile românești este o garanție a înțelegerii, acceptării și prețuirii tuturor celorlalte națiuni în cadrul concertului - destul de distonant în acest moment - al Europei și al lumii. Servind națiunea română și limba română, liceul are privilegiul de la sluji și alte națiuni, grupuri etnice mai mari ori mai mici, limbi și dialecte, de circulație mai largă ori mai restrânsă, într-o armonie universală și într-o comuniune globală.

Sunt oameni care se feresc să recunoască rolul fundamental al educației și care cred că prin matematică, fizică și chimie, biologie, muzică și astronomie nu se face educație, ci că se transmit doar cunoștințe. Fals! Orice profesor, prin orice disciplină școlară, face educație, chiar dacă nu știe sau nu vrea asta. Dacă este așa - și așa este - oare nu ar fi mai bine să fim conștienți de acest lucru și să facem educație bună, responsabilă, utilă pentru țară și pentru lume? Din păcate, mesajele proaste se receptează mai repede și mai ușor decât cele bune.

Disciplinele școlare clasice sunt valabile, pentru că sunt verificate de experiența istorică. Nu este nevoie de discipline noi, din cel puțin câteva motive: vechile materii școlare acoperă cam toată paleta cunoașterii; introducerea de noi discipline presupune eliminarea unora dintre cele vechi sau trecerea, mai peste tot, la câte o oră pe săptămână, ceea ce ar fi catastrofal; noile cunoștințe sau domenii necesare (educația igienică, economică, bancară, de nutriție sănătoasă, ecologia, protecția mediului, politețea etc.) nu au cum să devină materii școlare și nu este nevoie de acest lucru; este de ajuns să fie conținuturi în materiile existente. De când este lumea, educatorii i-au învățat pe elevi cum să se poarte în viață, cum să circule, cum să vorbească, cum să se primească, cum să respecte natura și pe aproapele lor, ce să mănânce și cum să mănânce etc., fără ca pentru aceasta elevii să aibă nevoie de note, de teze și de alte discipline decât cele consacrate.

Disciplinele de științe exacte, naturale și tehnice rămân esențiale. Fără ele nu se poate face școală, adică pregătire pentru viață. Dar haideți să nu renunțăm la umanitate și să nu acuzăm științele sociale de toate relele de pe lume, să nu reducem orele de română, de istorie, de latină, de geografie, de filosofie etc.! Pe lângă alternativa și pe lângă exercițiul minții pe care ni le oferă, disciplinele acestea ne ajută să nu devenim pietre peste pietre. Limba română este cea mai frumoasă creație spirituală a poporului român, este o construcție pe care numai noi, oamenii, o putem distruge, nu timpul, nu vântul, nu intemperiiile și nici

catastrofele naturale. Iar istoria este viața noastră, fiindcă în viața noastră se cuprinde tot prezentul celor care au trăit în trecut. Ca sămânța plantei, viața noastră are în ea toată zestrea lăsată de înaintași. De ce s-o acoperim de ignoranță? Azi, când ne ducem la Roma, la Paris și la Londra și vedem un capitel corintic, o ogivă gotică ori o statuie de rege, împărat, politician sau om de litere ori de știință, avem șansa să nu ne simțim ca vițelul la poarta nouă, ci să recunoaștem, să prețuim, să știm. Cum să conștientizăm ceea ce avem șansa să vedem, dacă nu facem școală serioasă? Omenirea are o experiență în privința educației, iar aceasta trebuie continuată și valorificată.

Să-i prețuim mai întâi pe elevi, pentru că fără ei profesorii ar fi de prisos și pentru că ei sunt profesorii de mâine. O să ziceți că nu toți elevii se fac profesori! E drept și nici nu trebuie, dar cei mai buni absolvenți trebuie să fie, măcar pentru o vreme, și profesori, fiindcă numai din profesori buni ies elevi buni. Elevul este o mlădiță, iar mlădițele trebuie ocrotite. Cel mai ușor lucru pentru un șef (iar profesorul este un fel de șef, fiindcă dirijează un grup) este ispita de a fi ironic, orgolios, rău, vindicativ. Evident, la școală, neștiința ori alte abateri se cuvin sancționate, dar cu generozitate, seninătate și blândețe. Elevul este maturul în nuce și de el trebuie să avem grijă. Jignirea unui elev de către un profesor poate să aibă urmări psihice pentru întreaga viață a celui aflat în formare în momentul agresiunii verbale. Trebuie, firește, să-i cinstim și pe părinții elevilor, deoarece ei le-au dat naștere elevilor noștri, ei sunt foști elevi și ei veghează ca răsadul să devină ființă matură întreagă.

Să avem grijă și de profesori, care nu au nevoie de mare lucru, nu cer pensii speciale (cine le-ar da?) și nici averi materiale. Unde ați văzut profesor bogat, bogat în sens propriu, nu cu niște bani puși deoparte pentru bătrânețe? Profesorii nu pot deranja pe nimeni pe lumea asta, din moment ce se mulțumesc cu un „Bună ziua!”, cu binețea firească. Iar dacă cel care dă binețe mai adaugă și vorba magică „Mi-ați fost profesoară!” ori „Mi-ați fost profesor!”, atunci omul de la catedră nu mai are nevoie de nimic. Își oprește un nod în gât și merge mai departe, poate adus ușor de spate, dar cu o lumină în ochi care face să fie înnobilit ca de o aură cerească.

Dascălii și elevii sunt ecuația școlii, iar aceia care au fost și sunt la școli de mare tradiție pot spune Et in Arcadia ego!, pentru că sunt privilegiații sorții. Clădirile au rostul lor, au valoarea și au farmecul lor, dar sufletele contează

cel mai mult. Să le spunem tinerilor că locul românilor este în România, că avem și noi școli bine, în care trebuie să învețe. Corifeii generației Marii Uniri aveau locuri de muncă extraordinare (plătite regește) la Paris sau în alte centre din Occident și, totuși, au venit la Cluj, ori la București, ori la Iași, ca să construiască pe solul părinților și bunicilor lor. Ei ne-au învățat - cum ar fi spus Vasile Pârvan - „datoria vieții noastre”. Școala transmite virtuți și valori - dincolo de cunoștințe - dar transmite mai ales încredere și speranță. Un dascăl nu are voie să ucidă speranța și să zdruncine încrederea. Iar cei care, acum un secol, au făcut România Întregită au avut, se pare, mai multe cunoștințe decât noi, dar au avut, cu siguranță, și mai multă speranță și mai mare încredere, chiar și atunci când totul părea pierdut. Secretul reușitei lor a fost munca, în acord cu vechiul adagiu latin, uitat astăzi: „Natura nu dă nimic omului fără mare stăruință” (Nihil homini natura, sine magno labore, dat).

Ar fi bine să le urmărim pilda întru toate cele de bine, să ne învăluim de setea cunoașterii și să construim, nu să dărâmăm. Construcția înseamnă a-i învăța pe copii și pe tineri că educația, școala, cultura, credința sunt cheia succesului, nu averea, învârteala, șmecheria și minciuna. Înaintea plăcerii și a confortului trebuie puse munca și stăruința, iar înaintea egoismului trebuie să stea dăruirea pentru aproapele nostru. Numai că, din această dăruire generală, nu ne putem exclude valorile noastre de români, fiindcă, dacă nu mai suntem români, nu vom fi nimic decât frunze în bătaia vântului. Părinții și dascălii trebuie să-i învețe pe copii enorm de multe lucruri care țin de esența noastră umană, dar unul nu poate lipsi dintre ele: iubirea de neam, de strămoși, de valori, fără de care nu avem cum să înțelegem și să iubim alte neamuri și alte valori și nici omenirea în ansamblul ei. Orice pădure trăiește prin arborii ei, așa cum lumea globală există prin concertul națiunilor sale. Să facem ca „muzica” acestui concert să aibă acorduri divine, capabile să exprime „Oda bucuriei”!

Notă: Conferința ținută în parohia Tăuți (preot paroh Florin Parasca), comuna Florești (jud. Cluj), în aer liber, în 19 iunie 2020, cu respectarea regulilor de distanțare fizică și cu o tendință de mare apropiere spirituală. A fost de față I.P.S. Andrei, mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului”. ISSN, ISSN-L 2247-4374

Înălțarea Domnului - fundamentul teologic al Pomenirii Eroilor

Conf. univ. dr. preot Constantin-Valer NECULA

A trebuit să treacă peste noi Primul Război Mondial și să împlinim Unirea românilor într-o Singură Țară pentru ca pomenirea eroilor să se împlinească după rânduiala de acum, în Joia Înălțării. Desigur că și până atunci se pomeneau Eroii, în diferite timpuri ale ritualului Bisericii. Colecțiile de fotografii ale Muzeului ASTRA din Sibiu, de pildă, păstrează astfel de momente de sărbătoare, iar Troițele ridicate pe culmi de deal ori în creste de munte au fost martore ale evlaviei la eroi încă înainte de Primul Război Mondial. Odată, însă, cu anii 1920-1923, efortul de a valoriza Eroii într-o Zi Națională a prins contur. Erau vii copiii, soțiile și părinții celor plecați la Domnul prin jertfa pentru Țară. Cred că dintâi această jertfă dăruită pentru Țară este temeiul pomenirii de către Biserica Ortodoxă a acestora. O asemănare a jertfirii din drag, ca un dar pentru un viitor mai bun pentru ai lor, pentru spațiul și oamenii prin care soldații – indiferent de grad- își închipuiau Țara. În asumarea fără ifose a acestei răstigniri, Eroii se aseamănă cu Hristos- Eroul, cel venit să ridice păcatele lumii. De multe ori, ziaristica vremii a reținut expresia, jertfa soldaților a fost privită ca expiatorie pentru întreg ethosul uman al vremii de atunci. Și, cred eu, de acum.

Timpul liturgic al Înălțării deține în el, sistemic, o serie de argumente care leagă pomenirea Eroilor de Înălțarea Domnului. În primul rând, știm că au trecut 40 de zile de la Patima, Moartea și Învierea Domnului Hristos. Înălțarea- de n-ar fi fost Învierea- ar fi fost timpul rânduit pomenirii Celui Care nu a Plecat deși plecase. Un soi de „parastas al lui Dumnezeu” de nu ne-am fi umplut de Înviere. Ori, până de Înălțare, la vremurile rigorii tradiției, nu erau pomeniți în parastase morții. Nu din uitare ori neatentie sau cinism pastoral, ci din nevoia de a „consuma” suflătește Liturgia. Nici o tristețe. Nici măcar radioasă. În timp, sigur, mai ales sub presiunea clocotitoare a lumii de azi, strictețea este uneori suspendată în favoarea îngăduirii sprijinului sufletelor ce nu-și află forța interiorizării credinței și nădejdi, ținând în ritual

evidența iubirii. Ori, Înălțarea era prima Liturghie în care Ectenia pentru cei adormiți se reactiva. Oamenii își auzeau morții din ultimele 40 de zile din comunitate ori pe cei care împlineau un răstimp în care ne așteptau dincolo de strălucirea de har a podmolului. Aici este una dintre liniile de sens ale pomenirii Eroilor. În fond, fiecare familie de român are în pomelnic câte un ostaș căzut la datorie. Un plecat prea devreme. Mai ales că războaiele se țin cu oameni tineri, cu tot ce înseamnă tinerețea lor: vise, dorințe, cutremurătoare iubiri. Ori, în accepțiunea populară, tinerii nu sunt rânduiți să moară. Ei sunt continuatorii vieții. Pomenirea Eroilor, în mod național, e și o formă de a le cere iertare că i-am trimis prea devreme să-și curme viețile. Uneori, neprețuindu-le moartea, proiectul de țară numit România fiind departe de a-și fi împlinit ținta.

Pomeniți de Biserică în Zi de Înălțare. Ce ține în ea Înălțarea? Prăznuirea momentului în care Hristos se înălță de pe pământ la cer, binecuvântând cu amândouă mâinile- de unde preluarea, în ritualul liturgic, de către Arhierei a binecuvântării cu ambele mâini. Mâinile lui Hristos intrate în lume ca mâinile unui copil, ceresc dar copil, cu semnele curăției și iubirii. Mâinile jucăușului copil Iisus, atentului adolescent Iisus, iubitorului Vindecător Iisus. Mâini care au făcut bine, au mângâiat și vindecat, au frânt pâinea și au dăruit pacea. În schimbul acestor binecuvântări lumea a lovit și scuipat, a rănit, a ucis. Mâinilor Lui le-a dat „în-cuierea”, adică lovirea cu piroane. Aceste mâini urcă la cer. Mâinile rănite, transfigurate de Înviere. Și trupul nostru omenesc șade de-a dreapta Tatălui. Purtând rănila trădării umane, Dumnezeu-Omul se urcă la cer cu umanitatea noastră restaurată. Asumată deplin și reasezată în posibilitatea mântuirii. Cât de minunat surprinde emoția momentului cântarea- vai, atât de uitată, a Vecerniei Înălțării: „Doamne, când te-au văzut apostolii înălțându-Te pe nori, Dătătorule de viață, Hristoase, s-au umplut de întristare; și cu suspinuri și cu lacrimi plângând, ziceau: Stăpâne, nu ne lăsa orfani pe noi, robii Tăi, pe care din milostivire ne-ai iubit, ca

un îndurat; ci trimite, precum ne-ai făgăduit, pe Preasfântul Tău Duh, să lumineze sufletele noastre” (A 4-a stihiră idiomelă a Vecerniei, Penticostar¹, p. 245). Cu alte cuvinte, o Plecare ce poartă cu sine o Nădejde. Plecarea Fiului Care propune deja- promisiunea fusese făcută în repetate rânduri de către Hristos- o Pogorâre de Duh. Ori, moartea eroilor este o plecare ce ține în ea- ascunsă și vădită deopotrivă- o Nădejde, o promisiune de împlinire. De aici încă un temei al Pomenirii Eroilor. Tot Vechiul Legământ era traversat de mărturia profeției Venirii Duhului Sfânt. Textele din Isaia 2.2-3 și 62. 10- 63.1-3,7-9 precum și teribilul text din Zaharia 14.1,4, 8-11 erau știute pe de rost de copiii Israelului, ba chiar Samarineanca- ce se închina într-un alt Templu decât cel de la Ierusalim, reținuse corect chipiurile și profețiile legate de venirea lui Mesia. Domnul Hristos, împlinind prin Jertfă proorociile, deschide și împlinirea Venirii Duhului Sfânt. Ori, Eroii, prin moartea lor, deschid o epocă de promisiuni împlinite. Jertfa lor- chiar părelnic inutilă, după regulile gândirii de acum, deși fiecare epocă istorică trebuie judecată după regulile gândirii epocii respective- este temei intrării într-o nouă eră de Duh Sfânt pentru popor și Țară. Nu. Nu este teoretizare. Trebuie privit așa cum este. Citiți memoriile celor care au trăit războiul- maculata de inconștiența de acum Linie Întâi- și veți descoperi cum au trăit clipele grele ale morții și învierii Țării și cum au văzut din libertatea de după fiecare conflict major o Cincizecime, o înnoire a propriilor vieți și idealuri. O pocăire de ratări. Pe unele nu le-au îndreptat- dovadă stă proasta logistică în care s-a încartiruit Armata Română în prea multe rânduri, cu prea mare preț- iar pe altele nu avem curajul social de a le asuma până astăzi.

Forța Învierii care restaurează întreg Cosmosul. Nici Înălțarea Domnului nu este privită altfel de către teologia cântată a Bisericii. La Litie, se pun Stihirile idiomele și una dintre ele consemnează acest caracter cosmic al Înălțării- legat, fără nici o îndoială de acela al Învierii din morți: „Când Te-ai suit pe Muntele Măslinilor, Hristoase, ca să împlinești bunăvoința Tatălui, îngerii din ceruri s-au spăimântat și cei de sub pământ s-au cutremurat; Ucenicii stăteau de față, cu bucurie și cu cutremur, când le grăiai lor; iar norul, ca un tron pregătit, aștepta în față; cerul, deschizându-și porțile, strălucea în frumusețe; pământul își dădea la iveală ascunzișurile, ca să facă vădită pogorârea lui Adam și ridicarea lui din

nou. Dar picioarele Tale se înălțau, ca ridicate de o mână nevăzută, iar gura mult binecuvânta, precum se auzea: norul Te ridica și cerul înăuntru Te-a primit. Acest mare și minunat lucru l-ai făcut, Doamne, spre mântuirea sufletelor noastre” (Litie, Stihira a 4-a Idiomelă, Penticostar, ed.cit, pg. 247). E motivul pentru care Pomenirea Eroilor îi cuprinde pe toți. Poate doar în raport cu această pomenire mai putem să ne imaginăm- plastic și etic deopotrivă- cât înseamnă efortul Bisericii de a ne ține pe toți. Uniți în pomenire. De unde intuiția – dumnezeiască- de a pune în piciorul Catedralei Neamului pomelnicele celor morți pe câmpul de luptă pentru Unitatea și Libertatea Țării. Unii au comentat, socotind o astfel de atitudine ca fiind un filetism ieftin- amendabil prin canoanele Bisericii. Alții, un naționalism de factură eclesială. Biserica n-a făcut decât să-și asume condiția de stick de memorie, de restartare a memoriei celor plecați.

A pomeni la fundamentul unei Țări eroii săi nu este un delict de orientare în politicile „corectului” în care ne sufocăm prea ades. Dacă mergeți să vizitați oricare dintre țările pe care le socotim în topul democrației moderne veți cunoaște spații ale aducerii aminte, temple de readucere în memorie a celor plecați la Domnul. Numai la noi efortul de a consemna jertfa eroilor a deranjat guralivii și ipohondri la opinie proprie, a incitat la tot soiul de filozofări. În fond, efortul revelării eroismului pe care este construită libertatea noastră nu e o misiune simplă, de aceea nu e asumată cu rigoare de nici o instituție în întreaga ei dimensiune spirituală. Biserica are în chiar miezul conștiinței sale această misiune de aducere aminte. La câteva zile după Înălțare, în Sâmbăta ce vestește Rusaliile, Biserica își „cântă” misiunea: „Pe credincioșii care în sfințenie au părăsit viața și s-au mutat la Tine, Stăpâne, primește-i cu blândețe, odihnind, ca un îndurat, pe cei ce Te preaînălță în toți vecii” sau „Binevoiește, Hristoase, ca cei ce s-au mutat în credință să aibă parte de strălucirea Ta cea luminoasă și dumnezeiască, dăruindu-le odihnă în sânurile lui Avraam, ca un singur îndurat, și învrednicindu-i de fericirea cea veșnică” (din *Cântarea a 8-a* și a *9-a a Utreniei Sâmbetei din săptămâna a Șaptea după Paști*, op.cit., p. 303).

Plecați din mijlocul familiei, uciși în condiții de cele mai mult ori necunoscute, așteptați acasă fără să mai vină vreodată, își află odihna în rugăciunea Bisericii. Numai în spațiul ei și în lucrarea sa sacramentală oamenii aceștia,

deseori simpli, liniștiți în câmpul de acasă și deseori de nerecunoscut nici pentru ei în câmpul de luptă, trec puntea morții spre Casă. Nu este un reflux de strigoi. Ci prezența reală, prin puterea Duhului Sfânt, în Taina Dumnezeieștii Liturghii, în căldura de sens a pâinii și vinului împărțite în numele lor, menținerea lor în pomelnicul familiei cu anii- ba chiar sute de ani, deseori în vremea de când slujesc am descoperit în pomelnice numele unor străbunici ori străunchi care au făurit România Mare, pe care astăzi o ascundem printre interese politice- fără a fi uitați. Mulți dintre flăcăii noștri s-au stins sub flamura Imperiului ori pe fronturi deschise din interese strict geopolitice. Dar ei vin Acasă de fiecare dată când Biserica deschide Cerurile în Hristos. Drapelul Tricolor aduce aminte de eroismul lor unei generații care nu mai cântă Imnul și se rușinează de drapel, purtându-l în toate beligeranțele ieftine, ascunzându-și frustrările în spatele purtării lui drept fundament strigătelor ori huiduielilor? Mă îndoiesc. Eroismul lor este diminuat prin prea deasa asemănare din media, a dulcegăriilor populiste cu eroismul lor amar. Nu. Colegați de Crucea căreia s-au închinat și de drapelul căruia i-

au făcut onoarea să moară pentru el, simbol al Țării, nu al găștilor de interese, Eroii vin acasă de Înălțare. Într-un dublu caracter pascal. Vin să ne aducă aminte de neamul cui suntem și cât sânge s-a plătit prin noroaiele lumii ca să ieșim din ele ca națiune. Pentru aceasta, Biserica prăznuiește la Înălțare întoarcerea lor Acasă. Amintind de locul din dreapta Tatălui unde Hristos „șade” în așteptarea lor. Depinde și de râvna noastră de a-i prezenta dinaintea Lui ca ai noștri. Și de a înțelege că acolo e un Neam unde îi sunt Eroii.

Vedem an după an cum ne pierde suflul patriotic. În ciuda efortului făcut de ani de zile, nu cântăm Imnul Național la școală și nici nu ridicăm drapelul la catarg. O politică nenorocită - anii de comunism, zic unii - ne-au redus simțământul național la șubrede nădejdi de libertate. Dar acum, liberi, ce ne ține departe de a ne educa viitorii eroi? Sau de a-i evoca decent, fără festivisme, pe cei care-i avem acum, lângă inima de nădejde a Țării? Poate că dacă am privi mai des spre Cruce am înțelege în ce fel jertfa lor e luminată de aceea a Mântuitorului. Camaradul lor de moarte. Și de Înviere. Și de Înălțare!

Note

1 Pentru textele liturgice folosim *Penticostar- adică sfintele slujbe de la Duminica Paștilor până la Duminica Tuturor Sfinților*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, 448 pg.

Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (XLVI)

Iată că proiectul despre care vorbeam în numărul precedent, cel de comemorare a eroilor la locul lor de înhumare, prinde contur și sunt perspective să se deruleze anual în toate localitățile vizate.

Până în prezent, s-au derulat 4 astfel de acțiuni pe raza unităților administrativ-teritoriale Hodod, Ardud, Săuca și Tășnad. Așa după cum am promis, vom încerca să prezentăm, cel puțin în această rubrică, modul în care ele s-au desfășurat, astfel că le vom lua pe rând, în ordine cronologică:

1. Manifestarea de comemorare de la Hodod a avut loc în 16 aprilie 2021, la 102 ani de la primele lupte duse de Armata română la începutul campaniei de eliberare a nordului Transilvaniei de trupele bolșevice ale lui Bela Kun. Este printre puținele evenimente cuprinse în programul nostru în care sunt comemorați eroi din primul război mondial, dat fiind că, în acea conflagrație nu s-au dat lupte pe teritoriul județului nostru, cu excepția celor din aprilie 1919 (dată la care, în Europa, războiul era considerat încheiat, Germania și Austro-Ungaria capitulând în 11 noiembrie 1918), însă este unul din cele mai importante, deoarece marchează începutul afirmării românismului, premisa instaurării administrației românești în Sătmar.

Nu vom insista asupra istoriei acestor lupte, a importanței lor sau a istoricului monumentului ce rămâne mărturie veșnică a tuturor acestor fapte, acestea fiind prezentate, de-a lungul timpului, în alte articole publicate în revista noastră de către mai mulți autori, în această rubrică propunându-ne doar să lăsăm consemnat pentru generațiile ce vor veni gestul nostru de respect și omagiu pentru înaintașii care au clădit, apărut și reclădit România

Colonel (r) Voicu ȘICHET

de astăzi, astfel încât, la rândul lor, să nu dea uitării nicio clipă jertfa celor mai buni dintre noi.

Manifestarea a debutat cu intonarea Imnului Național, după care, preotul militar, lt. col. Cristian Silaghi de la Inspectoratul Județean de Jandarmi, care a și coordonat întreaga activitate, alături de protopopul ortodox de Carei, părintele Florian Mocan și preotul pensionar din Lelei, Zoicaș Aurel, a săvârșit serviciul religios încheiat cu ridicarea unui parastas în memoria celor 19 eroi ce-și dorm somnul de veci sub impunătorul monument reabilitat în 2018-2019.

A luat apoi cuvântul dr. Claudiu Porumbăceanu de la Muzeul Județean Satu Mare, care a prezentat pe scurt contextul intern și internațional în care au avut loc luptele de la Hodod, rezultatul și importanța acestora în privința viitorului apartenenței acestor meleaguri la România Mare, precum și demersurile care s-au făcut pentru ridicarea monumentului în perioada interbelică, dar și cele pentru recenta lui reabilitare.

Mesajul prefectului județului Satu Mare a fost transmis de către Florian Găzdac, material în care s-a evidențiat importanța și necesitatea cinstirii jertfei eroilor de către generațiile actuale și viitoare.

La final, s-au depus coroane de flori din partea autorităților județene și a asociațiilor de rezerviști, precum și a Primăriei și Consiliului local Hodod,

după care, toți cei prezenți s-au deplasat în Lelei, la mormântul a 3 ostași români căzuți în al doilea război mondial, situat în curtea micuței biserici ortodoxe din localitate. Și aici, de asemenea, s-a intonat Imnul Național, s-a săvârșit un ceremonial religios cu parastas și s-au depus coroane de flori din partea acelorasi instituții/organizații.

În minutele următoare, la un cozonac și un pahar de vin, am avut plăcuta ocazie să discutăm cu doamna Carolina Chereji din Șimleul Silvaniei, fiică a satului, al cărei bunic, Alexa Aurel, i-a adus pe cei 3 eroi de la locurile în care și-au găsit sfârșitul și i-a îngropat în curtea bisericii, el fiind cântărețul acesteia. Nădărdum ca într-un număr viitor să putem publica un articol interesant despre acest episod. Până atunci, redăm mai jos o fotografie a familiei Alexa, lângă crucea de lemn pusă la căpătâiul celor trei eroi.

De asemenea, sperăm să găsim resursele necesare pentru reabilitarea acestui mormânt comun, poate chiar să ridicăm o cruce cu o placă din piatră inscripționată cu numele celor 3 eroi, în prezent existând doar o cruce din fier, confecționată și pusă la căpătâiul ostașilor în 2010-2011, la solicitarea noastră insistentă, de către secretarul de atunci al Primăriei Hodod, domnul Tarba Vasile.

La revenirea spre Satu Mare, am trecut prin Babța și Racova, oprindu-ne câteva minute la obiectivele de interes pentru această rubrică. Astfel, în prima localitate, ce ține de comuna Bogdand, am constatat importanta schimbare la față a mormintelor eroilor față de vizita noastră din 2010, în sensul că au fost înlocuite crucile de lemn cu altele din piatră, iar în mijlocul parcelei a fost ridicat un monument/obelisc, tot din piatră, cu o placă cu următorul înscris: **Glorie eternă eroilor căzuți pentru eliberarea Transilvaniei.**

Veșnică recunoștință! Eroii de la Babța: Sergent Poiniteanu Ioan, Soldat Dragomir Teodor, Soldat Chitean Constantin, Soldat Crișan Costache, Soldat Boeșteanu Ioan, Soldat Pop Ioan, Soldat Uilașe Marin, Soldat Găișteanu, Soldat Munteanu, 3 eroi necunoscuți.

Schimbarea a avut loc în cadrul aceluși proiect derulat de Muzeul Județean Satu Mare în 2018-2019, cu finanțare de la Ministerul Culturii, însă, din păcate, am constatat deja o oarecare delăsare în privința întreținerii acestui loc sfânt, deși Primăria Bogdand a contribuit financiar și material la reabilitarea lui. Poate a fost doar o impresie greșită, locul părând neîngrijit dat fiind că nu se făcuse încă acea „curățenie de primăvară”!! Sperăm ca lucrurile să arate altfel atunci când îi va veni rândul Babței să se organizeze acolo ceremonialul de comemorare a eroilor! Nu ar strica nici o mică intervenție din partea Primăriei Bogdand la Monumentul eroilor din curtea școlii din Babța, a cărui bordură din beton a început să se degradeze/ fărâmițeze.

O surpriză deosebit de plăcută am avut-o la Racova, localitate ce ține de comuna Supur, unde, la marginea cimitirului, s-a ridicat o cruce-monument al eroilor, care i-a luat locul vechii cruci de lemn situată mai în interior, semnalată de noi în această rubrică în 2010. Răstignirea este împrejmuită cu un gard din fier forjat și este placată cu piatră neagră, pe care este următorul înscris: **Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și Sfântă Învierea Ta o lăudăm și o mărim! În memoria eroilor Vasile și Teodor. 2018.** (Foto Coperta 4)

2. A doua etapă din pelerinajul nostru a fost un adevărat maraton prin ploaie, în 7 mai 2021, de sărbătoarea Izvorul tămăduirii, pe raza de competență a orașului Ardud, respectiv la mormintele comune ale eroilor din Mădăras și Ardud și la Cimitirul eroilor din Gerăușa.

Primul moment comemorativ a avut loc la Mădăras, slujba de pomenire fiind oficiată de preotul ortodox local Bogdan Fărcaș, cel care a rostit și un emoționant cuvânt de învățătură. În continuare, Florian Găzdac – consilier Relații cu publicul în cadrul Instituției Prefectului județului Satu Mare, partenerul nostru din partea acestei instituții în derularea proiectului, a transmis mesajul prefectului Alfater Tamas. A urmat depunerea de coroane din partea Instituției Prefectului județului Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, instituțiilor județene din sistemul național de ordine publică, siguranță națională, apărare și justiție, și asociațiilor de rezerviști, a Primăriei și Consiliului local Ardud, Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare și Muzeului Județean Satu Mare și al Asociației Uniți pentru Satu Mare.

Ne-am deplasat apoi în cimitirul ortodox din Ardud, unde slujba de pomenire a eroilor din localitate și a celor înmormântați acolo a fost săvârșită de preotul militar de la Inspectoratul Județean de Jandarmi Satu Mare, Lt. col. Cristian Silaghi, și preoții parohi ortodox și greco-catolic, respectiv Stelian Ploscariu și Vasile Goje. Au rostit scurte alocuțiuni primarul orașului Ardud, Ovidiu Duma, și directorul Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare, Zamfir Danciu. La final s-au depus coroane de flori din partea aceluiași instituții și organizații ca la Mădăras. (Foto Coperta 1)

Ultimul popas din acea zi a avut loc în Cimitirul eroilor din Gerăușa, acolo unde își dorm somnul de veci 63 de eroi, inclusiv tineri și copii din sat uciși cu cruzime în acel octombrie de foc al

anului 1944. Slujba de pomenire a fost oficiată de același preot militar Cristian Silaghi, care a fost și moderatorul manifestării, la fel ca și la Ardud de altfel, împreună cu preotul paroh din localitate, Ioan Bârsan. În continuare, eu am redat câteva pasaje dintr-un articol al regretatului profesor Ioan Ciarnău privind atrocitățile săvârșite la Gerăușa în octombrie 1944¹, după care elevul Cătălin Dragoș a recitat emoționanta poezie *Scrisoare pentru tatăl căzut în Ardeal*², iar apoi vicepreședintele Consiliului Județean Satu Mare, Valer Beșeni, a rostit un scurt cuvânt, în care a laudat inițiativa noastră și și-a exprimat disponibilitatea de a sprijini în continuare acest proiect. La final, s-au depus coroane de flori din partea aceluiași instituții și organizații ca la precedentele momente.

3. A treia etapă din acest an a avut loc la 21 mai 2021, prin comemorarea Eroului Necunoscut de la Cean, comuna Săuca, al cărui mormânt se află, de fapt, în județul Bihor, pe raza comunei Boianul Mare, satul Păgaia, însă, prin tradiție, a rămas în „custodia” Sătmărulei, mai precis a comunei menționate, deși la vremea întocmirii fișelor de obiectiv de către Muzeul Județean și Arhivele Naționale (1984-1986) figura ca aparținând de Tășnad. Desigur, nu acesta este aspectul cel mai important, ci faptul că acel mormânt nu a fost dat uitării, inclusiv eroul ce-și doarme somnul de veci sub piatra de căpătâi fiind comemorat peste ani și ani, peste generații și generații. Pentru a ilustra ceea ce s-a întâmplat la Cean, voi reda comunicatul de presă pe care l-am remis mass-mediei sătmărene cu acel prilej, în numele asociațiilor rezerviștilor militari sătmăreni:

„Așa după cum opinia publică sătmăreană a putut afla din mass-media, vineri, 21 mai, de Sărbătoarea Sfinților Împărați Constantin și Elena, Asociațiile rezerviștilor militari din Satu Mare au continuat seria activităților de comemorare a eroilor căzuți și înmormântați pe raza județului nostru în cele două războaie

mondiale, sub patronajul Instituției Prefectului județului Satu Mare și al Consiliului Județean Satu Mare.

De această dată ne-am deplasat la Cean, unde, în urma Hotărârii Consiliului Local Săuca nr. 18 din 2021, ziua de 21 mai a fost stabilită ca dată anuală a comemorării eroului român ce-și doarme somnul de veci în pădurea de la limita județelor Satu Mare și Bihor. Deși informația privind această hotărâre a venit destul de târziu, instituțiile și asociațiile implicate în organizare au reușit să se mobilizeze exemplar, astfel că a rezultat o manifestare reușită, de suflet, desfășurată într-un cadru natural deosebit.

Din capul locului trebuie menționată buna colaborare dintre comunele Săuca (Satu Mare) și Boianu Mare (Bihor), ambii primari, Marian Gheorghe și Bandula Ioan, fiind prezenți la eveniment. Mai mult, ceremonialul religios, care a inclus și ridicarea unui parastas în memoria eroului omagiat, dar și al tuturor ostașilor români ce și-au dat viața pentru țară, a fost oficiat de preoții parohi din Cean (SM), Păgaia și Boianu Mare (ambele BH).

După intonarea Imnului Național și oficierea serviciului religios, au luat cuvântul: Valer Beșeni, vicepreședinte al Consiliului Județean Satu Mare, Florian Găzdac, consilier Relații cu publicul în cadrul Prefecturii Satu Mare, care a transmis mesajul prefectului Alfater Tamas, primarul comunei Săuca, Marian Gheorghe și colonel (r) Iosif Pordea, președintele A.N.C.M.R. din MAI – filiala Satu Mare.

Acesta din urmă, fiind și coordonatorul evenimentului, a prezentat un material sinteză, provenit de la Muzeul Județean Satu Mare, privind contextul politic și militar, atât de la începutul cât și de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, în care România a fost silită să accepte decizii contrare interesului național, impuse cu precădere de Uniunea Sovietică, însă cu acordul expres sau

tacit al celorlalte 3 mari puteri învingătoare, respectiv Marea Britanie, Franța și Statele Unite ale Americii.

A urmat depunerea de coroane și jerbe de flori din partea:

- Instituției Prefectului Județului Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, al instituțiilor din sistemul național de ordine publică, siguranță națională, apărare și justiție și al asociațiilor rezerviștilor militari din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I;
- Primăriei și consiliului local Săuca;
- Primăriei și consiliului local Boianu Mare;
- Primăriei și Consiliului local Santău;
- Direcției pentru Cultură a județului Satu Mare.

Menționăm că la eveniment au participat reprezentanți ai Centrului Militar Județean, Inspectoratului Județean de Poliție, Inspectoratului Județean de Jandarmi, Inspectoratului Județean pentru Situații de Urgență, Poliției de Frontieră, Serviciului Român de Informații și Penitenciarului Satu Mare. Mormântul eroului a fost gardat de către doi militari din cadrul Inspectoratului Județean de jandarmi Satu Mare.

Manifestarea s-a încheiat cu o masă câmpenească, servită într-o poiană splendidă, situată în imediata vecinătate a mormântului eroului comemorat.

Este de apreciat faptul că, recent, placa cu inscripția „EROU NECUNOSCUȚ” a fost înlocuită de către Primăria Săuca, iar bordura și gardul din fier forjat ce împrejmuiesc mormântul se află într-o stare bună, ceea ce denotă preocupare din partea autorităților locale pentru păstrarea în condiții decente a locului de veci al acestui erou. Este un lucru frumos, îmbucurător și cu atât mai laudabil cu cât, deși aflat într-o zonă la limita între două comune din județe diferite, nu a fost dat uitării, de-a lungul timpului, de către niciuna din ele. Astfel, din afirmațiile mai multor persoane, rezultă că la căpătâiul acestui ostaș se adunau, încă de prin anii 50, autoritățile, cadrele didactice, elevii și locuitorii din satele învecinate, în principal Cean și Păgaia, de 9 mai, Ziua Victoriei, dată la care înainte de 1989 se sărbătorea Ziua Eroilor, totul încheindu-se cu o petrecere prietenească în aer liber: copii, tineri, maturi și bătrâni.

Să sperăm că inițiativa noastră va fi de natură să revigoreze această tradiție, manifestarea de astăzi demonstrând că se poate!!”

4. Cea de-a patra etapă ne-a dus tot în aceeași zonă a județului, la Sărăuad, localitate ce face parte din U.A.T. Tășnad, Consiliul local al

orașului stabilind data de 11 iunie ca zi a comemorării eroului necunoscut al cărui mormânt se află în curtea bisericii ortodoxe din localitate. Printr-o fericită coincidență, în acest an, 11 iunie a fost următoarea după Ziua Eroilor (Înălțarea Domnului), astfel că spiritul dobândit cu acest prilej de evocare la nivel național a eroilor neamului a continuat și în ziua următoare, având plăcerea să participăm la o manifestare comemorativă deosebită, poate cea mai reușită, dat fiind faptul că au fost angrenați și elevii Școlii Gimnaziale din Tășnad, care au încântat asistența atât prin frumoasele costume populare în care erau îmbrăcați și răbdarea de care au dat dovadă, „stând pe baricade” aproape două ore, cât și prin prestația artistică de la final.

Nu voi intra în amănunte privind acest eveniment, deoarece organizatoarea concretă și meticuloasă a întregii manifestări, doamna Anca Chiș, împreună cu prietena ei de la Muzeul Județean Satu Mare, Diana Kincseș - și ea prezentă la manifestare, publică în paginile următoare un material mai detaliat despre ce s-a întâmplat la Sărăuad. Voi sublinia doar faptul că am avut și eu o scurtă intervenție, la invitația doamnei dr. Daniela Bălu – director în cadrul Muzeului Județean Satu Mare, cea care a susținut discursul de bază, profesional, deosebit de emoționant, pe care, de asemenea, îl publicăm în acest număr, în cadrul căreia mi-am exprimat satisfacția pentru că „sămânța” aruncată de peste 10 ani privind necesitatea păstrării memoriei eroilor dă roade, atât prin ridicarea de noi monumente în cinstea acestora sau reabilitarea celor existente, cât și prin acest proiect care are toate șansele să fie unul de succes.

Cu acest prilej, am acordat câte o Diplomă de excelență din partea Asociației Civice Tempora și a revistei *Eroii Neamului* doamnei Anca Chiș, atât pentru sprijinul acordat în distribuirea revistei în

zonă, cât și, mai ales, pentru multele activități cultural-patriotice pe care le-a organizat de-a lungul timpului la Tășnad, dând dovadă că și tinerii din ziua de azi sunt patrioți și se pot implica cu dăruire în cinstirea memoriei înaintașilor, precum și părintelui protopop Marian Crainic, pentru monumentul ridicat în memoria eroilor neamului în curtea catedralei Adormirea Maicii Domnului din Tășnad, și aceasta ctitorie a domniei sale, și pentru modul în care a achiesat la proiectul nostru din anii 2017-2018, „Un Catarg pentru Centenar”. Dacă în anii următori implicarea celorlalte persoane angrenate în evenimentul de acum va fi la același nivel, și aici mă refer cu precădere la primarul orașului Tășnad, dr. Adrian Farcău, și la părintele paroh Ioan Petrovan, cu siguranță vor beneficia și domniile lor de astfel de distincții din partea noastră. Cu atât mai mult cu cât preotul paroh s-a implicat și în ridicarea unui bust al episcopului Grigore Maior în curtea bisericii, precum și a unui catarg și a unei plăci aniversare de Centenar.

Mulțumim tuturor celor implicați într-un fel sau altul în organizarea acestor evenimente, precum și celor ce au onorat cu prezența aceste momente de suflet, de cinstire și adâncă plecăciune în fața jertfei eroilor neamului care ne-au dăruit o țară, o patrie pe care suntem și noi datori să o ducem spre bunăstare, în pace și bună înțelegere cu toate popoarele!

Dar, în această perioadă au mai avut loc câteva manifestări de cinstire a eroilor neamului, a înaintașilor și a simbolurilor naționale.

Astfel, pe 29 aprilie a fost Ziua Veteranilor de Război, pe 9 mai, Ziua Independenței, Ziua Victoriei și Ziua Europei, pe 10 iunie, Ziua Eroilor și pe 26 iunie, Ziua Drapelului Național. Datorită restricțiilor impuse de pandemia de Covid 19, dar și din alte cauze, toate aceste activități aniversar-comemorative s-au derulat altfel de cum eram obișnuiți în anii anteriori. În primul rând și ceea ce a caracterizat toate aceste activități a fost participarea extrem de redusă a sătmărenilor, doar autoritățile publice județene și locale, reprezentanții instituțiilor deconcentrate și ale celor din sistemul național de ordine publică, apărare, siguranță națională și justiție, precum și, sporadic, rezerviști, pensionari și reprezentanți ai partidelor politice.

Ziua Veteranilor de Război a fost celebrată la Cimitirul Eroilor din Satu Mare cu participarea unui singur reprezentant al filialei județene, respectiv președintele acesteia, colonel (rtg.) profesor Nicolae Codrean, pentru că...se sting

veteranii...îi urmează, încet-încet, unul câte unul, pe calea veșniciei, pe bravii camarazi ce și-au pierdut viața lângă ei pe front...Și când mă gândesc la faptul că în urmă cu 10-12 ani, dar și ceva mai aproape de zilele noastre, ce activități deosebite se desfășurau în onoarea lor, de obicei la Muzeul Județean Satu Mare, având-o în calitate de gazdă primitoare, organizatoare și binecuvântătoare pe distinsa noastră colegă de redacție, doamna dr. Daniela Bălu!! O, Tempora!!

De 9 mai, într-o ceremonie sobră, cu un mesaj scurt din partea premierului României, s-a marcat ziua cu cele mai multe semnificații istorice pentru români, naționale și europene deopotrivă, la Statuia Ostașului Român de pe Bulevardul Vasile Lucaciu din Satu Mare. Bineînțeles că s-a săvârșit o slujbă de pomenire a eroilor și s-au depus coroane de flori de către autorități, dar și de către asociații și partide politice, însă acestea, conform legislației din ultimii ani, în afara ceremonialului oficial și fără acordurile Imnului Eroilor.

Această prevedere absurdă, care dă de înțeles că doar autoritățile au dreptul să omagieze înaintașii, m-a determinat să aleg participarea la manifestările dedicate Zilei Eroilor de la Tătărești, și nu de la Satu Mare, chiar dacă în municipiu a participat și PS dr. Timotei Sătmăreanu, arhiepiscopul vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăului, ceremonialul având loc la Cimitirul Eroilor. De menționat că, Preasfinția Sa a săvârșit anterior Sfânta Liturghie Arhierescă la Catedrala Adormirii Maicii Domnului din Satu Mare, unde, la final, s-a ridicat un parastas în memoria tuturor eroilor neamului românesc, iar la cimitir s-a dat citire unei liste cu eroi locali din cele două războaie mondiale.

În ceea ce privește manifestarea de la Tătărești, aceasta a avut loc după Sf. Liturghie, la Monumentul Eroilor Neamului din centrul satului, acolo unde au fost reînținuți în 2011 eroii din vechiul cimitir. De la biserică, preotul paroh, consilierii și cei câțiva credincioși s-au deplasat într-un fel de procesiune, cu Sfânta cruce și praporii în față, la monument, fiind prezenți primarul comunei Viile Satu Mare, domnul Szocs Szabolcs, și câțiva consilieri locali, săvârșindu-se

o slujbă de pomenire și ridicându-se un parastas, urmate de un scurt cuvânt de învățătură al părintelui Florin Libotean. S-au depus apoi două coroane de flori din partea Primăriei și a Consiliului local Viile Satu Mare și a Asociației Fiii Satului Tătărești, după care elevii școlii primare din sat au susținut un scurt program cultural-artistic. Festivitatea s-a încheiat cu interpretarea unui cântec patriotic de către Angela Munteanu, fiică a satului.

De asemenea, Ziua Drapelului Național s-a derulat altfel, în sensul că, datorită lucrărilor de reabilitare din Piața 25 octombrie 1944, acesta nu a mai fost înălțat pe catargul de pe digul Someșului, ci pe cel de la Statuia Ostașului Român de pe Bulevardul Vasile Lucaciu. Ca atare, Drapelul a fost adus cu o zi înainte în Catedrala Adormirea Maicii Domnului, unde, în dimineața de 26 iunie 2021, a fost sfințit de către părintele protopop Ioan Socolan și preotul militar Cristian Silaghi, după care a fost dus la Muzeul Județean Satu Mare. De la această instituție a început practic ceremonialul specific acestei zile, respectiv prezentarea lui în fața autorităților și asistenței, arborarea pe catarg, închinarea și sărutul oficialităților, urmate de înălțarea pe catarg în acordurile Imnului național. Desigur, au fost și scurte alocuțiuni, iar militarii au defilat în fața puștinilor sătmăreni prezenți.

Nădăjduim că aceste condiții impuse de pandemie vor înceta și că viața va reveni, măcar de la anul, la normal și din punctul de vedere al modului în care ne respectăm înaintașii și simbolurile naționale. Doamne ajută!

Note

1. Ciarnău, Ioan. Gerăușa, sora de suferință a Tătăreștiului (Fragment din cartea „Să nu uităm Tătăreștiul”). *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2010, 2 (s.n.), nr. 2 (3), p. 13-15.
2. Scrisoare pentru tatălul căzut în Ardeal. [Autor necunoscut; poezia a fost culeasă de către învățătorul Vasile Cormoș în 14.11.1989, după întâlnirea cu un veteran de război]. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2010, 2 (s.n.), nr. 1 (2), p. 11.

Modele creștine de eroism (XLIII) Târnosirea Paraclisului cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din incinta Colegiului Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare

Preot dr. Cristian BOLOȘ

Ziua de 27 mai 2021 a fost una deosebită, reprezentând o premieră pentru spiritualitatea, cultura și învățământul din Satu Mare. Încărcătura duhovnicească a zilei respective nu poate fi exprimată în cuvinte, iar participanții la eveniment, care au trăit cu intensitate acele momente divine, îmi pot da dreptate. Este vorba despre târnosirea Paraclisului cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din interiorul Colegiului Național „Mihai Eminescu”, una dintre cele mai prestigioase unități de învățământ din județul nostru, Paraclis (capelă) care face parte din Centrul spiritual și cultural „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”.

Organizarea unei capele (a unui laborator veritabil de Religie) a reprezentat un vis al domnilor directori prof. Liviu Rotaru și prof. Nicoleta Cherecheș, dar și a mea personală, fapt pentru care, fără nicio ezitare, ci cu o nespusă bucurie, cu o intenție totalmente curată, fără nicio urmă de prozelitism, am dat curs solicitării conducerii Colegiului Național „Mihai Eminescu”, conform adresei nr. 50/29.01.2019. Însă, visul a început să capete contur și, pe parcursul anilor 2019-2020, în pofida pandemiei de Covid-19, a fost realizat un proiect ambițios și deosebit, respectiv amenajarea unui paraclis (a unei capele) în interiorul colegiului sătmărean. Astfel că, un spațiu care nu mai prezenta interes

pentru desfășurarea orelor de studiu, un spațiu dezafectat, a dobândit o lumină dumnezeiască. Aceasta este o dovadă a modului în care Dumnezeu lucrează prin oameni, spre folosul și mântuirea oamenilor. Trebuie menționat faptul că, deși este un colegiu cu profil real, totuși acesta a avut și are un profund caracter spiritual (în ciuda dorinței unora de a desacraliza societatea românească), aici existând și în urmă cu mai bine de un secol, adică în anul 1912, o capelă care avea Sfântul Altar unde, în prezent, este scena sălii festive. După 1919, când clădirea a fost preluată de către statul român și s-a înființat Liceul Mihail Eminescu, în duminici și sărbători, elevii și profesorii luau parte la serviciul religios în capelă, ascultând exortația zilei, preot fiind Vasile Herman care era și profesor de religie greco-catolică. Așa că, ceea ce s-a întâmplat acum, prin inspirația domnului director prof. Liviu Rotaru, nu a fost altceva decât o repunere în valoare a spiritului eminescian, care, de altfel, nu a încetat niciodată să ființeze. Trebuie menționat faptul, extrem de important, că există un parteneriat semnat între Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmăruului și Inspectoratul Școlar Județean Satu Mare, având nr. de înregistrare 5931/15.11.2013, precum și între Parohia Ortodoxă Română „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare (reprezentată prin preotul paroh Cristian Boloș) și Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare (reprezentat prin domnul prof. Ioan Pop, director), având nr. de înregistrare 23/16.01.2014.

Urmând firul evenimentelor, în data de 12 ianuarie 2021, conducerea Colegiului Național „Mihai Eminescu”, prin doamna director dr. Natalia Boloș, solicită Preasfințitului Părinte Dr. Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, binecuvântarea arhierescă pentru sfințirea Centrului spiritual și cultural „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, format dintr-un paraclis (capelă, laborator de Religie) și două săli de

studiu. Prin darul lui Dumnezeu și cu ajutorul Maicii Domnului, respectivul Centru a căpătat viață prin contribuția exclusivă a Parohiei Ortodoxe Române „Adormirea Maicii Domnului” din municipiul Satu Mare, îndeosebi a domnului Paol Caziuc, consilier parohial și om de afaceri, fără a îngreuna sau a angrena sub nicio formă, din punct de vedere financiar, colegiul sătmărean. Pictura a fost realizată, în tehnicile tempera grasă și mozaic, de către Sorin-Spiridon Gătu, pictor autorizat al Patriarhiei Române și membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Cluj, iconostasul a fost donat de către Parohia Ortodoxă Română Culciu Mic, prin pr. paroh Constantin Zima, iar lucrările de construcție au fost realizate și supravegheate de către ing. Vasile Sălăjan și ing. Tamaș Haidu.

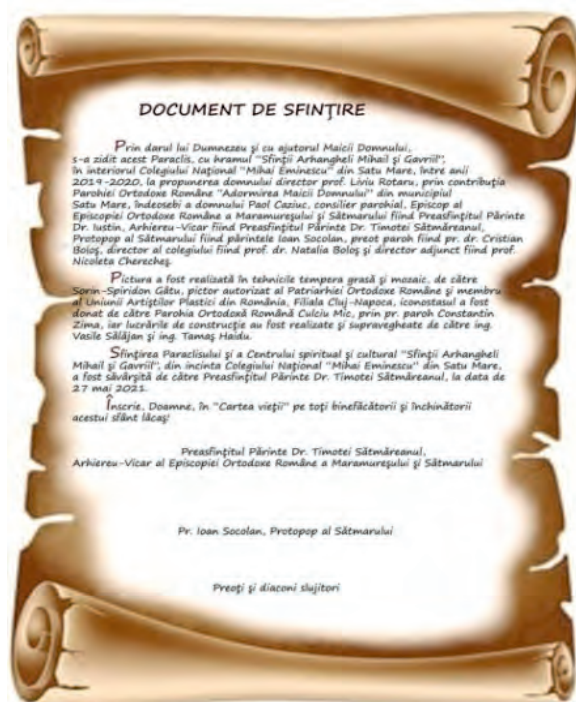
Preasfințitul Părinte Episcop Iustin (care, la data de 14 ianuarie 2021, a și „botezat” Paraclisul și Centrul) a răspuns afirmativ cererii conducerii Colegiului, astfel că târnosirea Paraclisului și sfințirea Centrului spiritual și cultural „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, din incinta Colegiului Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare, au fost săvârșite de către Preasfințitul Părinte Dr. Timotei Sătmăreanul la data de 27 mai 2021.

Festivitățile au debutat prin întâmpinarea Preasfințitului Părinte Timotei Sătmăreanul de către prof. Natalia Boloș, directorul Colegiului și de către doi elevi (Simo Cristina și Bene Antonio), îmbrăcați în port popular, care i-au oferit oaspetelui un buchet de flori, precum și pâine și sare. A urmat sfințirea plăcii comemorative a prof. Gavril Barbul, profesor de istorie la Liceul „Mihail Eminescu” în perioada interbelică. Placa a fost așezată la intrarea în Colegiu, pe fațadă. Totodată, s-a ridicat și un parastas întru veșnica pomenire a prof. Gavril Barbul. S-au rostit două discursuri de către dr. Viorel Câmpean (de la Biblioteca Județeană) și prof. dr. Ovidiu T. Pop (de la Colegiul Național „Mihai Eminescu”), care au evidențiat personalitatea marcantă a ilustrului profesor, fiind autorii unui volum dedicat

acestuia.

Apoi, s-a intrat în școală, Preasfințitul Părinte Timotei săvârșind târnosirea Paraclisului cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, așezând în piciorul Sfintei Mese, din Sfântul Altar, părțile din moaștele Sfinților Mucenici din Ierusalim și dăruind noului așezământ un antimis (o bucată de pânză, purtând pe sine icoana punerii Domnului Iisus Hristos în mormânt, care, la rândul său, poartă în sine sfinte moaște), fără de care nu se poate săvârși Sfânta Liturghie. Părintele protopop Ioan Socolan a dat citire „hrisovului” sau „documentului de sfințire”, care cuprinde, pe scurt, istoricul Paraclisului.

A domnit o atmosferă înălțătoare, fiind prezenți profesori, elevi, oameni de cultură, oficialități locale, județene și centrale, directori de școli, inspecți școlari, directori și oaspeți de la diferite instituții sătmărene (printre care: dl. chestor de poliție Sorin Stan, comandantul IJP Satu Mare, doamna Anișoara Boitor, inspector

general al Inspectoratului Școlar Județean Satu Mare, doamna Monica Chiș, director al CCD Satu Mare, doamna Daniela Bălu, director al Muzeului Județean Satu Mare, doamna Gabriela Urs, director al Palatului Copiilor, dl. Voicu Șichet, redactor-șef al revistei *Eroii Neamului*, doamna Anca Marinescu, responsabil pe probleme de învățământ în cadrul Primăriei Satu Mare, doamna Livia Sarca, director al Școlii Gimnaziale din Odoreu). A fost ca o „lecție deschisă”, potrivit afirmației doamnei profesoare Geta Cozma, întrucât Preasfințitul Părinte Timotei a explicat, în detaliu, fiecare moment, fiecare gest, fiecare act din timpul slujbei de târnosire, sfințind, de asemenea, iconostasul și pictura, care împodobesc Paraclisul. Preasfinția Sa, vădit cuprins de bucurie, a declarat că nu s-a așteptat să găsească un asemenea lăcaș de cult în incinta unei școli laice și că puține școli teologice din țară au un asemenea paraclis, destinat rugăciunii, reculegerii și chiar orelor de Religie. Din soborul slujitor au făcut parte: pr. Ioan Socolan (protopopul Sătmăruului), pr. dr. Cristian Boloș (paroh al Catedralei Ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului”), pr. Radu Șimonca (preot la Catedrala Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” și fost profesor de Religie la Colegiu), pr. dr. Vasile-Marcian Onea (inspector de Religie în cadrul ISJ Satu Mare și profesor de Religie la Colegiu), pr. Coriolan Nastai (preot pensionar, fost paroh al bisericii „Nașterea Maicii Domnului” din Satu Mare și primul profesor de Religie al Liceului de după Revoluția din 1989, fiind cel care săvârșea săptămânal Sfânta Liturghie în actuala sală festivă „Dr. Vasile Lucaci”), pr. Constantin Zima (paroh al Parohiei Ortodoxe Culciu Mic), pr. Claudiu Boldan (paroh al Parohiei Ortodoxe Petin și profesor de Religie la Colegiu), arhid. Gherasim Nap și arhid. Dumitru Botiș. Răspunsurile de la strană au fost date de către diac. Radu Pop (profesor de Religie la Colegiu) și teologul Giorgio Vălean (cântărețul și dirijorul corului Catedralei sătmărene).

După săvârșirea slujbei, Preasfințitul Părinte Timotei Sătmăreanul a rostit un scurt cuvânt de învățătură, prin care a reliefat importanța prezenței lui Dumnezeu în viața elevilor și a dascălilor, apreciind efortul celor care au contribuit la edificarea Paraclisului și subliniind rolul școlii, alături de familie și Biserică, în educația copiilor. Preasfinția Sa, impresionat de ospitalitatea gazdelor, a acordat distincții și diplome pentru: prof. Liviu Rotaru (fost director al Colegiului „Mihai Eminescu”), prof. dr. Natalia Boloș (actualul director), prof. Nicoleta Cherecheș (director adjunct), dl. Paol Caziuc (binefăcător), ing. Sălăjan Vasile (binefăcător), ing. Tamaș Haidu (binefăcător), pr. Constantin Zima (binefăcător), Sorin-Spiridon Gătu (pictor), credincioșii Parohiei Ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare și pr. Cristian Boloș.

La final, doamna director Natalia Boloș le-a mulțumit celor prezenți la eveniment, întregului corp profesoral, elevilor, ctitorilor și, în chip deosebit, a mulțumit lui Dumnezeu și Preasfințitului Părinte Timotei Sătmăreanul pentru lucrarea săvârșită, acordând diplome de onoare și cărți (scrise de autori din cadrul Colegiului) pentru: Preasfințitul Părinte Episcop Iustin, Preasfințitul Părinte Timotei Sătmăreanul, părintele protopop Ioan Socolan, doamna Anișoara Boitor (inspector școlar general, care a luat cuvântul, evidențiind importanța dialogului omului cu Dumnezeu în biserică), dl. deputat Adrian Cozma (care, în discursul său, a elogiât latura creștină a poporului român), dl. subprefect Radu Bud, dl. Cristian-Valer Beșeni (vicepreședinte al Consiliului Județean Satu Mare), dl. Gheorghe Stan (viceprimar al municipiului Satu Mare).

Evenimentul, de o înaltă ținută, s-a încheiat aducându-Se mulțumire lui Dumnezeu pentru toate și rugându-L să înscrie în „Cartea vieții” pe toți binefăcătorii și închinătorii noului sfânt și sfințitor lăcaș. Slavă lui Dumnezeu pentru toate!

Arc peste timp la Colegiul Național Mihai Eminescu Satu Mare, de la Capela greco-catolică la Centrul spiritual și cultural „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”

Prof. dr. Ovidiu T. POP

În acest material, vom face o scurtă incursiune în istoria religioasă a eminescienilor sătmăreni.

Capela greco-catolică avea altarul unde în prezent este scena sălii festive. Geamurile erau cu vitralii executate la Viena, cu scene din viața Sfinților, iar sala era împodobită cu două candelabre de cristal, ce creau efecte luminoase deosebite. Pe peretele din stânga erau reproduceri biblice, printre care și „Judecata de Apoi”. Toate acestea au fost distruse în timpul dictaturii comuniste, începând cu anul 1948, odată cu Reforma Învățământului, cu scoaterea religiei din programa de învățământ și a religiei greco-catolice în afara legii. În toate duminicile și de sărbători, elevii și profesorii liceului luau parte la serviciul religios în capela liceului, ascultând exortăția zilei, preotul liceului fiind Vasile Herman.¹

În continuare, vom evoca câteva personalități clericale care sunt legate de Colegiul Național Mihai Eminescu Satu Mare.

Ioniță G. Andron s-a născut la 20 aprilie 1917, în Racșa, județul Satu Mare. În anul 1934 a absolvit Liceul Mihail Eminescu din Satu Mare. A fost preocupat de cercetarea etnografică și folclorică a Oașului, lăsând urmașilor în jur

de 100000 clișee fotografice. Între anii 1941-1944 a urmat cursurile Academiei de Teologie Greco-Catolică din Cluj. În perioada 1944-1945, a fost profesor de religie la liceul pe care l-a absolvit. Își ia licența în drept și lucrează ca avocat pledant în Negrești Oaș, unde a trăit până la sfârșitul vieții sale. În locuința sa de pe strada Pieții, din Negrești Oaș, într-o cameră este amenajat un muzeu, în care se găsesc obiecte adunate și fotografii făcute de el. La inițiativa sa a luat ființă Muzeul Etnografic al Țării Oașului.²

Părintele **dr. Gavril**

Bălan s-a născut în 1916 la Someșeni, comuna Apa, județul Satu Mare. A studiat la Academia Teologică din Blaj și apoi la Roma, unde și-a luat doctoratul în teologie. Reîntors în țară, a fost paroh în Satu Mare și în Amați. Între anii 1943-1945, a fost profesor de religie la Liceul Mihail Eminescu din Satu Mare. În 1958 a fost arestat. Apoi, în 1960 a fost trimis într-un lagăr de muncă forțată. După amnistia din 1964, a fost lăsat acasă, primind o slujbă la Muzeul Județean din Baia Mare. S-a stins în 1970.³ Datorită implicării părintelui dr. Gavril Bălan, la 10 februarie 1945, se înființează „Societatea de lectură a Liceului Mihail Eminescu din Satu Mare”.⁴

Vasile Herman a fost preot greco-catolic, profesor de religie, secretar al liceului, prefect de studii în internat, fiind totodată și custodele capelei în perioada 1919-1940, la Liceul Mihail Eminescu din Satu Mare. A fost redactorul primei foi românești, apărute în aceste părți, după 1918, „Renașterea”, tipărită la Baia Mare. Împreună cu Gabriel Georgescu a tradus volumul *A tűz csiholója. Versek* (Scăpărătorul focului. Versuri, 1948). Cu același profesor au tradus împreună din Ady Endre (Spre mâine,

1968) și din alți poeți maghiari.⁵

Pr. Tamás Jakkel a absolvit Colegiul Național *Mihai Eminescu* în anul 2013. A urmat studiile superioare la Universitatea *Babeș-Bolyai* din Cluj-Napoca, Facultatea de Teologie Romano-Catolică Pastorală, respectiv Institutul Teologic Romano-Catolic „Incarnatae Sapientiae” Alba Iulia, pe care le-a absolvit în anul 2020. A fost hirotonit de către PS Eugen Schönberger, episcop de Satu Mare, pe data de 4 iulie 2020. Activitatea pastorală a început-o ca vicar parohial la parohia romano-catolică din Sighetu Marmăției.

Dr. Doru Viorel Lostun, preot ortodox, preot paroh din 13 decembrie 2021 în protopopiatul Carei, parohia Rădulești și parohia Valea Morii filia Ghilești. În 2010 devine doctor în Istorie la Universitatea *Lucian Blaga* din Sibiu, profesor coordonator prof. univ. dr. Alexandru Avram, susținând lucrarea de doctorat cu titlul *Bisericele românești din secolul al XVIII-lea în părțile Sătmărilor*. Este inițiatorul și redactorul-șef a revistei lunare *Candela Sătmărilor*. A absolvit Liceul *Mihai Eminescu* din Satu Mare în anul 1981.

Augustin Mare, născut în 8 mai 1928 la Vezendiu, este absolvent al Liceului *Mihai Eminescu* Satu Mare, promoția 1948. A fost hirotonit în clandestinitate de către episcopul dr. Ioan Dragomir. Mare Augustin a fost protopop, canonic onorar la Satu Mare. A trecut prin închisorile Aiud, Jilava și Gherla între anii 1959-1963. A trecut la cele veșnice în 22 iulie 2000, fiind înmormântat la Satu Mare.⁶

Victor Marian a urmat studiile liceale la Liceul *Mihail Eminescu* din Satu Mare, obținând diploma de bacalaureat în 1926. A studiat apoi Teologia Greco-Catolică la Seminarul Unit din Oradea, între anii 1926-1928. După doi ani de studii teologice a fost trimis ca bursier al Episcopiei Unite de Oradea la București, absolvind O.N.E.F. (Oficiul Național de Educație Fizică, mai târziu Academia Națională de Educație Fizică) în 1931. În

septembrie 1947 s-a transferat la instituția unde studiasse clasele de liceu, Colegiul Național *Mihai Eminescu* de astăzi. A deținut o perioadă și funcția de director adjunct. La început a predat atât religia greco-catolică cât și educația fizică. După desființarea Bisericii Greco-Catolice îi va rămâne doar catedra de educație fizică. A trebuit să presteze munci mult inferioare pregătirii sale, lucrând la Combinatul „1 Mai” (fost „Vasile Roaită”) până la data de 1 septembrie 1955, când, în urma unui memoriu înaintat la Ministerul Învățământului, a fost reprimat la catedra Liceului *Mihai Eminescu*.⁷

Coriolan Nastai, preot paroh la Biserica Ortodoxă „Nașterea Maicii Domnului” din Satu Mare, este primul preot care a predat religie ortodoxă după Revoluția Română din 1989 la Liceul *Mihai Eminescu* din Satu Mare.

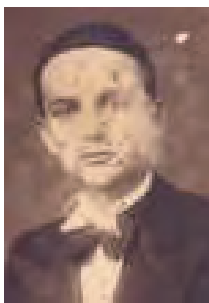
Augustin Paul a venit pe lume la 15 iunie 1908, în Bușag, în familia învățătorului Alexandru Paul, care în 1909 era cantor-învățător la Bușag. În perioada 1919-1927 este elev la Liceul *Mihail Eminescu* din Satu Mare. Studiile teologice le-a început la Academia Teologică Greco-Catolică din Gherla, continuându-le la Facultatea de Teologie a „Institutului De Propaganda Fide” din Roma. A fost hirotonit ca preot celib la 18 decembrie 1932, în Roma. Își continuă studiile în Roma, astfel că în 1934 a obținut titlul de doctor în Științele Teologice. Revenit în țară, între anii 1934-1936, dr. Augustin Paul a ocupat postul de secretar episcopal și apoi și de notar consistorial al Episcopiei Greco-Catolice din Cluj. La începutul anului 1937, a fost trimis în calitate de preot misionar și paroh la românii greco-catolici din orașele Farrer și Sharon Pa., din Statele Unite ale Americii, din partea Arhiepiscopiei și Mitropoliei Greco-Catolice din Blaj. Se reîntoarce în țară în anul 1938. Dr. Augustin Paul a funcționat mai întâi la Halmeu, apoi la Batarci, iar în cele urmă la Bocicău și Valea Seacă, unde a slujit până la data de 15 iulie 1955, când a fost numit în postul de Vicar Eparhial al Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Oradiei, devenind și coordonator al Comandamentului de „Unificare”. Arhim. dr. Augustin Paul a decedat

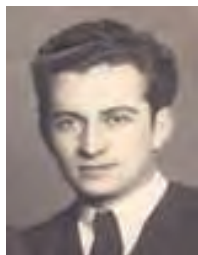

la 16 iulie 1989 și a fost înmormântat în curtea bisericii din Bocicău.⁸

Andrei Pop este absolvent al Liceului *Mihail Eminescu* din Satu Mare, promoția 1932. A fost preot greco-catolic, dar după desființarea acestui cult a trecut la ortodoxie. A slujit în localitățile Stârciu, județul Sălaj, Călinești Oaș și mai ales la Tătărești (până la pensionare), județul Satu Mare. A fost închis politic în perioada comunistă.⁹

Gheorghe Pop este absolvent al Liceului *Mihail Eminescu* din Satu Mare, promoția 1933. A fost preot protopop greco-catolic în comuna Pomi, județul Satu Mare.¹⁰

Vasile Aurel Pop este născut la 26.11.1957 în Necopoi. Este absolvent al Liceului *Mihail Eminescu* din Satu Mare, promoția 1976. Absolvă Institutul Teologic de Grad Universitar Sibiu, promoția 1981. Este hirotonit preot în anul 1982. Slujește în parohia Roșiori, județul Satu Mare între anii 1982-1991, în parohia Budești, jud. Maramureș între anii 1991-1998, apoi din 1999 în parohia Sighet II din localitatea Sighetu Marmăției. Din anul 2000 este protopop al Protopopiatul Ortodox Român Sighet.

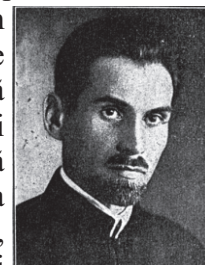

Meletie Răutu a participat la Primul Război Mondial pe toată perioada luptelor, ca preot confesor al Brigăzii 3 Roșiori, fiind distins cu Ordinul „Coroana României”, „Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1918” și Medalia „Răsplata Muncii pentru biserică”. Pe timpul participării Brigăzii 3 Roșiori la acțiunile militare postbelice, în 1919 ajunge la Satu Mare. Meletie Răutu a primit aprobarea de a reînființa prima parohie ortodoxă în municipiul Satu Mare la 25 noiembrie 1920. Fiind și primul protopop ortodox din acest județ, depune numeroase

eforturi între anii 1932-1937 pentru construirea unei catedrale ortodoxe, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. În perioada 1920-1929 a fost profesor de religie ortodoxă la Liceul *Mihail Eminescu* din Satu Mare.¹¹

După alegerea ca protopop de Satu Mare a **P.C. Pr. Ioan Rujdea**, în perioada 1937-1940, se construiește Catedrala ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Biserica a fost dată în folosință în anul 1940, la data de 29 iulie, într-o zi de duminică, săvârșindu-se Sfânta Liturghie și slujba de sfințire de către părintele consilier eparhial Ioan Rujdea, în prezența prefectului col. Hașieganu și a credincioșilor sătmăreni. În perioada 1928-1940 a fost profesor de religie ortodoxă la Liceul *Mihail Eminescu* din Satu Mare.¹²

Preot dr. Origen Sabău, paroh în localitatea Apateu din județul Hajdú-Bihar, protopop de Debrecen, în Episcopia Ortodoxă din Ungaria, este absolvent al Liceului *Mihail Eminescu* din Satu Mare. În data de 6 mai 2017, părintele Origen a primit, din mâinile Preasfințitului Părinte Episcop Siluan al Ungariei, Ordinul „Sanctus Stefanus Magnus”, acordat de către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, Patriarhul României, în semn de apreciere pentru promovarea și cultivarea credinței ortodoxe strămoșești și a valorilor culturale românești. Cu aceeași ocazie, Preasfințitul Părinte Iustin i-a acordat părintelui Origen, în semn de înaltă apreciere, dar și ca o răsplată pentru faptul că lucrează, în străinătatea apropiată, atât de profund românește și cu atâta jertfelnicie, dărnicie și conștiință românească, „Crucea Voievodală Maramureșeană”.¹³

Dr. Ioan Scheffler, profesor de religie romano-catolică în perioada 1919-1920 la Liceul *Mihail Eminescu* Satu Mare. Este doctor în Drept canonic la Universitatea Pontificală Gregoriană din Roma, 19 iunie 1912 și doctor în Teologie dogmatică la Universitatea Pázmány Péter, 29 noiembrie 1915. Ioan

Scheffler s-a născut în 29 octombrie 1887, la Cămin. Urmează cursurile școlii primare la Cămin, iar cele gimnaziale la Colegiul Regal Catolic din Satu Mare. A fost hirotonisit preot în 1910. A scris manuale de educație religioasă pentru elevii de liceu și intelectualii catolici. Sfântul Scaun l-a numit în 1942 episcop al Diecezei de Satu Mare, iar în 1948 devine episcopul comun al diecezelor reunite de Satu Mare și Oradea. Papa Benedict al XVI-lea a aprobat, în data de 1 iulie 2010, Decretul privind beatificarea episcopului Scheffler¹⁴.

Florin Ioan Silaghi este născut la data de 5 iunie 1975, în municipiul Satu Mare. Este absolvent al Liceului *Mihail Eminescu* din Satu Mare, promoția 1993. La doar câteva luni după absolvire, este primit în Ordinul Iezuiților (Societatea lui Isus este un ordin apostolic de drept pontifical fondat de Sfântul Ignățiu de Loyola în 1540). În 2005, Florin este hirotonit preot în sânul parohiei de limbă română a Bisericii Calvaria din Satu-Mare de către Episcopul romano-catolic Eugen Schönberger. În 2006 primește o bursă de studii în SUA și este admis la Școala de Film și Televiziune a Universității Loyola Marymount din Los Angeles. În timpul celor trei ani de masterat face practică în mai multe studiouri de film și colaborează cu Loyola Productions la realizarea mai multor filme documentare și de ficțiune. În 13 noiembrie 2009 a participat, ca absolvent al colegiului și ca preot iezuit, la festivitatea de dezvelire și sfințire a

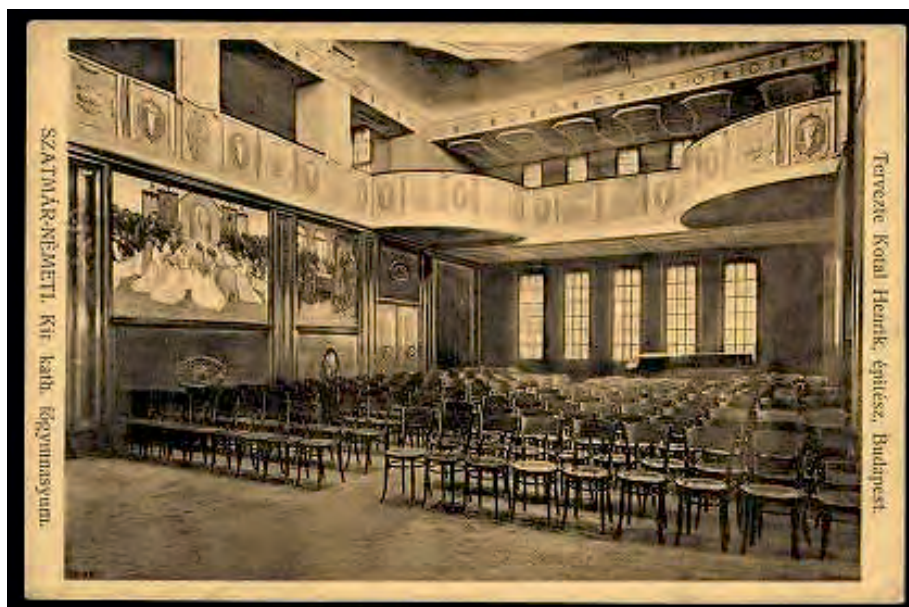

plăcii comemorative a lui Martin Čulen. Din 2013 este invitat la Facultatea de Teologie Romano Catolică din București să predea cursuri despre limbajul de cinema, de televiziune și de publicitate unde, un an mai târziu, în cadrul Școlii Doctorale de Teologie și Studii Religioase începe un doctorat pe care îl finalizează, în mai 2018, odată cu susținerea lucrării „Filmul - operă artistică a omului creat creator. Forme de credință și imagini ale divinului în cinematografia românească 1990-2015”¹⁵.

Felician M. Soran este absolvent al Liceului *Mihail Eminescu* din Satu Mare, promoția 1932. A fost preot greco-catolic. În anul 1942, a tradus lucrarea *Curăția biruitoare*, scrisă de A. Lhermitte. Pentru convingerile sale religioase, a fost întemnițat de regimul comunist¹⁶.

Protopop Alexandru Tincu, preot ortodox, a slujit la Catedrala ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Este autor al volumelor: *Apa cea vie* 1997, *Predici la sărbători* 2003, *Cu Mântuitorul spre Golgota-Meditații la patimile Domnului* 2003, *Pâinea Cerească, predici pentru duminicile anului* 2004, *Mergând învățați neamurile, predici pentru duminicile anului, la cununii și la înmormântări* 2009, *Sfânta taină a preoției* 2012. A absolvit Liceul *Mihail Eminescu* din Satu Mare, promoția 1959.¹⁷ A trecut la cele veșnice în 28 august 2013.

Capela liceului în 1912. În spate este pianul negru cu coadă, marca Blüthner

Lista preoților care au slujit la Liceul *Mihai Eminescu* - Colegiul Național *Mihai Eminescu*, din anul 1919 până în prezent:

Andron G. Ioniță	1944-1945	Religie greco-catolică
Bartuș Eugen	1922-1930	Religie reformată
Bădulescu Mihai	1944-1945	Religie
Dr. Bălan Gavril	1943-1945	Religie gr. cat., Lb. latină
Belteky Ludovic	1921-1922	Religie reformată
Bodor Eugen	1922-1924	Religie reformată
Boldan Claudiu	2021-	Religie ortodoxă
Budău Iulian	2013-	Religie romano-catolică
Ciuclean Aurelia	1995-2011	Religie greco-catolică
Dr. Corbu Pavel	1938-1939	Religie ortodoxă
Diacu Anton	2003-2007	Religie romano-catolică
Dinga Gheorghe Mircea	2011-	Religie greco-catolică
Dr. Dobos János	1940-?	Religie romano-catolică
Dr. Dragomir Ioan	1940-1942	Religie greco-catolică
Fărcaș Ovidiu	2007-2008	Religie ortodoxă
Friedman Iosif	1935-1940	Religie izraelită
Frink Francisc	1935-1940	Religie romano-catolică
Frischman Mayer	1921-1940	Religie izraelită, Religie ortodoxă
Gavra Nicolae	1939-1940, 1945-1948	Religie ortodoxă
Gonzi Paul	1923-1924	Religie gr. Cat., Matematică
Groza Gabriel	2000-2008	Religie ortodoxă
Herman Vasile	1919-1940, 1945-1948	Religie greco-catolică
Irányi Camil	1919-1920	Religie luterană
Kocsmar Bela	1930-1936	Religie reformată
Dr. Korlat Francisc	1942-1944	Religie
Lemeni Romulus	1944-1945	Religie
Lőrinc Ioan	1929-1936	Religie romano-catolică
Marc Ovidiu	1999-?	Religie ortodoxă
Matos Paul	1934-1944	Religie luterană
Merlák Francisc	1923-1936, 1939-1940	Religie romano-catolică
Miclăuș Marian	2011-2019	Religie ortodoxă
Micula Mihai	2012-2020	Religie neoprotestantă
Mihăescu Gheorghe	1947-?	Religie ortodoxă
Miszlai Ioan	1937-1940	Religie reformată
Nastai Coriolan	1996-1999	Religie ortodoxă
Dr. Onea Vasile Marcian	2012-	Religie ortodoxă
Pop Radu Ioan	2016-2017, 2020-	Religie ortodoxă
Popa-Bota Ioan	2010-2011	Religie ortodoxă
Pop-Roas Ionel	2020-2021	Religie ortodoxă
Răutu Meletie	1920-1929	Religie ortodoxă
Roman Ioan Laurențiu	2007-2013	Religie romano-catolică
Rusu Teodor	1937-1939	Religie ortodoxă
Rujdea Ioan	1928-1940	Religie ortodoxă
Sandoru Iosif	2011-2012	Religie romano-catolică
Dr. Scheffler Ioan	1919-1920	Religie romano-catolică
Șimonca Radu	2006-2011	Religie ortodoxă
Toma Alin George	2011-2012	Religie ortodoxă
Ulicsak Alexandru	1930-1944	Religie gr. cat., Matematică
Weiss Emanuil	1922-1935	Religie izraelită
Wieland Ioan	1928-1929	Religie

Note

1. Ovidiu T. Pop; Aurel Pop, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017, pp. 49-50.
2. Ovidiu T. Pop; Aurel Pop, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017, pp. 211-212.
3. *Ibidem*, p. 227.
4. Ovidiu T. Pop, *Societatea de lectură a Liceului Mihail Eminescu din Satu Mare, an școlar 1944-1945*, Mărturii culturale, Revistă trimestrială de cultură, Satu Mare, Anul V, nr. 1-2(17-18), ian.-iun. 2020, 14-18.
5. Ovidiu T. Pop; Aurel Pop, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017, p. 232.
6. Viorel Câmpean, *Vezendiu 751 de ani de atestare documentară*, Editura Citadela, Satu Mare, 2012, p. 143.
7. Ovidiu T. Pop; Ioana Bura; David Fechet, *Directorii Liceului Mihail Eminescu-Colegiului Național Mihai Eminescu*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 15, Editura Citadela, Satu Mare, 2018, pp. 110-111.
8. Viorel Câmpean; Ovidiu T. Pop, *Noi informații despre viața și activitatea lui arhim. dr. Augustin Paul*, Satu Mare, studii și comunicări, seria istorie-etnografie-artă, Muzeul Județean Satu Mare, XXXIII/II, 2017, 175-188.
9. Ovidiu T. Pop; Aurel Pop, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017, p. 222.
10. *Ibidem*, p. 223.
11. https://ro.wikipedia.org/wiki/Meletie_Răuțu.
12. <http://catedralaortodoxasm.ro/catedrala-ortodoxa-adormirea-maicii-domnului-prima-biserica-ortodoxa-construita-in-satu-mare-dupa-marea-unire/>.
13. <https://radiorenasterea.ro/sfintirea-bisericii-ortodoxe-din-apateu-ungaria/>
14. Ovidiu T. Pop și Aurel Pop, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, București, 2017, p. 239.
15. Ovidiu T. Pop; Aurel Pop, *Centenarul eminescienilor sătmăreni (1919-2019)*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 18, Editura Citadela, Satu Mare, 2019.
16. Ovidiu T. Pop și Aurel Pop, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, București, 2017 p. 225.
17. *Ibidem*, p. 207.

Bibliografie

Volume

Câmpean, Viorel, *Vezendiu 751 de ani de atestare documentară*, Editura Citadela, Satu Mare, 2012.

Pop, Ovidiu T. și Pop, Aurel, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017.

Pop, Ovidiu T.; Bura, Ioana; Fechet, David, *Directorii Liceului Mihail Eminescu-Colegiului Național Mihai Eminescu*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 15, Editura Citadela, Satu Mare, 2018.

Pop, Ovidiu T.; Pop, Aurel, *Centenarul eminescienilor sătmăreni (1919-2019)*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 18, Editura Citadela, Satu Mare, 2019.

Pop, Ovidiu T.; Bura, Ioana; Ciorcaș, Giulia; Grigoruț, Daniel; Șipoș, David, *Istoria Colegiului Național Mihai Eminescu Satu Mare o sinteză cronologică*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2021.

Studii, articole

Câmpean, Viorel; Pop, Ovidiu T., *Noi informații despre viața și activitatea lui arhim. dr. Augustin Paul*, Satu Mare, studii și comunicări, seria istorie-etnografie-artă, Muzeul Județean Satu Mare, XXXIII/II, 2017, 175-188.

Pop, Ovidiu T., *Societatea de lectură a Liceului Mihail Eminescu din Satu Mare, an școlar 1944-1945*, Mărturii culturale, Revistă trimestrială de cultură, Satu Mare, Anul V, nr. 1-2(17-18), ian.-iun. 2020, 14-18.

Surse electronice

<http://catedralaortodoxasm.ro/catedrala-ortodoxa-adormirea-maicii-domnului-prima-biserica-ortodoxa-construita-in-satu-mare-dupa-marea-unire/>.

<https://radiorenasterea.ro/sfintirea-bisericii-ortodoxe-din-apateu-ungaria/>

https://ro.wikipedia.org/wiki/Meletie_Răuțu.

Glorie și recunoștință veșnică eroilor neamului! Ziua eroilor sărbătorită la Sărăuad - 11 iunie 2021

Diana KINCSEȘ
Anca CHIȘ

În fiecare an, în a patruzecia zi de la Sfintele Paști, în ziua Înălțării Domnului, societatea românească sărbătorește Ziua Eroilor, eveniment prin care sunt comemorați toți eroii neamului care, prin sacrificiul lor, au făcut posibilă dobândirea și păstrarea independenței naționale, a unității statale, apărarea suveranității naționale, menținerea ordinii de drept și a siguranței naționale.

În spiritul principiului de cinstire a eroilor patriei, prin *Legea nr. 379/2003 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război*, Zilei Eroilor i s-a conferit statutul de sărbătoare națională, astfel continuând o tradiție românească statornicită în perioada de după Primul Război Mondial.

Experiența teribilă a acestei conflagrații, care a generat un număr de victime cu mult peste tot ceea ce se înregistrase în istoria conflictelor de până atunci, a determinat națiunile să găsească forme adecvate de doliu și de comemorare pentru a-și cinsti eroii. În acest sens, au fost amenajate memoriale și cimitire de război, a luat naștere, astfel, proiectul de amenajare a Mormântului Ostașului Necunoscut, au fost expuse pe clădirile publice plăci cu listele nominale ale morților și, nu în ultimul rând, a fost decretată o zi specială de comemorare a eroilor neamului.

În România, prin Decretul-Lege nr. 1693 din 04 mai 1920 pentru omagierea eroilor patriei, a fost decretată *Ziua Eroilor*, sărbătoare națională celebrată în Ziua Înălțării Domnului, cu mare fast național.

În această zi erau comemorați toți eroii neamului românesc, din toate timpurile, precum și toți eroii căzuți pe teritoriul statului român, fără deosebire de naționalitate sau confesiune, România devenind astfel primul stat care a acordat cele mai mari înlesniri și i-a asimilat pe eroii străini celor naționali.

De-a lungul perioadei interbelice, Ziua Eroilor a fost sărbătorită pe tot cuprinsul țării și în străinătate, prin organizări de *Te Deum*-uri, procesiuni, serbări cu caracter național, la care participau toate instituțiile statului și cele particulare, fără deosebire de religie sau origine etnică. Festivitățile din țară se desfășurau pe baza unui program aprobat de Consiliul de Miniștri, după

propunerea unei comisii formată din reprezentanții ministerelor de Război, Interne, Instrucțiune Publică, Culte și Arte, ai Comandamentului Corpului de Jandarmi și ai Societății „Cultul Eroilor”.

În al Doilea Război Mondial, sângele jertfit de către bravii eroi români a înroșit din nou teritoriul național și continentul european. Din Caucaz (Federația Rusă), în est, și până la Brno (Republica Cehă), în vest, faptele de arme ale acestor admirabili ostași au pătruns adânc în conștiința întregului neam românesc, ca fiind expresia cea mai desăvârșită a eroismului național.

Amintirea lăsată de sacrificiul tuturor acestor păzitori ai hotarelor românești, morți la datorie în serviciul Armatei Române în toate conflictele la care România a participat, în calitate de beligerant, se păstrează în miile de cimitire și monumente de război amenajate în România și în străinătate.

Aceste cimitire și monumente de război, aceste sărbători și manifestări nu trebuie și nu pot să aibă doar un aspect formal și trecător, ci trebuie să devină un îndemn vibrant la neuitare, implicare și patriotism. Datoria sfântă a celor ce trăim acum este să-i pomenim mereu pe cei care au luptat pentru unitatea tuturor românilor, pentru libertatea noastră, pentru democrație și pentru credință. Ei sunt eroii pe care trebuie să-i cinstim ori de câte ori avem ocazia!

În județul Satu Mare, în primăvara anului 2021, la inițiativa conducerilor Asociațiilor județene ale cadrelor militare în rezervă și în retragere din Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul Român de Informații, a fost demarat proiectul „Comemorarea Eroilor Neamului”. Scopul acestuia este de a realiza diferite activități de întreținere și îngrijire a locurilor de veci ale militarilor români căzuți în cele două războaie mondiale, precum și păstrarea memoriei acestora în mentalul colectiv, inclusiv a tinerei generații. Ca și o dată complementară Zilei Eroilor, sărbătorită în ziua de Ispas, fiecare localitate din județ a putut să își aleagă o nouă dată pentru comemorarea eroilor căzuți pentru apărarea țării, orașul Tășnad alegându-și data de 11 iunie.

Ca urmare, omagierea și cinstirea Eroilor Neamului s-a desfășurat în ziua de 11 iunie 2021, în

localitatea Sărăuad, la Mormântul Eroului Necunoscut din curtea Bisericii Ortodoxe.

Activitatea a avut loc în cadrul Proiectului de Comemorare a Eroilor Neamului și s-a derulat sub patronajul Instituției Prefectului Județului Satu Mare, în parteneriat cu autoritățile locale din orașul Tășnad.

Ceremonialul a debutat cu intonarea Imnului Național al României, urmat de oficierea serviciului religios de către un sobor de preoți în frunte cu fostul protopop de Carei, părintele Marian Crainic și preotul paroh Ioan Petrovan, alocuțiuni, depuneri de coroane și jerbe de flori la Mormântul Eroului Necunoscut.

La eveniment au participat: dl. Deputat Adrian Cozma, reprezentantul Instituției Prefectului Satu Mare – dl. Claudiu Florian Găzdac, vicepreședintele Consiliului Județean Satu Mare – dl. Cristian Valer Beșeni, Directorul Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare – dl. Zamfir Danciu, Directorul Muzeului Județean Satu Mare – dr. Daniela Bălu, reprezentanți ai structurilor județene din sistemul național de ordine publică, siguranță națională, apărare și justiție, inițiatorul proiectului de comemorare – Col. (r) Ștefan Coșarca, reprezentanți ai filialelor județene ale asociațiilor cadrelor militare în rezervă și în retragere participante la proiect, printre care Col. (r) Gheorghe Strâmb, Col. (r) Mircea Blideran, Col. (r) Iosif Pordea, Col. (r) Voicu Șichet, care este și președintele Asociației Civice Tempora și redactorul coordonator al revistei *Eroii Neamului*, reprezentanți locali ai Asociațiilor Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din M.Ap.N. și MAI, reprezentanți ai Poliției Orașului Tășnad, ai Detașamentului 3 Jandarmi Tășnad –

Carei, ai U.M. 01824 F Tășnad, ai Asociației Uniți Pentru Satu Mare, Directorul Școlii Gimnaziale Tășnad – dl. Florin Maier, Primarul comunei Santău – dl. Sergiu Silaghi, precum și alți invitați.

În calitate de gazde, au fost prezenți primarul și viceprimarul orașului Tășnad, dr. Adrian-Dănuț Farcău și Carol Snelenpeger, precum și reprezentanți ai Consiliului local.

Au luat cuvântul următorii: dr. Adrian-Dănuț Farcău, Carol Snelenpeger, Adrian Cozma, Claudiu Florian Găzdac – care a transmis mesajul prefectului județului Satu Mare, dl. Alfater Tamas, Cristian Valer Beșeni, Zamfir Danciu, dr. Daniela Bălu și colonel (r) Voicu Șichet.

După depunerea de coroane și jerbe de flori din partea tuturor instituțiilor și organizațiilor reprezentate la ceremonie, aceasta s-a încheiat cu un moment artistic susținut de Ansamblul *Flori de Codru*, coordonat de prof. Nicoleta Foldeș, care a interpretat *Imnul Eroilor* și *Bocetul lui Ion cel fără de mormânt*, alături de copii cântând întreaga asistență, într-un moment deosebit de emoționant.

Mulțumim în mod deosebit domnului Lt. colonel Cristian Bocancios, comandantul UM 01824F Tășnad, care a asigurat prezența militarilor pentru gardarea mormântului pe toată perioada desfășurării manifestării!

NR: 1. Evenimentul a fost organizat de dna. Anca Chiș, inspector de specialitate în cadrul compartimentului cultură al Primăriei orașului Tășnad și de dna. Chioran Roxana, bibliotecar la Biblioteca Orășenească.

2. Cântecul *Bocetul lui Ion cel fără de mormânt* pe versurile lui Adrian Păunescu a fost publicat în revista noastră în nr. 1 (14) din 2013, pag. 42.

Omagierea Eroului necunoscut de la Sărăuad - recunoștință, flori și demnitate națională

Dr. Daniela BĂLU

Articolul din acest număr are conținutul discursului pe care l-am susținut în data de 11 iunie 2021, în curtea Bisericii Ortodoxe din localitatea Sărăuad. Redau în cele ce urmează gândurile rostite într-o atmosferă de emoție, recunoștință, flori și emulație națională, sentimente încununate de mesajul celebrei melodii *Bocetul lui Ion Cel fără de Mormânt*, cântată împreună de toți cei prezenți, ca o rugă comună ce s-a înălțat spre sufletele tuturor eroilor cunoscuți sau necunoscuți.

Onorată asistență, Preacucernici Părinți, dragi tineri,

Hristos S-a Înălțat!

Sunt onorată să particip la acest eveniment de comemorare a Eroului necunoscut căzut pe frontul din cel de-al Doilea Război Mondial, ceremonial ce se desfășoară în contextul Zilei Eroilor, dar, mai ales ca urmare a inițiativei unice la nivel național pe care au avut-o conducerile Asociațiilor județene sătmărene, ale cadrelor militare în rezervă și retragere din Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul Român de Informații. Este binevenită, salutară și demnă de respect această inițiativă, care iată, reușește să ne coalizeze și aici la Sărăuad, amintindu-ne că eroii merită și se cuvine să fie comemorați nu doar acolo unde sunt ridicate marile monumente, ci și în aceste locuri deseori uitate.

Unicitatea acestui proiect impune să amintesc numele inițiatorilor și coordonatorilor: Colonel (r.) ing. Ștefan Coșarca; Colonel (r.) Mircea Blideran; Colonel (r.) Gheorghe Strâmb; Colonel (r.) Iosif Pordea; Colonel (r.) Voicu Șichet.

ZIUA EROILOR a fost instituită oficial în România începând cu anul 1920, prin Decretul nr. 1913 din 4 mai stabilindu-se ca această zi de omagiere a Eroilor Neamului să fie sărbătorită în fiecare an cu prilejul Praznicului Împărătesc Înălțarea Domnului *Iisus Hristos*, dată reconfirmată prin *Legea pentru cinstirea memoriei eroilor căzuți*, promulgată prin

Decretul nr. 3530, din 2 septembrie 1920. Sărbătoare națională a poporului român, Ziua Eroilor este marcată în memoria celor căzuți de-a lungul veacurilor pe câmpurile de luptă, pentru credință, libertate, dreptate, pentru apărarea țării și întregirea neamului. În această zi, în toate catedralele, bisericile, mănăstirile din țară, dar și din străinătate, sunt oficiate slujbe de pomenire a eroilor neamului.

După cum mulți dintre dvs. cunoașteți, Muzeul Județean Satu Mare a fost implicat activ în proiectul de „Reabilitare a mormintelor și a operelor comemorative de război din județul Satu Mare”, finanțat de Ministerul Culturii prin programul *Centenar*, proiect coordonat din partea Consiliului Județean Satu Mare de dl. Colonel (r.) Ștefan Coșarca, prin care au fost reabilitate 30 de morminte și opere comemorative de război. Pe teritoriul județului Satu Mare sunt repertorizate 180 de monumente, morminte și opere comemorative ridicate în memoria eroilor căzuți în cele două războaie mondiale, evidență realizată inițial în urmă cu 35 de ani, de către Ministerul Apărării Naționale, în colaborare cu muzeul nostru și arhivele județene.

Dar, primul catalog al acestor monumente (ca să le numesc generic) a fost realizat de către dl. Colonel (r.) Voicu Șichet, prin cartea *Pe urme de eroi*, publicată în anul 2016. Fiind, de altfel, și

rezultatul numeroaselor deplasări pe care le-a făcut în județ, publicând apoi în revista *Eroii neamului*, în fiecare număr, mai bine de 10 ani, articolul *Jurnalul cimitirelor și mormintelor de eroi*.

Pe baza cărții domnului Voicu Șichet, la Editura Muzeului Sătmărean a fost publicat în anul 2019 Albumul *Morminte și opere comemorative de război*, realizat de Radu Ardelean (decedat în 2020 – Dumnezeu să-l ierte!) și Mihai Mocanu, album ce conține inclusiv fotografii și detalii despre materialele din care au fost construite, fiind de fapt și unul din rezultatele proiectului de reabilitare a celor 30 de morminte, finanțat prin programul *Centenar*.

Doamnelor și domnilor,

Aflându-ne azi la mormântul unui erou necunoscut, trebuie să ne amintim împreună că mormântul unui erou, cunoscut sau necunoscut, nu înseamnă doar oseminte, betoane sau țărână, ci înseamnă mult mai mult: înseamnă istoria noastră, înseamnă strămoșii noștri, înseamnă identitate noastră națională. Prețuindu-ne eroii, ne prețuim propria noastră identitate, ne prețuim pe noi înșine. Nu avem informații documentate despre cum a murit eroul de aici, de la Sărăuad, nici despre luptele care s-au purtat aici, dar, e foarte posibil ca tocmai sub pământul acesta pe care noi călcăm acum, să fie osemintele celor ce, cu adevărat și în sensul real al expresiei, și-au dat viața pentru țară, pentru libertatea ei. Pentru unii sună patetic această expresie, demodat și desuet, dar, viața noastră, a generației contemporane, o datorăm și morții celor peste 300.000 de români căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial, viața noastră o datorăm și sacrificiului lor, și sacrificiului acestui erou necunoscut!

Sunt mii, zeci de mii de eroi necunoscuți înmormântați în gropi comune sau morminte individuale, multe dintre ele uitate, neîngrijite, părăsite, neglijate de autoritățile locale (de altfel, obligate prin lege să le îngrijească!) sau de care își mai aduc aminte din când în când, la vreo sărbătoare națională. Să spunem că e bine și atunci, decât deloc? Să ne mulțumim cu atât? Și atunci... vine firesc întrebarea: cum putem să ne prețuim eroii? Cum putem să dovedim prin fapte, nu doar prin declarații patetice că ne pasă de jertfa lor? Că le respectăm memoria? Consider că putem chiar prin fapte ce nu cer sacrificiu. Prin gesturi simple și deloc costisitoare! Ce putem

face pentru ei? În primul rând să nu-i lăsăm să moară și a doua oară...printre gunoaie și bălării!!! Să le curățăm mormântul, să punem o floare, o lumânare, de fapt să îngrijim un simbol al identității noastre naționale, EROUL ROMÂN. Cunoscut sau necunoscut.

Să îngrijim și să respectăm acest simbol, cu atât mai mult în această parte de țară unde ne-a fost dat să ne naștem noi și străbunii noștri, dar, unde sute de ani drepturile naționale, libertatea de a vorbi sau învăța în limba română, demnitatea neamului nostru românesc a fost obținută cu sacrificiul suprem al celor pe care azi îi comemorăm, eroii neamului. Dacă simbolurile naționale, precum Drapelul sau Imnul Național, nu s-ar bagateliza, ar fi o modalitate simplă și la îndemâna noastră, prin care am putea dovedi că ne prețuim eroii. În fond, că ne prețuim noi pe noi, ca neam! Școala, dascălii sunt cei care pot sădi în sufletele și conștiința tinerei generații importanța respectului față de simbolurile naționale, față de eroii neamului. Voi, dragi tineri, puteți să dați lecții părinților voștri, sau poate chiar dascălilor voștri, și dacă ei nu se duc să îngrijească mormintele eroilor, faceți voi asta! Dați voi exemplul demn de urmat!

Doamnelor și domnilor,

Ce putem face noi toți, fiecare și împreună pentru a ne cinste eroii? Exemplul concret este și proiectul acesta, inițiat de conducerea asociațiilor cadrelor militare în rezervă și retragere, exemplu este prezența noastră aici. Și cunoscându-vă pe mulți dintre dvs., cunoscând competența dvs. profesională și probitatea morală, cred cu tărie că împreună putem face foarte mult! Credeți că suntem puțini? Cunoașteți expresia, puțini dar buni! Atâția câți suntem, de obicei cam aceiași, împreună, uniți, avem puterea de a face mult.

De-a lungul istoriei neamului românesc, BISERICA, ARMATA ȘI POPORUL AU ALCĂTUIT TRIADA JERTFELOR PE CARE S-A CONSTRUIT TEMELIA ROMÂNIEI. Noi, împreună, putem face ca această temelie să nu se prăbușească! Celebrul părinte Arsenie Papacioc îi spunea nu mai puțin celebrului Dan Puric, atunci când îi dădea sfaturi despre cum să țină treaz spiritul românesc: „Tu să pui cărămidă sfântă, că vine DUMNEZEU și pune mortarul...”! (notă: doresc să precizez că, în momentul în care am început să-l citez pe

părintele Arsenie Papacioc, au început să bată clopotele bisericii, ca un semn divin că ceea ce facem este bine primit în Ceruri!).

Noi toți, împreună, putem și trebuie să punem cărămidă Sfântă în templul existenței noastre naționale, în primul rând pentru a nu ne fi rușine de noi, și tot în primul rând pentru a nu-l face de rușine pe acest erou necunoscut și pe toți eroii neamului românesc care au murit pentru țară.

Mulțumindu-vă pentru atenție voi încheia ca de obicei, cu îndemnul de a nu uita... că ȚARA SUNTEM NOI TOȚI!

Pios omagiu, grațitudine și recunoștință celor ce s-au jertfit pentru ea! Nădăjduiesc că nu sunt doar morminte, ci mult mai mult, LUMINĂ VIE în Împărăția veșniciei Tatălui Ceresc.

*„Morminte dragi, lumină vie,
Sporite-ntruna an de an,
Noi v-auzim curgând sub glie,
Ca un șuvoi subpământean!
Ați luminat cu jertfe sfinte
Pământul, până-n temelii,*

*Căci arde țara de morminte,
Cum arde cerul de făclii.
Morți sfinți în temniți și prigoane,
Morți sfinți în lupte și furtuni,
Noi ne-am făcut din voi icoane
Și vă purtăm pe frunți cununi.
Nu plângem lacrimă de sânge,
Ci ne mândrim cu-atâți eroi.
Nu! neamul nostru nu vă plânge,
Ci se cuminecă prin voi.*

(Radu Gyr)

*** **

P.S. Pentru că tot în această lună, mai exact în data de 14 iunie, domnul Colonel (r.) Voicu Șichet, redactorul coordonator al revistei *Eroii neamului* a împlinit 60 de ani, îi adresez și pe această cale un sincer **La Mulți Ani! Toți sănătoși, frumoși și bucuroși! Bunul Dumnezeu să-l binecuvânteze cu toate împlinirile visate!**

Voicu, camarade, să nu uiți: *Dumnezeu fără noi rămâne tot Dumnezeu! Dar noi fără Dumnezeu, suntem nimic!*

Contribuția filialei locale a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” și a revistei „Eroii Neamului” la păstrarea, dezvoltarea și promovarea patrimoniului cultural sătmărean

Prof. Marius HORȘIA

Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” a fost înființată în anul 1991 sub denumirea de „Comitetul Național pentru Restaurarea și Îngrijirea Monumentelor și Cimitirelor Eroilor”. Ea s-a considerat continuarea „Așezământului Național Regina Maria pentru Cultul Eroilor” ce activa în perioada interbelică și a fost desființată de regimul bolșevic. Organizația se află sub patronajul oficial al Ministerului Apărării Naționale și sub patronajul spiritual al Bisericii Ortodoxe Române. Obiectivele ei sunt: identificarea, restaurarea și protejarea operelor comemorative ridicate în memoria eroilor căzuți pentru apărarea patriei, atragerea tineretului pentru îngrijirea cimitirelor și monumentelor de război.

Asociația Civică Tempora s-a înființat la 7 august 2007, la Satu Mare. Și-a propus sprijinirea lucrărilor de construcție și restaurări de monumente istorice și editarea unei reviste care să promoveze Cultul Eroilor. Așa a apărut revista „Eroii Neamului”.

„Eroii Neamului” este o revistă de cultură și educație patriotică, apolitică și neguvernamentală cu apariție trimestrială. Editată de Asociația Civică Tempora Satu Mare și Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” - Filiala Satu Mare, revista a ajuns la numărul 46 (serie nouă). Numărul 1 al seriei vechi al revistei apărea în octombrie 1996, noua serie datorându-se perseverenței colonelului (r) Voicu Șichet și a directorul Arhivelor Naționale Satu Mare, dr. Lucian Cucuiet. În jurul lor s-a strâns un valoros colectiv redacțional format din dr. Viorel Ciubotă, dr. Ioan Viman, dr. Viorel Câmpean, dr. Ioan Corneanu, dr. Daniela Bălu (istorici și etnologi consacrați). Obiectivele revistei au fost clar formulate încă din octombrie 2009, când apare Seria Nouă: se dorește a fi un instrument de

informare a cetățenilor cu privire la ceea ce înseamnă păstrarea memoriei eroilor cât și sensibilizarea factorilor județeni și locali abilitați în păstrarea și conservarea cimitirelor și operelor comemorative de război. Revista se va manifesta în direcția păstrării, conservării și transmiterii peste generații a valorilor istorice, culturale și spirituale autentice, în speță a monumentelor aflate în patrimoniul național, precum și a repunerii în valoare sau refacerii din temelii a celor distruse sau dispărute.¹

Revista are, în afara împrejurărilor istoriografice, încă două coloane de mare rezistență: a) Serialul aflat la al XLV-lea episod intitulat „Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor”, semnat de colonel (r) Voicu Șichet și b) Păstrarea-dezvoltarea patrimoniului național semnat de diferiți colaboratori. Fie că materialele au purtat titluri diferite ca „Patrimoniu istoric” (4 episoade), „Monumente istorice de patrimoniu sătmărean” (3 episoade), „Protejarea patrimoniului” (2 episoade) sau „Ghid de bună practică pentru protejarea patrimoniului cultural” (6 episoade), ele dovedesc grija autorilor față de valorile de patrimoniu. În revistă a fost publicată, pe seriale, valoroasa lucrare „Un viitor pentru trecut” semnată de Irina Oberländer-Târnoveanu. De un real ajutor în munca de identificare a cimitirelor eroilor au fost: general de brigadă (rtg) Gheorghe Săveanu și locotenenți colonei (rtg) Niculae Bentu și Neculai Resmeriță.²

La sensibilizarea opiniei publice sătmărene au contribuit articole semnate de Voicu Șichet în serialul „Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor”.³

Același autor a semnat și articolele „Importanța protejării patrimoniului mobil”⁴ și „Propuneri de regândire a amplasării monumentelor interbelice”.⁵ Ca urmare a

sensibilizării administrației publice locale, au fost reabilitate 29 de monumente, două cimitire și au fost aplicate numeroase plăci comemorative. În total, Voicu Șichet a inventariat un număr de 120 de monumente.

Alături de domnia sa, și alți cercetători au semnat articole referitoare la apărarea patrimoniului mobil sătmărean. Un interesant articol publica Ioan Bălănescu în anul 2014, intitulat „Acțiunea împotriva uitării a prins rădăcini”, în numărul 18 al revistei.⁶

Cimitirele de război nu au fost uitate. Astfel, în nr. 2 a revistei din anul 2014 apărea articolul: „Cimitirul Eroilor din Satu Mare, responsabilitate pentru modernizare și premisă pentru a fi lăsat în grija urmașilor”, semnat de Mircea Blinderan.⁷

Istoricul Viorel Câmpean a scris și el câteva articole dedicate obiectivelor de patrimoniu mobil în care abordează problema monumentelor din Santău și Rușeni.⁸

Muzeografii și restauratorii de la Muzeul Județean Satu Mare s-au implicat și ei în sensibilizarea opiniei publice. Cercetătoarea Kiss Imola publica articolul „Protejarea patrimoniului și respectul față de trecut”.⁹

Strădaniile colectivului redacțional de la revista „Eroii Neamului” de protejare a patrimoniului cultural mobil sătmărean au dat roade. În 2019 apărea la Editura Muzeului Sătmărean albumul „Morminte și opere comemorative de război din județul Satu Mare” realizat de Radu Ovidiu Ardelean și Mihai Andrei Mocan. Sunt prezentate, în peste 200 de pagini, peste 30 de monumente și morminte de război Reabilitate cu sprijinul Consiliului Județean și a Ministerului Culturii.¹⁰

„Eroii Neamului” este o revistă apreciată și de intelectuali de ținută academică. La aniversarea a 25 de numere a noii serii, o mare militantă pentru apărarea patrimoniului cultural mobil românesc, Irina Oberlander-Tîrnoveanu afirma: „puține inițiative culturale trec proba timpului: Începute cu focul entuziasmului și bune credințe, ele se sting adesea înainte de vreme. Cu atât mai remarcabilă mi se pare continuitatea revistei „Eroii Neamului” din Satu Mare. Câteva calități o recomandă: incursiunile variate și temeinice în istoria locală, viziunea

generoasă asupra conceptului de erou al neamului, atenția acordată moștenirii culturale, cunoașterii, păstrării și punerii în valoare a patrimoniului cultural”.¹¹

Datorită Asociației Civice Tempora, a filialei locale a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” și mai ales a revistei „Eroii Neamului”, un monument drag românilor sătmăreni, „Monumentul Eroului Necunoscut”, a fost reamplasat în oraș. Amplasată pentru prima dată în anul 1922 în centrul vechi al municipiului Satu Mare, dar dispărută în anii regimului horthyst, statuia a fost refăcută și dezvelită la 1 decembrie 2018. Ea reprezintă un soldat ce se dezbracă, cu gesturi largi, de haina înspăimântătoare a războiului și de robie. Autorul sculpturii este artistul Gheorghe Tudor. Reconstrucția s-a realizat cu sprijinul Asociației Civice Temporara din fonduri provenite de la persoane fizice și juridice și de la Consiliul Județean Satu Mare în urma aplicării unui proiect din cadrul programului de Cofinanțare Centenar, derulat în baza legii 350/2005. Statuia actuală este opera sculptorilor Mihai Eacobici și Ovidiu Protopopescu.¹²

Trebuie să facem o precizare: majoritatea monumentelor comemorative de război din județ nu sunt clasificate în Lista Monumentelor Istorice, cu toate că sunt câteva dintre ele care au mare importanță istorică și chiar artistică. Excepție fac Monumentul Ostașului Român din Carei, clasificat în L.M.I cu litera A și Monumentul Ostașului Român din Satu Mare, clasificat cu B. Există, totuși, o speranță: prin legea 379 din 2003 se reglementează cadrul juridic al mormintelor și operelor comemorative de război și se înființează Oficiul Național pentru Cultul Eroilor. Acesta dă avize de înființare dar și de intervenție pentru restaurarea monumentelor.

Este nevoie de o depolitizare a acestor instituții, de simplificarea procedurilor birocratice, de pasiune, profesionalism și responsabilitate a decidenților.

Pandemia a afectat doar parțial **activitățile Asociației Civice Tempora. S-au aniversat Ziua Drapelului - 26 Iunie, Ziua Imnului Național - 27 Iulie, Ziua limbii române - 31 august, Eliberarea Budapestei de**

către Armata română - 4 august. La 13 septembrie, la bustul lui Avram Iancu sau comemorat cei 148 de ani de la trecerea în eternitate a „Craifului Munților”. De asemenea, au fost pregătite pentru inaugurare două monumente: unul la Săuca și unul la Homorodul de mijloc. La apariția numărului 42 al revistei „Eroii Neamului”, președintele Academiei Române, profesorul universitar dr. Ioan Aurel Pop, transmitea următorul mesaj: „Domnului Șichet Voicu. Confirm primirea revistei *Eroii Neamului* nr. 2 și vă mulțumesc. Vă rog să primiți urările mele de sănătate și noi realizări în activitatea pe care o desfășurați la Asociația Civică Tempora Satu Mare.”¹³

În încheiere, putem afirma că la Satu Mare, datorită acestei asociații civice și a revistei „Eroii Neamului”, cultul soldaților căzuți pe fronturile de luptă este viu. S-au reabilitat monumente, s-au ridicat troițe, s-au pus la punct cimitirele militare. Chiar dacă privații și persoanele fizice ne ajută mai mult decât statul...

Note

1. Voicu Șichet „*Eroii Neamului*” la al XXV-lea pas. *Indici bibliografici și popas de suflet*, Editura Citadela, Satu Mare, 2015, p. 9.
2. *Ibidem*, p.18
3. *Idem*, „Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor”, în „*Eroii Neamului*”, 2010-2015, nr. 1, p. 2-5; nr. 2, p.2-5; nr. 3, p. 2-5; nr. 4, p 2-5; nr. 5, p 2-4; nr. 6, p 4; nr. 7, p 2-5; nr. 8, p. 2-5; nr. 9, p. 2-4; nr. 10, p. 2-3; nr. 11, p. 2-4; nr. 12 p. 2-3; nr. 13, p. 5-6; nr. 14, p. 2-4; nr. 15, p. 6-8; nr. 16, p 2-3; nr.17, p. 3; nr. 18, p. 3-4; nr. 19, p. 2-4; nr. 20, p. 2-6; nr. 21, p. 2-4; nr. 22, p. 2-4; nr. 23, p. 2-4; nr. 24, p. 2-5.
4. Voicu Șichet „Importanța protejării patrimoniului mobil”, în „*Eroii Neamului*”, 2010, nr. 1 (18) p. 55-56.
5. *Idem*, „Propuneri pentru regândirea politicii de amplasare a monumentelor și statuilor din Satu Mare”, în „*Eroii Neamului*” 2010, nr. 2(19) p. 15-17.
6. Ioan Bălănescu, „Acțiunea împotriva uitării a prins rădăcini”, în „*Eroii Neamului*”, 2014, nr. 1(18), p. 5-6.
7. Mircea Blideran, „Cimitirul Eroilor din municipiul Satu Mare responsabilitate pentru modernizare”, în „*Eroii Neamului*”, 2010, nr. 2(3), p. 8.
8. Viorel Câmpean, „Monumentul eroilor din Santău, o istorie zbuciumată”, în „*Eroii neamului*”, 2013, 5 nr. 1 (14), p. 8-9.
9. Kiss Imola, „Protejarea patrimoniului, respectul față de trecut”, în „*Eroii neamului*”, 2013,5 nr. 1(14), p. 57-59.
10. Radu Ovidiu Ardelean; Andrei Mocan, *Morminte și opere comemorative de război*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2010.
11. Irina Oberländer Tîrnoveanu, „Eroii Neamului – o publicație de larg interes pentru publicul românesc”, în „*Eroii Neamului*” la al XXV-lea pas. *Indici bibliografici și popas de suflet*, Editura Citadela, Satu Mare, 2015, p. 128
12. Ovidiu Radu Ardelean; Andrei Mocan, *op.cit.*, p. 19.
13. *Eroii Neamului*”, an XII, nr. 3(44), 2020, p.3.

80 de ani de lacrimi și durere (IV)

Col. (rtg.) dr. Constantin MOȘINCAT

Dură a fost viața pentru românii rămași sub stăpânire Horthystă! Pe lângă greutățile pe care războiul le aducea, românii erau prizonieri, batjocoriți de cetățenii cu care veneau în contact, chiar dacă nici ungurii nu o duceau mai bine. De români se râdea în orice împrejurare. Pentru orișice. Țin minte – povestește cu tristețe și lacrimi mama - că duceam grâul recoltat, la treierat, la batoză. Așa era tehnologia: cu coasa se secera, cu secera se adunau snopii, care se legau cu legători de grâu. Se stivuiău crucile din snopi, care apoi erau încărcate și cărați cu căruțele la arie, unde era batoza. Aici urma dijmuiala. Pentru fiecare membru de familie primeam numai 200 kg de grâu, indiferent de cât de mare aveai producția. Restul era pentru Horthy, și **rânjea** micul „grof de la batoză”, care era evident, și negreșit, musai ungur. Nu mai știu dacă și cu cât era plătit, dar știu sigur că noi o duceam foarte greu, nu ne mai ajungea făina pentru pâine de la o recoltă la alta. Cine nu recolta cât trebuia predat, nu primea nimic!. Cine avea mai multă făină în hambar, decât calculau percepții fiscale, li se confisca. Așa era și cu untura, ouăle, găștele, păsările, porcii etc. Și câtă dreptate avea tata, care-i cunoștea, căci făcuse primul război în armata austro-ungară, „**ăștia nu sunt ăia care au plecat după Marea Unire,ăștia sunt ai dracului**”.

La moara din Carei, - povestește între două sughițuri mama - tata s-a dus să macine grâu și acolo niște feciori de unguri, văzându-l singur și mai bătrân l-au batjocorit, făcând tot felul de glume pe seama opincilor lui. Ei nu știau că tata vorbea ungurește, și îl ironizau că-i **opincar**. Replica lui tata i-a surprins și redus la tăcere: **mă voi râdeți de un opincar când voi sunteți niște proști care nici Tatăl Nost, nici Credeul nu-l știți nici măcar în limba voastră!?** Și tata le-a spus-o pe limba lor. Atunci, morarul, un bătrân înțelept, i-a rușinat, iar tinerii s-au făcut nevăzuți...

Era, cred, în 1941 când fratele Bubo Dumitru, și cumnatul Țolaș Nicolae au primit ordin de concentrare în armata lui Horthy. Țin minte, că eram cu sora Măriuța la muncă, în Toagul lui Lelencz, când fratele a venit să-și i-a rămas bun de la noi, și dus a fost, de nu l-am mai văzut! Eu, eram slugă la porcii grofului din Toagul lui

Lelencz. Și tot m-am gândit de ce Regelui român nu i-a păsat de noi (ardelenii) când ne-a abandonat la unguri?.

Cui să-i spun când, nici atunci și nici astăzi, guvernanților nu le-a păsat decât de ei! **Eu nu mi-am recăpătat** (după 1989 – n.n.) **nici car, nici boi, nici frații morți în război!**. Dar regele, nepăsător, a fost răsplătit „în pace și onor”, și după război, și mai apoi. Sluga de ieri, cu pensie de 804 de lei, la 95 de ani, încă plătește și astăzi ca bir *taxe și impozite*, regele de ieri și *duda* de astăzi, sunt scutiți! Nedreaptă lume!. Eu, simt că am fost și sunt trădată, el se fălea, la Moscova, cu medalia *Victoria*. Victoria în nici un caz nu a fost a noastră, a celor mulți și umiliți. Pentru pensia lui viageră, am dat cu sapa de mi s-au bătut palmele și mi s-a încovoiat spinarea. Și mulțumesc numai bunului Dumnezeu că mă mai ține. Mai cu una bună, mai cu speranță. Dar nimic nu doare mai tare ca nedreptatea care ți-o fac ai tăi!

Bine, dacă atunci, sub unguri, n-am avut nici un drept, căci **toți trebuia să fim unguri**, acum ce vină mai avem? Atunci, o învățătoare din Pir, ne-a preluat, în clasa a 5-a și ne învăța ungurește, cântând. Tinerii, printre care și tatăl tău (Moșincat Vasile – n. 1921 - d. 1988), făceau pregătire premilitară (levente), apoi au fost duși la munci grele în Ungaria. După ceva vremea a fost dus în **lagărul de muncă** din Ungaria (iar în livretul militar nici măcar nu sunt menționate oțelăriile din Ungaria unde a lucrat din greu). Nu i s-a dat nici un drept, nu a primit nici un *pengő* pentru munca prestată. Și după doi ani de muncă la Horthy, ca să scape de ironiile ungarilor la adresa *opincarilor*, și-a făcut încălțăminte cu talpă de lemn. Ăsta-i adevărul nescris. Dar ei, ungurii, chipurile, au suferit sub români. Numai cine nu știe poate să spună și să scrie prostii. Tot timpul s-au ținut cu nasul pe sus, degeaba”.

Cât adevăr cuprinde relatarea mamei mele am încercat să-l probez cu documente de arhivă. Dovezi indubitabile, consemnate și de comisia mixtă româno-maghiaro-germano-italiană, după cum reiese și din cuprinsul acelor pe care le analizăm sau/și pe care le reproducem în continuare¹. Cât n-au reușit iredentiștii să facă prin acțiuni de sabotare, subminare, umilire, batjocură² și acțiuni subversive au întregit prin

teroare³, înfometare și brutalitate după ruperea Ardealului în perioada 1940-1944⁴, cu complicitate internațională. Raportul căpitanului Popescu Valerian, către Secretariatul de stat al armatei, redă câteva aspecte privitoare la activitatea sa în Comisia mixtă germano-italo-română de cercetare a atrocităților comise de unguri în zonele Brașov, Sibiu, Târgu Mureș, Cluj, Oradea și Arad. De remarcat atitudinea binevoitoare și atentă față de declarațiile făcute de unguri, care aveau de făcut plângeri minore, comparativ cu cazurile grave semnalate de români și care trebuiau triate conform criteriului „cele bine confirmate”⁵, cerându-se numai cazuri grave de schingiuri. Într-o astfel de împrejurare „populația refugiată a rămas nemulțumită întrucât majoritatea nu a putut să-și exprime nemulțumirile”⁶. De la Arad, Comisia a fost însoțită de ministrul Davidescu la Cluj, pentru a cerceta cazurile de la Mureșenii de Câmpie, Trăzneu, Zalău, Ip, Huedin. La Arad și Timișoara, fiind sosiți foarte mulți refugiați, li s-au luat doar unora declarații. Problema era că declarațiile erau plimbate pe la diverse autorități, iar altora nu li s-au luat defel, fiind băgați în seamă „în special schingiuirile și răniții grav”⁷. În fața Palatului Culturii din Arad au fost adunați o parte din

intelectualii refugiați, martori ai masacrelor de la Trăzneu, Marca, Zalău, Ip, Huedin și Oradea. Au fost prezentați Comisiei cazuri de barbarie: „funcționarul Sărățeanu Alexandru căruia i s-au smuls unghiile, părintelui Onofrei din Cluj căruia în trei rânduri i s-a pus lațul spânzurătorii în jurul gâtului”⁸. Mărturiile românilor au fost confirmate și de nemții refugiați din calea furiei ungurești, descriind și ei ororile la care au fost obligați să asiste. Nu s-au putut prezenta toate cazurile din cauza faptului că membrii Comisiei erau grăbiți spre Viena și Budapesta.

S-au predat Comisiei, la Arad, pentru ministrul german și italian **două albume mari de fotografii ale trenurile de refugiați!** Pentru că respectiva Comisie s-a arătat foarte interesată de atrocitățile grave, dar fiind grăbită, căpitanul român propunea „înființarea unui birou care să centralizeze toate atrocitățile ungurești. Să adune toate cazurile noi pentru a nu fi surprinși cu o documentație redusă”⁹.

Cum au fost tratați românii rămași la vetrele lor rezultă din aspectele pe care le relatăm în continuare¹⁰. Numitul Lucian Ioan a Mariei, român, 32 de ani, născut în comuna Borod, județul Bihor, căsătorit, fără copii, a declarat următoarele: „În comuna mea natală, căzută în

Intelectuali bihoreni expulzați în vagoane de bovine la Curtici, 1940.

În vagon, cu cruce, PS Nicolae Popoviciu

teritoriul cedat Ungariei la 5.IX.1940, am stat până în noaptea de 7/8.V.1942, când, și la care dată am fugit în România din următoarele motive: Am fost înfometați și persecutați de către autoritățile administrative și polițienești maghiare.

Ni s-a luat de către armată toate alimentele ce le-am avut, ca: grâu, secară, cartofi, câneapă, deși cumpărate le aveam. Am fost puși la cele mai grele corvezi, la astupatul tranșeelor făcute de români înainte de cedare. Am fost încontinuu batjocoriți și huiduiți. Ni se adresau întotdeauna cu cele mai triviale expresiuni, spunând că suntem „büdösoláh” (români împruțiți-n.n.), arătându-ne chiar cu degetul. Ni s-au ridicat bonurile cu care trebuia să ne prezentăm la Primărie pentru a primi alimente, ca: ulei, zahăr, unsoare, de care nu ni se mai dădea. În ultimul timp ni s-au dat câte 4 kg făină de orz pentru un om pe lună”¹¹.

Este bine cunoscut faptul că după Marea Unire „regele țăranilor” s-a ținut de cuvânt și a împrumutat motii colonizați¹² în județele Satu Mare, Sălaj și Bihor în satele: Avram Iancu, Livada de Bihor, Mihai Bravul, Ianculești¹³, Marna, Scărișoara Nouă, Horea, Lucăceni¹⁴, Dacia, Decebal, Păulian, Traian, Lazuri, Gelu, Baba Novac, Tiream, Rădulești și altele.

Todea Roman, de 44 de ani, domiciliat în comuna Horia, județul Sălaj, în numele celor 547 de oameni refugiați din acea comună declara la punctul de trecere a frontierei de la Ciumeghiu, Bihor, la 1 noiembrie 1940, următoarele: „În ziua de 21-22 octombrie, anul curent, s-a prezentat în comuna noastră un general, împreună cu un colonel, care ne-au luat la întrebări, că cum merge treaba pe la noi și ne-au întrebat cum de ne-am gândit să rămânem în Ungaria [ori să plecăm]. Dar noi am văzut că numai așa ne întreabă, ca de formă. Noi atunci am spus că voim să mergem în România, că noi nu mai putem suporta mizeria pe care o maltratează cu noi autoritățile maghiare. Atunci ei ne-au spus că putem să stăm în Ungaria, însă ei nu garantează pentru avutul și viața noastră și cu asta domnii au plecat spunându-ne că vom primi ordin când vom pleca. Și a treia zi a venit colonelul la noi și ne-a pus să iscălim un tablou în alb, că părăsim țara fără să ne scoată ei, și când vor veni actele, gata putem să plecăm imediat. Noi ne-am și pregătit pentru plecare. Motivul care ne-a pus la această cale, să plecăm,

este [că] văzând ce s-a întâmplat în comuna vecină Ianculești, pe[ste] care comună au venit vecinele comune ungurești, iar noi de frică pentru pățania pe care au petrecut-o ei, ne-am înfricat și ne-am pus de gând să plecăm, că și în ziua de 4 octombrie, anul curent, a venit la noi un civil cu numele Pecs, care a făcut cu 2 grăniceri unguri percheziție în casele noastre, zicând că caută după arme. Însă la noi n-au găsit deloc [arme], decât beutură, pe care au băut-o și s-au îmbătat și au început a trage cu arma în geamurile bisericii, iar pe la ora șase seara au venit din nou trei soldați și mai mulți civili, care au început la spargerea ferestrelor de la casele noastre din comună. Soldații spărgeau, iar civilii luau tot ce găseau. Noi atunci am luat-o la fugă prin câmp, la o comună învecinată, unde aveam cunoscuți, iar unii care au rămas de n-au putut fugi atunci, imediat i-au luat la bătaie. Unul dintre noi, apărându-se cu ceva bătă, au venit jandarmii, care au adunat toată comuna și i-au luat din nou la bătaie pe ai noștri, care au avut conflict cu civilii mai-nainte, pe care i-au bătut atâta până au trebuit să declare că ai noștri sunt vinovați.

Eu fiind primarul comunei, am plecat cu toată comuna la comuna Sanislău ca să reclamăm cele petrecute, căci nu mai puteam sta în comună, lăsând obiectele primăriei în primirea grănicerilor, precum și mobilele mele. A doua zi am mers ca să le ridic, să le duc la gară, și unde nu am găsit nimic, nici ferestre, nici măcar la o casă. După aceea, [jandarmii] au venit la noi în comuna Sanislău, unde au auzit că ne-am ascuns noi. Atunci, la doi dintre noi, cu numele Traian Mateaș și Nicolae Bota, peste care au mers în casă și au strigat la proprietar să-i dea afară pe coloniștii pe care-i găzduiește, ca să beie sângele din ei. În acest timp au început să spargă geamurile, unde au intrat peste ei. Atunci, eu Traian Mateaș, am fugit și ne-am urcat în podul casei, de unde eram silit să sar jos. M-au prins doi unguri, care m-au bătut. După ce am scăpat l-au prins pe Nicolae Bota, pe care l-au luat la bătaie. Dintre noi au rămas deținuți unsprezece, pe care i-a trimis la Penitenciarul Zalău, bătuți, de care nu mai știm nimic decât după cum am auzit că le-a promis că-i spânzură pe toți. Nouă ne-au rămas toate averile ce le-am avut, case, porumb, floarea soarelui, cartofi, au rămas toate neculese, ba de la unii au luat și vite și bucate. Aceasta este declarația pe care o semnez cu mâna mea proprie,

în numele tuturor locuitorilor din comuna Horia. Mai adăugăm către declarația noastră că vecinii din comunele din apropiere ne-au dus la biserică toate lucrurile ce le aveam, ne-au luat taurii, vierii comunei și lemnele pregătite pentru casa pastorală, în valoare de 6000 lei, pe care le-au ridicat jandarmii din comuna Sanislău”¹⁵.

În primele ore ale zilei de 5 septembrie 1940, țăranii români au fost măcelăriți, în special cei care trăiau în aceste localități, și alungați pur și simplu din sate¹⁶. Ironizați că au plecat de bună voie, sau acuzați că au ascuns armele, steagurile iar pe cele ungurești refuză să le arboreze. În alte locuri salvați (cazul satului Rădulești), de preotul din satul Ghenci, care i-a îndemnat pe coloniștii români să se apere noaptea împotriva oricui ar fi îndrăznit să intre în sat pe timpul nopții, și i-a avertizat pe unguri că nu au ce căuta la coloniștii români. Fetele și femeile se ascundeau ziua prin lanurile de porumb ca să fie la adăpost de înfierbântatele minți dezlănțuite de teroarea ungurească.

Despre evenimentul petrecut în colonia Ianculești, preotul Gheorghe Munteanu a lăsat o declarație tulburătoare, document păstrat în arhiva bisericii din sat, arătând starea românilor din localitate după criminalul Diktat nazisto-fascisto-horthyst de la Viena, din 30 august 1940. „După cedarea Ardealului, eu și familia mea, în baza ordinului Prea Sfințitului Episcop, am rămas în localitate, în mijlocul credincioșilor mei, pentru a-i îmbărbăta și pentru a le aduce o mângâiere, a le insufla încredere în lupta pentru păstrarea credinței strămoșești și în Neamul nostru Românesc. Dar după ce armata fascisto-hortystă a intrat în Carei, în primele zile din luna septembrie 1940, eu și alți români din Ianculești am fost ridicați de jandarmii unguri, cu pană de cocoș la pălărie și am fost duși la Comandamentul Jandarmeriei din Carei.

Soția mea a fost alungată din casa parohială, apoi bătută cu sălbăticie. Nu s-a ținut cont că este femeie și mamă. După trei zile am fost eliberați. Când am ajuns în Ianculești, am găsit satul devastat de bande de huligani unguri din Carei, Tiream, Petrești, Sanislău, Ciumești, împreună cu alții veniți din Ungaria care au terorizat prin bătăi sălbătice sătenii. Au fost sparte toate geamurile caselor, la unele le-au scos și ușile, apoi au desfăcut gardurile, au furat tot ce găseau: haine, cereale, animale și păsări.

La stogurile de fân din grădini le-au dat foc. Era un coșmar apocaliptic. Biserica a fost pângărită cu fecale umane și animaliere, au spart geamurile și ușa de la intrare, apoi băncile și iconostasul.

Acele bande veneau noaptea, plini de băutură și ură animalică, dansau în jurul focului și cântau cântece revanșarde antiromânești. În fiecare noapte se trăgeau focuri de armă asupra oamenilor care circulau prin sat. Mulți români au fugit în câmp împreună cu familiile și copiii pentru a nu fi uciși. Cei care erau prinși, indiferent că era femeie sau bărbat, erau dezbrăcați la pielea goală, fiind bătuți până își pierdeau cunoștința, după care erau aruncați în șanțuri. Aceeași ură se manifesta și asupra învățătorilor și a profesorilor. Fasciștii-hortyști urmăreau ca românii din sat să nu aibă conducători.

În zilele de 11, 12, 13 octombrie 1940, o haită mare de unguri-hortyști din Carei, condusă de preotul reformat, înarmați cu puști, pari, furci, securi, lanțuri și alte corpuri contondente, însoțiți de jandarmi, au rănit 26 de români din care doi au murit pe loc. În ziua de 15 octombrie 1940, o trupă de jandarmi însoțiți de huligani unguri din Carei, s-au deplasat în satul nostru. I-au scos în stradă pe toți românii în centrul satului, apoi i-au încolonat pe patru rânduri. Cei răniți au fost puși pe târgi improvizate, apoi au fost conduși pe jos 7 km până la gara din Carei, urcați în vagoane de vite și expediați spre frontiera cu România. La plecarea noastră din sat nu am avut voie să luăm nimic. Totuși unii dintre noi am pus alimente și apă. Nu am putut nici să-i îngropăm pe cei care au fost uciși.

Până la frontiera cu România, dintre cei răniți au mai decedat patru persoane. Să vezi și să nu crezi: la gara din Carei am fost învinovați că ne-am răsculat împotriva ungușilor și că nu am vrut să predăm armele și munițiile pe care le dețineam precum și că am ascuns drapelele românești, iar cele ungurești le-am ars și nu am vrut să le arborăm. După alungarea noastră, în casele noastre au fost aduși din Ungaria cetățeni unguri din formația paramilitară „Vitez Rend” (din „Ordinul Vitejilor”). Dealtfel, satul nostru în perioada 1940-1945 a fost numit „Vitez Telek” („Satul Vitejilor”).

Mărturia preotului din Ianculești este confirmată și de alte declarații, ca de pildă aceia a

unui învățător din satul vecin, Vezendiu. Podină Dumitru, pe 27 octombrie 1940, declara că, fiind demobilizat, a plecat acasă să-și ridice hainele și cărțile ce le avea pe acolo. N-a voit să rămână prea mult timp, dar datorită faptelor pe care le-a văzut, s-a hotărât să rămână până putea sta. În acel timp s-au întâmplat lucruri, „pe care nu vi le declar ca să zic că sunt revoltat, doar numai realitatea ce am văzut-o cu ochii. În zilele de 11-12-13 octombrie, anul curent, a fost devastată colonia Ianculești. [Ungurii] au distrus totul, până și ultimele haine le-au furat. După părerea mea [acțiunea] a fost făcută cu știrea autorităților, deoarece [acestea] crezând că coloniștii se vor opune la [cei] vreo 130 [de unguri]. După atacul [dat] de civili au sosit și domnii jandarmi și un comisar de salvare de la Carei, un medic, pentru a-i interna în spital pe cei răniți dintre ai lor. N-a fost de ajuns [că] coloniștii au stat la noi în comună 4 zile, [ci] când s-au dus la Carei să-și scoată permisie, acolo au fost închiși și bătuți. După acele zile [ungurii] au continuat cu atacurile asupra comunelor din jur, încât [oamenii] au stat în alarmă și stau și azi în toate nopțile. Comunele [sunt] curat românești și nu e voie să se învețe românește, [ci] numai ungurește. Din acest motiv învățătorii și-au dat demisia, și au fost numiți [alții] de la Debrețin. Dacă mergi [unde], trebuie să stai cu ochii în patru, deoarece în orice moment poți fi prins de gât și dus la Poliție. Pentru ce? De limba română, nici vorbă”¹⁷.

Și asta a fost doar începutul atrocităților, la frontieră, în primele zile ale ocupației. Ce a urmat la Ip reiese din declarația dată de Hogbila Gheorghe, învățător timp de trei ani în comuna Cerâșa, județul Sălaj. Acesta s-a refugiat deoarece nu știa ungurește, ori limba română nu se mai folosea nici la școală și nici la biserică. Unii dintre morți au fost îngropați cu preoți unguri, în timp ce altora li s-a interzis și folosirea clopotului! Învățătorul declara că a plecat și pentru faptul că „am fost **îngrozit de măcelul întâmplat în ziua de „Ziua Crucii”, unde ungurii au omorât peste sută cinzeci de persoane**, între care au fost și copii de la etatea de trei săptămâni. Cazul a fost în comuna Ip”¹⁸. Averele sa în valoare de 35400 lei a vândut-o pentru suma totală de 7000 lei. Acest episod este confirmat și de o altă declarație dată de Tegriș Gheorghe, din comuna Marca¹⁹, care confirmă numele românilor din sat omorâți pe motivul că „sunt români”, iar în Ip, „i-

au omorât aproape pe toți românii, îngropându-i într-o groapă de var”²⁰.

Confirmarea atrocităților ungurești rezultă și din declarația dată de un contabil din Nușfalău, dat afară din serviciu căci nu știa ungurește. Tegreșiu Pavel mai avea știință în afară de cazurile de la Ip, și de următoarele cazuri: „În comuna Nușfalău, la intrarea trupelor maghiare, mergeau spre casă, la comuna Șumal, 11 persoane, adică 9 bărbați și 2 femei. La ieșirea din comună au fost jefuiți de bani, batjocoriți și persecutați, duși între comuna Nușfalău și Zăuan unde i-au omorât, lăsându-i dezbrăcați complet. Dintre oameni, majoritatea au fost din comuna Șumal, județul Sălaj, 6 persoane au fost din comuna Almaș, județul Bihor. Sunt îngropați la gâtul morii domnului Hudea Nicolae. În comuna Cosniciul de Sus au mai fost omorâți 13 persoane, acuzate că au fost legionari. În comuna Cerâșa au fost executați 13 români, 4 jidani și 9 slovaci. În comuna Halmășd a fost împușcat primarul comunei, Moisa Vasile, pe motivul că nu știa să dea date precise despre persoana lui Druscaș Dumitru”²¹.

Cazurile de la Trăzne, Moisei, Sărmaș ș.a. au fost reclamate și inventariate de Comisia mixtă romîno-maghiară-germană-italiană. Mastan Ioan, refugiat din cauza mizeriei din comuna Trăzne, tată a 2 copii, declara că n-a avut ce le da de mâncare copiilor. „Primim numai 3 kg de făină pe lună, din care nu putem trăi, și nici asta n-o primeam regulat. Dacă mergeam să ne plângem că nu putem trăi cu atâta făină, spuneau să mergem să ne căutăm. Dacă mergeam să cumpărăm din alte părți, și ne prindeau, atunci ne băteau, ne amendau și ne luau bucatele. Preot avem în comună, dar nu știu cum îl cheamă, primarul e ungur, Talkos Alexandru. Notarul, încă-i tot ungur. Învățători români nu avem în comună. În școală numai ungurește se învață [și] numai religia se învață românește, de către domnul părinte. Învățătorul românesc a fost împușcat de unguri, și preotul, împreună cu 75 de români, au fost chinuiți. Pe unii i-au împușcat, la femei le-au tăiat țâțele, pe copiii cei mici i-au tăiat în baionete. Casele le-au udat cu benzină, apoi le-au dat foc. A fost o jale la noi în comună. De la români s-a luat tot dreptul. Acuma ne-au dus 7 vite din comună, și le-au plătit cu 120 fileri kilogramul, cu un preț cu mult mai ieftin ca în piață. Ceea ce declar pot dovedi cu martorii:

Lazăr Petru, Mastan Teofil, Giura Teodor”.

Câtă cruzime. Până și cadavrele au fost batjocorite, iar rudele umilite. Declarația cetățeanului Sotoc Dumitru, fost impiegat CFR la Odoreu, județul Satu Mare, dat afară din serviciu, arestat, bătut și apoi expulzat de către autoritățile maghiare, relatează despre uciderea cu bestialitate a primarului comunei Medieșu Aurit, de către soldații unguri. „În timpul cât am trăit sub regimul unguresc, am auzit de la un român din Medieșu Aurit că la venirea trupelor ungare, primarul din localitate fiind român, la intervenția boierului ungur Boroș din Medieșu Aurit, a fost ridicat noaptea de acasă și a fost schingiuit în mod barbar, tăindu-i-se nasul, urechile și scoțându-i-se ochii. Apoi [i-a] fost tăiat organul sexual și [i-a fost] pus în gură, și numai în zorii zilei a fost împușcat”²².

Numitul Pușcaș Ioan, din comuna Cosniciu de Sus, județul Sălaj, care în fața comisiei de refugiați a declarat următoarele: „La intrarea trupelor maghiare, toți românii au fost duși pe câmp, unde ne-au aranjat în rând câte unul. Un frate al meu, în etate de 30 de ani, căsătorit, cu 3 copii, a fost împușcat în fața noastră și pe urmă au început să-i bată pe toți românii. Ne-au scos afară, pe urmă au trimis cadavrul fratelui meu la noi acasă ca să-l înmormântăm, fără să ne dea voie ca să tragem clopotele la biserică. În comună au împușcat 16 persoane, pe care le-am îngropat fără preot, deoarece preotul ortodox a fost plecat”²³. Cazul este confirmat și de Soponea Teodor care declara că „am fost silit să plec de acasă, deoarece am fost împușcat prin gât, în ziua de 16 septembrie 1940 și totodată am fost și împuns cu baioneta în burtă. După ce m-au împuns, am fugit printr-o apă. Așa am putut scăpa cu viață, iar în comuna vecină Cosniciu de Sus, au împușcat soldații maghiari 16 oameni, iar în comuna Cerâșu, la fel, 8 oameni”²⁴.

În ziua de 10 septembrie 1940, declara Mateș Ioan, din Sătmărel, că a fost ridicat de la locuința de jandarmii unguri, fără să i se spună motivul. A fost dus la postul de jandarmi, de unde a doua zi l-au dus la închisoarea Regimentului maghiar, fostă Cazarma nr. 87 Infanterie, unde a fost ținut 4 zile, după care a fost scos și purtat pe străzile orașului Satu Mare, în ziua de duminică, iar apoi dus la închisoarea Penitenciarului din Satu Mare, unde a stat 13 zile. În fiecare zi consecutiv a fost supus la interogatoriu de

organele maghiare, punându-i-se următoarele întrebări: „Cine sunt legionarii în comuna respectivă? Ce legionari au? Cine are arme ascunse? Cine a făcut propagandă contra statului maghiar prin conferințe sau alte întruniri etc.” La toate acestea le-a răspuns că nu are cunoștință, deoarece a fost concentrat în tot timpul. Acest răspuns i-a adus mai multe injurii și la adresa poporului român, după care au „urmat în fiecare zi câte o serie de bătaie. În timp de 13 zile mi s-a dat de mâncare 100 grame [de] pâine pe zi și apă rece, iar din ziua de 23 și până în ziua de 27, fiind într-o cameră cu profesorul Herman Vasile, căruia i-a fost permis să mănânce mâncare rece de acasă, acesta o împărțea cu mine. În ziua de 10 septembrie am fost închis, iar în ziua de 13 septembrie mi-a născut soția care, după 2 săptămâni, a fost silită să se scoale din pat, venind ca să se intereseze de soarta mea. Eu am fost forțat să părăsesc comuna după ce am fost eliberat. Pentru eliberarea mea a intervenit soția mea, dar cu condiția că voi părăsi imediat teritoriul maghiar. La plecare m-au obligat să semnez o declarație că plec de bună voie”²⁵.

Marca Iosif, de 39 ani, de religie greco-catolică. Născut în anul 1903 în comuna Tiream, județul Sălaj, declara următoarele: „M-am refugiat din Careii Mari pentru motivul că am fost gardian public, și la data de 5 septembrie 1940 am fost dat afară din serviciu. De la data de 14 septembrie și până la data de 17 septembrie, anul curent, am fost deținut și bătut la Poliția din Careii Mari. Am fost bătut de șeful detectivilor, Eás Iosif și Matolci Alexandru. Pe cumnatul meu, Boca Ioan, din comuna Căpleni, județul Sălaj, l-au lovit în cap cu furcile și l-au împuns, murind în spitalul din Carei. L-au omorât pentru motivul că a fost român”²⁶.

Câte nume și prenume de vinovați identificați! Culmea că mulți dintre aceștia au fost primii care s-au înscris ca *ilegaliști* în partidul comunist, instaurat odată cu venirea armatei sovietice. Mulți au revendicat și obținut pământurile cu care Horthy Miklos i-a reîmproprietărit pe optanți. Expropriații de pe linia fortificată și-au recăpătat pământurile de la Horthy, deși le-au fost plătite de armată. Adică s-au ales și cu banii de la statul român și cu pământul!

Cine înțelege lacrimile mamei?

Note

1. AN-DJBh, fond *Prefectura Județului Bihor-Beiuș*, dos. 101/1940/1944, f. 234. Declarație, Subsemnatul Lucian Ioan a Mariei, român, 32 de ani, născut în comuna Borod, județul Bihor, căsătorit, fără copii, declar: În comuna mea natală, căzută în teritoriul cedat Ungariei la 5.IX.1940, am stat până în noaptea de 7/8.V.1942, când, și la care dată am fugit în România din următoarele motive: Am fost înfometați și persecutați de către autoritățile administrative și polițienești maghiare. Ni s-a luat de către armată toate alimentele ce le-am avut, ca: grâu, secară, cartofi, cânepă, deși cumpărate le aveam. Am fost puși la cele mai grele corvezi, la astupatul tranșelor făcute de români înainte de cedare. Am fost încontinuu batjocoriți și huiduiți. Ni se adresau întotdeauna cu cele mai triviale expresiuni, spunând că suntem „büdös oláh”, arătându-ne chiar cu degetul. Ni s-au ridicat bonurile cu care trebuia să ne prezentăm la Primărie pentru a primi alimente, ca: ulei, zahăr, unsoare, de care nu ni se mai dădea. În ultimul timp ni s-au dat câte 4 kg făină de orz pentru un om pe lună. Aceasta îmi este declarația ce o dau, susțin și semnez.

2. Idem, dos. 147/1942, f. 34. Subscrisul Zaha Eugen, de profesiune elev de liceu, fost cu domiciliul în comuna Bobota, județul Sălaj, născut în anul 1924, de religie română-unită și origine etnică română, fiul lui Grigore, și al Tereziei Pop, necăsătorit, având avere 1/3 dintr-o casă și dependențe, 1 moară pe apă și 10 iugăre de pământ arabil, calitate bună, în valoare de 500000 lei, declar următoarele asupra cauzelor refugierii mele din Ardealul aflat vremelnic sub supunerea guvernului maghiar. M-am refugiat singur în România în ziua de 29 iulie 1942 din cauza persecuției și batjocorei la care m-a supus regimul unguresc. În ziua de 5 decembrie 1941 a fost executat la Budapesta fratele meu Zaha Nicolae de 25 ani, croitor de meserie. Numitul a plecat de acasă la Cluj după stofă, în ziua de 21 noiembrie 1941, spunându-ne că în cazul că nu va găsi stofă la Cluj se va duce la Oradea. Nu am mai avut nici o veste despre dânsul de la plecarea de acasă până în ziua de 12 decembrie 1941, când Primăria comunei Bobota ne-a încunoștințat că a fost avizată din Budapesta că fratele meu a fost executat, fără a ne comunica motivele executării. M-am interesat de soarta lui la Consulatul Român de la Oradea, însă acesta n-a întreprins nici un demers în această chestiune, spunându-mi că numai pentru spionaj poate fi executat cineva. După executarea fratelui meu, la vreo lună ni s-au trimis prin poștă: pălăria, centura și un creion chimic. Odată cu comunicarea oficială că a fost executat, am primit și o scrisoare de la dânsul, în care ne spunea că peste 5 minute va fi executat la moarte pentru o mică greșeală, fără să arate în ce constă greșeala, și fiindcă călăii voiesc să-l arunce ca pe un câine în groapă, la stăruința lui i-au permis să-și plătească un preot catolic și să-și cumpere sicriu. După această scrisoare am dus o copie la Consulatul Român din Oradea, fiindcă în scrisoare erau dispozițiuni pentru caz de moarte, referitoare la averea sa, fiind căsătorit și având soția gravidă. N-am putut aduce scrisoarea. Pe preotul Trufașiu Virgil din Bobota, în urmă cu vreo 2 săptămâni, călătorind cu trenul la Carei unde i se găsea soția bolnavă în spital, l-au dat jos din tren într-o stație 2 ofițeri unguri care erau beți. Încă în anul trecut, nu-mi amintesc precis dacă aveam preot sau nu, fiindcă câțva timp am fost fără preot întrucât cel titular se refugiase în România, zvonindu-se că Ardealul cedat revine din nou României, aproape la toate bisericile românești, îndeosebi la cele care se găseau pe lângă șoseaua națională, s-au făcut săpături punându-se probabil explozibil, deoarece se vede și la biserica din Bobota, la partea dreaptă a peretelui un buton lung de vreo 10 cm. Minarea s-a făcut de către soldații unguri, [atunci] când s-a făcut și minarea podurilor de pe șosele. Premilitarii români sunt bătuți și batjocoriți fără nici un motiv. Comuna are o populație de 3000 persoane, din care vreo 40 persoane sunt unguri. Până în prezent s-au refugiat vreo 100 persoane și în fiecare zi se refugiază tot mai mulți. S-au luat măsuri de către autoritățile ungare ca în comunele unde este și populație ungurească să se facă slujba în ungurește, astfel și în comuna Dindești, județul Sălaj. Acest lucru mi l-a spus preotul nostru Trufașiu Virgil, care voia să se mute în acea comună, însă văzând măsura luată și-a revocat cererea. Afirmațiunile de mai sus le pot dovedi cu Fanca Traian, refugiat din Bobota, apoi cu Grama Vasile, primar, Ciocioian Nicolae, Husti Vasile, rămași în comuna Bobota. Declarație dată în fața judecătorului delegat, Zaha Vasile.

3. *Ibidem*, f. 125. Subsemnatul Cismaș Gheorghe, născut în Câmpanii de Sus în anul 1901, agricultor român, căsătorit, cu 3 copii, în prezent refugiat, declar următoarele privitor la refugiu. Până la refugiu, din ziua de 13 septembrie, anul curent, am locuit stabil la Salonta, unde eram împroprietărit cu 10 iugăre de pământ arabil și unde aveam în Str. Șercad nr. 12 gospodăria mea, constând din casă, grajd și alte unelte necesare gospodăriei. Armata ungară, de la intrarea ei în comuna noastră, ne făcea continuu percheziții, ne înjura și ne maltrata. Astfel, în ziua de 13 septembrie, anul curent, au venit mai mulți soldați unguri în casă la mine, care au voit să-mi ia nevasta ca să-și bată joc de ea. Intervenind în apărarea nevastei, am fost palmuit. Plecând de acasă după treabă, soldații unguri au încercat din nou să-mi ia nevasta de acasă, care văzându-se în pericol a început să strige și numai atunci au lăsat-o. Văzând acest lucru și amenințările soldaților, că de ce n-am plecat în România, am hotărât să fug, trecând frontiera în ziua de 13 septembrie, anul curent, împreună cu soția și 3 copii, lăsându-mi acolo toată averea în valoare de 200000 lei. Aceasta-mi este declarația pe care am dat-o în fața Comisariatului de Poliție.

4. Idem, dos. 147/1942, vol. IV, f. 1. Subscrisul Plotina Gavril, de profesiune agricultor, fost cu domiciliul în comuna Lunca Vișagului, județul Cluj, născut în comuna Lunca Vișagului, județul Cluj, în anul 1929, de religie română-unită și origine etnică română, fiul lui Nicolae, de religie română-unită și origine etnică română, și al Mariei, de religie română-unită și origine etnică română, necăsătorit, declar următoarele asupra cauzelor refugierii mele din Ardealul aflat vremelnic sub supunerea guvernului maghiar: M-am refugiat împreună cu

frățiorul meu Ioan, de 11 ani, în ziua de 28 iulie 1942 din cauza foametei și mizeriei. Noi suntem orfani de mamă, și fiindcă tata s-a recăsătorit, nu avem cine să ne îngrijească și eram lăsați pe drumuri. Vroim să ne facem copii de trupă. Pentru motivul că am lipsit de la instrucția premilitară (levente), într-o duminică am fost bătut de către jandarmii din comuna Traniș. Românii sunt persecutați și injuriați de către populația civilă maghiară. Am fost supuși unui regim de înfometare, distribuindu-ni-se numai 3, ½ kg [de] făină la lună de persoană, fără a ne putea procura alte alimente (ca unsoare), carne, orez, porumb și altele. Granița trece prin comună, și la unguri au rămas 40 [de] case. Biserica a rămas la români. Deși toți locuitorii sunt români, învățătorul, unul, este ungur, și unul român, iar în școală se predă în limba maghiară. Locuitorul Pașcalău Gavril, fost primar, când au venit ungurii, a fost bătut grav, fiind spânzurat cu capul în jos, de grindă, iar cu cleștele i-au tras părul din cap jandarmii unguri din comuna Bolog, pentru motivul că s-a exprimat că ungurii sunt răi, iar românii au fost buni. Au mai fost bătuți: Pașcalău Ioan, Negru Gavril, fără nici un motiv. Notarul comunei este ungur, Fekete Nicolae. Din totalul de circa 200 [de] persoane care au căzut în Ungaria, și care toți sunt români, s-au refugiat până în prezent peste 30 [de] familii, iar averea celor care s-au refugiat a fost luată de armata ungară și muncită de aceasta. Dovada afirmațiilor o pot face cu: Plotina Ioan, fratele meu, Mătiș Nicolae, Merca Teodor, refugiați, și cu locuitorii din comună, rămași în teritoriul cedat.

5. A.M.R., *fond 948*, dos. 486, f.2

6. *Ibidem*, f.3

7. *Ibidem*

8. *Ibidem*, f.4

9. *Ibidem*

10. AN-DJBh, *fond Prefectura Județului Bihor-Beiuș*, dosar 101/1940/1944, f. 206. Blaga Maria, declara în fața comisiei, pe data de 28 octombrie, că s-a refugiat „pentru a urma studiile mai departe în România, fiind elevă în clasa a V-a Liceul Industrial, terminând patru clase la Liceul Industrial „Domnița Ileana”, căci în Ungaria era imposibil de urmat datorită rețelilor tratamente ce fac ungurii cu românii. Părinții i-am lăsat în comuna Tărian. Am plecat cu consimțământul părinților. În comuna Tărian, pe când eram la o verișoară a mea, se afla o unguroaică care și-a trimis fiul să caute o broască. Băiatul a adus broasca și a aruncat-o pe mine, zicând că așa trebuie făcut cu olahii (valahii – n.n.) și că toți olahii care au mai rămas trebuie să se ducă după alții care au fugit deja. În comuna Sântianoș (Sântion – n.n.) doi soldați unguri s-au dus la locuitorul român Tiponut, în timpul nopții, și au așezat întreaga familie după vârsta membrilor ei, împușcându-l pe Tiponut în cap. În acest timp, soția și fetele au reușit să fugă pe fereastră, ascunzându-se în porumb. Apoi l-au împușcat și pe un fiu al acestuia. Ambii au fost duși la spital, unde au murit în chinuri grozave. Aceasta pentru singurul motiv că este *olah*, zicând că așa vor face cu toți românii, ca să nu mai rămână picior de valah. În comuna Tărian, pe învățătorul Oros Ioan, când i-au făcut percheziție autoritățile maghiare, un detectiv l-a strâns de nas oprindu-i respirația și chinuindu-l, punându-i în vedere să plece, că la unguri nu va mai domni ca la români, și l-au tratat în așa fel, până a fost silit să plece din comună. Lui Varga Balaj, din comuna Tărian, i-au spart toată casa, făcând-o zob. S-a dus la preotul maghiar, care mai înainte a spus că dacă ungurii vor face ceva românilor, aceștia să se ducă să-i aducă la cunoștință. Acesta i-a adus cazul său la cunoștință și răspunsul preotului a fost, zicându-i că prea puțin i-au făcut ungurii lui, că ei destul au suferit de la români. Blaga Maria și-a încheiat declarația cu următoarele : PS – Când au intrat trupele maghiare în comună, o femeie maghiară conducea porcii săi cu un steag tricolor românesc. Pe femeie o cheamă Varga Ana. Româncă Urs Maria a întrebat-o „așa a ajuns tricolorul român?”. Varga Ana i-a răspuns că *acest steag este bun numai pentru a speria porcii cu el, și că are să-l încalțe ca obiele toți ungurii, acest steag tricolor român*.

11. *Idem*, dos. 101/1940/1944, f. 234

12. DECRET nr. 3.610 din 23 iulie 1921 privind aprobarea Legii pentru Reforma agrară din Transilvania, Banat, Crisana și Maramures, Emitent: Parlamentul, Publicat în Monitorul Oficial nr. 93 din 30 iulie 1921. ART. 113 Întreaga opera-ție a colonizării regiunilor având populație rară în înțelesul legii de față e încredințată Casei centrale a împrumutării, care ia măsurile necesare pentru alcătuirea de sate noi, sau mărirea celor existente.

13. ART. 114 Casa centrală a împrumutării determină localitățile în care urmează a se face colonizarea, stabilind, potrivit cu nevoile locale și cu dezvoltarea viitoare, numărul loturilor ce pot forma rezervele, vetrele de sat, porțiunile pentru sporirea vetrelor și izlaturilor comunale înființate, loturile pentru școală, diferite așezăminte de interes public și execută lucrările necesare.

14. Satul a fost înființat în anul 1925 de către 99 de familii venite din Munții Apuseni, din județele Cluj, Alba și Turda, din vestitele localități Alba Iulia, Albac, Horea, Arada, Scărișoara și altele. În total însumau 520 de persoane. Având în vedere că pe lângă bunici, familiile tinere aveau mulți copii, în medie între șase și opt, în anul 1940 comunitatea număra peste 700 de locuitori. Sătenii întemeietori ai satului au primit 12 iugăre de pământ în hotar și 24 ari loc de casă.

15. *Ibidem*, f. 213. Gașpar Ioan din colonia Lucăceni „Declar că m-am refugiat pentru că ungurii au venit și ne-au luat tot ce am avut: bucate, vite, haine și casele le-au dărâmat, iar dintre noi, care nu au fugit, i-au luat la bătaie. O femeie care venise mai târziu de la moară (din Carei), au găsit-o în cale și au omorât-o. I-au dat cu furca în cap, și după ce au văzut că nu a murit, îndată i-au dat și cu un cuțit în gât. Și după ce a murit, au luat-o și au tras-o până acasă la ea și au pus-o în patul ei. Numele femeii este soția lui Babici Ioan. După aceea, am mai primit o bătaie

în Carei de la niște hamali, care ne cunoșteau că suntem români. Noi, după ce am scăpat de la ei, ne-am ascuns la un român din Carei. Pământul pe care l-am primit ca colonizat, a rămas cu porumb pe el în valoare de 40000 lei și casa cu grajdul în valoare de 200000 lei”.

16. *Ibidem*, f. 9

17. *Ibidem*, f. 136. Subsemnatul Nistor Ioan, de ani 66, de religie ortodox, de profesiune plugar, fost cu domiciliul în Salonta, în Str. Emanuil Gojdu nr. 14, asupra celor întrebate declar următoarele: În anul 1928 am fost înproprietărit din partea statului cu 10 iugăre de pământ. Afară de acest pământ am mai avut în Salonta o casă, un grajd, 15 căruțe de fân, etc. Când au venit ungurii ne-au făcut percheziție de arme și de bani prin toată locuința și prin curte. Văzând că nu găsesc nici arme nici bani, m-au luat la bătaie împreună cu copiii mei, cu palmele și cu pumnii. Pe soție au blamat-o și au batjocorit-o cum au știut mai murdar. Din 14 septembrie, jandarmii unguri ne-au dat afară din casă și din comună, cu armele, spunându-ne să plecăm de pe locurile acelea căci nu mai avem ce căuta, căci destul am împușcat pământul maghiar 22 ani. Din proprietatea mea mi-am salvat 1000 kg grâu, haine, mobilele din casă și 7 vite. Tot ce mi-a rămas acolo se evaluează la 100000 lei. Acum am rămas fără casă și stau cu familia mea pe câmp, la 2 km de graniță. Aceasta declar, susțin și semnez propriu.

18. *Ibidem*, f. 13

19. *Ibidem*, f. 211

20. *Ibidem*, f. 1. Astăzi 24 octombrie 1940, se prezintă în fața noastră domnul Silaghi Ioan, în vârstă de 25 ani, născut în comuna Marca, județul Sălaj, și domiciliat în aceeași comună până la data refugiului său, întâmplată în ziua de 6 octombrie 1940, când grație unor împrejurări fericite, prin escaladarea unui geam a reușit să scape din arestul maghiar, deoarece spune el am fost ținută închiși 9 zile, în care timp nu ni s-a dat de mâncare decât o singură dată pe zi, și atunci din mâncarea adusă de la locuințele noastre, în cantitate foarte redusă. În închisoare am fost un număr de 13 persoane, sub motivul că suntem legionari. Din totalul de 13, am reușit ca să fugim 2, și anume, subsemnatul și Olar Ioan, în etate de 50 ani, cantor al bisericii din acea comună. Domnul Olar a reușit să evadeze complet dezbrăcat. Jandarmii unguri, împreună cu armata maghiară au luat la bătaie pe toți locuitorii satului, pentru ca să-i restituie pe fugari. Mai grav dintre toți, a fost bătut Agrinaș Vasile, care a reușit să scape din mâna maltratatorilor fugind pe geam. Ceilalți 11 rămași în închisoare au fost transportați legați în direcție necunoscută. Subsemnatul am reușit să ajung pe teritoriul român prin păduri, după un drum de 2 săptămâni. Hainele ce le am pe mine în prezent mi-au fost date de autoritățile române, deoarece eu am reușit să scap numai în albituri și desculț. În timpul când am fost la închisoare, am fost ținută acolo sub motivul că suntem legionari și suntem „de-ai lui Hitler”. Soldații unguri înjurau pe Hitler, spunând că ei nu ascultă de nimeni alții, decât de italieni. În ziua de 16 septembrie 1940, Regimentul 33 Honvezi, care forma armata de ocupație, după ce a jefuit toată comuna, a împușcat mortal 5 români, și anume: Cosma Pop Ștefan, Pop Ioan, cioban, Șumălan Ioan, Balota Ioan și Balota Ilie. În afară de aceștia, au fost grav răniți încă, Chișmanci Ana, care a fost împușcată pe sub claviculă cu 2 cartușe și Soponea Teodor din comuna Cosniciu de Jos. Din populația minoritară au fost omorâți următorii: Vaslavici Ioan împreună cu fiica lui, sub motivul că sunt de rasă germano-slovaci. În același timp, pentru satisfacerea poftelor de jaf, au fost omorâți și evreii Frid Marton și Frid Itic, chiar în locuințele lor, după ce au fost jefuiți de toți banii. Alte omoruri au fost săvârșite de către armata maghiară în comuna Cosniciu de Sus, unde au fost împușcați 13 persoane, dintre care 4 au fost măcelărite cu baionetele, între acestea fiind și o femeie, care a fost legată de cal și târâtă prin comună până a murit. Numele acestor persoane este: Biriș Vasile, de 55-60 ani, Roșan Vasile, de 55-60 ani, frate cu primarul din acea comună, Jurcuț Alexandru de 34 ani, Costălaș Dumitru de 50 ani, împreună cu soția sa, Nișcaș Gheorghe de 48 ani. Numele celorlalte persoane nu-l știu, deoarece erau din comuna vecină cu mine și nu-i cunoșteam pe toți. Șase dintre aceste persoane au fost împușcate în curtea Primăriei, unde au fost lăsate până a doua zi, când s-a permis familiilor lor să le ridice și să le înmormânteze fără nici o ceremonie și fără preot. Hărte Gavril a fost împușcat în pădure, Jurcuț Alexandru, pe stradă, iar celelalte persoane au fost omorâte acolo unde au fost prinse. Și aceștia au fost înmormântați fără nici o ceremonie, nepermițându-se să fie adus preotul și să fie înmormântați după ritul creștin. După ce am fost arestați la școală, soldații unguri împreună cu ofițerii lor ne-au dezbrăcat pe toți de la brâu în sus și ne-au făcut percheziții corporale, confiscându-ne lucrurile de valoare, ca ceasornice, inele etc. și banii ce-i aveam asupra noastră. Astfel, de la cei 17 inși câți am fost arestați la școală, ni s-a luat suma de 200000 lei, fiind amenințați cu moartea, ținându-ne baioneta în piept și revolverul gata să tragă în noi în cazul când am fi refuzat să le dăm toți banii ce-i aveam. Am fost examinați foarte amănunțit, dacă nu cumva aveam tatuaje pe corp vreo figură sau vreun semn, spunându-ne că avem mare noroc că nu avem nici un semn pe corp, căci altfel ne-ar fi împușcat imediat, făcând din noi „gardă de sânge” în loc de „gardă de fier”, fiindcă ținem cu românii din România.

21. *Ibidem*, f. 212

22. *Ibidem*, f. 208

23. *Ibidem*, f. 7

24. *Ibidem*, f. 214

25. *Ibidem*, f. 12

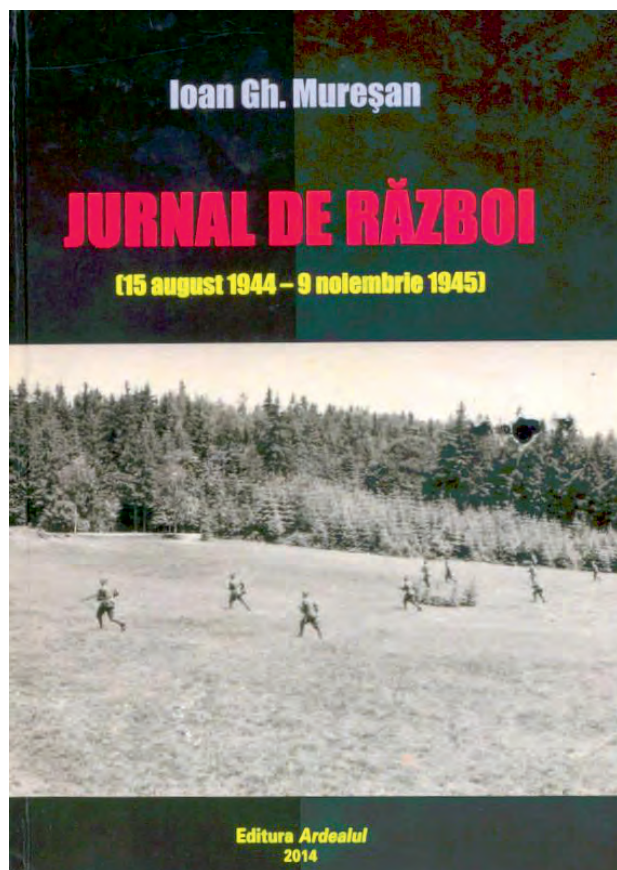
26. *Ibidem*, f. 8

27. *Ibidem*, f. 207

Jurnalul de război al sanislăuanului Ioan Gh. Mureșan, editat la Târgu-Mureș

Dr. Viorel CÂMPEAN

După știința noastră, nu au fost tipărite jurnale de război ale unor combatanți sătmăreni din cele două războaie mondiale, doar fragmente apărând de-a lungul anilor, îndeosebi în paginile revistei „Eroii Neamului”¹. Recent, am avut bucuria să descoperim însă un jurnal care a văzut lumina tiparului în anul 2014, la editura târg-mureșeană Ardealul. Volumul este intitulat *Jurnal de război (15 august 1944-9 noiembrie 1945)* și aparține avocatului Ioan Gh. Mureșan, născut la Sanislău.

Manuscrisul a fost predat Muzeului Județean Târgu-Mureș de către prof. Doina Oprean, nepoata autorului. Lector al cărții a fost dr. Virgil Pană. Ediția a fost îngrijită cu acuratețe de Ana Hanca, dânsa realizând și transcrierea manuscrisului, notele și comentariile. De asemenea, tot distinsa doamnă a realizat un impresionant studiu introductiv.

Valoarea volumului este îmbogățită de

„galeria de imagini fotografice” de la „Anexe”. Fotografiile au fost realizate de către prof. Vasile Pop din Band, combatant și el în cadrul Armatei a 4-a Române, pe frontul celei de-a doua conflagrații mondiale.

În cele ce urmează, redăm o prezentare care are în atenție, în primul rând, relația autorului cu locurile natale. Așa cum ne arată și titlul, volumul este „o relatare cotidiană a desfășurării războiului și evenimentelor la care a participat direct în mod direct sublocotenentul Ioan Gh. Mureșan”. Acesta s-a născut la 14 august 1918 în Sanislău, în familia lucrătorului CFR Gheorghe Mureșan.

După clasele primare efectuate în localitatea natală, a urmat liceul la Oradea și Carei, obținând bacalaureatul în anul 1937. A studiat apoi trei ani la Facultatea de Drept în Cluj. Studiile le-a finalizat, susținând licența, în 14 iunie 1941, la Sibiu, unde instituția se refugiase. A apucat să activeze puțină vreme ca avocat stagiar la Geoagiu (jud. Hunedoara), probabil din 14 martie 1944.

A plecat în refugiu în data de 13 octombrie 1940. Își amintea după patru ani, fiind pe front, de acea zi îndoliată pentru români: „Azi se împlinesc patru ani, duminică 13 oct. 1940 când am plecat din Sanislău în refugiu. Parcă îmi amintesc acea zi: am îmbrăcat costumul nou, am făcut fotografii; ai mei mi-au făcut pachetul și seara am plecat. Bătrânul tată mi-a spus: «Și nu uitați să vă întoarceți». Apoi, seara la Oradea cu Relu Cosma. Ehe, câte evenimente de atunci!”².

A urmat apoi Școala Militară din București, absolvită în 1 august 1942. A fost încadrat în armată la 15 august 1942, în 15 ianuarie 1943 având deja gradul de plutonier T.R. A activat în cadrul Armatei Române, Corpul 6 Armată, Corpul 6 teritorial, Diviziile 20 infanterie-instrucție, Regimentul 82, în calitate de comandant de pluton și în Divizia 18 munte, în Regimentul 18 infanterie, ca adjutant comandant de batalion.

A însemnat în jurnal între 15 august 1944-9 noiembrie 1945, cu excepția intervalului 16

august 1945-16 septembrie 1945.

Prima veste rea o aflăm în 12 octombrie 1944, când consăteanul său (sau poate din satul vecin Sanislăului, Ciumești) Mitru Miculaș a fost rănit de brandt, la nas și mână. A fugit, bandajându-se la mână și cu batista la gură. A reușit să scape, deoarece îl mai întâlnim de multe ori pe parcursul campaniei, deci și în paginile lui Ioan Gh. Mureșan.

În 22 octombrie 1944 nota: „Cică Divizia 18 s-ar afla la Carei. Mă bucur că frontul s-a îndepărtat, că plecând la Carei, voi merge acasă. La Sanislău! De patru ani nu v-am văzut, scumpii mei părinți! Mă gândesc ce emoții sfinte mă vor copleși. Studiez o hartă complex a părintelui Curea: drumul las Jibou-Zalău-Carei; toate satele parcă le văd. Csomaköz³, Mezőpetri⁴, Szanioszló^{5,6}.

Și iată că visul i se îndeplinește în 27 octombrie 1944: „Trecem prin Curitău⁷, ajungem la Bobota. În căutare de cantonamente pe la preot, la unguroaicele speriate. Sosește trupa. La bărbatul cu femeia bolnavă (pisălog). Iau conserve, (tobă de sânge), mâncăm cu strugurii rămași. Merg la podul stricat, punct obligatoriu de trecere, trece o coloană de căruțe. Sar într-un camion de pâine. În praf ajung la Tășnad. Camioanele pline ale rușilor nu ne primesc. Luăm vin de la depozit, eu iau o sticlă. Spre Carei cu camionul cu șube. Prin Ghenci ajung. Pe strada Ghenciului văd fosta mea locuință. Mă interesez de divizia 18, a plecat, era numai a 9-a. Plec pe șosea, mă interesez. Cu doi din Resighea, timpul trece repede. Noapte cu lună, cer înnorat și vânt. Pe la casa «utkapar-ului»⁸, la cruce. Pe drumul cu noroi printre salcâmi, pe cărăruie prin noroi, apoi drum uscat; fantoma din întuneric (cantonul lui Gliga) cu salcâmi, cimitirul, prima stradă, ghebosul fricos, –prima informație, sinagoga, ulița popii... câte amintiri îmi deșteaptă. În genunchi în fața Casei Culturale – idealul meu din tinerețe. Pe ulița copilăriei... mi se pare mai fără noroi. Mă opresc, sunt transpirat de emoții și graba mare. Sar pălântul⁹, bat la ușă. Scena copleșitoare a întâlnirii după patru ani de lipsă. Povestim. Închinăm din vinul de captură și din mustul de acasă. Dorm. Sâmbătă, 28 octombrie 1944 – Unsprezece luni de la moartea lui Ghiță¹⁰. Mă întâlnesc cu toți cunoscuții și rudeniile. Sunt vesel. Am doar o vagă presimțire că nu mă voi mai întoarce. Dar, peste aceasta, plutește un calm și o

SIL. IOAN GH. MUREȘAN

hotărâre: de a-mi face datoria. Știu că viața nu-mi poate oferi prea mult de acum. Singurul gând: de a nu face să sufere pe ai mei. Mă îmbăiez. Bubuiturile de la Bátor se aud mereu. Duminică, 29 octombrie 1944 – Mă pregătesc de plecare. Vine soldatul Miculaș. După masa vom începe marea călătorie! Plec cu părinții la biserică. Este mândria lor”.

Cu aceste gânduri încheie prima parte a *Jurnalului*, concluzionând: „Închei acest capitol al jurnalului intim. Viața mea zbuciumată se află înseilată în aceste hârtoage. Le las pentru orice eventualitate ca să le pot citi după ce mă voi întoarce (dacă mă voi întoarce). Sau pentru cealaltă eventualitate, ca să rămână surioarei mele. O rog doar atât: să mă înțeleagă! Un tremur de viață o încercare de a trece prin vârtejul vieții, iată ce ofer în acest jurnal intim. Doresc încă un lucru: să nu fie difuzat. Și-ar pierde caracterul intim și m-ar dura. Plec din satul meu! Vârtejul amețitor al luptei mă cheamă. În aceste două zile, m-a așezat doar pe o insulă liniștită, dar mă cheamă din nou. Plec cu zâmbetul pe buze, cu un presimțământ bizar și o încredere în destinul meu, care ori ce ar fi, este al meu! Plec la Carei, ca odinioară la școală, cu fâlfâitul necunoscutului în aer. Ceea ce va urma, voi nota în noul meu jurnal intim. Dacă va ajunge ca acesta să fie pus în plic,

nu știu și poate să fie peste puterile mele. Sincer să fiu (ca orice muritor) aș dori și eu acest lucru. Înainte! Spre zări mai luminoase! Ionel (în casa părintească), duminică, 29 octombrie 1944”¹¹.

Preambulul celei de a doua părți a jurnalului este impresionant: „Deschid al doilea jurnal intim în plină furtună! Mereu cu necunoscutul și tinerețea mea în față. Cu gândul că flagelul războiului se va termina și că oțelul în focul lui voi începe lupta vieții civile părăsită acu trei ani. Nu pot spune că nu am avut noroc”¹². Apoi, transcriind întâmplările din ultimele zile: „Luni, 30 octombrie 1944 – Ceasul stă. Nu mai pot să dorm. Discutăm. Copleșit de greutatea plecării mă pregătesc încet. Stăm ca pe ace până la venirea zorilor. Momentul dureros a sosit. Îmi îmbrățișez mama și sora. Nu mai pot: izbucnesc în hohote de plâns. Plâng și ele. Încă de ieri am presimțirea că inevitabilul se va întâmpla, dar totuși un calm și o siguranță a singurului drum mă copleșeste. Tata mă petrece ducându-mi ranița. Văd gara distrusă. Vorbim banalități ca să evităm tragicul despărțirii. Pe lângă calea ferată mă întâlnesc cu rușii telefoniști. La Carei fabrica de hârtie încă fumează”¹³.

Gândul îi era mereu acasă. În 7 noiembrie 1944 nota: „Mă culc, după ce mai studiez harta. Visez distrugerea de nemți a unui pod lângă Carei (nu pot merge cu trenul acasă) și confecționarea de pijama de mătușa (croitoreasă) Terca, proba. Peste noapte plouă în continuu”¹⁴.

În 3 decembrie 1944 a fost rănit ușor. Iată cum descrie scena: „Un proiectil cade la 5 metri! Instinctiv mă culc, simt o căldură în obrazul stâng. Mă pipăi, sunt întreg. Serg. Boldea striga. Sunt rănit în falcă; caporalul Călina rănit în mână. Mă culc în groapa obuzului fumegând a celui cu pricina: e călăduș. Pistoalele mitralieră trag. Ordin: să rămânem în gropi. Fug înapoi într-o groapă. Din obraz îmi curge puțin sânge. O minusculă schijă s-a înfipt. Să plec sau nu la postul de prim ajutor. Slt. Dumitru spune să raportez colonelului. Târziu plec cu Stan în vale. Doctorul îmi extrage schija minusculă”¹⁵.

În 5 decembrie 1944 îl găsim disperat: „Grea noapte! Îmi doream un glonte, orice! Viața de câine care se gudură pe câteva fire ce plutesc în apă... De ceea ce m-am temut n-am scăpat. Am devenit insensibil. Știu că din această încercare doar o minune mă poate scăpa. Și atunci, îmbătrânit, bolnăvicios, târșindu-mi zilele

amărate. Nu sunt mai fericiți, ei cari au căzut ghemuiți, loviți de brandturi sau ciopârțiți de schije?”¹⁶.

Impresionante sunt și cuvintele pentru greutățile armei sub care slujea: „Sărman infanterist! Tu duci greul războiului! Vână de frig, mereu ți se cere să mergi înainte. Acasă te așteaptă o soție, o mamă sau o ființă dragă. Și într-o zi te vei stinge pe aici, uitat. Pe chipul tău crispat de suferință se așterne o culoare pământie și paliditatea morții. Mâinile răsfirate încearcă însă să se prindă de pământ, căruia i-a plătit tribut viața sa. Vei sta înghețat așa încă o zi, martor al suferințelor, motiv de milă pentru camarazii săi pe care îi așteaptă o soartă cel puțin asemănătoare. Sau îi vezi scurgându-se cu picioarele rupte cu bocancii plini de sânge, văietându-se. Cei mai fericiți, invidiați, sunt răniții în mână sau picior. Ei merg repede știind că a sosit scăparea. În țară!! Să scapi de mizeria frontului, să știi că mâine nu vei pleca la atac, nu, niciodată... Un pat cald acasă între ai tăi”¹⁷.

La sfârșitul anului 1944 are un vis cu mama lui. Îi oferea celei care i-a dat viață oamenii săi pentru lucrul câmpului. Apoi, în prima zi a noului an: „Anul 1945! Ce vei aduce? Mai multă mizerie, mai multă moarte? Oprește! E de-ajuns. Toată lumea șoptește în reverie, magicul cuvânt: «Pace». Să dea Dumnezeu ca dorința unanimă să răzbească puterile oarbe cari lucrează la nimicirea omenirii. Să răsară soarele înțelepciunii între popoare”¹⁸.

Starea lui însă nu era prea bună, încordarea simțindu-se din cuvintele așternute în 2 ianuarie 1945: „Iarăși teama de mizeria frigului. Sunt nervos din cale afară și arțăgos. Soldații mă scot din sărite. Nu mai sunt omul calm cum eram, care le înțelegeam păsurile și nu eram în stare să le fac mizerie. Mizeria pe care am trăit-o și care este în perspectivă, mă ațâță și mă face insensibil, înnorat, veșnic morocănos gata de a înjura”¹⁹.

Găzduit de un țăran maghiar care avea un băiat infirm, rănit în prima conflagrație mondială, notează: „Mă cutremur. Mă gândesc sincer că aș prefera să mor prefăcut în bucăți decât cu sănătatea distrusă, mereu în căutarea ei... Și mă gândesc că făptura mea debilă, în aparență bolnăvicioasă, ce mai vrea ea? De acum tot s-a dus tinerețea! Robustețea cear trebui s-o am lipsește. Ce urmează? Ramolirea lentă și

inevitabilă, încătușarea într-o căsătorie care taie elanurile tinerești, apusul soarelui... De aceea indiferența în fața morții, la mine. Ceeace mă irită este suferința îndelungată, mizeria frigului, lipsa de somn, purtările la discreția ordinelor ce mereu se schimbă și nu se mai termină!”²⁰.

Speriat rămâne în continuare, căci în 21 ianuarie 1945, când se părea că va fi mutat la pușcași, notează: „Mă văd înhățat din toate părțile. Ce voi face eu la pușcași în timp de iarnă, cu sănătatea mea șubredă? Sunt ca un condamnat la muncă silnică. Voi ajunge în situația să-mi rog moartea, să vină mai repede. O știu. Mă îngrozesc însă de o rănire pe care la mine nu mi-o pot închipui, decât gravă. Așadar totul s-a sfârșit! Am noroc că în fața celei mai grele încercări sângele rece îmi revine și în același timp și indiferența. Numai să nu îndur mizeria gerului! Asta mă demoralizează! Și sunt sigur că voi fi vărsat. Și apoi de ce n-ar putea avea sfârșit totul? O moarte aventuroasă de tânăr e preferabilă unei lungi agonii de viață cenușie...”²¹.

Și vine ziua de 21 februarie 1945. În timpul unui atac a fost luat prizonier de către nemți. A notat și ora, 16.45. Condițiile din prizonierat nu difereau prea mult de situația de dinainte. Și soldații nemți se confruntau cu aceleași dificultăți precum aliații ruși și români.²² Are bucuria de a se întâlni cu un consătean, Kovács Géza (care locuia pe ulița „Loger”). Deși mai întâi și-au trimis „priviri dușmănoase”, lucrurile s-au reglat, căci primește 40 de coroane de la acesta²³.

Vine primăvara, la sărbătoarea din 25 martie 1945 notând: „A treia zi cu soare. Buna vestire! Gândurile zboară departe acasă, în satul copilăriei mele. Trenurile trec în goană. Totul are o finalitate, numai noi lăncezim, lăncezim... Acum înțeleg prizonierul!”²⁴. De Sfântu Gheorghe se gândește din nou acasă, la tatăl care petrece de ziua onomastică²⁵.

În a 37-a zi de prizonierat, 1 aprilie 1945, notează: „Trebuie să plecăm. Pâine, pâine! Mă îngrozesc la gândul că nu am nicio bucată de pâine și sunt extenuat și obosit. Va trebui să facem iar o etapă grozavă de marș cu stomacul gol. De unde să mai am energie? Doamne, Doamne! Mă uit la fața mea slăbită, la mâinile mele scheletice. Gândul la cei de acasă mă face să mă doară grozav. Zi tristă. Un soare frumos, un cer senin. Pentru cine? A cui păcate le ispășesc?”²⁶.

La 3 mai 1945 prizonierii au fost eliberați,

trecând în custodia aliaților. La trei luni după eveniment, în 3 august 1945, nota: „Săracă eliberare! Cine credea că încă nu este totul rezolvat, că azi suntem mai amărâți de teama că nu putem să ne întoarcem în țară”²⁷.

Sub impresia veștilor politice venite din țară, îngrijorătoare, îl bătea și gândul rămânerii în exil: „Azi discutăm chestiunea adaptării la o nouă viață în țară străină. Mi-ar fi imposibil. Mă gândesc că va fi greu chiar să reiau lupta vieții. Iar dacă aș fi ostracizat? Dacă ar fi imposibil să mă pot ascunde aș prefera sinuciderea.”²⁸

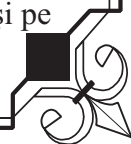
În 14 august 1945: „Ziua nașterii mele! Împlinesc 27 de ani! Fără un pahar de vin, ca ultimul sărac. Doar cu același dor de a ajunge în pace, acasă”²⁹.

Va ajunge cu peripeții la Sanislău, trenul poposind mai întâi în Cluj. Apoi, joi, 8 noiembrie 1945, se apropie ziua mult așteptată: „Pe la ora 3 trenul se oprește în Aleșd. Ghinionisti. Trenul nu pleacă decât la ora 8, așa că am pierdut personalul. Ce să-i faci? O să văd la Oradea ce fac. Ne apropiem. La Oradea Est însă, ne împotmolim. Plec cu tramvaiul la Oradea. La gară nici un tren. Speranța tot cel cu prizonieri. Pe la Erdei. La cantină o masă bună. Cumpăr o jumătate kg de struguri cu 600 lei. Extenuat mă plimb. La cămin mă culc. La gară mă întâlnesc cu Popovici din Resighea. Povestim în sala de așteptare. Posibilitatea de a pleca mâine cu el acasă având o foaie de drum. La cămin ne culcăm. În camera bine încălzită dorm bine. Vineri, 9 noiembrie 1945 – Mă scol la 5. Nu mai pot să dorm. Gânduri. De necrezut: azi voi ajunge acasă! Cu greu găsesc un loc. Îmi aranjez bagajul adus de la Erdei. Trenul pleacă cu o mică întârziere. Discuții în tren cu un fost ofițer activ. Diosig. Încep să nu mai am răbdare. Stăm ceva mai mult la Resighea. Sanislău. Finis! Restul nu mai interesează!”³⁰.

După terminarea războiului, Ioan Gh. Mureșan s-a căsătorit cu Emilia Vultur din Târnăveni, care de altfel este atât de prezentă în paginile „Jurnal”-ului, cei doi stabilindu-se la Carei. În 6 august 1954 a fost decorat, pentru merite deosebite, cu medalia „Eliberarea de sub jugul fascist”.

A fost avocat la Carei, o perioadă deținând funcția de decan al Baroului. A trecut la cele veșnice în data de 2 decembrie 1990, fiind înmormântat la Carei.

Sanislăul, o așezare binecuvântată din câmpia sătmăreană, are bucuria de a-l așeza și pe

acest fiu al său între valorile patrimoniului său cultural, alături de vrednicii parohi greco-catolici Demetriu Hossu, Gavril Lazăr de Purcăreți, George Moody jun. și Alexa Pop, canonicul-martir Augustin Maghiar, dr. Vasile Chirvai – un alt pătimitor pentru credința greco-catolică în temnițele comuniste, fratele său, blândul preot greco-catolic și ortodox Ignațiu Chirvai, cărturarii Ioan Silaghi-Corbu, Costa Carei, Ion Cherejan și Gheorghe Bulgăr, precum și mult prea devreme plecatul din lumea aceasta, prof. Ion-Aurel Bulgăr.

Jurnalul lui Ioan Gh. Mureșan nu putea să

apară înainte de 1989, decât ciuntit. Pentru cuvintele scrise despre ostașii „armatei eliberatoare”, în primul rând. Acum a văzut lumina tiparului prin inspirația unei nepoate a autorului, dar mai ales prin truda doamnei Ana Hancu. Mulțumim pe această cale Muzeului de Istorie și Bibliotecii Județene Mureș, pentru faptul că ne-au ajutat să ajungem la această carte, scrisă pe front de sanislăuanul Ioan Gh. Mureșan. Spațiul mureșean ne-a făcut astfel încă un dar, după cele două volume omagiale dedicate lui Ion Cherejan, realizate de către dr. Virgil Pană.

Note

1. Marta Cordea, *Caietul străpuns de gloanțe – jurnalul unui erou careian, participant la Primul Război Mondial*, „Eroii Neamului”, Satu Mare, 2015, 7 (s.n.), nr. 2 (23), p. 24-26; Voicu D. Rusu, *Pagini nescrise ale unui jurnal de front*, „Eroii Neamului”, Satu Mare, 2013, 5 (s.n.), nr. 3 (16), p. 25.
2. Ioan Gh. Mureșan, *Jurnal de război*, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2014, p. 40.
3. Azi Ciumești, jud. Satu Mare.
4. Azi Petrești, jud. Satu Mare.
5. Azi Sanislău, jud. Satu Mare.
6. Ioan Gh. Mureșan, *op. cit.*, pp. 45-46.
7. Azi localitatea se numește Sălăjeni, jud. Sălaj.
8. Îngrijitorul drumului public.
9. Straturile cu plante.
10. Fratele său Ghiță a decedat pe front la 28 noiembrie 1943.
11. Ioan Gh. Mureșan, *op. cit.*, p. 48.
12. *Ibidem*, p. 49.
13. *Ibidem*, p. 50.
14. *Ibidem*, p. 53.
15. *Ibidem*, p. 63.
16. *Ibidem*, p. 65.
17. *Ibidem*, p. 70.
18. *Ibidem*, pp. 74-75.
19. *Ibidem*, p. 75.
20. *Ibidem*, p. 76.
21. *Ibidem*, pp. 82-83.
22. *Ibidem*, pp. 92-93.
23. *Ibidem*, p. 95.
24. *Ibidem*, p. 100.
25. *Ibidem*, p. 111.
26. *Ibidem*, pp. 102-103.
27. *Ibidem*, p. 129.
28. *Ibidem*, p. 125.
29. *Ibidem*, p. 130.
30. *Ibidem*, p. 142.

Noi informații referitoare la Detașamentul Păuliș

Dr. Marta CORDEA
dr. Viorel CÂMPEAN

Am mai avut ocazia să citim rememorări ale faptelor vitejești pe de front sub formă de jurnale sau chiar să scriem despre jurnale de front, chiar și în această revistă¹. La Satu Mare a apărut un jurnal de operațiuni din timpul primei conflagrații mondiale².

Despre evenimentele petrecute în Defileul Mureșului în 1944 nu s-a scris foarte mult, lumea cunoaște desfășurarea evenimentelor mai ales prin prisma filmului „Pe aici nu se trece”, realizat în anul 1975 în regia lui Doru Năstase. De altfel, lozinca detașamentului a fost „Nici pe aici nu se trece”, amintind de eroismul înaintașilor de la Oituz, Mărăști și Mărășești³. Jertfa și eroismul au fost marcate și prin monumente, cum este cel din imaginea alăturată.

Monumentul de la Păuliș ridicat în cinstea eroilor
căzuți pe acele meleaguri

O fotografie primită de la fiul vestitului nostru sanislăuan, Gheorghe Bulgăr, luptător și el în cadrul Detașamentului Păuliș, ne-a incitat spre a cunoaște mai mult despre acest subiect. După cum chiar Gheorghe Bulgăr precizează în prefața volumului comemorativ, dedicat biografiei eroului de la Păuliș, căpitanul Fătu, nu numai

militarii au întocmit rapoarte care să consemneze luptele crâncene din acel 1944 sângeros, ci și literații. Și, se pare, că deși au făcut-o într-un mod mai subiectiv, faptele petrecute atât în tranșee, cât și în pregătirea evenimentelor, sunt redade cu fidelitate și încărcate de adevăruri dureroase. Acea „epopee militară” a rămas și datorită evocărilor literaților, „oameni de condei care erau atunci în școala de subofițeri componentă a Detașamentului Păuliș”.

Unul dintre aceștia este Emil Manu⁴, prieten și tovarăș de luptă cu viitorul eminescolog, Gheorghe Bulgăr, care întocmește un jurnal începând cu 8 august și terminând cu 11 octombrie 1944. Pe pagina de titlu a volumului citim dedicația: „Lui George Bulgăr personaj al acestei cărți de tinerețe și personaj al biografiei mele, prietenia absolută a autorului, Emil Manu București iarna 1971”⁵.

Autorul a redat numele real al persoanelor și a consemnat esențialul. „Notațiile” sunt „contemporane cu evenimentele, se hrănesc din seva crudă a faptelor”⁶. Veniți de pe băncile facultății, tinerii „neinstruiți, fără cască de luptă, fără unități de artilerie sau aviație, elevii celor cinci școli militare dislocate în județul Arad au ținut pe loc un front mare și au luptat cu unități germane bine echipate și bine înarmate, cu tancuri și mai ales cu aviație”⁷, mărturisește autorul în prefață. Și continuă: „Dar dacă nu venea armata română din urmă frontul nostru nu rezista, eram puțini și neinstruiți. Intrasem în foc fără pregătirea elementară de luptă, abia la o lună de la încorporare, și am fost printre primele unități românești citate pe ordin de zi după 23 August”⁸.

Consemnarea din 2 septembrie 1944 dezvăluie faptul că tinerii militari au primit ordinul de luptă într-un moment când nu erau pregătiți, ei gândindu-se chiar că se pregătesc de o simplă manevră: „Îmi dau seama că se așteaptă un atac al nemților din Ungaria; suntem a doua linie de foc între Guttenbrun și Neudorf, am făcut joncțiunea cu cei de la Ineu. La ora 3^{1/2}, pe plutoane, ocupăm poziția de luptă, plutonul meu este amplasat pe un bot de deal la nord-vest de sat, într-o pădure săracă și rară. Deși n-am primit

încă un ordin de luptă și nici un cartuș, sunt bucuros să începem «repetițiile» pentru un mare «spectacol». Ne săpăm gropi cu lopețile Linemann, camuflăm bine locul și privim cu încordare înainte. Pe la ora 6 p.m. ni s-a transmis *ordinul de luptă* și am primit o unitate de foc (50 cartușe). [...] Stau cu Bulgăr de vorbă. El e convins că e o simplă manevră. Nemții sunt epuizați și nu se mai încumetă să atace. Noi îi așteptăm zadarnic... Eu totuși cred că vor apărea”⁹.

Despre rolul decisiv al batalionului de anul II se vorbește și în acest jurnal: „15 septembrie 1944. Știu că în șanțurile batalionului de anul II se pregătește ceva. De ei depinde toată soarta frontului. Dacă hitleriștii sparg frontul aici, pe Mureș, și depășesc linia Păuliș-Ghioroc, vor putea stăpâni în voie Banatul și vor cădea în spatele trupelor noastre din Ardeal. Cred totuși că din ceas în ceas trebuie să sosească trupele organizate din țară”¹⁰. [...] „16 septembrie 1944, Șiștarovăț. Vacarmul n-a încetat. Am înțeles că frontul a suferit o curbură. Hitleriștii au cucerit, după mari eforturi, satele Cuvin și Ghioroc. Elevii de la Școala de subofițeri de la Radna i-au înfruntat. Ne lipsește artileria antitanc. Tunurile batalionului nostru de anul II nu pot face față. Trebuie să vină din ceas în ceas «Armata». [...] Pe hartă grupul nostru poartă numele de «Detașamentul Păuliș»”¹¹.

Dar chiar și în cele mai crunte momente, tinerii intelectuali se gândeau la cele ce urmează să le realizeze după acele clipe de foc, pline de incertitudinea orelor care vin: „17 septembrie 1944 Lipova, ora 11 noaptea. Alarmă! Echiparea imediat! Plecăm în marș! Nu știm unde. În linia I? Se spune că pe frontul dinspre nord, unde trebuie să schimbăm o unitate decimată. Unii dintre colegi au aflat că Școala de la Ineu a fost încercuită. Trebuie să facem în noaptea asta 60 km. Un coleg de grupă îmi șoptește: De-abia acum gustăm cu adevărat războiul!” [...] În stânga am pe Bulgăr care e tare impresionat de peisaj și pe P. Const[antinescu] care se gândește să scrie o dramă cu subiect de front. [...] Mă deplasez cu Bulgăr printre butuci. Sub frunze dăm de ciorchinii reci, cu boabe zemoase, coapte, puțin tămâioase. Ne gândim la ipoteticul «muscat otonel»”¹². „24 septembrie 1944 [...] Dar eu visez mergând. Visez acum o lume în care intelectualul să-și recapete misiunea lui de om angajat pentru umanism și libertate. Vreau să devin optimist până la limita absolută a noțiunii, până la entuziasmul pentru idei și oameni. Vreau o reabilitare a idealurilor omenirii. Activitatea noastră să nu mai fie privită

ca o imposibilitate de a satisface sufletul omenesc. Mintea noastră nu face «raiduri efemere în ceața incalificabilului» cum spunea filozoful francez Gabriel Marcel, ci visăm cu mintea o lume pe care brațele oamenilor o vor construi practic”¹³.

Tot în acest context se înscrie și vizitarea casei lui Ioan Slavici: „Șiria e un sat frumos, mare, așa cum îl știam din literatură. Țăranii sunt curați și mândri. Spre seară elevii umpluseră ulițele. Cu Bulgăr și P. Constantinescu ne-am dus să vedem casa lui Slavici. În sat mai sunt nepoți de-ai scriitorului. Păcat însă că nu e organizat aici un muzeu, așa cum am văzut unul similar în casa lui Goga de la Rășinari”¹⁴.

Despre numărul morților și răniților, găsim mai multe detalii în celălalt volum la care ne vom referi și care creionează și mai pregnant evenimentele, deși chiar și autorul jurnalului literar a fost rănit: „29 septembrie 1944. Scriu această pagină din spital. [...] Mâna stângă îmi atârână de gât. [...] În întunericul brăzdat de fulgerele exploziilor un trăsnet de oțel a plesnit gardul de zid dinspre Mureș. Am simțit o înțepătură în mâna stângă și o năvală de sânge cald mi-a injectat brațul. Mi-am dat seama că e o schijă de bombă sau un glonte, dar n-am spus nimic. Așteptam să se termine canonada”¹⁵.

În prefața volumului semnat de colonelul Petrică Tănăsescu, Gheorghe Bulgăr face și el o emoționantă evocare a zilelor petrecute înainte cu zeci de ani, alături de camarazii de luptă: „Au trecut 33 de ani de când Detașamentul Păuliș a înscris o pagină de eroism în istoria modernă a României, apărând cu virtuți ostășești defileul Mureșului într-un moment dramatic, decisiv, al războiului antihitlerist. Cei care am fost atunci acolo și am trăit acele zile de cumpănă și sacrificiu păstrăm, nealterată de timp, imaginea încăierării pe viață și pe moarte cu dușmanul bine înarmat, orgolios, călcător de hotare românești, sigur că va lichida în câteva zile toată rezistența armatei de elevi-militari, abia pregătiți să lupte, dar care, având în fruntea lor comandanți iscusiți animați de adânc patriotism, au dat o lecție aspră și dreaptă, alungându-i pe invadatori”¹⁶[...]. „Închizând paginile acestui mic volum omagial, scris cu pietate la 33 de ani de când tânărul căpitan Ioan Fătu ne-a părăsit, alături de foarte tinerii noștri colegi, abia ieșiți unii din facultăți, alții așteptând atunci o permisie de câteva zile pentru a da examene la facultate, alții, tineri învățători, care visau la catedra și la copiii de care aveau să se ocupe, îmi revin în minte toate momentele de încordare și de eroism, abnegație și de sacrificiu

suprem, adânc scrise în inima noastră la Păuliș, la Lipova (unde, într-un amurg de septembrie, Stukasurile nemțești, care ne-au reperat, ne căutau în picaj să ne facă una cu pământul), la Miniș (cu podgoriile lui pe coastă, unde ne-am adăpostit printre butuci, să nu ne vadă aviatorii dușmani), la Cuvin, la Șiștarovăț, și la marșul greoi din 14-15 septembrie (de la ceasul 17 până a doua zi la 7 dimineața, fără răgaz), pentru a ne așeza tabăra la Șicula, unde ne-am răcorit frânți de oboesală, în apele Crișului. Voi pune deci această carte de sacre memorări alături de *Mica eroică* a prietenului Emil Manu, cu care am fost cot la cot pe drumurile și câmpurile văii Mureșului, ostași în apărarea pământului străbun, amintindu-ne cu pietate de aceia dintre noi, din Detașamentul Păuliș, care nu au mai avut norocul să supraviețuiască luptelor de acum trei decenii și mai bine”¹⁷.

Un volum biografic, deci, dedicat memoriei căpitanului Ioan Fătu, la 33 de ani după moartea acestuia.

Fiind scrise de un militar, participant la aceste crâncene lupte, cu pierderi de vieți omenești, informațiile, așa-zis tehnice, abundă și ne introduc în miezul evenimentelor din cele câteva luni ale anului 1944, care s-au soldat cu numeroase victime. Școala de subofițeri de rezervă infanterie Radna a organizat o poziție de apărare în zona Păuliș-Ghioroc-Cuvin, ca să interzică înaintarea dușmanului în Defileul Mureșului. Pentru această misiune, școala a fost întărită cu un batalion din Regimentul 96 infanterie și divizionul 61 artilerie grea, formând împreună „Detașamentul Păuliș”, comandant fiind colonel Alexandru Petrescu.

Tot aici aflăm și despre primii eroi morți ai acestui faimos Detașament. La 14 septembrie, în zori, s-a produs un atac al inamicului, la ora 6³⁰, asupra pozițiilor de apărare din fața satelor Păuliș, Miniș, Ghioroc, Cuvin. Primii eroi ai Detașamentului Păuliș au murit la Barațca: Emil Popescu, Constantin Bădănoiu, Nicolae Militaru, Păun Bălescu, Apostol Plopșoreanu, Alexandru Suci¹⁸.

Ziua de 15 septembrie este descrisă ca fiind cea mai sângeroasă zi, urmează apoi date concrete despre victime: numai în 17 septembrie, trupele detașamentului au capturat 350 de ofițeri fasciști. Dintre cei din Detașamentul Păuliș și-au vărsat sângele 202 militari, dintre ei 60 de morți, inclusiv căpitanul Ioan Fătu, comandantul companiei 6.

Ca o încununare a luptei lor îndârjite, cei rămași în viață, au putut citi omagiul care li se

cuvenea, dar, vai, cu cât sânge scurs: „La 20 octombrie 1944, comandantul Armatei 1 române raporta Marelui stat major: «*Detașamentul Păuliș* și-a îndeplinit complet misiunea, menținând poziția în gura defileului Mureș... împotriva tuturor atacurilor date cu forțe mult superioare întărite cu mijloace blindate. Școala subofițeri rezervă infanterie Radna, care a constituit osatura rezistenței *Detașamentul Păuliș*, merită să fie citată de Națiune pentru faptele de arme săvârșite pe câmpul de luptă în perioada 14-20 IX 1944»”¹⁹ și „Am fost chemați și ni s-a citit un Ordin de zi al Statului major din 23 septembrie 1944. Am aflat că sunt sute de morți din rândurile noastre”²⁰.

O altă lucrare, semnată de Valeriu Achim, alocă un capitol frumos intitulat *Detașamentul Păuliș – Detașamentul tinereții angajate*, aceluiași detașament victorios. Îl numește „detașamentul tinereții angajate”, deoarece „elevii care l-au constituit între anii 1943-1945, au reprezentat – după cum arată undeva un cercetător – veteran – un veritabil eșantion al tineretului român al perioadei, de diferite vârste și preocupări, eșantion în cadrul căruia gruparea foștilor refugiați din Ardealul de nord, în urma diktatului de la Viena, din 1940, ocupa un loc central”²¹.

În volumul lui Valeriu Achim găsim câteva modele de eroism asumate de tinerii Detașamentului de la Păuliș. Una dintre povești redă o mărturie a fostului elev sergent major în rezervă, Făt Gh. Virgil, refugiat din Dănești, Maramureș, atunci în anul al II-lea, compania 3, plutonul 2. Data de 14 septembrie este menționată ca o zi pecetluită cu sânge: „În dimineața zilei de 14 septembrie, la ora 4, ne-am trezit cu o ploaie de proiectile. Brandurile băteau adăposturile noastre. Doi camarazi de alături au fost făcuți bucăți și aruncați în aer. Infanteria hortystă înainta. Vedeam cum se apropie treptat de zona noastră de apărare. Trăgeam de zor foc după foc. Elevul sergent Fota, de la pușca mitralieră, cade lângă mine, lovit de o schijă. [...] Aud în stânga și în dreapta numai explozii, vaiete, urlete de groază. [...] Eram bine instruiți ca elevi ai anului al II-lea”²².

Zilele din octombrie 1944 par să readucă pe făgașul normal viața tinerilor care au supraviețuit. Ordinul ca studenții să meargă la examene, îi face să înțeleagă că misiunea lor s-a încheiat.

Jurnalul lui Emil Manu este recuperat prin grija bunului său prieten Gheorghe Bulgăr, căruia îi e dor de părinții lui din Ardealul de nord și care își reia vechiul obicei de a citi „cu creionul în

mână”, din Aristofan de această dată, și demonstrează că și acesta a urât războiul.

Și tot ca o dovadă de revenire la normalitate, în tren, la 11 octombrie 1944, se pun bazele unei noi reviste studențești. Și, pe loc, Emil Manu însăilează o machetă a ziarului cu titlul „Studentul român”, iar Gh. Bulgăr cere să fie fixată o pagină pentru *clasică*. Urmează paginile pentru artă, literatură, știință, probleme organizatorice. Se preconizau a fi cam 12 pagini. Cei care au luptat la Arad au făcut cei dintâi macheta ziarului²³.

Nu știm ce s-a ales de acest ziar (nu am dat de urma lui, deși am consultat sursele revuistice cunoscute), nici de cel intitulat „Viața noastră”, despre care aflăm de pe verso-ul unei fotografii, primită tot de la fiul lui Gh. Bulgăr, inimosul Liviu Bulgăr, căruia îi mulțumim și pe această cale: „Slănic, April 1945 Comitetul de redacție al revistei «Viața noastră» Gh Bulgăr, I.Cazaban, Dușulescu, Manu, Bulgăr, Saftu Bănărescu, Vasiliu II.Bălintescu, Popescu A.”²⁴.

Slănic, April 1945
Comitetul de redacție al revistei
„Viața noastră”
Gh Bulgăr
I. Cazaban, Antulescu
Manu, Bulgăr, Saftu
Bănărescu, Vasiliu
II. Bălintescu, Popescu A.

Cercetările ulterioare ne vor dezvălui, poate, noi date despre acest proiect publicistic sau poate, cine știe, mai mult decât atât...

Important acum ni se pare să încheiem aceste rânduri evocatoare, cuprinși de valul de optimism al tinerilor de atunci, vajnici lupători pentru neamul românesc, căliți prin foc, martori ai crudelor măceluri de pe câmpul de luptă, cu camarazii pierzându-și viața în iminenta lor apropiere, dar, rămași și pe mai departe suflete sensibile, capabile de a-și relua viața de la momentul întreruperii forțate a firului ei, dovedind încă o dată forța și capacitatea renașterii neamului românesc.

Poate că ar fi potrivit să dăm cuvântul în încheierea articolului, la doi combatanți din „Detașamentul Păuliș”, născuți în două localități din județul Satu Mare, Sanislău și Tiream.

Mai întâi, cuvintele rostite în 1974 de către eminescologul Gh. Bulgăr:

„Păuliș [septembrie 1944]

...Oricâte decenii și secole ar trece, momentele de mare eroism pentru cauza nobilă a libertății și progresului nu se uită, nu pot fi uitate: nu numai cei care au participat direct la asemenea înțeleștări pe viață și moarte, dar și generațiile însuflețite de mari idealuri se reculeg cu pietate în fața sacrificiilor așezate la temelia vieții și demnității unui popor, reînnoindu-și energiile pentru biruința de mâine...

Am fost și eu în **Detașamentul Păuliș** acum trei decenii, când într-un septembrie de foc și sânge s-a scris o glorioasă pagină de eroism, de rezistență legendară în fața puhoiului fascist dezlănțuit pe Mureș, la Arad, Lipova, Păuliș, Miniș, Ghioroc etc., pentru a răsturna din spate linia frontului de luptă, care înaintase biruitor în Transilvania. Dotarea modestă a școlilor de ofițeri și subofițeri de rezervă, care alcătuiau un mare grup militar, unit și invincibil în fața armatelor dușmane – puternic înarmate și sprijinite de aviața Stukas -, a fost compensată de un curaj fără seamăn, cu o voință și însuflețire patriotică, imposibil de descris în modestele resurse convenționale ale limbajului nostru.

Prietenul meu, scriitorul, poetul Emil Manu, care în acele zile a fost lângă umărul meu în tranșeele săpate peste noapte în parcul de la Lipova, cumplit bombardat de Stukasurile care ne-au descoperit, în viile de la Miniș și pe coasta de la Șiștarovăț a evocat această înțeleștare în cartea sa Mica «eroică» (Editura Militară, 1971) în care subsemnatul este un personaj real, cu numele său în carte. Multe studii militare au reconstituit fidel și cu accente de înaltă prețuire lupta noastră de

acum trei decenii, încât nu e cazul să aduc alte date și precizări despre un moment glorios al tinereții noastre.

Mii, zeci de mii de tineri intelectuali am rețrăit acolo, pe Mureș, miezul de foc al lozincii părinților noștri de la Mărășești: «Pe aici nu se trece!» - și nu s-a trecut; țara a fost eliberată, viața merge înainte, dar amintirile trăiesc încă...

Prof. dr. Gh. Bulgăr

Universitatea București²⁵.

Iar dr. Valeriu Achim, în 2004, la împlinirea a 60 de ani de la acele cumplite lupte rostea: „Nici un alt gest patriotic nu poate fi mai înălțător, mai sublim, decât acela în care, plin de curaj și bărbăție, ți-ai dat viața pentru un astfel de țel, pus în slujba neamului tău, a națiunii din care

faci parte, a țării în care te-ai născut. Și această țară n-a fost alta decât România, acest popor n-a fost altul decât poporul român, care atunci, în anii celui de-al doilea război mondial, nu făcea altceva decât să-și reîntregească țara crunt sfârtecă prin dictatele oneroase ale marilor puteri în anul 1940, an de tristă amintire pentru noi toți. Vouă, dragi camarazi, așezați sub aceste lespezi de piatră și câte o cruce creștinească la căpătâi, vă aducem azi omagiul nostru creștinesc, frățesc și adâncă noastră compasiune pentru tot ce în alte condiții ați fi putut deveni și voi, alături de noi, *oameni de seamă ai țării*, în cei 60 de ani trecuți de la marea confruntare din toamna anului 1944. Dumnezeu să vă odihnească în pace și să vă aibă mereu în grija Sa!”²⁶

Note

1. Marta Cordea, *Caietul străpuns de gloanțe – jurnalul unui erou careian, participant la Primul Război Mondial*, „Eroii Neamului”, Satu Mare, Serie Nouă, An VII, Nr. 2 (23), iunie 2015, p. 24-26; Mihai Dan, *Istoria ce am petrecut în crâncenul război*, ediție îngrijită de Viorel Ciubotă și Ion M. Botoș, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2008; Voicu D. Rusu, *Pagini nescrise ale unui jurnal de front*, „Eroii Neamului”, Satu Mare, 2013, An V (s.n.), nr. 3 (16), p. 25.
2. *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918 – 1921)*, vol. I-II, ediție îngrijită de Viorel Ciubotă, Gheorghe Nicolescu și Cornel Țucă, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 1998.
3. Dan V. Achim, *Radna-Lipova (Arad) în mare sărbătoare*, „Pro Unione”, Baia Mare, an 7, nr. 3-4 (19-20), 2004, p. 66.
4. Emil Manu (1922-2005). Poet, publicist, creșetător. https://ro.wikipedia.org/wiki/Emil_Manu, accesat la 25 mai 2021.
5. Volumul se află în colecția „Nae Antonescu” a Compartimentul Fond de Patrimoniu, Carte rară, Cercetare, Conservare.
6. Emil Manu, *Mica „eroică” (Jurnal de front, 1944)*, Colecția Columna, București, Editura Militară, 1971, op. cit., p. 7.
7. *Ibidem*, p. 8.
8. *Ibidem*.
9. *Ibidem*, pp. 39-40.
10. *Ibidem*, p. 54.
11. *Ibidem*, pp. 55-56.
12. *Ibidem*, pp. 58-60.
13. *Ibidem*, p. 70.
14. *Ibidem*, p. 71.
15. *Ibidem*, pp. 77-78.
16. Petrică Tănăsescu, *Zborul ciocârliei. Eroul căpitan Ioan Fătu*, București, Editura Militară, 1978, p. 5.
17. *Ibidem*, p. 8.
18. *Ibidem*, p. 76.
19. *Ibidem*, p. 108.
20. Emil Manu, op. cit., p. 75.
21. Valeriu Achim, *Scieri intime. 1946-2006. Culegere de studii și articole publicate, evocări ale unor oameni de seamă, interviuri și însemnări critice, problem curriculare*, vol. I, Baia Mare, 2003, p. 174.
22. *Ibidem*, pp. 174-175.
23. Emil Manu, op. cit., p. 101.
24. Verso foto.
25. Text publicat în revista școlii de ofițeri de la Lipova, 1975.
26. Valeriu Achim, *Onorat auditoriu (Cuvântare rostită în Cimitirul Eroilor din Radna, în fața oficialităților și a unui numeros public, în ziua de 18 septembrie 2004)*, „Pro Unione”, Baia Mare, an 7, nr. 3-4 (19-20), 2004, p. 67.

Vizita familiei regale la Carei în 25 mai 1919

Dr. Viorel CIUBOTĂ

Anul acesta s-au împlinit 102 ani de la vizita familiei regale române în Ardeal, vizită care a însemnat pentru noi sătmărenii un nou moment de grație divină pentru că, în condițiile grele de atunci, când armata română se bătea cu hoardele bolșevice maghiare pe Tisa, prefectura județului Satu Mare, primăria orașului Carei, Consiliul Dirigent Român, dar și Comandamentul Trupelor din Transilvania, condus de generalul Gheorghe Mărdărescu, numit în 12 aprilie 1919 în această onorantă funcție de mare răspundere de care a depins soarta țării și pe care acesta a dus-o cu strălucire la îndeplinire ocupând în 4 august 1919 Budapesta, au reușit să organizeze o impozantă primire familiei regale române la Carei, în 25 mai 1919, primire care s-a bucurat de prezența a peste 50.000 de români, maghiari, șvabi etc., care și-au exprimat sentimentele de prețuire pentru acela care îi eliberase de sub regimul bolșevic a lui Béla Kun.

S-a scris destul de mult despre această vizită și adunare de la Carei care, după părerea

noastră, reprezintă un al doilea moment ca semnificație istorică al anului 1919, primul reprezentându-l fără îndoială ocuparea Budapestei în 4 august 1919. Ne-a atras atenția că toți cei care au scris despre vizita regelui Ferdinand și a reginei Maria n-au folosit aproape deloc presa maghiară a vremii, deși aceasta cuprinde nenumărate știri de excepție asupra acestui eveniment istoric. Cea mai amplă descriere a vizitei familiei regale o găsim în ziarul „Szatmármegyei Közlöny”, în articol intitulat „Részletek a roman királyi pár látogatásából” (Spicuiuri din vizita familiei regale române), care ne ajută să împărțim evenimentul în patru momente principale.

Primul moment s-a desfășurat la gara din Carei, unde perechea regală a fost așteptată de Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent Român, care i-a prezentat regelui situația teritoriilor eliberate de armata română care a luptat excelent și care a fost primită cu o însuflețire uriașă atât de populația românească dar și de cea maghiară bucurată că a scăpat de bolșevici. Generalul Traian Moșoiu, comandantul Grupului de Nord al Armatei de Transilvania, a prezentat raportul și apoi regele a trecut în revistă garda de onoare. Tot la gară, regele a fost întâmpinat de primarul orașului Carei, dr. Nicolae Darabanth, care a salutat întreaga familie regală, oferindu-le pâine și sare. Elza Marchiș¹, soția vicarului Romulus Marchiș, a înmănat un buchet de flori albe reginei Maria și un buchet de flori roz prințesei Ileana, rostind și câteva cuvinte de întâmpinare. La sfârșitul ceremoniei, regelui i-a fost prezentat grupul de generali și ofițeri veniți să-l întâmpine.

Al doilea moment al vizitei regale s-a desfășurat în centrul orașului, unde a fost ridicată o tribună din care familia regală a urmărit parada trupelor care se aflau cantonate în orașul Carei, precum și conductul etnografic al românilor din partea nord-vestică a Transilvaniei, unde se înscrie și episodul defilării celor 72 de răcșeni, regina Maria chemând sus la tribună pe fetele care aveau părul împletit foarte frumos și stând de vorbă cu ele.² De fapt, se păstrează și o

fotografie cu acest moment când regina le-a primit pe fetele din Racșa.

Ultimele două episoade ale vizitei regale s-au desfășurat la castelul din Carei, castel care aparținea familiei conților Károlyi. Am auzit de multe ori, în decursul unei activități de peste 50 de ani, că armata română ar fi jefuit castelul din Carei. Din fericire, se păstrează două articole din două ziare locale care ne vorbesc despre starea castelului în anul 1919. Primul articol era publicat de ziarul „Szatmármegyei Közlöny”, în 5 ianuarie 1919, și era intitulat „Munkásszanatóriumot a Károlyi grófok nagykárolyi kastélyából!!” (Din castelul conților din Carei să se facă sanatoriu pentru muncitori!!). În esență, articolul milita ca să fie ajutate clasele cele mai oprite ale societății, inclusiv prin transformarea cazarmilor în spitale și a castelelor în sanatorii. Concret, articolul arăta că urmaș

familiei Károlyi, Melinda, are în Macea (jud. Arad) un castel (așa numitul castel Csernovics, intrat în secolul al XIX-lea în stăpânirea familiei Károlyi), iar la Budapesta, soția lui Károlyi István are un palat imens. Castelul de la Carei era gol, așteptând noi locuitori. În castel s-ar putea înființa un sanatoriu cu 500 de paturi, cu înzestrări moderne, deoarece dispunea de încălzire, electricitate, canalizare și instalații de apă. Holul uriaș ar putea fi transformat în bloc operator.³

Al doilea articol era mai amplu și se intitula „Lakásinség-érzékeltenség Kicsi kórház-üres kastély” (Lipsă de locuințe-dezinteres Spital mic-castel gol) și se referea tot la castelul din Carei în anul 1919. Autorul milita pentru înființarea unui spital al orașului în castel, deoarece cel existent era mic și de multe ori bolnavii erau trimiși acasă din lipsa paturilor. Nu trebuie uitat că, în timpul războiului, castelul a fost spitalul Crucii Roșii. Autorul încheia „...să pășim pe calea faptelor și să nu lăsăm castelul grofilor care în prezent este nelocuit și gol să fie adăpostul bufnițelor și liliecilor, în locul unui refugiu pentru confracții nostri suferinzi și să devină o casă a vindecării.”⁴ Evoluția rapidă a evenimentelor a împiedecat transpunerea în viață a uneia dintre aceste idei. Károlyi Melinda și-a recuperat castelul, lăsat în părăsire, în anul 1940, odată cu Dictatul de la Viena, dar nu a mai putut să-și permită renovarea și remobilarea lui, donându-l în anul 1940 Ministerului de Război

Castelul Csernovics din Macea

maghiar, de la care, în anul 1946, ca urmare a Tratatului de Pace de la Paris, a revenit statului român.⁵

Revenind la vizita regală în orașul Carei menționăm că, începând cu ora 17:45 minute, regele s-a deplasat la castelul Károlyi, sediul comandamentului Diviziei 2 vânători, unde a acordat audiențe diferitelor delegații venite să-l întâmpine. Acesta este momentul al 3-lea al vizitei regale. Dintre multele cuvântări ținute cu acest prilej vom menționa pe cele ale vicarului Romul Marchiș⁶, care a vorbit în numele sutelor de mii de Greco-catolici din comitatele Satu Mare, Sălaj, Maramureș și Szabolcs (astăzi în Ungaria). Preotul romano-catolic Jaklovics György⁷ a vorbit în limba franceză în numele romano-catolicilor din episcopie. Au mai vorbit Brach Salomon și Schönfeld Lázár, rabinii șefi ai celor două comunități evreiești din Carei (circa 3.000 suflete). De departe, cea mai frumoasă cuvântare a ținut-o episcopul reformat de Debrețin, dr. Balthazár Dezső (tiszántuli reformatus püspök)⁸. În esență, el spunea că regele s-a dovedit apărătorul iubirii, păcii și libertății Evangheliei. Armata română este apărătoarea vieții oamenilor: „Majestatea Voastră

a stat ca îngerul apărător cu paloșul între viața și mormântul nostru. Vă datorăm onoarea din neam în neam.” El continua cu mai multe urări sugestive: „Majestatea Voastră să vă continuați drumul profetic înainte spre pace și ordine. Să fie prea slăvită Măria Voastră. Să fie prea slăvită casa regală, țara și poporul. Să rămână în istoria universală la nesfârșit amintirea numelui lor.”⁹

Al patrulea moment al vizitei a fost cina servită în sufrageria castelului, la care au luat parte 100 de persoane. Printre invitați s-au numărat: Mihail Pherekyde (1842-1926), ministru fără portofoliu și înlocuitor al lui I.I.C. Brătianu, prim-ministru al României, aflat la Paris la Conferința de Pace, Generalul Artur Văitoianu (1864-1956)¹⁰, ministru de război, Alexandru Constantinescu (1859-1926), ministrul industriei și comerțului, I. G. Duca (1879-1933), ministrul agriculturii și domeniilor¹¹, Vasile Goldiș (1862-1934), ministru fără portofoliu, Ștefan Cicio Pop (1865-1934), ministru fără portofoliu, Iuliu Maniu (1873-1953), președintele Consiliului Dirigent Român din Transilvania¹², Aurel Vlad (1875-1953), ministru de finanțe în Consiliul Dirigent¹³, Ioan Suci (1862-1939), ministru pentru

Castelul Karoly din Carei. Fotografie de epocă

propagandă în Consiliul Dirigent, generalul Constantin Prezan (1861-1943), șef al Marelui Cartier General al armatei române, generalul Traian Moșoiu (1868-1932), comandant al Grupului de Nord al Armatei de Transilvania, generalul Gheorghe Dabija (1872-?), comandant al Diviziei 2 Vânători, generalul Gheorghe Mărdărescu (1866-1938), comandantul Armatei de Transilvania (din 12 aprilie 1919), Romul Marchiș, vicar al Vicariatului Național Român din Carei, Alexandru Racoți Filep, prefectul județului Satu Mare, I. C. Barbul (1883-1946), subprefect al județului Satu Mare, dr. Vasile Chiroiu, prefectul județului Maramureș, comitele suprem din Debrețin, trimisul conducerii din comitatul Ugocea, Darius Pop (1887-1965), inspector general al învățământului din Satu Mare, Ciule (?), trimis al comitatului Szabolcs, șeful bisericii romano-catolice din Carei, dr. Balthazár Dezső, episcopul reformat din Debrețin, dr. Pop Cornel (1883-1950), dr. Aurel Nilvan (1877-1923), dr. Cornel Popovici, delegatul județului Sălaj, dr. Nicolae Darabanth, primarul orașului Carei și alții.

Masa a început cu intonarea imnului regal, cu o oră întârziere față de programul

publicat inițial. S-a păstrat și meniul servit la masa regală care este unul sobru și bazat pe produsele locale: Supă, pește din Tisa cu sos tartar, miel cu ciuperci gătit în stil ardelenesc, vițel fript cu garnitură, pui cu salată, puncte, torture, înghețată, brânzeturi ardelenesti, mere sătmărene, vin alb și roșu, cafea, șampanie, deserturi diferite. La șampanie, generalul Moșoiu i-a salutat pe regele învingător precum și pe regina Maria. Regele a răspuns salutând Armata de Nord.

La ora 23 cina a luat sfârșit, iar regele și regina, cu automobilul, s-au deplasat la gară unde, în trenul regal, și-au petrecut noaptea. Dimineața, la ora 4, trenul regal s-a deplasat la Baia Mare, unde perechea regală s-a bucurat de asemenea de o primire triumfală.¹⁴

În concluzie, perechea regală a României nu și-a petrecut noaptea de 25 spre 26 mai în castelul Károlyi din Carei pentru că nu erau condițiile necesare găzduirii unor asemenea înalți oaspeți, castelul fiind golit de mobilier de către familie, cândva în timpul războiului, și transformat în spital al Crucii Roșii. În 25 mai 1919 el servea la adăpostirea Comandamentului Diviziei 2 Vânători.

Bibliografie

1. Elisabeta Sarkadi era născută în 28 octombrie 1866 în familia proprietarului Iosif Sarkadi din Fegernic, județul Bihor. Cf. V. Câmpean, V. Ciubotă, Diana Kincses, *Românii sătmăreni și Marea Unire Dicționar de personalități*, Editura Surorilor Lauretane, Baia Mare-Satu Mare, 2018, p. 29.
2. Ioniță G. Andron, *Racșă vatră de neam românesc Leagănul și scutul vieții mele. Monografie*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1996, p.45-46.
3. Szatmármegye Közlöny", anul LV, nr. 1 din 5 ianuarie 1919, p. 2.
4. Nagykároly és vidéke", anul XXXVI, nr. 6 din 5 februarie 1919, p. 1.
5. Donația a fost înregistrată în cartea funciară a orașului Carei de unde a dispărut pentru câțiva ani, sub pretextul că fost pierdută, dar regăsită „miraculos” în urma unei campanii de presă a ziarului „Informația Zilei”.
6. Romul Marchiș (1865-1925), preot Greco-catolic, arhidiacon și vicar al ținuturilor sătmărene (șapte protopopiate). S-a făcut remarcat în anii de luptă împotriva episcopiei de Hajdudorog (1913-1918) dar și în lupta pentru realizarea Marii Uniri. Cf. V. Câmpean, V. Ciubotă, D. Kincses, *op. cit.*, p. 29-31
7. Jaklovics György (1873-1926), era născut la Carei. A fost preot la Vilok (Ucraina), Sighetu Marmației, Carei, Borlești și Terebești. Cf. *A Szatmári Egyházmegye Jubileumi Szematizmusa*, Szatmárnémeti, 2006, p. 333.
8. Dr. Baltazár Dezső (1871-1936), episcop calvin al părților dincoace de Tisa. S-a făcut remarcat datorită cuvintelor frumoase cu care s-a adresat regelui Ferdinand atât la primirea de la Debrecen cât și de la Carei. <https://reformacio.mnl.gov.hu>.
9. Szatmármegyei Közlöny", anul LV, nr. 45 din 1 iunie 1919, p. 1-2.
10. Arestat la 83 de ani de comuniști, a stat închis la Sighet, fiind eliberat la 91 de ani !
11. A avut o soartă crudă fiind asasinat de către legionari pe peronul gării de la Sinaia.
12. Moare în închisoarea de la Sighet din cauza maltratărilor suferite.
13. Moare în închisoarea de la Sighet din cauza înfometării.
14. Szatmármegyei Közlöny", anul LV, nr. 16 din 25 mai 1919, p. 1 (articolul A roman királyi család fogadtatásának ünnepi programja) și nr. 17 din 1 iunie 1919, p.1-2.

Mântuitorul Iisus Hristos în fața instanței de judecată pământești

Preot Radu ȘIMONCA

Procesul Mântuitorului Iisus Hristos a fost cel mai celebru și cel mai nedrept proces pomenit în istorie. Prezența Fiului lui Dumnezeu în fața unei instanțe de judecată era ceva aproape halucinant și de necrezut.

Hristos Domnul s-a întrupat și a coborât între oameni pentru a-i mântui, însă lucrarea mâinilor Lui – **omul** - încărcat de păcate, îndrăznește să-i cântărească faptele și să-L condamne la moarte pe Acel ce va veni pe norii cerului să judece *vii și morții*.

Tema propusă, **Stăpânul cerului și al pământului în fața instanței de judecată pământești**, este un subiect mereu actual, o abordare pretențioasă care exprimă o realitate a istoriei trecute, prezente și viitoare. Informațiile cele mai multe privind procesul Mântuitorului Iisus Hristos se găsesc în Sfânta Scriptură, la toți evangheliștii, fiecare având câte un detaliu, completându-se astfel.

Puterea politică reprezentată de Roma, aliată cu fanatismul religios provocat și utilizat de reprezentanții religioși ai poporului care formau așa numitul *sinedriu**, arhieriei și bătrânii sunt factorii care vor purta răspunderea condamnării la moarte prin răstignirea Fiului lui Dumnezeu. La aceasta, desigur se va adăuga intervenția forțelor demonice, care s-au folosit de acești factori, manipulându-i din umbră.

În dezbaterea subiectului trebuie ținut cont de motivele care au stat la baza arestării și ulterior a condamnării; motivul general și de lungă durată a fost generat de înțelegerea greșită a poporului iudeu reprezentat de autoritățile religioase despre Mesia – Eliberatorul -. Cunosători desăvârșiți ai prorociilor legate de venirea Răscumpărătorului, nu se așteptau la un astfel de *Eliberator* smerit, ci aveau nădejdea că Acesta va fi un Rege politic aspru, răzbunător, doar al lor, hotărât să-i elibereze din robia romană. Însă Dumnezeu, în planul Său, avea în vedere eliberarea din robia păcatului și a morții, nu din robia romană, și nu numai pe evrei, ci întreaga creație. La acest prim motiv s-a adăugat și unul imediat care a grăbit punerea în aplicare a planului diabolic, și anume: învierea lui Lazăr; pe

acest om îl aduce din nou la viață după patru zile de la moarte, timp în care trupul lui deja intra în putrefacție.

Apostolul Ioan surprinde acest episod în capitolul 11 din evanghelia sa, ceea ce va determina venirea poporului spre Betania pentru a-l vedea pe cel înviat și pe Hristos pe care Îl vor primi cu osanale în Ierusalim asemenea unui rege. „*Atunci arhieriei și fariseii au adunat sinedriul; și ziceau: Ce facem, pentru că omul Acesta săvârșește multe minuni? Dacă Îl lăsăm așa, toți vor crede în El, și vor veni romanii și ne vor lua și țara și neamul*” (Ioan 11,47-48) - disperați, fricoși pentru a nu-și pierde funcțiile, nu mai gândesc limpede, uitând că, de fapt, romanii deja erau acolo și stăpâneau țara, de aceea „*din ziua aceea, s-au hotărât să-L ucidă*” (Ioan 11,53).

Iuda, posedat de Satana, are inițiativa predării. El îi caută pe arhieriei, probabil fiind la curent cu intenția lor de a-L prinde pe Iisus, el făcând primul pas spre ei. Aceștia „*s-au bucurat*” (Luca 22, 5) pentru că Iisus putea fi arestat pe ascuns. În public acest lucru era imposibil din cauza mulțimii care s-ar fi revoltat. Așa se face că se înțeleg cu Iuda că îi vor da bani. „*El a încuviințat și căuta prilej potrivit să-L predea lor, fără știrea mulțimii*” (Luca 22,6).¹

Din relatările exegeților se poate observa că Mântuitorul se aduna des în grădina Ghetsimani împreună cu ucenicii Săi, acest lucru era cunoscut lui Iuda, care ieșind de la cină, găsește momentul potrivit și vine cu împlinirea planului de trădare. Cu prinderea lui Iisus începe **procesul**. Un detaliu deosebit constă în faptul că arestarea o fac soldații din garda templului, nu soldații romani, care sunt aduși pentru prinderea lui Iisus, alături de ei fiind arhieriei, cărturarii și bătrânii care alcătuiau sinedriul. Cei care vin să-L prindă pe Iisus nu-L cunosc, dovadă că nu sunt altceva decât instrumente ale sinedriului.

Noaptea, la lumina slabă a câtorva torțe, era imposibil să identifiți și să arestezi pe cineva care, în plus, avea alături și unsprezece ucenici. De aceea, Iuda stabilește un „semnal” și anume: **sărutul**. Acest semnal pentru soldați era

obligatoriu pentru a nu se crea o confuzie în legătură cu cel pe care trebuia să-l prindă.

Iisus Hristos în fața Sinedriului. Procesul religios

Există diferențe de amănunte și viziune teologică între relatările celor patru evangheliști. În acest scop, trebuie subliniat faptul că Evanghelistul Ioan menționează în capitolul 18, versetul 13, că mai întâi, pe Mântuitorul „*L-au dus întâi la Anna, căci era socrul lui Caiafa, care era arhiereu al anului aceleuia.*”

Anna fusese preot între anii 6 și 15 la Templul Sfânt, a fost destituit de romani, dar și-a păstrat influența religioasă și politică.

După Faptele Apostolilor, el ar fi condus întrunirea Sinedriului care a hotărât arestarea lui Petru și Ioan din aceeași Carte, capitolul 4, versetul 6. Acesta avea cinci fii și toți au ocupat funcția de mare preot la templu², rămâne deci o persoană extrem de influentă în Israel, ceea ce ne face să credem că ginerele său, Caiafa, ajunge și el, chiar în anul acela, arhiereu sau mare preot la templu tot prin influența lui.

Anna „*L-a întrebat pe Iisus despre ucenicii Lui și despre învățătura Lui*” (Ioan 18,19); trebuie remarcat că nu aveau de face cu un interogatoriu în cadrul unui proces oficial. E vorba de un dialog informal, semiprivat, fără prezența membrilor Sinedriului și fără martori ai acuzării.

Răspunsul lui Iisus: „*Eu am vorbit pe față lumii; Eu am învățat întotdeauna în sinagogă și în templu unde se adună toți iudeii, și nimic nu am vorbit pe ascuns. De ce Mă întrebi pe Mine? Întrebă pe cei ce au auzit ce le-am zis. Iată, aceștia știu ce am spus Eu.*” (Ioan 18, 20-21) – denunță prefăcătoria lui Anna, care căuta prilej de discuție numai ca să-L poată acuza mai ușor.

Punctul de vedere al Mântuitorului Îl va costa o palmă luată de la sluga arhiereului Anna, o reacție tipică barbarului analfabet. Analiza e confirmată de însuși răspunsul Domnului: „*Dacă am vorbit de rău, dovedește că este rău, iar dacă am vorbit bine, de ce Mă bați?*” (Ioan 18,22).

Văzând că nu obține nimic de la Hristos Domnul, „*Anna L-a trimis legat la Caiafa arhiereul*”, unde erau adunați cărturarii și bătrânii cu tot Sinedriul, căutând mărturie mincinoasă împotriva lui Iisus, ca să-L omoare, totul întâmplându-se noaptea, pe ascuns, fără ca poporul să bănuiască ceva.

Judecata începea cu martorii acuzării,

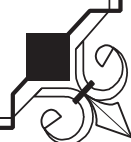
despre care evanghelistul Matei pomeneste că „*n-au găsit, deși veniseră mulți*”. Cei care veniseră au fost cuprinși de frica de a acuza pe nedrept și mai apoi fiind prinși, să fie omorâți potrivit codului penal iudeu, de aceea nu au găsit.

„*Mai pe urmă însă au venit doi*”; ceva mai îndrăzneți, probabil, promițându-le ceva, aceștia spun: „*Acesta a zis: Pot să dăruiesc templul lui Dumnezeu, și în trei zile să-l clădesc.*” (Matei 26,6).

Conform acestor mărturii, Iisus a afirmat că poate distruge templul, însă martorii de aceea s-au numit mincinoși pentru că ei relatează greșit spusele lui Iisus, consemnate doar de Ioan evanghelistul în capitolul 2, versetul 19 al cărții sale: „*Dăruiați templul acesta și în trei zile îl voi ridica.*”. Iisus a spus această replică la întrebarea iudeilor: „*Ce semn ne arăți că faci aceasta?*” atunci când El „*a făcut un bici din ștreanguri și i-a scos afară din templu pe toți, și oile și boii, și schimbătorilor de bani le-a vărsat banii și le-a răsturnat mesele.*” (Ioan 2,15), dar „*El vorbea*” spune Ioan „*despre templul trupului Său*” (Ioan 2,21). Trebuie să facem diferență între expresiile „**dăruiați templul acesta**” și „**pot să dăruiesc templul lui Dumnezeu**”.

Capul de acuzare pentru condamnarea la moarte nu era de fapt distrugerea templului, ci „*hula*” din pasajul următor: „*Te jur pe Dumnezeul cel viu să ne spui nouă de ești Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu*” (Matei 26,63). Numai că Iisus nu acceptă jurămintele, nu se proclamă Fiu al lui Dumnezeu, însă acceptă proclamarea ca Fiu al lui Dumnezeu de către arhiereu. „*Tu ai zis*” și a mai adăugat: „*De acum veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta Puterii și venind pe norii cerului.*” (Matei 26,64). Mântuitorul nostru Iisus Hristos face și o mărturisire proprie, pentru că nu putea ascunde adevărul adevărat că era de fapt Fiul lui Dumnezeu, dorind să-i aducă la cunoaștere adevărului pe care sinedriul o știa. Mărturisirea este citată din Vechiul Testament de la profetul Iezechiel, unde Fiul Omului, Fiul lui Dumnezeu, este identificat cu Mesia.

Caiafa a obținut ceea ce a vrut, motivul pentru care L-a arestat pe Iisus Hristos și L-a condamnat la moarte, iar în fața blasfemiei, își rupe hainele zicând: „*A hulit! Ce ne mai trebuie martori? Iată, acum ați auzit hula Lui. Ce vi se pare? Iar ei răspunzând, au zis: Este vinovat de moarte.*” (Matei 26; 65,66), continuând mai apoi să-L scuie, să-L lovească cu pumnii și să-L dea palme, batjocorindu-L.

Pe parcursul acestui „proces” s-au încălcat câteva reguli ale codului penal iudeu:

1. Dacă acuzatul era condamnat la moarte, judecata trebuia să se facă numai în fața poporului.
2. Martorii apărării și ai acuzării aveau un rol important, trebuind să fie sinceri în mărturie, altfel erau pedepsiți cu moartea.
3. Nu au dat voie martorilor apărării la mărturie (Ioan Evanghelistul care a intrat în curtea arhiereului; Iosif cel din Arimateea despre care se spune că nu se învoise cu sfatul lor; Nicodim, unul dintre cărturarii din Sinedriu, cel care vine noaptea la Mântuitorul pentru a-și întări convingerile legate de Persoana Mântuitorului Iisus Hristos ca fiind Mesia.
4. Desfășurarea procesului era interzisă noaptea, procesele începeau numai după răsăritul soarelui și numai după jertfa de la templu.
5. Maltratarea acuzatului era interzisă.

Toate acestea am văzut până acum că au fost încălcate în așa zisul proces al Mântuitorului.

Odată condamnat la moarte, aceasta trebuia adusă la cunoștința romanilor, fiind sub stăpânirea lor. Acuzațiile religioase aduse Lui, bătrânii și arhiereii poporului nu le vor folosi în fața dregătorului roman, invocând altele de ordin politic, tocmai pentru a obține executarea sentinței. Prin urmare, sinedriul deliberază transferarea lui Iisus la guvernatorul Pilat, pentru că doar el avea dreptul să condamne pe cineva la moarte. Astfel începe ziua cea mai importantă din viața pământească a lui Iisus, ziua preamăririi Sale la Tatăl.³

„Deci L-au adus pe Iisus de la Caiafa la pretoriu; și era dimineață” - presupunându-se astfel că procesul religios ar fi durat până în zori - „Și ei nu au intrat în pretoriu, ca să nu se spurce, ci să mănânce Paștile.” (Ioan 18,28). Arhierei doresc să preîntâmpine riscul întinării (Pilat fiind păgân), care le-ar fi interzis consumarea Paștelui (purificarea ar fi durat șapte zile după Numerii 9,6-12). „Deci Pilat a ieșit la ei afară și le-a zis: Ce învinuire aduceți Omului acestuia? (Ioan 18,29). Ei, plini de mândrie, nici nu răspund dregătorului, ci flegmatic îi zic: „Dacă Acesta n-ar fi răufăcător, nu ți L-am fi dat ție”. (Ioan 18,30)

Pilat constatând atitudinea lor le zice: „Luați-L voi și judecați-L după legea voastră. Iudeii însă i-au răspuns: Nouă nu ne este îngăduit

să omorâm pe nimeni.” (Ioan 18,31). Deciziile Sinedriului trebuiau validate de puterea romană, în speță de Pilat. Chiar dacă Sinedriul hotărâ condamnarea cuiva la moarte, el nu putea pune hotărârea în aplicare fără acordul romanilor. În ceea ce-L privește pe Iisus, Acesta apărea ca un blasfemator în ochii lor, așadar, ei l-ar fi putut lapida fără acceptul puterii romane, însă se temeau de mânia mulțimii care-L susținea pe Iisus-Mesia. Recurgerea la puterea romană reprezenta soluția cea mai eficientă, pentru că nu se simțeau capabili să pună în practică hotărârea, știindu-L pe Mântuitorul nevinovat.

Hotărâți să-și ducă planul până la capăt, știind că acuzele religioase aduse lui Iisus nu le vor folosi în fața lui Pilat, arhiereii schimbă acuzele religioase în acuze politice, determinându-l pe Pilat să pună în aplicare sentința lor. Acuzele politice sunt redactate numai de evanghelistul Luca, în capitolul 23, versetul 2: „Și au început să-L pârască, zicând: **Pe Acesta L-au găsit răzvrătind neamul nostru și împiedicând să dăm dajdie cezarului** și zicând că **El este Hristos, rege.**” Că răzvrătește poporul nu era un lucru adevărat fiindcă la urechile lui Pilat nu ajunseseră astfel de zvonuri cum că cineva ar face acest lucru. De **oprirea acordării dajdiei cezarului** nu auzise că în teritoriul său ar fi fost cineva să îndemne la aceasta. Ba mai mult, tot evanghelistul Luca consemnează în capitolul 20 momentul de ispitire al Mântuitorului din partea arhiereilor și cărturarilor care tocmai despre darea dajdiei cereau un răspuns. Cunoscând Mântuitorul vicleșugul lor, zice Luca, le poruncește să-i arate un dinar și îi întreabă: „Al cui chip și scriere are pe el”, iar ei i-au zis: „Ale cezarului”, atunci Iisus le-a zis: „Așadar dați cele ce sunt ale cezarului, cezarului, și cele ce sunt ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu.” (Luca 24,25)

A treia acuzație adusă, că **s-a făcut pe Sine rege**, îl interesa pe Pilat, fiindcă nu concepea să fie cineva împărat peste teritoriul lui. Fiind la curent cu semnificația expresiei și cu speranța evreilor într-un Mesia eliberator, Pilat recurge la un prim dialog cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, dorind să cunoască și mărturia Lui, de aceea Îl întreabă: „Tu ești regele iudeilor? (Ioan 18,33). Iisus se descoperă ca fiind „rege”, dar nu în această lume: „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta. Dacă Împărăția Mea ar fi din lumea aceasta, slujitorii Mei s-ar fi luptat ca să nu fiu predat iudeilor. Dar acum Împărăția Mea nu este aici.” (Ioan 18,36); continuând: „Eu

pentru aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie pentru adevăr; oricine este din adevăr, ascultă glasul Meu...” (Ioan 18,37). Adevărul se află la Tatăl și el nu poate fi transmis decât de Cel care-L cunoaște direct pe Tatăl adică de Iisus, Trimisul Tatălui, afirmând astfel că El are „monopolul adevărului pentru că numai El îl cunoaște.”⁴ Pilat Îl oprește, terminând dialogul cu o întrebare retorică: „Ce este adevărul?” (Ioan 18,38), probabil nu aștepta un răspuns, fiindcă el se afla în afara „adevărului” predicat de Iisus, dar se afla și în fața „Adevărului” – Hristos Domnul – iar Adevărul nu trebuie argumentat, explicat; Adevărul se impune prin excelență. „Și zicând acestea, a ieșit iarăși la iudei și le-a zis: Eu nu găsesc în El nicio vină.” (Ioan 18,38).

Pilat era convins că Iisus Hristos era nevinovat și își păstrează până la sfârșit această părere, încercând de 8 ori să-L scape. În această dorință, dar mai presus de aceasta, pentru a se elibera de această corvoadă, auzind că este galilean și că Irod Antipa se afla la Ierusalim, probabil cu ocazia Paștelui iudaic, Îl trimite la el ca să-L judece. „Iar Irod, văzând pe Iisus s-a bucurat foarte, că de multă vreme dorea să-L cunoască, pentru că auzise despre El și nădăjduia să vadă vreo minune săvârșită de El.” (Luca 23,8). În fața lui Irod însă, Mântuitorul nu vorbește absolut nimic așa încât „Irod împreună cu ostașii săi, batjocorindu-L și luându-L în răs, L-a îmbrăcat cu o haină strălucitoare și L-a trimis iarăși la Pilat.” (Luca 23,9).

Dregătorul Pilat, văzând că nici Irod nu l-a găsit nicio vină, afirmă din nou nevinovăția Mântuitorului: „El n-a săvârșit nimic vrednic de moarte.” (Luca 23,15) și pune în aplicare un obicei vechi de a elibera un prizonier la sărbătoare, avându-l pe Baraba prizonier. Spera să ceară eliberarea Mântuitorului și nu a lui Baraba, fiindcă acesta fusese aruncat în închisoare pentru omor, însă nu se întâmplă aceasta. Ca să stârnească mila arhierilor și cărturarilor, dar și mila celor prezenți cu ei în pretoriu, hotărăște pedepsirea lui Iisus cu scopul de a-L salva, însă nici aceasta nu reușește: „Iată vi-L aduc pe El afară, Ca să știți că nu găsesc în El nicio vină” (Ioan 19,4). „Deci a ieșit Iisus afară, purtând cunună de spini și mantie purpurie. Și Le-a zis Pilat: Iată Omul!” (Ioan 19,5). „Când L-au văzut deci arhierii și slujitorii au strigat zicând: Răstignește-L! Răstignește-L! Și le-a zis Pilat: Luați-L voi și răstigniți-L, căci eu

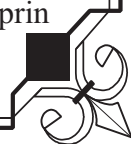
nu-L găsesc nicio vină” (Ioan 19,6); încă o dată era convins de nevinovăția Lui.

În acest timp se petrece un eveniment unic, sensibil, consemnat doar de Matei în capitolul 27, versetul 19: biletul trimis lui Pilat de la soția lui, Claudia, în care îi scrie: „Să nu faci nimic Dreptului Acestuia, că mult am suferit azi, în vis, pentru El.” Nu cunoaștem ce a visat, dar cert este că a pățit mult în vis din pricina Mântuitorului, ceea ce a determinat-o să-i trimită biletul soțului ei.

Arhierii și cărturarii, văzând atitudinea fermă a lui Pilat, scot la iveală acuzația că S-a făcut pe Sine Fiu al lui Dumnezeu. Pilat, cuprins de o oarecare frică, iar acesta începuse să prindă proporții, mânat de gândul că ar condamna la moarte fiul unui zeu, consideră că e nevoie de un al doilea dialog cu Mântuitorul cu scopul de a-L grația și-L întreabă: „De unde ești Tu?” (Ioan 19,9), dar Iisus nu-i răspunde deloc. Pilat oricum se îndoiește de adevăr, prin urmare orice conversație a Mântuitorului pe acest subiect e inutilă. În această situație, Pilat continuă: „Mie nu-mi vorbești? Nu știi că am puterea să Te eliberez și putere am să Te răstignesc” (Ioan 19,10). Iisus a răspuns: „N-ai avea putere asupra Mea dacă nu ți-ar fi fost dată ție de sus.” Pilat confundă puterea (politică) și autoritatea (morală, spirituală). Cu alte cuvinte autoritatea e harismatică; nu oricine are putere (politică, militară) e investit și cu autoritate. „De aceea cel ce M-a predat ție mai mare păcat are” (Ioan 19,11). Pentru aceasta, Pilat căuta să-L elibereze, dar iudeii strigau zicând: „Dacă Îl eliberezi pe Acesta, nu ești prieten al cezarului. Oricine se face pe sine împărat, este împotriva cezarului.” (Ioan 19,12).

Grupul de presiune, revine asupra argumentului osândirii, renunțând la argumentul teologic în favoarea celui politic: amnistiarea lui Iisus ar însemna trădare a „prieteniei” cezarului. Pilat fiind victima unui șantaj, dar convins de nevinovăția Mântuitorului, îl scoate pe Iisus afară, intrând în rolul oficial de magistrat care hotărăște în numele cezarului, proclamând sentința definitivă: „Ibis în cruce” adică „Să fie răstignit.” (Matei 27,26).

Înainte de a proclama sentința există un moment consemnat de Evanghelia lui Matei, capitolul 27, versetele 24, 25 în care Pilat preia un gest iudaic descris în cartea Deuteronomului, capitolul 21, versetele 1-9, gest de spălare pe mâini cu apă în fața poporului, lipsindu-se prin

aceasta de vina condamnării la moarte, zicând: „Nevinovat sunt de sângele Dreptului Acestuia. E treaba voastră! Și răspunzând, întreg poporul a zis: Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!”

Uni exegeți mărturisesc că Mântuitorul ar mai fi fost biciuit înainte de a porni spre locul de răstignire. Biciuirea constituie un preambul la răstignire, pentru ca osândiții să moară mai repede, adică să se chinuiască pe cruce mai puțin. Unii își dădeau sufletul înainte de a fi puși pe cruce.

Pilat ar fi putut să-L elibereze, ar fi fost cu siguranță omorât, dar ar fi dobândit calitatea de martir. A preferat să piardă oferta lui Dumnezeu, cruțându-și viața; moare decapitat din ordinul cezarului în anul 36 d.Hr. după ce este exilat din Ierusalim.

Cu proclamarea sentinței din partea dregătorului Ponțiu Pilat, se termină acest simulacru de proces, Mântuitorul fiind acuzat de crimă politică, făcându-se pe sine împărat peste cezar. Pilat Îl „predă” pe Iisus soldaților, iar aceștia trebuie să execute sentința: răstignirea. Soldații Îl umilesc în mod gratuit și imbecil pe Iisus. Vedem aici antiteza dintre forța brută versus tăcerea divină. Ni-L putem închipui pe

Mântuitorul năclăit de sânge, sfâșiat de durere, dar stăpân pe Sine, îndurând totul în tăcere, absorbind violența absurdă a soldaților din jurul Său fără să ceară, abținându-Se dumnezeiește să pună capăt misiunii pentru care a venit. Iisus Hristos suferă toate din iubirea pentru omul care trebuia mântuit și moare cu adevărat pentru a-l învia pe om, pentru a-l ridica din ghearele păcatului și a morții; împlinindu-se cuvântul lui Dumnezeu zis de prorocul Isaia capitolul 53: „Dar El a luat asupra-și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu. Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat[...] Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostanelilor Sale și de mulțumire se va sătura[...] Că El a purtat fărădelegile multora și pentru cei păcătoși Și-a dat viața.”

Notă: Articolul a urmat scenariul propus de Pr. Prof. Dr. Stelian Tofană, în cadrul conferinței „Procesul Mântuitorului Iisus Hristos”, susținută în anul 2014.

* Sinedriul: gr. synedrion – își are originea în grupul celor 71 de bătrâni care-l însoțeau și ajutau pe Moise (cf. Numerii 11,16-24). În vremea lui Iisus aveau și jurisdicție penală, nu doar administrativă, în cazul în care un păgân ar fi intrat în incinta sacră a Templului, profanând-o, putând chiar să-l condamne direct la moarte, fără a mai aștepta permisiunea procuratorului roman, cum trebuia să procedeze în alte cazuri. Pentru luarea unei hotărâri se vota, pentru o adunare, fiind necesară o majoritate simplă, pentru o condamnare cerându-se însă două treimi din voturi.

Note:

1. Cristian Bădiliță, *Evanghelia după Luca*, ediție bilingvă, Editura Vremea, 2016, București, pagina 611.
2. Idem, *Evanghelia după Ioan*, ediție bilingvă, Editura Vremea, 2016, București, pagina 387.
3. Ibidem, pagina 390.
4. Ibidem, pagina 393.
5. Cristian Bădiliță, *Evanghelia după Matei*, ediție bilingvă, Editura Vremea, 2015, București, pagina 422.

Bibliografie:

1. „Biblia” sau „Sfânta Scriptură”, tipărită sub îndrumarea și purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București.
2. *Evanghelia după Matei*, Cristian Bădiliță, București, Editura Vremea, 2015
3. *Evanghelia după Luca*, Cristian Bădiliță, București, Editura Vremea, 2016
4. *Evanghelia după Ioan*, Cristian Bădiliță, București, Editura Vremea, 2015

Leul împlinește 180 de ani De unde vine denumirea de leu...

Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU

istoria leului românesc începe cu secolul al XVII-lea când în Principatele dunărene se foloseau ca monedă taleri olandezi, löwenthaler, care aveau gravat pe ei un leu rampant, locuitorii denumindu-l generic „leu”. Această monedă a fost folosită în Țările Române până în a doua jumătate a secolului XVIII și chiar după ce talerul fusese scos din uz, el încă reprezenta o unitate de calcul imaginară sub numele de „leu”, la care se raportau toate prețurile în anii ce au urmat.

Mai este de menționat că moneda națională a vecinilor noștri de peste Dunăre este leva care în traducere înseamnă tot „leu”, trădând aceeași origine ca cea a leului românesc. De la löwenthaler, pronunțat daler, vine și denumirea monedei SUA, dolar. Din cauza lipsei unor legi monetare bine definite, la noi au început să fie folosite câteva zeci de tipuri de valută străină.

Constantin Brâncoveanu bate, în 1713, o serie de monede jubiliare, pentru a aniversa 25 de ani de domnie, din aur și din argint. Ele purtau pe avers efigia domnitorului cu numele său latinizat – Constantinus Bassaraba de Brankowan – și erau practic niște medalii, nefiind destinate circulației efective.

Unul dintre capetele de acuzare împotriva domnitorului roman l-a constituit nu faptul de a fi bătut monedă, ci existența **efigiei domnești**, care l-ar fi jignit pe sultan, în conformitate cu religia musulmană, nu se putea pune chipul pe bani.

Între 1771-1774, în Moldova și în Muntenia au circulat monede de bronz pe care figurau stemele celor două principate, alăturate sub o singură coroană princiară. Ele fuseseră bătute și puse în circulație de ruși, la inițiativa

împărătesei Ecaterina cea Mare.

Prin Regulamentele Organice din 1831 și 1832, s-a hotărât utilizarea unui număr restrâns de monede, printre ele aflându-se una austriacă, numită zwanziger. La noi era cunoscută drept tsfanțul de argint, sau mai simplu, doar șfanț. Putem vedea astfel de unde se trage celebra expresie „nu am nici un șfanț”. O altă monedă era paraua otomană. Expresia de rigoare „nu face două parale” vine de la faptul că moneda avea o valoare redusă și era confecționată din material prost, astfel că o folosire intensă o tocea și monezile chiar se lipeau unele de altele. Leul devine oficial monedă a românilor pe 16 septembrie 1835 când domnul Țării Românești, Alexandru Ghica, instituie ca monedă a țării, leul, unitate teoretică de cont, echivalentul a 60 de parale. Tranzacțiile, taxele, impozitele se calculau în lei, dar se plăteau în monedă străină. În Moldova, domnitorul Mihail Sturdza ar fi dorit în 1835 să bată monedă, dar Imperiul Otoman nu ar fi acceptat ca un stat vasal să aibă **propria monedă**, deoarece ar fi fost un **semn al independenței**.

După Unirea Principatelor, și Cuza a tatonat ideea unei monede naționale, care urma să se numească român sau romanat, dar din nou Înalta Poartă s-a opus.

Încă din 1859, Alexandru Ioan Cuza l-a însărcinat pe consulul francez la Iași, Victor Place, să negocieze baterea unor monede românești la monetăria din Paris. Acestea urmau să se numească „români”. Un român ar fi cântărit 5 grame de argint și ar fi fost împărțit în 100 de „sutimi”, ca monedă divizionară. Ion Heliade Rădulescu a propus numele de „romanat”, după modelul bizantin. Proiectul nu a putut fi realizat. La 1860, s-a bătut totuși o monedă de bronz de 5 parale, dar aceasta nu a circulat. În 1864, după ce Cuza a impus regimul său autoritar, chestiunea a fost reluată și s-au bătut câteva monede de probă. Este vorba de piesele de „5 sutimi”, care aveau pe avers efigia domnului și inscripția „Alecsandru Ioan I”. Ele nu au fost puse în circulație niciodată. O astfel de monedă poate fi văzută la Muzeul Național de Istorie a României din București.

Prima Constituție a țării, cea din 1866, ignora complet problema suzeranității Imperiului Otoman asupra Principatelor, dovedind încă de atunci dorința statului român de a își câpăta independența. O primăbă tălie s-a dat prin intermediul politicii monetare. La 22 aprilie 1867 este stabilită moneda națională leul, o monedă bimetalică cu etalonul la 5 grame de argint sau 0,3226 grame de aur și având 100 de diviziuni, numite bani. Un leu echivala cu un franc francez. Monedele de 5, 10 și 20 de lei erau din aur, iar cele de 1 și 2 lei, precum și cele de 50 de bani erau din argint. Până la înființarea Monetăriei statului (1870), primele monede au fost bătute la Birmingham.

Minsitrul de finanțe, Ion C. Brătianu, a început tratativele cu Poarta pentru ca aceasta să admită punerea efigiei domnitorului Carol I pe monedele de aur și argint ce urmau a fi emise. Tratativele nu au dat roade, dar guvernul român a comandat monedele de aur de 20 de lei („pol”), fără a ține seama de pretențiile Imperiului Otoman. Aceste monede au fost puse în circulație în 1868, având efigia domnitorului și inscripția „Carol I domnitorul românilor”. Tirajul a fost de doar 200 de piese. Dintre acestea, câteva zeci au fost zidite la temelia castelului Peleş, iar altele au fost dăruite parlamentarilor, miniștrilor, unor diplomați străini, guvernului turc, familiei Hohenzollern de la Sigmaringen și unor capete încoronate din Europa. Imediat după emitere, a urmat protestul Porții, precum și al Austro-Ungariei, care considera titulatura domnului român periculoasă pentru siguranța Austro-Ungariei care stăpânea Transilvania și Bucovina. Sub presiunea celor două Mari Puteri, monedele au fost retrase în 1870, când au fost bătute 5000 de monede din aur și 400.000 de argint, fără a cuprinde însă „semnul” menit să evidențieze suzeranitatea sultanului.

La 3 martie 1870, se înființează la București **Monetăria Statului**, care bate, în același an, moneda de argint de un leu și pe cea de aur de 20 lei. Punând în circulație acești bani, guvernul român „a ignorat complet pretenția otomană” care se referea la existența pe monede a unui însemn al suzeranității turcești. Începând cu 1872 s-au bătut monede de 50 de bani, 1 leu și 2 lei fără ca Poarta să mai protesteze. Sistemul monetary românesc avea să fie întregit cu piesa de argint de 50 de bani (numită „**dupcă**”, în Moldova, și „**bănceuță**”, în Muntenia) și cele de doi și, respectiv, cinci lei.

Prezența efigiei suveranului pe monede este plină de semnificații. **Prima monedă românească** cu efigia lui Carol I este **polul de aur** din 1868, când domnul apare tânăr, fără barbă. Mai târziu, după 1879, gravorul **Kullrich** a realizat niște efigii foarte reușite, devenite clasice și care s-au perpetuat pe unele monede până în 1901 (cea de cinci lei). Suveranul are un aer maiestuos și hotărât. Spre sfârșitul secolului, Carol I este înfățișat mai în vârstă de către gravorul **Anton Scharff**, iar după 1910, în efigiile realizate de **Tasset**, suveranul apare bătrân, impunând respect, după o domnie neîntreruptă de peste patru decenii.

Dacă monedele divizionare de bronz (banii) vor cunoaște unele modificări ale dimensiunii și ale greutateii lor, lei de argint au rămas neschimbați, în cazul lor, variind numai gravurile de pe avers și de pe revers. În 1906, cu ocazia sărbătoririi a 40 de ani de domnie a regelui Carol I, s-au bătut monede de unu și de cinci lei, având pe o parte chipul său din tinerețe – așa cum

arăta la venirea în țară, iar pe cealaltă parte, efigia regelui încărcat de ani. Cu această ocazie, au mai fost puse în circulație și monede de aur cu valoarea de 12½, 20, 25, 50 și 100 de lei.

Schimbarea de statut a României și aspirațiile sale naționale se reflectă și în legenda care înconjură efigia suveranului. Moneda de aur de 20 de lei din 1868, este prima și singura unde **Carol este numit „domnul românilor”**.

Această titulatură a supărat, în special, Austro-Ungaria și Rusia, pentru că a fost interpretată ca o veleitate de a deveni domn al tuturor românilor, deci și al celor din Transilvania, Bucovina și Basarabia. Pe monedele ulterioare, efigia suveranului apare însoțită de legenda „**Carol I, domnul României**” și, după 1881, „**Carol I, rege al României**”. Prin greutatea, dimensiunile și puritatea argintului, lei românești erau similari cu monedele Uniunii Monetare Latine (Franța, Italia, Elveția și Belgia), la care țara noastră s-a alăturat de facto.

A fost epoca cea mai europeană și mai prestigioasă a leului românesc, care a rămas o monedă stabilă și puternică până la primul război mondial.

Din dorința edificării unei monede naționale sănătoase, statul român s-a lovit de problema monedelor străine, care încă mai circulau pe teritoriul țării. În mai 1873, printr-un decret, ministrul de finanțe, **Petru Mavrogheni**, scade sensibil cursul acestora, anunțând totodată că, începând cu data de 1 decembrie a aceluiași an, monedele străine „nu vor mai fi primite la casele publice pe nici un preț”. La acea vreme, cele mai întâlnite erau **rublile rusești** (o rublă de argint = 3,70 lei), **sfanții austrieci** și **icusarii turcești**. Problema a fost pentru moment rezolvată, dar războiul pentru independență o va readuce în actualitate. La 1877, nu doar trupele rusești imperiale au traversat teritoriile românești, ci și banii lor, aruncați pe piață cu un curs mai mare decât cel real (o rublă valora acum patru lei). Din cauza acestei adevărate invazii, leul românesc de argint a devenit tot mai rar pe piață, situație care amenința să se perpetueze și după război. A fost nevoie de măsura energetică a ministrului de finanțe **Dimitrie Sturdza**. În 1879, cei care aveau economii în ruble au avut un mare șoc la un moment dat, când s-a anunțat devalorizarea bruscă a rublei față de leu, revenindu-se la cursul normal: o rublă = 3,70 lei. Totodată, copeicile (moneda divizionară rusească) și-au pierdut cursul legal. Păgubiții s-au

răzbunat imediat, poreclindu-l pe ministrul finanțelor „Mitiță roade ruble”. Un an mai târziu, rublele au fost retrase definitiv, iar argintul obținut prin topirea lor s-a folosit la baterea monedelor de cinci lei.

Confruntat cu lipsa de numerar, cauzată de Războiul de Independență, statul român a pus în circulație așa-numitele „bilete ipotecare”, cu scopul de a strânge noi fonduri pentru înzestrarea armatei. Legea din 12 iunie 1877 stipula: „Acesta bilete vor fi la purtător, ele vor avea curs obligatoriu și se vor primi în plată de toate casele publice. Ele se vor retrage din circulație într-un timp determinat, când atunci li se vor socoti zece la sută mai mult peste valoarea lor nominală”. Au fost emise bilete de: 5, 10, 20, 50, 100 și 500 de lei. Acestea erau împodobite cu scene alegorice, în care predominau figurile de daci și de romani (ilustrând apartenența la latinitatea europeană și idealul vechii Dacii). Elementul de siguranță era filigranul cu efigia împăratului Traian. Acestea au fost primele banknote românești. După 1880, BNR a aplicat un supratipar roșu asupra biletelor ipotecare, ele fiind retrase în 1888 și distruse prin ardere.

Între timp, Banca Națională pusese în circulație, în 1881, o nouă emisiune de bancnote, dintre care cea mai mare valora 1000 de lei. Ele vor rămâne practice neschimbate până prin anii 1906-1910. Cu o continuitate remarcabilă, aceste bancnote se înscriau într-un stil coerent și simetric. Desenul lor conținea alegorii cu trimitere la originea daco-romană a poporului nostrum și la caracterul agrar-pastoral al civilizației țărănești. Aceste motive aveau să fie reluate mereu pe bancnotele românești, până în 1947.

Banca Națională a României a fost întemeiată la 11 aprilie 1880 și este cea mai importantă instituție a României independente din domeniul de care ne ocupăm. Ctitorul instituției este **Eugeniu Carada**, iar primul guvernator a fost **Ion Câmpineanu**, ministru de finanțe la data întemeierii acesteia. Principalele funcții ale BNR constau în emiterea de banknote și în reglementarea creditului. Palatul Băncii Naționale, în care funcționează și în prezent (partea veche), a fost construit pe strada Lipscani, între 1884 și 1889, după planurile arhitecților francezi **Albert Galleron** (cel care a proiectat și Ateneul Român) și **Cassien Bernard**, cu sprijinul arhitecților români **Nicolae Cerchez** și **E. Băicoianu**.

Un pas important pentru edificarea unei economii monetare stabile a fost înființarea **CEC-ului (Casa de Economii și Consemnațiuni)**, care atunci purta numele de „**Casa de Depuneri, Consemnațiuni și Economie**”. Pentru această instituție s-a înălțat un somptuos edificiu pe Calea Victoriei, care desfată și azi privirea trecătorilor. Palatul CEC, monument de arhitectură, a fost construit între 1885-1900, într-un stil eclectic, elegant, după planurile arhitectului **Paul Gottereau**.

Ultimele efigii regale (1914-1947)

În anul care a aruncat Europa în vâltoarea primului război mondial – 1914 – leul românesc era o monedă deosebit de stabilă, iar resursele de aur ale Băncii Naționale sporiseră neîncetat. Anii războiului, cu cheltuielile lor immense pentru înarmare, cu evacuarea tezaurului BNR la Iași și apoi în Rusia (de unde nu s-a întors nici până în ziua de azi), și cu dereglarea economică, au avut efecte dezastruoase asupra monedei noastre naționale, în 1919, după război, leul românesc se număra printre cele mai slabe monede europene. Tot atunci, statul român a trebuit să resolve problema coroanelor austro-ungare și a rublelor rusești care mai circulau încă în noile provincii ale Regatului României Mari. Această situație a făcut ca moneda românească să nu mai poată reveni niciodată la valoarea și la prestigiul său antebelic. Către sfârșitul deceniului al III-lea, leul traversează o criză, încheiată prin stabilizarea sa din februarie 1929. Chipurile suveranilor care s-au succedat au rămas întipărite pe aversul monedelor. Pe cele de 20 și de 100 de lei – aur din 1922, efigia regelui Ferdinand, încununat cu frunze de laur, aduce puțin cu cea a împăratului francez Napoleon al III-lea. Chipul de copil al micului rege Mihai, de pe monedele de 5 și de 20 de lei, din 1930, va fi curând înlocuit cu cel al tatălui său, Carol al II-lea. Efigiare gelui Carol al II-lea avea să fie executată, pe lei românești dintre 1930 și 1940, de gravori talentați precum Andre Lavrillier, Ion Jalea și Haralambie

Ionescu.

Între cele două războaie mondiale, Banca Națională continuă să reprezinte una dintre instituțiile fundamentale pentru politica monetară a României. Din galleria guvernatorilor BNR, o figură aparte ne reține atenția: **Mihail Manoilescu**. Economist, om politic și carlist înfocat înainte de 1930, el a avut o carieră plină de sincope. Inteligent, rafinat, dar oportunist, Manoilescu a lăsat posterității câteva interesante scrieri de teorie economică și două volume de Memorii. Deși s-a găsit în fruntea Băncii Naționale doar pentru o scurtă perioadă de timp (iulie-noiembrie 1931), Manoilescu a făcut senzație, în special prin felul în care a părăsit instituția. El a fost demis din cauza refuzului său de a salva de la faliment Banca Marmorosh-Blank. Aceasta era condusă de finanțistul Aristide Blank, un apropiat al regelui Carol al II-lea, asupra căruia exercita, se pare, o inexplicabilă influență.

Câțiva ani mai târziu, sediul BNR avea să cunoască o extindere: în 1937, se pune piatra de temelie pentru aripa nouă a clădirii de pe strada Doamnei. Aceasta va fi construită între anii 1940 și 1942, în stil neoclasic, sub conducerea inginerilor Ion Davidescu și Radu Dudescu. Căderea regimului carlist, în septembrie 1940, a adus cu sine retragerea și topirea monedelor purtând chipul fostului rege. Este interesant cum succesiunea evenimentelor politice interne se reflectă pe monedele românești din epocă. Piesa de 250 de lei, din argint, primește, pe revers, o discretă grilă legionară și inscripția „Totul pentru țară” pe muchie. Înlăturarea Gărzii de Fier de la putere, în ianuarie 1941, a dus la topirea imediată a acestor monede, care practic nu fuseseră puse încă în circulație.

Penuria de metal (în special **nichel și cupru**), destinat fabricării armamentului, are repercusiuni și asupra baterii de monedă. Între anii 1941-1944, sunt emise monede din zinc, de 2, 5 și 20 de lei, și din fier placat cu nichel, de 100 de lei. Totuși, situația Băncii Naționale este înfloritoare. Petrolul și grânele livrate de români Germaniei erau plătite în aur și așa se face că **rezervele de metal prețios ale BNR au crescut considerabil în anii războiului, de la 13,5 la 24,5 vagoane – aur**. Bancnotele de 500, 1000, 2000 și de 5000 de lei din această perioadă sunt elegante, decorate cu alegorii cu subiect agrar-pastoral, continuându-le pe cele dinainte de 1940. Elementul de siguranță constă de obicei într-un

filigran cu efigia împăratului Traian.

Intrarea României în război de partea Axei și trecerea Prutului pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de nord sunt ilustrate, numismatic, pe reversal piesei de 500 de lei, din argint, din 1941. În centru este înfățișat Voievodul Ștefan cel Mare într-o atitudine pioasă, imagine înconjurată de inscripția: „Moldova lui Ștefan în veci a României”. Aversul monedei poartă efigia Regelui Mihai, realizată de Ioana Bassarab într-o manieră modernă, deosebit de reușită.

Anii 1945-1947, care coincid cu instaurarea treptată a puterii comuniste în România, reprezintă o perioadă de **inflație accelerată**. Apar monede cu valori de 2.000, 10.000 și chiar de 100.000 de lei și bancnote de un million și de cinci milioane de lei. Deși valoarea lor nominal creștea, puterea de cumpărare a acestor bani scădea vertiginos. Generalul **Constantin Sănătescu**, fost prim-ministru, nota în jurnalul său: „1 mai 1947. Banca Națională a emis bancnote de un million și guvernul tot nu crede că suntem în inflație. Aghiotantul meu mi-a adus solda pe aprilie, adică șapte bancnote de câte un milion, ceea ce reprezintă, la prețurile pieței, costul unei săptămâni de existență”.

Noile bancnote, puse încirculație după stabilizare, poartă amprenta ideologiei comuniste, devenită oficială, și prezintă inovații de inspirație sovietică. De pildă, pe hârtia de 1000 de lei, apare bustul lui Tudor Vladimirescu, menit să sugereze ideea de putere popular și de revoluție. Pe bancnota de 100 de lei nu figurează nici un symbol monarhic. Poate de aceea, această bancnotă va circula până în 1952.

Stilului allegoric și bucolic al personajelor din lumea satelor, înfățișate tradițional pe bancnotele românești, îi ia locul unul „realist-socialist”, cu țărani și cu muncitori vânjoși și voluntari. Monedele metalice bătute după 15 august 1947 (valori de 50 de bani, 1, 2 și 5 lei), sunt ceva mai conservatoare și mai sobre decât bancnotele. Moneda din aluminiu, de 5 lei, este ultima care poartă efigia Majestății Sale

Regele Mihai. În 1948, va fi printre primele monede retrase din circulație și topite.

În ceea ce privește sistemul bancar românesc, el a fost complet etatizat încă de la începutul dictaturii comuniste. La 28 noiembrie 1946, în Consiliul de Administrație al Băncii Naționale a României au fost incluși și comuniști, cu menirea de a controla această instituție, mai conservatoare prin natura ei și mai puțin dispusă să se coloreze politic „înroșu”.

La 11 august 1948, toate băncile românești (cu excepția BNR și CEC) sunt dizolvate și puse în stare de lichidare. Banca Națională va fi, în același an, subordonată Ministerului de Finanțe, care se și instalează, cinci ani mai târziu, în frumosul palat al BNR de pe strada Doamnei. În acest timp, unii dintre foștii înalți demnitari de altădată ai acestei instituții sunt închiși pe motive politice și mor în detenție. Este și cazul lui **Mihail Manoilescu**, arestat între 1944-1946, eliberat, apoi arestat din nou și mort în anul 1950, în sinistra închisoare de ia Sighetu Marmăției. Și acesta nu este decât un exemplu. Stabilizarea monetară din 15 august 1947 a pus capăt acestei situații. Măsura a avut și un pronunțat caracter politic, „anti-burghez”, deoarece fiecare cetățean a putut schimba în lei noi (**1 leu nou = 20.000 de lei vechi**) doar o sumă limitată. Pe străzile orașelor, se puteau vedea scene desprinse parcă dintr-o piesă de teatru avangardist: saci plini cu banknote eraua runcați pur și simplu la gunoi. Generalul Sănătescu consemna momentul în jurnalul său: „Un alt eveniment a fost stabilizarea făcută de guvern – în condiții cu totul surprinzătoare. Nu a fost o stabilizare, ci o confiscare de averi, căci s-a dat dreptul de a schimba numai o sumă infim de mică, care abia îți ajunge să trăiești câteva zile. Au fost ruinați complet negustorii și țăranii, care aveau sume mari de bani; însă, neputând să le schimbe, și-au văzut munca irosită. Schimbul s-a făcut la un leu stabilizat pentru 20.000 de lei vechi, iar suma cea mai mare admisă la schimb a fost de cinci milioane. Cum eram în inflație, fiecare deținea zeci, sute și chiar miliarde de lei”.

În celebra sa lucrare **Domnia cantității și semnele vremurilor**, filosoful francez **Rene Guenon** dedica un capitol aparte „degenerării monedei”. Aceasta și-ar fi pierdut, în vremurile moderne, caracterul sacru și valoarea de simbol. Aurul și argintul au fost substituite de metalele commune și de bancnotele de hârtie; chipurile de zei au fost înlocuite cu efigii de regi, iar acestea, la

rândul lor, au dispărut de pe monedele statelor republicane. În România comunistă, noii conducători au înlocuit efigiile regale de pe monede, cu stema republicii (concepută în afara oricăror reguli heraldice) și cu simbolurile puterii „populare”: secera și ciocanul, steaua în cinci colțuri, nicovala, sondele și tractorul.

După 1948, moneda națională nu face decât să reflecte nefastele prefaceri politice. La scurt timp după proclamarea **Republicii Populare Române**, monedele de lei, purtând chipul regelui Mihai, sunt retrase din circulație. Vor urma, treptat, și celelalte, paralel cu emiterea noilor lei... comuniști.

Aspectul lor, în anii '50, este mohorât, parcă în ton cu vremurile. Ca majoritatea statelor lumii, după al doilea război mondial, și România a renunțat la folosirea metalelor prețioase pentru emisiunile monetare (ultimele monede de argint au fost cele de 25.000 și, respectiv, cele de 100.000 de lei, din 1946). Însă la noi, această măsură a avut și un caracter politic: noul regim, „muncitoresc” și „proletar”, descuraja tezaurizarea de aur și de argint.

Cei care dețineau monede de aur (renumiții „cocoșei”) trebuiau să le predea statului sau riscuiau ani grei de închisoare. La 26 ianuarie 1952, se întreprinde o **reform monetară** și sunt puse în circulație noi monede și bancnote (1 leu nou= 20 lei vechi). Își fac loc și noutăți de inspirație sovietică: piese de 3 bani (1952), de 15 bani (1960), de 3 lei (1963) – valori fără nici o legătură cu tradiția monetară românească. Monedele și bancnotele emise în 1966, la începutul „domniei” lui **Nicolae Ceaușescu**, vor circula până la prăbușirea regimului comunist, în 1989, și puțin timp după aceea, tot mai devalorizate.

După 1989, **bancnotele românești** nu au marcat, ca aspect, o revenire la tradițiile anterioare anului 1948, ci, mai degrabă, par a le continua pe cele comuniste. Astfel, ele prezintă pe mai departe busturile sau portretele unor

personalități culturale (Eminescu, Brâncuși, Iorga etc), care le-au înlocuit pe cele politice (Vladimirescu, Bălcescu, Cuza). Nu se regăsesc însă simboluri ale latinității, ale originii daco-romane și ale tradițiilor țărănești, care figuraseră neîntrerupt pe bancnotele românești emise între 1877 și 1947.

Nici **monedele postdecembriste** nu au legătură cu tradițiile noastre antebelice, ca aspect și ca simbolică. Ele prezintă efigii de voievozi (Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Brâncoveanu și Cuza), deși niciodată, pe aversul leilor românești, nu a figurat alt chip decât cel al suveranului din momentul respectiv (domn sau rege). Revenirea la tradiție s-a manifestat doar prin reinstituirea monedei de 20 de lei (tradiționalul „pol” românesc) și prin renunțarea la valorile de 15 bani și de 3 lei, de inspirație sovietică. Pentru prima dată, apar și bancnotele din plastic, mai rezistente decât cele din hârtie.

După **1990**, moneda românească a cunoscut o **inflație galopantă**, redusă treptat după anul 1998. Redresarea economic și stăvilirea inflației fac posibilă, în 2005, denominarea leului, adică tăierea a patru zerouri, astfel încât 10.000 de lei devin 1 leu nou. Măsura adoptării leului „greu” intră în vigoare la 1 iulie 2005. Lei vechi vor circula în paralel cu cei noi până la sfârșitul anului 2006.

În perspective integrării României în structurile Uniunii Europene, renunțarea la leu ca monedă națională și trecerea la euro sunt previzibile într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat. Unele estimări vorbesc despre anul 2023. Să fie acesta sfârșitul **leului românesc**? Această monedă, de la crearea ei în 1867, a fost nu doar un instrument economic, ci și **un simbol al identității naționale și al dorinței de libertate politică și economică**. Să fie deci vorba despre o trecere pentru totdeauna la cosmopolita monedă euro? Așa s-ar părea. Numai că **istoria ne învață că nimic nu rămâne definitiv**.

Bibliografie

Banul de mare preț, 4 iulie 2005, Daniela Ivan, *Jurnalul Național*
De la Cuza la Eminescu, 4 iulie 2005, Eugenia Mihalcea, *Jurnalul Național*
Hârtia, umilită de plastic, 2 ianuarie 2005, Florina Zăinescu, *Jurnalul Național*
Istoria creșterii și descreșterii monedei naționale, 3 ianuarie 2002, *Capital*
Povești vesele și triste din epoca leului, 15 ianuarie 2012, Cristian Delcea, *Adevărul*
Leul românesc, o poveste a secolelor - Documentar, 21 aprilie 2011, Laurențiu Dologa, *Ziare.com*
Cei mai lei dintre lei, 17 ianuarie 2012, Cristian Delcea, *Adevărul*

Prima carte în limba română, scrisă și tipărită de diaconul Coresi

Ing. Angela FAINA

„**M**ai toate limbile au cuvântul lui Dumnezeu în limba lor, numai noi, românii n-avem!” – observa cu amărăciune diaconul Coresi în secolul al XVI-lea, fapt ce l-a determinat să fie el primul, deschizătorul de drum în scrierea și tipărirea primelor cărți în limba noastră.

Diacon ortodox, tipograf și editor din secolul al XVI-lea, Coresi a fost un cărturar, om de cultură, scriitor, traducător, o personalitate remarcabilă a timpului său. Tipăriturile lui Coresi utilizau graiul din Țara Românească și sud-estul Transilvaniei și au avut o mare importanță pentru evoluția și unificarea limbii române. Ele au stat la baza formării limbii române literare unitare.

A văzut lumina zilei la 1500, pe plaiurile din nordul Munteniei, cu rădăcini adânci în satul românesc de pe valea Ialomiței, numit Cucuteni (Moțâieni, Dâmbovița), și s-a stins în anul 1583, la Brașov, în Principatul Transilvaniei. Permanența familiei sale în județul Dâmbovița, atestată documentar de 150 de ani, este mult mai mare în timp.

În țara noastră, tiparul a fost introdus în secolul al XVI-lea, primele texte reproduse fiind cele religioase, în limba slavonă, limba bisericească oficială la acea vreme în Țara Românească și Moldova.

Prima carte imprimată în Țările Române a fost o carte religioasă în slavonă, în anul 1508, „Liturghierul lui Macarie”, care cuprindea rânduiala Liturghiei, principala slujbă a bisericii creștine. Au urmat, în anul 1510, un „Octoih”, cântările religioase din fiecare zi a săptămânii și un „Evangheliar”, în anul 1512.

Prima carte imprimată în limba română, dar cu alfabet chirilic, a fost „Catehismul lutheran” de la Sibiu din anul 1544, care însă s-a pierdut. Prima tipăritură care s-a păstrat, este „Evangheliarul slavo-român” a lui Filip Moldoveanul, realizată la Sibiu, între 1551 și 1553.

Prima tipăritură română cu litere latine în Transilvania, este culegerea de „Cântece religioase calvine” din anul 1560, a episcopului Pavel Tordasi. Prin aceasta se urmărea atragerea românilor ardeleni la religia calvină.

Activitatea tipografică în Țările Române a luat amploare prin activitatea Diaconului Coresi. El a învățat arta tiparului de la Dimitrie Liubavici și a folosit apoi, între anii 1556-1557, litera de rând a tipografiei maestrului său, pentru a imprima „Octoihul mic” la Brașov.

Activitatea sa editorială începe în limbă slavonă, după modelul maestrului său.

După ce a tipărit această primă carte, a fost chemat de domnitorul Țării Românești, la Târgoviște, unde, între anii 1557-1558, în colaborare cu 10 ucenici, a tipărit un „Triod-Penticostar”, bogat ilustrat cu xilogravuri. În încheierea cărții, el precizează următoarele: „*Coresi logofătul, care am scris în cetatea de scaun Târgoviște, luna septembrie 8 zile, de la Adam, ani curgători 7034/1525*” și semnează: „*Coresi scriitorul*”.

În acea epocă, munca de tipar utiliza xilogravura, care necesita eforturi deosebite. Fiecare literă de pe pagină trebuia sculptată în lemn. Deci, fiecare pagină consta într-un bloc de lemn gravat cu litere. Pentru această muncă dificilă și de durată, Coresi se folosea de 10-20 ucenici, pe care îi amintea în prefața cărților editate de el. Totuși, chiar și în aceste condiții dificile, tehnica a permis tipărirea multor copii ale cărților sale. O replică a tiparniței lui Coresi este expusă astăzi la Brașov, la Muzeul „Prima Școală românească” din Șcheii Brașovului.

La acea vreme, uzanța era ca limba bisericească în Țările Române să fie slavona, impusă prin influența călugărilor străini, deoarece se considera că vocabularul limbii române este prea sărac. Coresi se ambiționează să dovedească contrariul. Tipăriturile lui, apărute în mare parte la Brașov, între 1556 și 1583, sunt adevărate dovezi că limba românească ajunsese să fie bogată în exprimare, cu posibilități multiple de nuanțare.

În 1559-1560, diaconul Coresi s-a stabilit definitiv la Brașov, unde a desfășurat o bogată activitate, timp de un sfert de secol. Acolo, i s-a oferit posibilitatea de a tipări cărți nu doar în limba slavonă, ci și în limba română, fapt imposibil la vremea respectivă în Țara

Românească, din cauza opoziției Mitropoliei, care, la acea vreme, dispunea ca limba bisericească să fie slavona.

„Tetraevangelul”-Prima carte tipărită în limba română în anul 1561, de către Diaconul Coresi

La 30 ianuarie, în anul 1561, apărea, la Brașov, prima carte tipărită în limba română de diaconul Coresi: „Tetraevangelul” („Tetraevangeliarul”), care cuprindea textul integral al celor patru Evanghelii. La traducerea celor patru Evanghelii au contribuit și preoții români de la biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului (atestată prin mărturii de la 1292, unde funcționa și prima școală românească, din anul 1495). În această lucrare se precizează scopul tipăririi ei: pentru ca românii să înțeleagă ceea ce se predică și se citește în biserică:

„în sfânta beserecă mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înțeles decât 10 mie de cuvinte neînțelese în limbă striină. După aceia, vă rugăm toți sfinți părinți, oare vlădici, oare episcopi, oare popi în cărora mână va veni aciaste cărți creștinești.”

Lucrarea făcea parte dintr-o serie mai amplă, de peste 15 volume, iar în epilogul cărții se menționează că aceasta a fost tipărită „să fie popilor rumânești să înțeleagă să învețe rumânii cine-s creștini”.

De asemenea, editorul volumului se adresa către „toți sfenții părinți oare vladici, oare episcopi, oare popi”, rugându-i „să nu judece” înainte de a citi cartea. „Tetraevangeliarul” din anul 1561 a fost punctul de plecare, începutul, baza care a dat consistență și importanță capitală muncii sale ulterioare.

„Tetraevangelul” este împodobit cu patru frontispicii la începutul fiecărei Evanghelii. Tipărirea, în anul 1561, a voluminoasei cărți de 246 de foi, a durat nouă luni.

Tiparnița lui Coresi- reconstituire păstrată la Muzeul primei Școli din Șcheii Brașovului
Imagine luată de pe momenteistorice.ro

Tiparnița lui Coresi- reconstituire păstrată la Muzeul primei Școli din Șcheii Brașovului
Imagine luată de pe jurnalspiritual.eu

Tipăriturile lui Coresi, apărute în mare parte la Brașov între 1556 și 1583, sunt adevărate „monumente” de limbă veche românească. Un fapt important este că predosloviile, scrise de el, ridică pentru prima oară, cu hotărâre și claritate, problema introducerii limbii române în cultul religios.

În anul 1563, Coresi tipărește „Apostolul” sau „Praxiul”, iar în anul 1570 urmează tipărirea în limba română a două cărți: „Psaltirea”, la baza căreia stau textele maramureșene pe care Coresi le-a avut la îndemână în copii manuscrise și „Liturghierul”, care nu cuprinde toate textele Liturghiilor ortodoxe ci numai textul Liturghiei Sf. Ioan Gură de Aur. Se crede că traducerea „Liturghierului” s-a realizat de către preoții aceleiași biserici din Șcheii Brașovului, care i-au oferit, de altfel, un sprijin constant lui Coresi la traduceri și tipărituri.

„Rumânește am scris acest Molitevnic”- Coresi

Coresi își asumă o misiune foarte importantă: marea operă de protejare a ortodoxiei românești, așa cum se constată pe deplin în prefața „Molitefnicului” din 1564:

„Rumânește am scris acest Molitevnic cum să înțeleagă și popa ce zice însuși și oamenii ce ascultă, că alte limbi înțeleg și Dumnezeu așa a fost lăsat și prorocilor și apostolilor să grăiască în limba cum înțeleg și grăiesc oamenii. Hristos încă așa ne învață (Matei 55). Înțelegați aceste toate? Auziți și înțelegeți! (Matei, 109) Cine cetează să înțeleagă...mai bine în besearecă cinci cuvinte a grăi cu înțeles, să învețe și alalți, decât un tunearec de cuvinte în limba striină. Și cu adevăr zice cum în vânt grăiaște popa când nu înțelege au el, au oamenii... Frații miei popi, cu bun înțeles și mare frică și cinste pomeniți numele Domnului! Nu boscorodiți, că vă bate / pe / voi Domnul. ... Cununia scris-am ceale cu înțeles, cum să lăcuiască bărbatul cu muiarea în frica lui Dumnezeu, nu se adune ca vite fără învățatură. ... Cuminecătura beteagilor, până vor mai învăța, scris-am așa cum și popa să știe ce dă și beteagul ce ia, nu dând sfânta câinilor și mărgăritarul porcilor (Matei 20). Leturghia cinul și tipicul, luat-am de la meșterul și de la dascalul cel mare, Hristos... Petrecerea morților scris-am cu cinste să-l îngrupăm cel dus de lume, iară oameni care petrec, să învățăm, dojenim și la preveghetura ceasului morției să deșteptăm... Cântece creștinești am scos din Psalomi cu înțeles sau tâlc, că cu înțeles bun trebuiaște a cânta, cum easte scris la Efes 229 la Cola(s)em 258, Corint 155, Psalom 88,109. Vecernie și slujba de dămineață aveți ca și mainte. Frați!.. cântați și nu ispițiți, nu mâncați, nu bateți joc de Dumnezeu și de creștinătate...cu oamenii de preună, lăudați pre Dumnezeu și rugați cum pre voi și pre noi să înderepteze pre cale și voia lui, cum să intrăm la împărăția lui Dumnezeu, ce tu dă-ne noao Doamne! Amin”.

Coresi a întreprins o impresionantă muncă de documentare în domeniul teologic al Bibliei, fără a trăda cu nimic ritul ortodox în favoarea reformei. Remarcăm responsabilitatea de pe pozițiile unui adevărat ierarh, față de practicarea exactă a cultului, fără abatere de la dogma creștină, și în acest sens, propune consultarea multiplelor capitole din Noul Testament. Se simte destul de bine precauția în fața influențelor dogmatice pe care le promovau la acea dată cultele protestante din Transilvania (luteran, calvin, husit).

Coresi a tipărit, la comanda lui Johannes Benker din Brașov, cărți în limbile slavonă și română, iar în 1564, a realizat și alte tipăriri în limba noastră, la comanda unui nobil ardelean. După anul 1569 a început să tipărească lucrări la propria alegere, fiind considerat deja tipograf și editor.

Lucrarea lui Coresi „Apostol”, 1566
Imagine luată din ro.wikipedia.ro

În anul 1580 tipărește și un „Tetraevanghel” bilingv, slavo-român, care are pe frontispiciu stema Țării Românești, cartea fiind tipărită la cererea Domnilor Țării Românești Alexandru și Mihnea și a mitropoliților Eftimie și Serafim.

O complexă mărturisire ne-o oferă prefața Cazaniei a II-a „Evanghelia cu învățatură” (1580-1581), care transmite cu transparență misiunea ortodoxă a cărții pentru biserica creștină supusă marilor frământări cauzate de presiunile reformate din Transilvania, mai ales după sinodul

de la Aiud (1556), când Dieta Țării desființează Episcopia romano-catolică din Alba Iulia prin intervenția autoritară a calvinilor protejați de Ioan Sigismund. Aflăm din textul prefeței că este destinată pentru ca „în toate Dumineci a se ceti, așidere și la dumnezeieștile praznice și la ale altor sfinți, spre învățătură creștinilor oameni”, fiind evident o carte de predici atât de necesară și (mai ales) atunci când creștinul ortodox trebuia să conștientizeze semnificația mesajului creștin, conform legii sale strămoșești.

Coresi: „Evanghelie cu învățătură”, 1581-Brașov
Imagine luată de pe
tiparituriromanesti.wordpress.com

Tipărită la Brașov, în perioada în care prinț al Ardealului era unul din prinții Báthory, numit de Coresi „Batăru Criștovu”, cartea primește protecția ortodoxă a arhiepiscopului Ghenadie al Ardealului „cărnuțitoriu legiei strămoșești” cum se pronunță Coresi, hirotonit la Târgoviște în 1579 (†1585). El primește și încuviințarea judeului Lucaci Hirscher (numit de Coresi „Hrăjilu Lucaciu”), fără a căruia acord nu se putea face la Brașov nici măcar negustorie sau

popas din partea vreunui cetățean venit din altă parte. În nici un caz nu se putea edita nimic fără consimțământul acestuia, deci, cu atât mai mult, și funcționarea unei tipografii trebuia aprobată.

Se remarcă și aspectul dogmatic al Trinității ortodoxe pus pe seama vorbelor judeului – „și dediu – spune Hirscher – de le tipării în lauda Tatălui și Fiului și Duhului Sfântu”. Este un argument în plus al preluării textului din izvorul slavon ortodox, cartea fiind găsită, după cum se specifică în continuare în Predolovie, „în Țara Rumânească, la arhimetropolitulu Serafim, în cetate în Târgoviște” și după ce „luminatulu mitropolitulu, marele Ghenadie, den tot ținutul Ardealului și alu Orăziei și cu multu clirosu de preuți cele trebuia această carte... și cu voia tuturoru acestora și cu voia mitropolitulu, marelui Serafim”, cartea i se oferi diaconului Coresi spre traducere și editare, cu îngăduința judeului brașovean, autoritatea publică a Brașovului, Coresi „meșteru învățatu într-acestu lucru care... o scoase (n.n. o tradusesse) den cartea sârbească pre limba rumânească, împreună cu preuții de la besereca Șcheiloru, de lângă cetatea Brașovului, anume popu Iane și popa Mihai”.

Patronajul celor doi ierarhi ortodocși, Serafim al Țării Românești și Ghenadie al Ardealului, precum și opera de traducere a cărții slave prin colaborarea diaconului Coresi cu cei doi protopopi ai bisericii din Șcheii Brașovului, Iane și Mihai, sunt evident activități concertate, de colaborare în interesul comun. Acest fapt dovedește legăturile strânse de limbă și credință ale românilor, ele fiind și o dovadă incontestabilă de conștiință de neam.

Interesul major pe care diaconul Coresi îl manifesta se referea la răspândirea scrierilor sale. Destinația cărților lui era preconizată către tot spațiul locuit de români, adică Țara Românească, Moldova, incluzând și românii transilvăneni. Patronajul domnilor români de peste munți asupra tiparului coresian este de remarcat și de subliniat.

„Diaconul Oprea și diaconul Coresi ne-am trudit cu aceasta și am tipărit (am scris) aceste cărți la anul 4 zile, în orașul Brașov. Și era atunci, pe vremea aceea, în Țara Ungurească (n.n. Ardeal) crăisa Isabela, fiul ei Ianăși craiul cel tânăr, fiul marelui Ianăși craiul și în Țara Românească era Pătrașco Voevod și în Țara Moldovei era Alexandru Voevod. Din porunca jupânului Hani și Begner, județul Brașovului”.

Este vorba despre domnitorii Pătrașcu cel Bun în Țara Românească și Alexandru Lăpușeanul în Moldova. La acea vreme nu se putea tipări nici o carte în orașele Transilvaniei dacă nu se obținea acceptul notabilităților orașului respectiv, în cazul acesta, judele Begner.

Diaconul Coresi- statuie în curtea bisericii Sf. Nicolae din Brașov, lângă Muzeul Primei Școli Românești

Imagine luată de pe ro.wikipedia.org

Diaconul Coresi este cel care a făcut să pătrundă pe tot cuprinsul pământului românesc din „cele trei țări dacice” - Valahia, Moldova și Transilvania -, tipărituri scrise în limba poporului. Răspândirea primelor cărți în limba română a fost doar un început spre ridicarea sa, la un alt nivel, superior, din punct de vedere cultural și spiritual. De aceea, acest fapt, tipărirea acestor prime cărți de către Diaconul Coresi, a avut chiar o însemnătate istorică, nu numai lingvistică.

De asemenea, Coresi contribuie și la îndreptarea și evoluția ortografiei limbii române, prin faptul că stabilește reguli de despărțire a cuvintelor, făcând scrisul mai ușor de înțeles și răspândit, influențând în acest fel, ortografia actelor și documentelor din cancelariile domnești. Coresi nu a fost un simplu tipograf, ci și un traducător, lăudabil fiind efortul său de a da

limbii noastre o formă literară clară și pe înțelesul românilor, prin evitarea regionalismelor, neologismelor și a foneticii greoaie.

În anii ce vor veni, lumina cărților tipărite chiar în limba neamului, îl va scoate pe acesta din întunericul ignoranței și îi va încălzi sufletul. Această iluminare va pătrunde curând în rândul celor de jos, a celor mulți, aducând cu ea binefacerile cunoașterii și a conștiinței de apartenență la același neam și limbă românească.

Peste câțiva ani, la 27 mai 1600, Mihai Viteazul își va aduce contribuția sa istorică, de importanță covârșitoare pentru noi, la coagularea și consolidarea neamului nostru într-o aceeași țară românească. Astfel, s-a creat pentru prima dată unitatea național-statală și crearea unei limbi române comune, oficiale, după dezmembrarea fostei Dacia Felix.

Noi, cei de azi, suntem cei care am moștenit, prin secole, limba vorbită acum 500 de ani, ca pe un dar prețios, fără să cunoaștem, poate, sacrificiile imense din vremurile trecute sau eforturile unor adevărați eroi naționali care au făcut să se nască, să se dezvolte și să se transmită limba română, din generație în generație.

Bustul în bronz, al Diaconului Coresi, dezvelit la 20 noiembrie 2018, în curtea Bisericii Sfântul Nicolae din Brașov, cu ocazia Centenarului României. Bustul se află lângă Muzeul Primei Școli Românești

Sculptor Radu Ciobanu (NR: sătmăreanul nostru)

Imagine luată de pe infobrasov.net

Coresi a editat în total circa 35 de titluri de carte; texte și cărți religioase, istorice și de preamărire a vieții sfinților etc.

Tipărite în sute de exemplare și răspândite în toate ținuturile românești, acestea au facilitat unitatea lingvistică a poporului român, dar și apariția limbii române literare.

Printre tipăriturile lui Coresi în limba slavonă se află:

- Triodul-Penticostar (1558, la Târgoviște), - Triodul de post (1578), - Tetraevangelul slavonesc (1562); (1579); (1583), - Slujebnicul slavonesc (1568), - Sbornicul slavonesc (1569); (1580), - Octoiul mare (1574-1575), - Psaltirea slavonă (1568-1570); (1572-1573)

Printre tipăriturile lui Coresi în limba română se numără:

- Întrebare creștinească sau Catehismul (cca 1560); studiile mai vechi propun anul 1559, sau Evangheliarul (1561), - Pravila sfinților părinți (1560-1562), - Apostolul românesc (1566), datat anterior 1563, - Tâlcul evangheliilor sau Cazania I (cca 1567), datat anterior 1564, - Molitvenic românesc, tipărit ca anexă la Cazania I (cca 1567), datat anterior 1564, - Psaltirea

(1568), - Psaltirea românească (1570), - Liturghierul românesc (1570), - Psaltirea slavo-română (1577), - Evanghelia cu învățătură sau - Cazania a II-a sau Carte cu învățătură (1581)

Diaconul Coresi a fost scriitorul, traducătorul, cărturarul, tipograful și editorul care ne-a lăsat o imensă și prețioasă moștenire: multe cărți, mare parte de factură religioasă și istorică, cu texte românești și cu grafie latină, primele, din istoria limbii române. Acestea au luminat larg în întunericul cultural de atunci, devenind un far călăuzitor pentru timpurile ce vor urma, punând bazele literare ale limbii române moderne.

Merită să-i aducem prinos de recunoștință și să-l plasăm alături de marii noștri corifei, cărturari, care au slujit cu sfințenie și pioșenie limba română.

Surse:

ro.wikipedia.org, ziarullumina.ro/pr.prof.dr. V.Oltean, radiochisinau.md, jurnalspiritual.eu, tiparituriromanesti.wordpress.com,

Spre cer

Cristian BODNĂRESCU

E liniște pe lac
În apă lucește luna,
Păsările-n codru tac
A fost de mult furtuna.

În poiana din pădure
Uitat, ajuns al ciorilor
Se vede doar din luntre
Cimitirul eroilor.

Dar foc de tun s-a auzit
Sub raze ale lunii,
Și din pământ au răsărit
Batalioanele națiunii.

Sunt tineri și eterni
Ai noștri scumpi soldați,
Odată ne-om uni
Cu frații neuitați.

Zgomot de puști despică
Văzduhul necurmat,
În vârf de lănci ridică
Dușmanul întinat.

Poate demult au fost uitați
De lumea trecătoare,
Acum ei sunt veșnici soldați
În oastea Domnului cea mare.

Andrei Șaguna (1808 – 1873), Mitropolit al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania și Ungaria, diplomat, om politic și de cultură, luptător pentru emanciparea națiunii române

Ing. Mircea PÎRLEA
Lacrima TEOCAN ISTRĂUAN
Prof. Dr. Ioan CORNEANU

Andrei Șaguna s-a născut la 20 decembrie 1808, în orașul Mișcolț din nordul Ungariei și a murit la 16 iunie 1873. Tatăl lui era Naum Șaguna, iar mama Anastasia. Tatăl lui Naum, Evreta Șaguna, și tatăl Anastasiei, Mihail Anastasie Muciu, se trăgeau din familii înstărite. Așa se explică dăruirea de bani și odoare pentru zidirea bisericii ortodoxe din Mișcolț, sfințită la 1806.

La botez a primit numele de Anastasiu, după al bunicului și mamei sale. A mai avut un

frate, Evreta, și o soră, Ecaterina. Sărăcind, Naum Șaguna a trecut la religia romano-catolică și episcopul romano-catolic Fischer din Agria îi promite ca pe cei trei copii să-i întrețină pe cheltuială în școli romano-catolice.

Mama lui Andrei Șaguna s-a dovedit o luptătoare pentru creșterea fiilor ei în religia tradițională a românilor. Sprijinită de tatăl ei Anastasie și de un unchi bogat, Atanasie Grabovschi, neguțător în Pesta, Anastasia pleacă din Mișcolț cu copiii și vine în Pesta, la casa unchiului său. Merge apoi la Viena pentru a primi aprobarea de la Împărat privind creșterea fiilor în credința străbună. Sfetnicii împăratului o împiedică și hotărăsc creșterea lor în religia romano-catolică, fiind trecuți oficial la această religie (1816).

După 11 ani (1827), datorită străduințelor neîncetate ale Anastasiei și propriei lor convingeri, cei trei fii revin la ortodoxism. Șaguna studiază mai întâi dreptul la Universitatea din Pesta, apoi la Vârșeț urmează teologia.

După terminarea studiilor teologice, este chemat de mitropolitul sârb Ștefan Stratimirovici la mitropolia ortodoxă de la Carloviț, unde devine secretar al acestuia și profesor de teologie. Aici își îmbogățește cunoștințele și pătrunde în tainele vieții politice, bisericești și a culturii sârbilor. Intră în cinul călugăresc (1 nov. 1833) luându-și numele de *Andrei*. Ajunge arhimandrit la mănăstirea Hopovo (1842), apoi la mănăstirea Covil.

Mama sa moare în anul 1837 și, la scurt timp, și Egreta și Ecaterina, toți trei fiind înmormântați în cimitirul Kerepesi din Pesta. Un

moment însemnat îl constituie sfințirea sa ca episcop (18/30 aprilie 1848) în catedrala din Carloviț.

În timpul revoluției de la 1848, este unul din fruntașii revoluției române. După înăbușirea revoluției, el va lupta neobosit pentru drepturile românilor și independența bisericii ortodoxe române din Transilvania, proces finalizat în anul 1864, când devine mitropolit al bisericii ortodoxe române din Transilvania și Ungaria.

Odată cu constituirea dualismului austro-ungar (1867) și încorporarea Transilvaniei la Ungaria, lupta lui Andrei Șaguna capătă o și mai mare intensitate și valoare practică. Se îmbolnăvește însă de inimă și se retrage din viața politică după anul 1870.

Opera lui trebuie privită pe două planuri: teoretică și practică. Activitatea teoretică reflectată în scrierile sale din periodice ale vremii, corespondențe și lucrări originale, se împletește organic cu activitatea practică închinată emancipării românilor pe toate tărâmurile, politic și național, religios, cultural. Multiplele aspecte care îi completează și definesc opera constituie un tot, izvorât din structura sa umanistă, formația sa teologică și dragostea față de tradiții și poporul român al cărui fiu credincios a fost.

În activitatea politică și diplomatică, Andrei Șaguna, împreună cu episcopul greco-catolic al Blajului Ioan Lemeni, conduc adunarea de pe Câmpia Libertății de la Blaj (3-15 mai 1848). Adunarea a ales un comitet format din 12 membri în frunte cu Andrei Șaguna ca președinte și Simion Bărnuțiu vicepreședinte. În această perioadă, el luptă pentru ridicarea poporului din starea de iobăgie și câștigarea drepturilor cetățenești. Conduce o misiune diplomatică la Innsbruck-Tirol (23 iunie 1848), la împăratul Ferdinand, care, luând cunoștință de dorințele românilor, promite lege specială pentru naționalitatea română față de guvernul ungar. Andrei Șaguna ține un discurs la Sibiu (16 decembrie 1848) în apărarea drepturilor politice și naționale ale românilor. Șaguna vine la București (înc. an. 1849), unde e primit de mitropolitul Neofit. Însoțit de secretarul său Iacob Bologa și protosinghelul Dionisie Roman, merge la Olmütz (Moravia), unde era noul împărat Franț Iosef, pentru a susține unirea

românilor din teritoriile aflate sub dominația imperiului într-o națiune independentă.

Lupta pentru independența bisericii ortodoxe române din Transilvania a început încă din perioada în care Andrei Șaguna s-a aflat la Carloviț. Era vorba de scoaterea bisericii române din subordonarea celei de la Carloviț și afirmarea independenței ei. Activitatea se intensifică după ce Șaguna ajunge episcop al Transilvaniei. La Sibiu se ocupă de organizarea problemelor bisericești și școlare stabilind măsuri pentru instruirea preoților viitori și a învățătorilor. El mărește studiile la seminarul de la Sibiu de la șase luni la un an și cele pentru învățători, care erau de doar șase săptămâni. Ține un sinod la Sibiu (1 martie 1850), la care participă și Avram Iancu. La acest sinod cere independența față de Carloviț, cerere repetată în anul ce urmează. Victoria e obținută prin recunoașterea de către împărat a independenței mitropoliei române din Transilvania (24 decembrie 1864). În loc de șase episcopii sufragane (cum ceruse Șaguna) sunt numai două: la Arad și Caransebeș.

La baza organizării mitropoliei ortodoxe române din Transilvania, devenită independentă, a stat *Statutul organic* întocmit de Șaguna. Învățăământul a stat în atenția lui, desfășurând o activitate multilaterală: prin sinod (1850), ia hotărârea ca protopopii să fie și inspectori de școală în districtul lor, înmulțirea numărului școlilor, școala clericală a diacesei să se prefacă în institut teologic pedagogic, înainte de a se preoți, clerul să fie învățător.

Tot lui îi aparține inițiativa elaborării listei cărților după care să învețe elevii școalelor sătene. Propune înființarea pentru români a unor școli reale, gimnaziale, academice și universitare. Pune bazele unor școli populare și îndeamnă obștile a zidi edificii școlare. Andrei Șaguna elaborează îndrumări pentru școalele populare (24 aprilie 1852) și publică *Ordinațiunea arhierească pentru rândul cel bun în școalele noastre populare* (10 august 1854), îndrumări privind organizarea internă și partea didactică. Acestea sunt urmate de instrucțiuni și hotărâri multiple. Se îngrijește în special de *Seminarul* unde erau pregătiți preoți și învățători români. Andrei Șaguna se ocupă de înființarea unor școli mai înalte: gimnazii, academii și chiar universitate pentru românii din Transilvania.

Luptă pentru înființarea Academiei filosofico-juridice de la Cluj, Gimnaziul Național de la Brad pentru zărădeni, sprijină Gimnaziul din Brașov condus de Gavriil Munteanu. Încă trei acte de cultură îi întregesc completa personalitate: înființarea tipografiei din Sibiu (1850), ridicarea prin colecte a Catedralei ortodoxe din Sibiu (1857), înființarea *Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român* (1861).

Lucrări de referință: *Anrede...an die Geislichkeit und National – Versammlung am 28 December 1848 zu Hermannstadt, Olmütz*, 1848; *Prememorie despre dreptul istoric al autonomiei bisericești naționale a românilor de relegea răsăriteană în ces. Reg. Provinciilor ale Monarhiei Austriace*, Sibiu, 1849 – 1850; *Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor, spre folosul preoțimei și al scaunelor protopopești*, Sibiu, 1854; *Elementele dreptului canonic al bisericii drept-credincioase răsăritene spre întrebuițarea Preoțimei, a clerului tânăr și a Creștinilor*, Sibiu, ed. I, 1854, ed. II, 1855; *Pastorală în contra traducerii Bibliei de Heliade și răspuns unor articole din „Naționalul”*, Sibiu, 1858; *Istoria bisericești ortodoxe răsăritene universale, de la întemeierea Ei, până în zilele noastre, compusă și acum întâia oară dată la lumină numai ca manuscript de...Tom I-II*, Sibiu, 1860; *Anthorismos sau Deslușirea comparativă asupra broșurei „Dorințele dreptcredinciosului*

cleru din Bucovina”, Sibiu, 1861; *Proiect de un regulament pentru organizarea treburilor bisericești, școlare și fundamentale române de înleaga greco-orientale în statele austriace*, Sibiu, 1864; *Scrisori apologetice, va să zică de apărare ale Arhiepiscopului și Mitropolitului Romanilor de Religia ortod.-reser din Ardealu și Ungaria*, Sibiu, 1867; *Compendiu de drept canonic al unei Sântei Sobornicească și apostolească biserică*, Sibiu, 1868; *Manual de studiu pastoralu*, Sibiu, 1872; *Memorii din anii 1846-1871*, Sibiu, 1923.

Bibliografie critică:

Bârseanu, Andrei, *Învățăături din viața mitropolitului Andrei Șaguna*, Brașov, 1898; Bogdan, Teodor, *100 de ani de la venirea lui Andrei Șaguna în Ardeal. Câteva știri inedite*, Sibiu, 1947; Găvănescu, C., *Din geniile neamului... Mitropolitul Andrei Șaguna (1808-1873)*, București, 1932; Lupaș, I., *Viața și faptele lui Andrei Șaguna, mitropolitul Ardealului*, București, 1913; Meteș, Ștefan, *Relațiile lui Andrei Șaguna cu românii din Principatele române*, Arad, 1925; Popa, Mircea, *Încercarea lui Andrei Șaguna de a edita un ziar la Arad sau Timișoara în 1849*, Reșița, 1975; Tulbure, Gh., *Mitropolitul Șaguna, Opera literară, scrisori pastorale, Circulări școlare, Diverse*, Sibiu, 1938.

Bibliografie

1. Acu, Dumitru; Macovei, Elena; Guian, Cătălina (Coordonatori) – *Bicentenarul nașterii Mitropolitului Andrei Șaguna: Lucrările celei de a 103-a Adunare Generală a Asociațiunii ASTRA Sibiu, 14–16 noiembrie 2008*, Sibiu, Editura Asociațiunii Astra, 2010
2. Chiriac, Aurel (Coordonator) – *Andrei Șaguna: Mitropolitul Românilor din Transilvania și Ungaria*, Oradea, Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2008
3. Lupaș, Ioan – *Mitropolitul Andrei Șaguna: Monografie*, București, Editura România Press, 1999
4. Popea, Nicolau, arhimandrit și vicariu arhiepiscopesc – *Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei baron de Șaguna*, București, Editura Cronicar, 2002
5. ***** - *Enciclopedia marilor personalități din istoria, știința și cultura românească de-a lungul timpului și de pretutindeni Volumul XII Înălți Prelați, Teologi și Sfinți ai Poporului Român*, București, Editura Geneze, [f.a]

Ortodoxia în istoria și în societatea contemporană (IV)

Pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN
Parohia Ortodoxă Română Bercu Nou
Școala Gimnazială „Avram Iancu” Satu-Mare

România – Stat totalitarist-comunist.

2). Regimul comunist în România.

După 1947, în evoluția țării noastre, pot fi identificate câteva etape de dezvoltare și anume:

- 1945-1964 este perioada preluării, organizării și consolidării puterii de către comuniști în cadrul unui proces specific de **stalinizare**;
- 1965-1974 este perioada unei relative **destinderi interne**;
- 1974-1989 este perioada regimului ceaușist, de esență neostalinistă.

Într-o astfel de periodizare trebuie să ținem seama de amploarea mutațiilor survenite în istoria națională, chiar începând din 1944, existentă în țară la instaurarea regimului comunist, abandonarea României de către puterile vest-europene și stalinizarea sa de către U.R.S.S.: alunecarea de la un comunism de inspirație sovietică la unul de inspirație naționalistă, ilustrat de dictatura lui Nicolae Ceaușescu.

Stalinizarea României. Începând cu 1948, comuniștii au aflat drum liber în România pentru introducerea modelului stalinist în toate componentele societății. Prin mijloace economice și politice, dar mai ales violente, reprezentanții comuniști au acționat nestingherit împotriva tuturor acelor forțe care militau pentru pluralism și democrație, adepții lor fiind în marea lor majoritate exterminați fizic.

După cum reiese din documentele Conferinței din Octombrie 1945, partidul comunist a luptat împotriva proprietății particulare în economie. Un pas semnificativ a fost realizat la 11 iunie 1948, când au fost naționalizate 1060 de întreprinderi industriale și miniere. În noiembrie 1949 controlul statului s-a extins asupra tuturor instituțiilor, inclusiv și asupra Bisericii Ortodoxe Române, prin Departamentul Cultelor, iar după 30 august 1948, și printr-un organ nou înființat, Departamentul Securității Statului.

Statul și-a extins controlul, pe lângă instituții, în toate celelalte domenii de activitate.

Deoarece au sperat să obțină mari profituri,

după 1949 comuniștii și-au intensificat prezența în lumea satelor, spre a-i sili pe țărani prin toate mijloacele – de cele mai multe ori violente, să intre în gospodăriile colective. Începea colectivizarea, un proces punctat de grave abuzuri și violențe, care au trezit numeroase nemulțumiri în rândul țăranilor. În 1949 se formează abia 55 de gospodării agricole, iar suprafața arabilă aferentă lor reprezenta 3% din fondul arabil. Încă din 1946, autoritățile au impus țăranilor cote obligatorii din produsele agricole, anulate însă după 1956 sub impactul evenimentelor din Ungaria și Polonia. După 1953 s-a declanșat o vastă ofensivă și pentru colectivizare. În 1962, 96% din suprafața de pământ arabil era cultivată de gospodăriile colective, chiar dacă producțiile la hectar nu au atins așteptările, s-a decretat încheiat procesul de cooperativizare a agriculturii. [Acest proces a avut efecte negative și asupra Bisericii Ortodoxe Române, pentru că parohiile rurale au fost deposedate de loturile de pământ pe care le aveau în hotarul satului, rămânând în posesia lor doar loturile de pe lângă biserici, case parohiale și cimitire – nota autorului].

După 1958 se constată o relansare către un stalinism rigid. Ea a fost legată de neînțelegerile cu Uniunea Sovietică pe tema integrării economice a statelor socialiste în C.A.E.R. S-a trecut la o politică de industrializare forțată a cărei bază s-a dorit a fi industria siderurgică, chimică, metalurgică și cea constructoare de mașini. Astfel s-a înființat și dezvoltat Combinatul de la Galați, întreținut însă greu, pe baza importului de minereu de fier.

Pentru un control riguros asupra economiei naționale, comuniștii au impus planurile cincinale.

Impunându-și controlul asupra întregii societăți românești, P.C.R. a acționat pentru reorganizarea aparatului de stat ce trebuia să servească scopurile sale politice. În martie 1948 au avut loc alegeri pentru Adunarea Constituantă, câștigate, în condițiile distrugerii sistemului democrației parlamentare, de Frontul Democrației Populare, o alianță patronată de partidul comunist

și în care erau menținute doar formal unele resturi de formațiuni politice sau partide-satelit, ca Frontul Plugarilor, Uniunea Populară Maghiară, Partidul Național Popular, care de altfel, și-au încetat ulterior existența.

S-a constituit Marea Adunare Națională, ce a votat la 13 aprilie 1948 o nouă Constituție. Aceasta este inspirată din cea sovietică, consfințind, prin art. 3, că „întreaga putere emană de la popor”. Forul suprem de conducere pe linie de stat era Prezidiul Marii Adunări Naționale, funcția de președinte al acestui prezidiu fiind ocupată de Constantin I. Parhon (1948-1952), Petru Groza (1952-1958), Ion Gheorghe Maurer (1958-1961). O nouă lege fundamentală a fost votată peste 4 ani, la 24 septembrie 1952 și a consfințit rolul decisiv al partidului comunist în conducerea României. Ca organ suprem al puterii de stat s-a constituit Consiliul de Stat.

În numele unei așa-zise „ascuțite lupte de clasă” și a organizării manifestării „dictaturii proletariatului”, au fost încălcate brutal cele mai elementare drepturi și libertăți democratice. Orice formă de opoziție a fost reprimată violent.

Sub acuzația imaginară de „trădare”, „sabotaj” sau „agenți ai imperialismului”, a fost afectat tot corpul de elită al vieții politice, culturale și bisericești ai perioadei interbelice. Între 1947-1952 au fost înscenate numeroase procese politice, ca cel împotriva liderilor P.N.Ț. – Iuliu Maniu și Ion Mihalache și altele, ce s-au soldat cu pedepse grele la închisoare sau lagăre de muncă în care mulți au pierit. Au fost lichidate cu brutalitate încercările de rezistență armată din zona munților Bucegi, Făgăraș...

În cadrul constituirii noului aparat de stat, la 30 august 1948 a luat ființă organele de securitate, iar în 1949 – miliția populară. Securitatea a deservit ca instrument de teroare și represiune politică împotriva oricărui opozant al noului regim. Securitatea era coordonată de unii generali, ce erau agenți ai serviciilor sovietice de spionaj, ca A. Nikolski, P. Bodnarenko. În 1952 și-a început activitatea de torționar Alexandru Drăghici, devenit ulterior ministru de interne.

Sistemul detențional al României comuniste a cuprins numeroase închisori și lagăre de muncă, ca acelea de la Gherla, Aiud, Sighet, Pitești, Râmnicu-Sărat, Portița, canalul Dunăre-Marea Neagră, ce au grupat între anii 1949-1964 și în anii următori, în condițiile înfiorătoare, un mare număr de deținuți. [Măsuri antidemocratice au privit și instituția Bisericii Ortodoxe Române, ce au fost crunt reprimare. Mulți preoți au fost

arestați, iar numeroase mănăstiri au fost închise, dar despre toate acestea vom relata mai târziu – nota autorului].

La 17 iulie 1948, guvernul român a denunțat Concordatul cu Vaticanul, iar la 1 decembrie 1948, cultul greco-catolic s-a desființat, episcopii fiind arestați. Noua lege a cultelor religioase din 4 august 1948 a supus Biserica statului totalitar-comunist.

Represiunea s-a intensificat între anii 1956-1959 sub influența mișcărilor anticomuniste din Polonia și a revoluției maghiare și a privit mai ales cercurile intelectualilor. „Zelul” demonstrat de agenții organelor represive a dus, în cadrul impunerii colectivizării, la strămutarea forțată de sate întregi din Bărăgan și Banat în 1948 și la judecarea, după datele menționate de Gheorghe Gheorghiu-Dej, a circa 90.000 țărani.

Între personalitățile ce și-au pierdut viața în urma represiunii amintim pe Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu, Ion Mihalache, Mihai Mandescu, Radu Rosetti, Constantin Argetoianu, Arthur Vătoianu, Aurel Aldea. Cunoscuți oameni de cultură ca Ion Lupaș, Ion Petrovici, Mircea Vulcănescu, Lucian Blaga, Simion Mehedinți, Dimitrie Gusti, au pierit în închisori sau au fost marginalizați și au sfârșit în mizerie. [Totodată, ei merită să fie amintiți pentru că au fost și credincioși ai Bisericii noastre strămoșești, chiar dacă nu au fost clerici, pentru că Biserica nu este compusă numai din preoți, ci și din credincioși – nota autorului].

Comunismul a angrenat și grave modificări culturii naționale. La încercarea de a imita modelul sovietic, unii autori trecuți în slujba culturii comuniste, precum Mihail Ralea, Iosif Kișinevski, Iosif Ardeleanu, Leonte Răutu, au încercat rescrierea valorilor tradiționale ale culturii naționale sub lozinca demagogică de marxism-leninism. S-a introdus, după 1946, o cenzură foarte strictă, ce a afectat peste 2000 titluri de cărți și reviste.

Unii autori trecuți în slujba noii puteri, din convingere sau pentru a supraviețui, au modificat cu bună știință istoria țării și au fetișizat, în literatură și în artă, chipul muncitorului. În epoca celui mai înrâncenat dogmatism cultural, cultura românească a fost profund afectată în 1948 prin reforma școlară și reorganizarea Ministerului Învățământului, a Academiei Române și a institutelor de cercetare. Între 1956-1959, intelectualitatea a fost lovită de un nou val de represiuni. Mulți profesori au fost înlăturați din institutele de învățământ superior în baza unor

acuzării imaginare. Discipline ce aduseseră altădată faimă științei românești au fost etichetate drept „burgheze”, ca: filosofia, statistica, sociologia, dar mai ales religia – și acestea au fost practic desființate.

Noua linie politică promovată la Moscova de Nikita Sergheevici Hrușciov, consfințită prin celebrul raport la Congresul din 1956 al P.C.U.S., în care incrimina politica stalinistă, a trezit numeroase temeri lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Coroborând duritatea politicii interne cu afirmarea formală a fidelității față de aliatul de la răsărit, liderul comunist român a înlăturat toți conducătorii potențiali ce ar fi putut fi un sprijin pentru politica lui Hrușciov în România.

În acest context se înscrie și cazul lui Lucrețiu Pătrășcanu. Acuzat încă din 1948 de renunțare la lupta politică, „lupta de clasă”, și

arestat în același an sub acuzația de complot, alături de un întreg grup format din Lena Constante, Elena Pătrășcanu, Bellu Zilber, Hary Brauner, Lucrețiu Pătrășcanu a fost supus unui regim de cruntă detenție. După un simulacru de proces în 1954, în realizarea căruia un rol important l-a avut Alexandru Drăghici, Pătrășcanu a fost executat în același an, la închisoarea Jilava.

Evenimentele din 1956 din Polonia și Ungaria, punând sub semnul întrebării în mod serios stabilitatea regimurilor comuniste, au provocat intrarea celor din urmă într-o criză acută de legitimitate. În România, răspunsul a fost racordarea comunismului la o tradiție națională. În acest context își află originea politica de relativă independență față de Uniunea Sovietică, inițiată de Gheorghe-Gheorghiu Dej [1]

Notă

[1] Mihai Banea, Bogdan Teodorescu – **Istoria românilor – Epoca modernă și contemporană**, Editura Didactică și Pedagogică, București 1993, pg. 326-335.

Să vorbim românește

Bogdan Petriceicu Hașdeu

Cugetarea românească
Are portul românesc:
Nu lăsați dar s-o ciontească
Cei ce limba ni-o pocesc.

Când românul se-ndârjește
Din țărână când mi-l scoți,
El îți toarnă românește
Un blestem de șapte coți,

Când de dragoste s-aprinde
El vorbește lin și blând,
Încât dorul te cuprinde
Dulcea-i vorbă ascultând.

Niciodată altă limbă,
De pre buze românești,
Nu se-ndoaie, nu se schimbă
După gândul ce gândești.

La mînie, la iubire,
La suspin și chiuit,

După chiar a noastră fire
Graiul nostru e croit.

La iubire, la mînie,
La chiot și la suspin,
România-i România
Cu fagur și cu pelin.

Sucind limba românească,
Stricând graiul strămoșesc,
După moda franțuzească,
Sau cu modul latinesc,

Ne-am strâns mințile cu fracul
Și simțul ne-am îmbrăcat
Cu haina, de unde dracul
Copiii și-a înțărcat.

Românimea cât trăiește
Graiul nu și-l va lăsa;
Să vorbim dar românește.
Orice neam în limba sa!

Eroinele României. Maria Cunțan – „Duioasa cântătoare a plaiurilor ardelene”

Ing. Dariana GROZA

Maria Cunțan s-a născut în 1862 la Sibiu într-o familie care cultiva în mod deosebit muzica și literatura. Tatăl ei era profesor de muzică bisericească la Seminarul Teologic *Andreian*. Avea doar 5 ani când națiunea română și-a pierdut drepturile într-o Ungarie Mare care avea doar o singură limbă oficială, limba maghiară. În acel ambient ostil românilor a urmat ea școala primară în limba română, urmată de Școala Civilă Săsească din Sibiu, deoarece încă nu existau la acea vreme școli medii de fete în limba română în Ardeal.

Și-a completat studiile literare pe cale autodidactică, ajutată mai ales de prietena ei mai în vârstă Anastasia Toma, profesoară de limba germană și ea însăși scriitoare-poetă.

Este foarte interesant faptul că Maria, „fată de oraș”, care nu petrecea la țară decât 2 luni pe an, în vacanțele cu familia, și-a dedicat toată creația literară satului românesc.

Iată ce scrie despre ea Constantin Popp, prieten al familiei, în 1936: „Cu ocazia acestor scurte popasuri la țară, spiritul pătrunzător de poetă, născută și nu făcută forțat și artificial, cum se vede, pătrundea până în adâncuri, viața și obiceiurile de la sate, pe cari apoi le exterioriza, le concretiza, atât de magistral, în creațiunile sale poetice”¹.

A fost o fire blândă, timidă, care trăia aproape exclusiv în lumea ei interioară, ceea ce nu de puține ori i-a adus neplăceri, uneori chiar și din partea familiei.

Debutază ca poetă în 1891 în revista „Tribuna”. Dornică să trăiască într-un ambient literar organizează serate literare și muzicale la ea acasă. Printre cei prezenți se remarcă Ilarie Chendu, cel ce mai târziu va deveni primul critic român, pe atunci student. Între cei doi se încheagă o prietenie adâncă. Ilarie o va ajuta pe Maria să-și publice creațiile în diverse reviste de-a lungul timpului.

El va scrie despre ea: „În parcul Sibiului vezi adesea-ori o domnișoară, șezând tăcută pe o bancă din desiștea de brad. O vezi în zorile dimineții de primăvară, când razele soarelui topesc răcoarea venită din Carpați(...). În mână ea ține o carte de versuri, de obicei Lenau, Heine, Eminescu sau Coșbuc. (...) Atât e de palidă, de puțină și de slăbuță această femeie, încât ai crede că e soră cu frunza de toamnă. Numai privirile ei blânde, ce se revarsă din doi ochi vii și plini de viață caldă, mai probează că în acest corp mai bate o inimă și mai poposește un suflet și cel ce o cunoaște știe că sufletul acesta e superior, că inima ei este o comoară de sentimente”².

În 1894 începe să colaboreze, sub pseudonimul „Liliac”, cu revista „Familia” a lui

Iosif Vulcan, revista care cu ani înainte publicase poezia „De-aș avea..” a debutantului de atunci Mihai Eminovici. Începând din acel moment marele nostru poet avea să se numească Mihai Eminescu, la sugestia lui Iosif Vulcan.

Iată deci că Maria scria deja o poezie bună dacă Iosif Vulcan o include printre colaboratorii cunoscutei reviste.

Își dedică întreaga viață creației. „N-a încetat să scrie decât atunci când vre-o boală - și în anii din urmă slăbiciunea și neputința - o țineau legată de patul suferinței”.³ Fire discretă, nu așteaptă nici o recunoaștere, dar aceasta i se oferă. Cât timp a stat la Azilul Domnița Bălașa Regina Maria nu uită de ea la nici o sărbătoare creștinească mai mare și o trimite pe doamna ei de onoare să o viziteze.⁴

Scrie și publică versuri în revistele *Semănătorul* (1901-1904), *Convorbiri literare* (1901), *Luceafărul* (1906-1914), *Viața literară și artistică* (1907), *Flacăra* (1913), *Sburătorul* (1919-1920), *Revista Scriitoarelor* (1928-1931).

În 1901 publică volumul „Poezie” la Orăștie iar în 1905 Editura Minerva îi publică „Poezii”. Un an mai târziu apare „Din caerul vremii”, tot la Editura Minerva, în București. Publică și proză, „Vultur Împărat”, la Ed. Luceafărul.

Iată câteva versuri ale Mariei, publicate în cartea Mărgăritei Miller-Verghy (pag. 261):

Căsuța mea

Căsuța mea cu zidurile-albastre
Cu grădinița-n curte la ferești
Din pragul tău ascult doinele noastre
Urzite din străbunele povești

Din liniștea pridvorului tău, luna
Luceafărul și soarele-s mai vii-
În jurul tău își împletesc cunune
Colnice, văi, prăpăstii și câmpii

În anul 1887 o găsim în Abrud, profesoară la Școala Primară de fete, organizată într-un local al Reuniunii Femeilor Române din Abrud. Nu este de mirare, știind cât era de devotată limbii și poporului ei.⁵

Dar Maria nu a fost doar poetă ci și o bună traducătoare în și din limba germană. Ceea ce contribuise în mod special la consolidarea ei ca

traducătoare a fost publicarea, în 1909, a dramei lui Fr. Schiller, „Fecioara din Orleans”. Vasile Netea scrie despre ea: „Cu mult însă înainte de apariția acestei traduceri, Maria Cunțan era socotită, mai ales în cercurile literare transilvane, ca o profund cunoscătoare a literaturii și spiritului german”. Chiar și prietenul ei Ilarie Chendi îi ceruse să-i caute o bună traducere în românește a operei Lorelei. „O, aș fi foarte fericit - scrie Chendi- dacă ați putea să mă puneți în posesia cât mai urgentă a Lorelei-ului românesc, prin care literaturii noastre ați aduce un serviciu bun”.⁶

Dar ca o bună româncă ce era nu putea să nu traducă în germană poezia poporului ei. Așa că l-a ales pe Octavian Goga, din poezia căruia a tradus ceea ce ea considera că erau cele mai bune poezii,

Există o poveste interesantă în legătură cu aceste traduceri, publicată de Vasile Netea în același număr 2 al revistei *Luceafărul* din 1941, amintit mai sus.

În 1914 un student bucovinean, I.E. Torouțiu se pregătea să facă pentru publicul german o mare lucrare despre traduceri în limba română a operelor literare germane. În decursul lucrării, pe care o voia foarte bine documentată, se gândește să scrie traducătorilor de limbă germană cunoscuți, întrebându-i, cu ajutorul unui chestionar, ce anume au tradus, când și unde, precum și o serie de alte detalii. Îi scrie și Mariei Cunțan. Ea îi răspunde și, printre altele îi spune că

se gândește să traducă în germană câteva poezii ale lui Goga. Torouțiu se arată încântat: „Ideea domniei voastre de a traduce din Goga pentru publicul german e una din cele mai fericite. În adevăr, e cea mai nobilă faptă, e o dovadă din cel mai curat idealism hotărârea și sarcina grea ce a-ți luat-o asupra Domniei-voastre de a ne face și la străini cunoscuți prin dureros de dulce glas al cântărețului pătimirilor noastre”.⁷

Se oferă să-i publice în Bucovina aceste traduceri ale poeziilor, precum și traducerea din Schiller și poeziile proprii, în revista Biblioteca Bucovina, în limba română.

Din schimbul de scrisori trimise reiese faptul că Torouțiu i-a trimis Mariei chiar și o sumă de bani pentru traduceri, așa încât cam după o luna ea trimitea deja în Bucovina poeziile lui Goga traduse.

A trimis și *Semele* lui Schiller, care a fost publicată imediat, în mai 1914. Și aici apare pata neagră care împiedică publicarea traducerilor din Goga: în august 1914 Torouțiu este mobilizat. Marele Război începuse în întreaga Europă. După ce încercase fără succes să se adăpostească la Orfelinatul-Internat din Brașov Maria se refugiază în București, la Azilul de Bătrâne *Domnița Bălașa*. În 1915 îi scrie unui vechi prieten din Ardeal, I. Bianu, în acel moment bibliotecar al Academiei Române. Între alte lucruri îi spune: „Am tradus din Goga 15 din cele mai bune poezii ale lui în limba germană. Profesorul Torouțiu din Bucovina, care mi le cumpărase pentru opul său despre traduceri ce avea să apară la Lipsca, e în război - de va mai trăi”.⁸

De întors, el s-a întors, dar între timp, casa lui din Solca arsesese într-un incendiu neașteptat. Și

cu ea și traducerile Mariei ale poeziilor lui Octavian Goga.

Părea că totul se încheiase și praful se așternea liniștit peste acea întâmplare. Până în 1940, când, la 5 ani după moartea Mariei Cunțan, într-o cutie cu toată corespondența ei, donată de cineva Academiei Române, s-au găsit, printre o mulțime de scrisori, și 9 din cele 15 poezii traduse din Goga. Acestea erau: Oltul, Cântecelmele, Carmen, Înviere, În munți, De demult, Noi, Cântece, Învinș. Nu se știe ce s-a întâmplat cu cele 6 care lipseau.

În numărul 2 al revistei Luceafărul din 1941 s-a publicat poezia *Noi (Wir)*, celelalte urmând să fie publicate în revista *Convorbiri literare* precum și într-o broșură aparte. Trecuseră 27 de ani de ani de la traducerea lor.

Maria Cunțan și-a găsit sfârșitul într-o dimineață de noiembrie a anului 1935. Pe drumul din urmă a fost însoțită de buchetul de flori al Reginei Maria, care n-o uitase nici la moarte, de coroana de flori a Societății Scriitorilor Români și de multe alte flori. Însuși marele Nicolae Iorga a asistat la ceremonia religioasă. Au rostit emoționante cuvinte de rămas bun Aida Vrioni în numele Asociației Femeilor Intelectuale și a Societății Scriitorilor Români precum și poeta Smara.

„Maria a fost cea mai duioasă cântăreață a plaiurilor ardelenne”, spun despre ea Mărgărita. Miller-Verghy și Ecaterina Săndulescu în cartea lor „Evoluția scrisului feminin în România”. „Temele sale de inspirație trebuie căutate în natură și popor. Prin simplitatea formei, prin sinceritatea cântului turnat într-un tipar ales, Maria Cunțan a îmbogățit literatura cu tot ce are mai simțit sufletul românesc”.

Note

1. Revista *Viața ilustrată*, Anul III, Nr.3, martie 1936, pag.9
2. Mărgărita Miller-Verghy și Ecaterina Săndulescu – *Evoluția scrisului feminin în România*, Ed. Bucovina, București, 1935, pag.259
3. Revista *Viața ilustrată*, Anul III, Nr.3, martie 1936, pag.10
4. Revista *Viața ilustrată*, Anul III, Nr.3, martie 1936, pag.11
5. Maria Baiulescu - Reuniunea femeilor române din Ardeal, 1930
6. Revista Luceafărul, nr.2, Ediție nouă, 1941, pag.63
7. Revista Luceafărul, nr.2, Ediție nouă, 1941, pag.64
8. Revista Luceafărul, nr.2, Ediție nouă, 1941, pag.66

Activitatea profesorului eminescian Gavril Barbul în Sătmarul interbelic

Prof. dr. Ovidiu T. POP
Dr. Viorel CÂMPEAN

În acest material voi prezenta pe scurt activitatea lui Gavril Barbul. Mult mai multe informații se găsesc în volumul: Pop, Ovidiu T.; Câmpcean, Viorel, *Gavril Barbul (1893-1952)*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 20, Editura Citadela, Satu Mare, 2020.

În anul 1930 „Astra” sătmăreană avea doar 16 membri. Dar, doi dintre aceștia, și cei mai importanți, erau președintele dr. Eugen Seleș, director al Liceului *Mihail Eminescu*, și Gavril Barbul, secretar. Gavril Barbul a susținut conferințe în cadrul Astra. Încă în anul 1922, Gavril Barbul a sprijinit înființarea unei biblioteci la Botiz. Importanța bibliotecilor era cunoscută și cultivată de intelectualii sătmăreni, dovadă fiind înființarea a numeroase „case a cărții”, atât în orașul Satu Mare cât și în localități rurale.

Tinerii intelectuali români din Sătmăr au simțit nevoia să se organizeze în primii ani de după Marea Unire. Astfel, a fost înființat Cercul Cultural al Tinerilor Români, care îl avea ca președinte pe Gavril Barbul. Corespondența se trimitea la Liceul *Mihail Eminescu*. Gavril Barbul era și secretar al Societății Femeilor Sătmărene, iar președinte era Alexandrina Pop, născută Pelle. Alexandrina este prima femeie profesor la Liceul *Mihail Eminescu*, unde a profesat între anii 1919-1921. Până în 7 martie 1935, Gavril a fost, de asemenea, la conducerea Asociației profesorilor secundari. Dintre numeroasele sale conferințe, una foarte reușită, în cadrul Asociației învățătorilor secundari, despre *Firenze* (Florența), a fost îndelung apreciată de către presa sătmăreană.

A publicat, încă din primul an de apariție, în cunoscuta revistă sătmăreană „Afirmarea”, o serie de articole, grupate sub titlul *Din luptele sătmărene*, din cuprinsul cărora reiese lupta

sătmărenilor împotriva uneltirilor acaparatoare ale Episcopiei de Hajdúdorogh. Tot în acel prim an de apariție a publicat un articol sugestiv intitulat *Memoria lui Vasile Lucaciu, îndemn la fapte nu la proslăvire prin vorbe*. Pe aceeași linie se situează și articolul *Din luptele românilor sătmăreni pentru păstrarea limbii și datinilor strămoșești*.

La 15 octombrie 1933, Gavril Barbul face un apel către intelectualii din județul Satu Mare să-i trimită orice document care este în legătură cu viața și istoria românilor sătmăreni. Strângerea acelor documente i-a fost de ajutor. A făcut parte din grupul de intelectuali care, în luna august a anului 1940, au lucrat la elaborarea materialului „Studiu Documentar asupra realizărilor românești în Jud. Satu-Mare, dela unire și până azi”. Acest material s-a realizat pentru a susține cauza românilor în fața pretențiilor revizionistilor maghiari.

Gavril Barbul a fost profesor de istorie la Liceul *Mihail Eminescu* din Satu Mare între anii 1919-1940. În perioada 1940-1947 a fost profesor și director al Institutului Român din Sofia, liceu românesc pentru românii din Bulgaria. Activitatea deosebită a profesorilor de la acest liceu iese în evidență și prin publicarea celor două volume, numite *Buletinul Institutului Român din Sofia*, directorul buletinului fiind Gavril Barbul.

Marea majoritate a oamenilor de cultură sătmăreni din perioada interbelică au fost angrenați și în lupta politică. Atunci părea un lucru firesc ca la luarea unor decizii să participe intelectualii! Gavril Barbul se înscrie în Partidul Național Țărănesc, unde se regăsea cu consăteni, colegi de catedră de la Liceul *Mihail Eminescu* și cu alți intelectuali din Satu Mare. A colaborat foarte bine, în domeniul politic, în această perioadă, cu dr. Titu Demian. La alegerile locale din 14 martie 1930, Gavril Barbul este ales consilier județean. Implicat în tot ce făcea, Gavril Barbul a înaintat pe scara ierarhică și în politică,

astfel că între anii 1932-1933 l-a secondat pe primarul dr. Titu Demian, deținând funcția de viceprimar. A și preluat de altfel de la acesta funcția de secretar general al P.N.Ț. Satu Mare. Una dintre manifestările organizate de cei doi în timpul mandatelor de conducători ai municipiului a fost Congresul Asociației Generale a Românilor Uniți (AGRU), desfășurat între 23-25 septembrie 1932 la Satu Mare, prilej cu care a fost pusă piatra de temelie a catedralei „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”.

În 1937, Gavril Barbul era șeful plășii Satu Mare P.N.Ț., una din cele opt din județ. În 20 decembrie 1937 au avut loc ultimele alegeri libere din România Mare. P.N.Ț. a trimis la Satu Mare o listă cu nume importante. Astfel, la Camera Deputaților îi aflăm pe Mihai Popovici (președintele P.N.Ț. din Ardeal, dar și al organizației județene Satu Mare), dr. Titu Demian (vicepreședinte al organizației județene Satu Mare), dr. Gavril Oșian (avocat, fost prefect al județului Satu Mare), Iuliu Nicoară (învățător din Tătărești, cunoscut ca „apărător al celor nedreptățiți”), dr. Victor Marcu (avocat din Șomcuta) și dr. Ștefan Anderco (avocat, secretarul organizației de tineret din Satu Mare). La Senat, onoarea de a ocupa locul întâi pe listă îi revenea profesorului Gavril Barbul, care era secretarul general al organizației județene Satu Mare. Deși porneau cu un mare avantaj, inclusiv acela de a organiza alegerile, liberalii lui Tătărescu, aflați la putere din 1933, nu au reușit să câștige alegerile. În 25 noiembrie 1937, Iuliu Maniu semnase un pact de neagresiune cu Corneliu Codreanu, cel care se afla în fruntea legionarilor, grupați politic în jurul Partidului „Totul pentru Țară”. Carol al II-lea a fost nevoit să apeleze la o soluție de avarie, aducând la guvernare Partidul Național Creștin. Acea scurtă guvernare a intrat în istorie sub numele de „Goga-Cuza”, numele celor doi lideri ai formațiunii de extrema dreaptă conservatoare. În noaptea de 10/11 februarie 1938, Carol al II-lea a numit un nou guvern, condus de către patriarhul Miron Cristea, desființând partidele politice. În urma plebiscitului din 24 februarie 1938, la 27 februarie 1938, Constituția din 1923 a fost abrogată, fiind instaurată dictatura regală. Noua constituție promulgată îi oferea largi prerogative legislative și executive regelui. Democrația interbelică românească luase sfârșit.

În data de 27 mai 2021, Preasfințitul Părinte dr. Timotei Sătmăreanul, Arhiepiscopul vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, a sfințit placa de marmură în memoria profesorului eminescian Gavril Barbul. Această placă a fost donată de domnul economist Nicolae Manea, absolvent al Liceului *Mihai Eminescu*, promoția 1969.

După sfințirea plăcii, dr. Viorel Câmpean și dr. Ovidiu T. Pop au vorbit pe scurt despre activitatea profesorului eminescian Gavril Barbul și au prezentat volumul pe care l-au scris: *Gavril Barbul (1893-1952)*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 20, Editura Citadela, Satu Mare, 2020.

Dreptul istoric, situația de fapt și câmpul de luptă al internetului (II)

Ing. ec. Cristian MAREȘ

Bătălia internetului

Un exemplu la îndemână: în general, se știe că România are dreptul istoric asupra Bucovinei de Nord, dar nimeni nu va risca o forțare cerându-i Ucrainei acest teritoriu, de teamă de a nu declanșa un cutremur geopolitic ale cărui urmări ar putea deveni imprevizibile. Dar asta nu înseamnă că o luptă subversivă, tenace și continuă nu se duce și pe acest front. Pe lângă acțiunile fizice, de deznaționalizare a românilor, ucrainenii duc o luptă underground, de justificare a ocupației lor asupra Basarabiei, încercând prin toate mijloacele, mai ales prin intermediul internetului, să submineze dreptul istoric al României asupra Bucovinei de Nord.

Un alt front este cel al Transilvaniei, ungurii care încearcă să submineze dreptul istoric al României asupra Transilvaniei. Forumuri de istorie, discuții pe marginea oricărui articol de ziar cu tente revizioniste, reșaparea îmbunătățită a teoriilor discontinuității românilor în Ardeal, contestarea dovezilor acestei continuități și multe altele.

Mai există și fronturile secundare, dar nu mai puțin importante, în care sârbii și bulgarii încearcă dezrădăcinarea românilor, minorități în țările lor. Dar frontul principal, datorită evenimentelor politice, a ajuns cel basarabean. Teoria moldovenistă este la mare modă, susținută și de către unii români moldoveni interesați sau pur și simplu naivi. Aici bătălia este mai mult decât inegală, luptătorii români pe frontul internetului trebuind să facă față inclusiv puternicului aparat de propagandă rusesc care s-a aruncat direct în această bătălie disperată pentru ei, fiindcă încep să simtă că s-ar putea să piardă. Să piardă ce, ați putea întreba?! Răspunsul e simplu, să piardă controlul asupra Republicii Moldova, iar rezultatele vizibile de la fiecare rundă de alegeri arată că sunt în defensivă, în retragere. De aceea niciun efort nu este prea mare pentru bătălia pe conștiința cetățenilor

moldoveni.

Dar obiectivul acestui război al internetului nu este numai conștiința și părerea cetățenilor români sau moldoveni, ci în primul rând părerea cetățeanului străin, iar prin fiecare cetățean străin ce citește forumurile sau urmărește filmulețele de pe youtube și este convins de o parte sau alta, o fărâma din opinia publică internațională se poziționează de partea uneia dintre părți. Pare a fi greutatea unui fir de nisip, dar fir cu fir, grăunte cu grăunte, se poate ajunge la o cantitate care la un moment dat ar putea înclina balanța de o parte sau alta.

Vă puteți întreba pe bună dreptate pentru ce acest efort, din moment ce dreptul istoric cumulat cu starea de fapt ne dă situația actuală, pe care nimeni nu are interesul să o schimbe de teama situațiilor imprevizibile cu care ar putea să fie confruntat în viitorul imediat acestei schimbări. Așa este, dar am spus tot aici că aceste cutremure geopolitice se întâmplă, fie că le dorim sau nu, fie că ne plac sau nu, la fel ca și cutremurele clasice, geologice. Dacă mâine se va petrece un cutremur geopolitic, întregul eșichier geopolitic ar putea fi zdruncinat. Alianțe bine stabilite în trecut ar putea fi răsturnate, lideri ajunși la putere prin forța evenimentelor ar putea decide un curs sau altul de acțiune, conflicte armate ar putea apărea peste noapte. Să nu ne îmbătăm cu apă rece, într-un astfel de caz nu am fi în cea mai fericită situație, ținând cont de animozitățile istorice care ne-au marcat relațiile cu toți vecinii noștri. Și atunci am avea nevoie de aportul direct al celor pe care astăzi îi considerăm aliați de nădejde, dar să nu uităm că și ei ar putea fi prinși în evenimentele în cascadă ce le presupune un cutremur geopolitic major. Iar atunci, decizia lor va fi neapărat condiționată de ceea ce se cheamă la ei opinia publică. Aceeași opinie publică care a decis retragerea americanilor din Vietnam sau din Somalia. Cum credeți că această opinie publică și-ar da acordul

pentru o intervenție într-o țară de care majoritatea nici nu au auzit? Nu trebuie uitat că, în ultima vreme, deciziile președinților americani sunt legate direct de rezultatele sondajelor de opinie. Și dacă această opinie publică, în urma acestui război al internetului care se desfășoară inclusiv acum, este convinsă de adversarii noștri că noi nu avem dreptul istoric, sau acesta este cu semnul întrebării?

Pentru a exemplifica acest aspect aș propune, doar ca și exercițiu de imaginație, un posibil conflict care ar duce la un cutremur geopolitic major. Repet, nu zic că acesta se va întâmpla, dar este posibil să se întâmple. Exercițiul este infinit mai complex, dar mă voi referi strict la situația noastră geopolitică regională, la fel ca și în romanele prevestitoare ale lui Cristian Negrea.

Studiu de caz, Ucraina:

Astăzi, fostul premier Iulia Timoshenko este arestat pentru ceva, orice, a făcut în timpul mandatului ei de premier. Demonstrații care o susțin se adună cu zecile de mii să ceară eliberarea ei. La un moment dat, din greșeală sau din prostie, se trage în mulțime. Cererile se radicalizează și încep confruntările radicale, se dau lupte de stradă. Forțele guvernamentale reușesc prin luptă și sânge să pacifice Kievul, dar cu prețul a sute de morți dintre demonstrați. Revolta este înfrântă, dar peste câteva zile izbucnește o confruntare minoră în raioanele de la vest, forțele pro-vestice se mobilizează și reușesc să ocupe sediile simbolurilor puterii. Tot mai mulți ucrainenii favorabili orientării spre vest a țării se implică, ceea ce duce la răsturnarea liderilor locali ai regimului de la Kiev. Confruntat cu perspectiva unui război civil, guvernul de la Kiev cere ajutor Rusiei, iar aceasta își trimite trupele. Încep primele confruntări, când SUA cere retragerea rușilor pentru a lăsa ucrainenilor decizia asupra viitorului lor, Rusia refuză și continuă avansul împotriva rebelilor, ajungând în fața orașului Lvov. Polonia intervine diplomatic, cerând retragerea rușilor pentru a-i cruța pe etnicii polonezi. Rusia refuză și bombardează orașul, în speranța terminării rapide a conflictului, dar ucrainenii proveștici rezistă. Imagini cu civili

uciși de bombardamente fac înconjurul lumii, cerând intervenția. Polonia presează și concentrează trupe la granița cu Ucraina. Între timp, ca și o posibilă contralovitură, Rusia concentrează trupe la granița cu Țările Baltice și își întărește garnizoana de la Kalinigrad, cu graniță directă cu Polonia. Presați de propria opinie publică, americanii se decid să-i sprijine pe polonezi, cel puțin cu armament și muniție. Șase zile mai târziu, un obuz de artilerie explodează într-o piață centrală din Lvov. Șaizeci de morți, toți civili, inclusiv femei și copii. Imaginile cadavrelor copiilor sfârtecate de explozii fac înconjurul lumii. Opinia publică americană cere o reacție decisivă. Polonezii trec granița ucraineană cu blindatele în față pentru a proteja civilii. Forțele militare ruse se dispun în dispozitiv defensiv contra polonezilor; în timp ce trupele lor din Kalinigrad atacă trecând pe teritoriul polonez. Țările Baltice sunt ocupate rapid de către ruși, care continuă înaintarea peste granița poloneză. Între timp, trupele poloneze înaintează spre Lvov...

Vi se pare un scenariu de SF? Nu! Poate fi piatra care ar putea declanșa un nou cutremur geopolitic. Dar revenind la expunerea noastră, ce s-ar fi putut întâmpla dacă opinia publică americană era total antipoloneză, dacă majoritatea americanilor ar fi fost convinși că Lvov este un oraș rusesc care niciodată nu a aparținut Poloniei, că nu există picior de etnic polonez acolo, ci doar ruteni, care în tot decursul istoriei s-au jurat că ei sunt etnici ruși (!). Și că SUA nu ar avea de ce să-i susțină pe polonezi cu materiale și armament, deoarece au mult mai mari probleme cu disputele cu chinezii, de exemplu. Forte ușor s-ar fi ajuns la situația asta doar printr-o masivă campanie de Public Relations (PR) și de o bătălie câștigată pe internet asupra dreptului istoric. Dacă mâine un american curios dă căutare pe Google „Lvov Polski”, în cazul în care bătălia internetului este pierdută deja de polonezi, va obține pe primele pagini doar dovezi că Lvovul aparține pe drept și pe veci Ucrainei. Și atunci, credeți că își va da acceptul pentru trimiterea de soldați, armament și muniții Poloniei, pe care el, ca cetățean american liber o consideră stat agresor?

Acest text de mai sus a fost scris în 2011. Până în 2014, Ucraina a balansat între Est și Vest. Să ne aducem aminte de președinția lui Iușcenko, apoi de cea a lui Ianukovici. Rezultatul acestei balansări este profunda fracturare a țării între Est și Vest, orientarea fiind pe muchie de cuțit, în funcție de rezultatul alegerilor, de multe ori fraudate și contestate. Să ne amintim de cazul președintelui Iușcenko. A fost nevoie de proteste masive pentru recunoașterea victoriei lui în 2005, în ceea ce s-a numit Revoluția Portocalie. Dar după, a venit Ianukovici, în 2010, care a ancorat ferm Ucraina la remorca Rusiei, de acolo venind protestele care i-au adus căderea și fuga din 2014.

În 2014 s-a petrecut ceea ce am prezis referitor la Ucraina, la fracturarea ei, dar în sens opus. Oricum, ideea ce am susținut-o atunci a fost că Ucraina nu va rezista în granițele de atunci nici 5 ani, având în vedere imensele fracturi geopolitice și de loialitate ale cetățenilor săi. În 2014, Crimeea a fost ocupată de Rusia, la fel și estul țării, în Donbas. Aparatul de propagandă al Rusiei, cel mai mare și mai eficient cu putință, a produs nonstop teorii și dovezi cum că Crimeea ar fi de fapt a Rusiei, că ucrainenii nu au drept asupra ei, la fel și teritoriile din est. O luptă continuă, 24 de ore pe zi, șapte zile pe săptămână, în care trolii ruși au invadat internetul cu astfel de texte, teorii, videoclipuri etc. Totul cu un singur scop, să convingă opinia publică mondială că ucrainenii nu au niciun drept istoric asupra Crimeii, aceasta fiindu-le făcută cadou de Hrușciiov în 1954. Dar ei nu spun că această peninsulă a fost ocupată de ruși la 1794 de la tătari, iar aceștia au fost deportați, izgoniți și uciși de regimul comunist în 1944. Deci, nici vorbă să returneze Crimeea posesorilor conform dreptului istoric, ci dreptul istoric este doar în favoarea rușilor, uitând perioada anterioară sfârșitului de secol XVIII. Dar se poate realiza prin intermediul bătăliei internetului, azi deja sunt mulți pe plan mondial care înclină spre dreptul Rusiei asupra Crimeii, inclusiv politicieni.

Mergând mai departe, pe exemplul din 2011 cu Polonia, ce ar fi dacă în locul ei am pune România? Care va fi situația? Care va fi rezultatul? În cazul unui cutremur geopolitic, credeți că ne vom putea baza pe vreunul dintre

vecinii noștri?! O recapitulare istorică cred că ar fi benefică și relevantă.

La primul cutremur geopolitic major al secolului XX, am fost singuri împotriva tuturor. Ruși, bulgari, ucrainenii, unguri, toți erau împotriva noastră. Până și sârbii, considerați aliați, au profitat și ne-au luat o parte din Banat. Ne-am bătut cu arma în mână, am luptat împotriva rușilor, împotriva ucrainenilor, împotriva ungurilor, și am realizat România Mare. Un aspect uitat în timp, România Mare nu au făcut-o diplomații, ci militarii, respectiv soldații care au ocupat teritoriul cu arma în mână, impunând o stare de fapt în concordanță cu dreptul istoric. Credeți că dacă Transilvania ar fi fost sub unguri la 1919, data Conferinței de Pace de la Versailles, această conferință ne-ar fi dat-o nouă? Sau dacă ar fi dat vreo rezoluție, și Ardealul ar fi fost sub unguri, ar fi mișcat vreun deget pentru a ne da nouă ceea ce ni se cuvenea, respectiv Ardealul? Putea să negocieze Brătianu până cădea jos, Franța și Anglia nu ar fi riscat viața vreunui soldat de-al lor pentru a-i face dreptate României. Oameni buni, România Mare a fost realizată cu sabia și baioneta ostașului român, Ardealul a fost ocupat prin forța armelor, la fel și Basarabia sau Bucovina. De la Paris putea oricine să zică că o regiune aparține unuia sau altuia, atâta timp cât acela nu-și impunea stăpânirea, și impunerea însemna ocuparea militară și stabilirea ordinii. Ceea ce este important, am fost singuri împotriva tuturor vecinilor. Și ne-am impus dreptul prin forța baionetelor soldaților români, iar apoi acest drept a fost recunoscut și la Paris. Dar mai întâi l-am câștigat cu arma, apoi ne-a fost recunoscut ca o stare de fapt, bazată pe dreptul istoric.

Al doilea cutremur geopolitic a consfințit stăpânirea noastră asupra Transilvaniei numai deoarece a fost ocupată militar și de către armatele noastre. Rușii ne-au luat Basarabia și Bucovina de Nord, le ocupaseră deja militar. Ocupaseră și România, impunându-ne regimul comunist de tristă amintire. La Conferința de Pace nu am fost admiși ca și cobeligeranți deoarece s-au opus rușii, deși contribuția noastră în Vest a fost mai mare decât cea a Franței, fiind a patra aliată ca pondere militară. Dar Transilvania fusese ocupată militar cu contribuția armatei

române.

La al treilea cutremur geopolitic am fost prea fericiți că am scăpat de comunism ca să ne gândim la altceva. În concluzie, nu am obținut nimic ce nu am luat înainte prin puterea noastră, dar garanția rămânării în posesie a fost puterea militară, nu bunăvoința vecinilor noștri.

Un important canal prin care se poate arăta adevărul și poate fi difuzat în întreaga lume este cel al realizărilor filmelor de succes. Să ne întrebăm, cine a mai auzit de William Wallace înainte de apariția filmului *Braveheart* al lui Mel Gibson? Azi, toată lumea știe despre lupta scoțienilor împotriva englezilor numai datorită acestui film. Toate statele din lume, inclusiv cele foste comuniste, vecinii noștri, cunosc potențialul acestui vector de propagandă. Ca dovadă, fac filme istorice atractive care să fie difuzate la nivel mondial, prin care își expun partea lor de adevăr. Și au succes! Să vă spun câte filme istorice de succes mondial au făcut vecinii noștri? Polonezii au realizat filme despre lupta lor împotriva bolșevismului în 1920, despre rezistența lor în 1939, despre revolta din Varșovia în 1944. Letonii, despre 1918, lituanienii, despre rezistența lor anticomunistă și antisovietică după 1945. Ungurii, despre participarea lor în războiul contra URSS. Dar noi? Doar două filme despre rezistența noastră anticomunistă după 1945, cea mai îndelungată din întregul bloc sovietic, până în 1962. *Undeva în Est* și *Portretul luptătorului la tinerețe*, ambele filme independente, fără contribuția financiară a statului român. Despre anul 1918 și importanța lui, chiar dacă în 2018 am împlinit Centenarul? Zero filme după 1990! Despre participarea noastră pe Frontul de Est, pentru eliberarea Basarabiei și a nordului Bucovinei: zero filme! Asta în 31 de ani de libertate! În schimb, ne lăudăm cu filme care iau premii la festivalurile europene, sponsorizate din banul public, dar acestea ce sunt de fapt? Îi prezintă pe români cum ar vrea să ne vadă occidentalii, emigranți neadaptați, pușcăriași cu probleme, infractori de drept comun, cetățeni care nu se adaptează economiei de piață. Astea sunt filmele noastre premiate pe la festivalurile europene. După moartea lui Sergiu Nicolaescu, s-a mai făcut vreun film istoric românesc? Păi, de

aceea suntem unde suntem, și de aceea suntem pe cale a pierde bătălia internetului.

Orice război modern nu poate fi declanșat fără o pregătire psihologică a opiniei publice, dar bătălia pentru opinia publică se desfășoară în fiecare moment în spațiul virtual. Trebuie spus că pe site-urile și forumurile internaționale această dispută se poartă în engleză și este deosebit de complexă. De exemplu, pe un site de istorie, comentatorii de diferite națiuni vorbeau despre regii Ungariei și s-a ajuns și la Carol Robert de Anjou. Când unul dintre cei ce postau, un român, desigur, a menționat înfrângerea lui la Posada de către Basarab I, ceilalți au contestat veridicitatea informației, spunând că doar a fost atacat și nu învins de către Basarab. După câteva minute bune, forumistul nostru a revenit și a postat tradusă în engleză întreaga porțiune din *Cronica Pictată* de la Viena care se referea la mărimea dezastrului oștirii lui Carol Robert, fapt care a închis gura tuturor. A mai adăugat și părți din *Analele* lui Duglosz, lucru care i-a cam luat ceva timp numai pentru traducere. Administratorul site-ului i-a șters a doua zi comentariul, dar amicul nostru a revenit cu un nou cont și l-a repostat. Ulterior, a fost șters din nou, dar a revenit din nou și tot așa câteva zile la rând, arătând adevărul tuturor care au intrat pe acel site. Ori, acest forumist este unul din eroii anonimi neștiuți ai acestui război al internetului. Unul care ar merita să fie decorat. La fel ca și toți cei care postează zi și noapte adevărul, răspund provocărilor și insinuărilor, se luptă pe internet cu cei care încearcă să falsifice adevărul, realizează filmulețe pe youtube despre istoria noastră adevărată și realizările românești, acești eroi minunați, numeroși, discreți și anonimi, neștiuți, merită tot respectul și considerația noastră, deoarece ei sunt în prima linie de apărare a onoarei și integrității României, sunt prima linie în bătălia pentru conștiința opiniei publice internaționale. Ei sunt eroii României contemporane, nu cei ce apar la televizor povestind vrute și nevrute.

În încheiere, tuturor acestor eroi neștiuți eu le aduc un călduros omagiu, mulțumindu-le pentru tot ceea ce fac ei pentru România, pentru noi toți.

50 de ani de la moartea lui Simion Coman, prefect al județului Satu Mare între anii 1938-1940

Dr. Viorel CÂMPEAN

Spre deosebire de Satu Mare, în alte județe au fost realizate volume dedicate personalităților care au ocupat de-a lungul anilor funcția de prefect. Prezentăm mai jos doar câteva titluri, fără a avea pretenția că am întocmit o listă exhaustivă¹.

Sigur, episodic, în studii, articole și cărți s-a scris despre unii prefecți ai județului Satu Mare. În cele ce urmează dorim să zăbovim asupra colonelului Simion Coman, care a ocupat această funcție începând cu instaurarea dictaturii regelui Carol al II-lea. Facem acest lucru și pentru că recent s-au împlinit 50 de ani de la trecerea sa la cele veșnice.

Resursele electronice sunt destul de sărace în furnizarea de informații despre biografia acestui ofițer superior român². S-a născut la 22 mai 1890, în Bolintin-Deal (pe atunci localitatea se numea Bolintinul din Deal, azi, reședință a comunei omonime, este componentă a județului Giurgiu). Între 1910-1912 a absolvit Școala militară de ofițeri de infanterie. Succesiv, până a fi numit prefect al județului Satu Mare, a dobândit gradele: sublocotenent (1912), locotenent (1915), căpitan (1917), maior (1920), locotenent-colonel (1932) și colonel (1937).

După cum am precizat, a deținut funcția de prefect al județului Satu Mare începând cu instaurarea dictaturii regale, în februarie 1938³. Venea în locul lui Ilie Carol Barbul care asigurase această funcție (pentru a doua oară, după mandatul avut între 8 aprilie 1926 și 15 mai 1927) după alegerile din decembrie 1937.

A fost ajutat la conducerea județului de către subprefectul Octavian Simu și de șeful serviciului financiar, Emil Coconeți.

Repede după instalare, prefectul a plecat la București. Întors din Capitală, anunță instaurarea stării de asediu. De asemenea, numește noi primari, apropiați politiciii carliste. Ziarul sătmărean „Conștiința Română” publica lista primarilor din județul Satu Mare, din care amintim câteva nume: Sătmărel – Groza Vasile, Mădăras – Petru Zaha, Giungi – Vasile Bocu, Hodișa – Orha Ioan a Nuțului, Potău – Ioan Mărcuș a lui Gheorghe⁴.

Apropiat de regele Carol al II-lea, a pus devotement în adoptarea noii Constituții. În acel sfârșit de februarie 1938 citim în presa sătmăreană: „Prin noua Constituție se tinde la un eveniment sănătos în viața noastră publică. Ideea a pornit de la cel mai mare român M S Regele și a fost îmbrățișată cu entuziasm de elementele cele mai luminate ale națiunii și de cei cari au avut un rol important în viața noastră de stat”. Pentru a doua zi același ziar anunța plebiscitul care urma să oficializeze noua Constituție⁵.

Într-un ziar apărut în ziua votului se publica pe prima pagină un comunicat din partea prefectului Coman, ale cărui prevederi le transcriem: „1. Votul pentru plebiscitul din 24 Februarie 1938 este obligatoriu. 2. Cei care neglijează sau refuză de a-și da votul vor fi amendați conform legii electorale. 3. Cei care vor împiedica pe cetățeni să-și exercite dreptul de vot sau vor face propagandă pentru abținere vor fi sancționați conform articolului 232 și 233 din legea electorală care prevede închisoare corecțională până la doi ani și interdicția până la 3 ani”⁶.

Măsurile luate pentru reușita plebiscitului au fost ferme, rezultatele fiind pe măsură. Redăm doar rezultatul din câteva secții de votare: Primăria Satu Mare, 2506 voturi, din care „pentru” 2504; Liceul Comercial, 1108 voturi, 1107 „pentru”; Școla Primară nr. 4, 1096 votanți, 1096 „pentru”⁷. Și lista ar putea continua.

În acele împrejurări politice și istorice, având de a face cu irendentismul maghiar, prefectul Simion Coman a făcut foarte multe vizite în comunele județului, în special în cele aflate la frontiere. Atât cât s-a putut face cultură în acea perioadă, în care începutul războiului era iminent, prefectul Coman s-a străduit să sprijine astfel de acțiuni. În luna aprilie 1938 a sprijinit primirea corului Smetana din Ujgorod la Satu Mare⁸.

În luna martie 1939, 200 de personalități sătmărene au sărbătorit împlinirea unui an de la numirea colonelului Simion Coman în funcția de prefect al județului Satu Mare⁹.

această dată însă, a deținut funcția doar până în luna iulie 1940, când a fost numit tot un colonel, Nicolae Hașeganu.

Colonelul Simion Coman urma să fie numit la conducerea unei unități militare. Iată textul care a apărut într-o publicație sătmăreană, însoțit de fotografia de mai jos a colonelului Simion Coman: „Chemat la datorie, colonelul Simion Coman părăsește prefectura pentru a lua comanda unității ce i se va încredința. Plecarea D-sale lasă vii regrete pretutindeni. Regrete pentru Omul, pentru bunul, cel mai drept și neobosit prefect sătmărean. Deși va pleca dintre noi, figura sa distinsă va rămâne însă neștersă – cea mai frumoasă icoană – în inimile sătmărenilor. Iar recunoștința tuturor, a nevoiașilor, obidiților, mai ales coloniști, va stăruie veșnic în acest Sătmăr unde a risipit darnic atâta suflet și activitate. D. colonel S. Coman pleacă, dar ne va rămâne amintirea sa, amintirea faptelor sale, pentru care nu va fi uitat niciodată. La această plecare regretată, îl petrecem cu dragostea noastră și îi urăm succesul pe care-l merită calitățile sale de ostaș. CONȘTIINȚA ROMÂNĂ”¹¹.

În numeroasele vizite efectuate prin județ s-a ales și cu conferirea titlului de cetățean de onoare al unor localități, cum s-a întâmplat de exemplu în 1939, la Rușeni (Ruși se numea oficial pe atunci localitatea)¹⁰.

La 25 mai 1940, prefect al județului Satu Mare a fost numit dr. Octavian Ardelean, membru al Frontului Renașterii Naționale, partidul unic al regelui Carol al II-lea. Medicul Octavian Ardelean mai fusese prefect în intervalul 1933-1937, fiind membru pe atunci al liberalilor. De

Să consemnăm și un anunț al colonelului Simion Coman: „Deoarece sunt chemat la comandă și probabil voi părăsi grabnic orașul,

rog pe orice furnizor ori persoane etc., care din întâmplare ar avea vreo pretențiune bănescă, să se prezinte pentru lichidare imediat. Col. Simion Coman”¹².

Prezent la instalarea noului prefect, col. Simion Coman a rostit un discurs, din care redăm un fragment: „Am venit ca ostaș și plec ca ostaș. Sunt sigur că Dvs. îi veți da noului prefect tot concursul care mi-a fost dat și mie. Acum la plecare, dacă spuneți că am fost drept și am muncit, să știți că acesta va fi pentru mine cea mai mare laudă și răsplată. [...] Nu știu unde mă va duce ordinul, dar oriunde voi fi, gândul meu va fi la Satu Mare de care mă leagă cea mai frumoasă amintire”¹³.

Politica lipsită de viziune a regelui-dictator a dus, după cum se știe, la sfârtecarea României Mari, dictatul de la Viena însemnând plecarea din județul Satu Mare a oficialităților și a mii de români, care au luat drumul bejeniei.

Neagreat de noile autorități ale statului, ce mai rămăsese din România Mare, în 31 decembrie 1940, colonelul Simion Coman demisionează din armată și este trecut în corpul ofițerilor de rezervă prin decret semnat de generalul Ion Antonescu, Conducătorul statului. După intrarea României în război, a fost reprimat între cadrele militare active, în anul 1942 fiind înălțat la gradul de general de brigadă.

A fost comandant al Regimentului 3

dorobanți (11 iunie 1941-10 ianuarie 1942), comandant adjunct al Diviziei 2 munte (10 ianuarie 1942-20 martie 1943), comandant al cercului de instrucție nr. 5 Sărata (20 martie 1943-25 aprilie 1944), comandant al Diviziei 21 infanterie-instrucție (25 aprilie-13 octombrie 1944), comandant al Brigăzii 3 grăniceri (14 octombrie-22 decembrie 1944), comandant adjunct al Corpului 4 teritorial (22 decembrie 1944-8 septembrie 1945).

A obținut următoarele decorații: ordinele „Steaua României”, clasa a III-a (1942), „Crucea de fier”, clasa a II-a (1942), „Mihai Viteazu”, clasa a III-a (16 iulie 1943)¹⁴, „Coroana României”, clasa a III-a (1944).

S-a remarcat în luptele din Basarabia, Transnistria și de la Odessa (1941), precum și în cele de la Bakssan, Nalcik și Ordzonikidze, în Caucaz (1942).

La 9 august 1946 a trecut în cadrul disponibil, iar peste un an, la 9 august 1947, a fost trecut în rezervă. A decedat la 15 aprilie 1971, în București¹⁵.

Acestea sunt informațiile pe care le avem deocamdată despre Simion Coman, prefect al județului Satu Mare vreme de doi ani și câteva luni, într-o perioadă foarte dificilă. Considerăm că și amintirea lui trebuie păstrată în memoria sătmăreană.

Note

1. Corduneanu, Vali; Dudaș, Vasile, *Prefecții Județului Timiș-Torontal. 1919-1949*, Timișoara, Editura Marineasa, 2009; Onofreiu, Adrian; Băndean, Ana Maria, *Prefecții județului Bistrița-Năsăud (1919-1950; 1990-2014) – ipostaze, imagini, mărturii*, Bistrița, Editura Charmides, 2014; Pop, Dănuț; Goron, Doru E., *Prefecții județului Sălaj. O istorie în documente*, Zalău, Editura Caiete Silvane, 2007; Rohian, Anton; Guseth, Klara, *Prefecții Maramureșului*, Instituția Prefectului Județului Maramureș, Editura Proema, 2015.
2. https://ro.wikipedia.org/wiki/Simion_Coman
3. Marius Balos, *Efectele dictaturii regale în orașul Satu Mare (1938-1940)*, „Satu Mare. Studii și comunicări”, Satu Mare, vol. XXXI/II, 2015, pp. 115-120.
4. „Conștiința Română”, Satu Mare, an I, nr. 14, 23 februarie 1938, p. 3.
5. *Ibidem*, pp. 1, 4.
6. *Ibidem*, nr. 15, 24 februarie 1938, p. 1.
7. *Ibidem*, nr. 16, 26 februarie 1938, p. 1.
8. Claudiu Porumbăcean, *Relații culturale de bunăvecinătate la frontiera de nord-vest a României cu Cehoslovacia. Turneul cultural al corului Smetana din Ujgorod în România (aprilie-mai 1938)*, „Acta Mvsei Porolissensis”, Zalău, an XLII, 2019, pp. 289.
9. „Conștiința Română”, Satu Mare, an II, nr. 54, 7 martie 1939, p. 1.
10. *Ibidem*, nr. 91, 22 aprilie 1939, p. 6.
11. *Ibidem*, an III, nr. 115, 26 mai 1940, p. 1.
12. *Ibidem*, p. 4.
13. *Ibidem*, nr. 116, 28 mai 1940, p. 1.
14. http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Regimentul_3_doroban%C5%A3i_Olt
15. Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata română în al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicționar enciclopedic*, București, 1999, p. 91.

Jan Urban Jarník: „Limba română este deopotrivă de scumpă tuturor”

Prof. Carol C. KOKA

În perioada interbelică, o stradă din municipiul Satu Mare purta numele unui filolog ceh, romanist și albanolog, membru de onoare al Academiei Române, din anul 1919, **Jan Urban Jarník**. Această stradă, în zilele noastre se numește strada Mara.

Cine a fost acest Jan Urban Jarník? S-a născut la data de 25 mai 1848, la Pottein, azi Potstejn, în Boemia, pe atunci în Imperiul Austriac. Familia în care s-a născut făcea parte dintre cele nevoiașe, prin urmare tânărul Jarník avea posibilități materiale limitate. Liceul l-a urmat la Hradec Králove. Primește un ajutor nesperat din partea unei rudeni mai înstărite și astfel urmează studii universitare la Viena. În 1874 obține o bursă care îi permite să facă studii de specializare în romanistică la Paris.¹

În perioada petrecută la Paris, Jarník face cunoștință cu un student român, Constantin Georgian², cu care a legat o strânsă prietenie. Această prietenie a fost cu mult folos pentru Jarník. De la Constantin Georgian învață

românește și își dă seama de importanța pe care o reprezintă limba română pentru studiul romanisticii³. Jarník va stabili relații de prietenie cu oameni simpli sau învățați români, un domeniu prioritar pentru el, pentru studiul romanisticii.

În anul 1875, Jan Urban Jarník își ia doctoratul la Viena. Trei ani mai târziu va ține un curs de filologie romanică. Tot la Viena absolvă cursul de abilitare și examenul, ca docent de limba română, cu lucrarea „Importanța limbii române pentru studiul limbilor romanice”. Jan Urban Jarník este primul romanist care introduce limba română ca limbă de predare într-o universitate străină⁴.

La Viena participă la adunările „României June”. În contact cu scrierile lui Ion Creangă, publicate în „Convorbiri literare”⁵, parcurge textele din revista „Columna lui Traian”, „este definitiv cucerit de bogăția și pitorescul graiului popular, căruia nu va obosi să-i facă elogiul”. Paralel, a predat limba franceză la școli reale în Leopoldstandt, de lângă Viena, azi cartier al capitalei Austriei. Se zice că la seminariile sale se vorbea numai românește, studenții și profesorii încălcând indicația autorităților universitare de a se preda doar în limba germană. Din 1882, a trecut ca profesor la Universitatea cehă din Praga, predând și aici limba română, punând bazele unei tradiții.

În anul 1879, întreprinde o vizită la București, fiind găzduit de Titu Maiorescu. În timp ce era oaspetele acestuia, are prilejul să-i cunoască pe Eminescu, Alecsandri, Caragiale, Slavici și Hașdeu. La propunerea lui Alexandru Odobescu, este ales membru – corespondent al Academiei Române.⁶ Vizita la București este a doua prezență a lui pe pământul românesc. În 1876 venise în Transilvania și a petrecut mai multe luni la Blaj.

În anul 1911 este din nou prezent în Transilvania, prilej cu care participă la manifestările prilejuite de aniversarea a cinci decenii de la întemeierea ASTREI, al cărui membru de onoare era. În 1879, ca delegat al

Universității cehe, a participat la festivitățile din Iași prilejuite de împlinirea a 50 de ani de la înființarea Universității de aici. Este de remarcă faptul că a rostit în limba română cuvântarea de salut.

La 11 noiembrie 1879, Jan Urban Jarnik adresa din Viena o scrisoare către Mihail Kogălniceanu, în care printre altele scria: „*Unul din scopurile ce mi-am fost pus în călătoria mea la București a fost tocmai ca să fac cunoștință cu bărbați învățați de acolo, care să binevoiască să-mi dea cărțile ce nu sunt în stare să mi le cumpăr. Și scopul acesta l-am atins cel puțin în parte... nimic nu-mi lipsește încă mai mult decât Letopisețile publicate prin d-voastră. Mai cu seamă în momentul de față, unde țin la Universitate de aici un curs de limba română...*”.

Ultima sa călătorie în România a fost în anul 1919, când, însoțit de fiul său Hertwik⁷, care a fost directorul Bibliotecii regionale din Brno, și care învățase românește citind „Gazeta Transilvaniei”. Atunci, învățatul ceh a vizitat orașele: București, Iași, Cernăuți și cele din Transilvania, unde a participat la bucuria tuturor românilor reuniți între hotarele străvechi.

În ziua de 13 iunie 1919, la propunerea lui Dimitrie Onciul, a fost primit membru de onoare al Academiei Române. Cu acel prilej, Jarnik a rostit un legământ: „*Cât voi trăi, o să-mi jertfesc – întrucât mă va îngădui vârsta mea cea înaintată (avea 71 de ani) toate puterile unui lucru care ne este deopotrivă de scump tuturor: studiul acestei limbi, totodată atât de dulce și atât de viuroasă, care se cheamă limba română*”.⁸

Jan Urban Jarnik a legat prietenii și a stabilit contacte cu figuri proeminente ale culturii românești, printre care Vasile Alecsandri, Gheorghe Barițiu, Ion Bianu, I.L. Caragiale, B.P. Hașdeu, Nicolae Iorga, Garabet Ibrăileanu, Petre Ispirescu, Titu Maiorescu, I.M. Moldovan, Alexandru Philippide, Al. Tzigara Samurçaș etc.

În anul 1920 a înființat la Praga Societatea Ceho - Română, care va fi condusă timp de două decenii de fiul său Hertwik. Jan Urban Jarnik a fost membru de onoare al ASTREI, al „României June”, al Societății Inocențiu Clain din Blaj, al Societății de medici și naturaliști din Iași. A primit medalia de aur clasa I Bene Merenti și titlul de comandor al Coroanei Române.

Merită să subliniem faptul că Jan Urban Jarnik este autorul faimoaselor „Doine și strigături din Ardeal” (1885), publicate împreună cu Andrei Bârseanu.⁹ La notorietatea profesorului ceh a contribuit și devotamentul cu care s-a îngrijit în timpul Primului Război Mondial de ostașii români răniți, mulți neștiutori de carte, cărora le-a scris scrisori acasă.

Ian Urban Jarnik s-a stins din viață la 12 ianuarie 1923, la Praga. De numele lui se leagă publicarea următoarelor lucrări: *Zur albanischen Sprachenkunde* (1881); *Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen* (1889); *Șezători românești pe muntele Sion din Praga* (1915); *Relațiile româno-cehoslovace din trecut și viitor, conferință ținută în sala Ateneului Român* (1919). Legăturile sale excepționale cu românii sunt ilustrate și prin publicarea a două volume de „Correspondență”.¹⁰

Note

1. Jan Urban Jarnik, *Conferințele Bibliotecii ASTRA, Un prieten sincer al poporului român*, Nr. 21/2009, p.3
2. Constantin Georgian, (1850-1904), a fost un latinist și orientalist, fondator al studiilor orientale în România.
3. *Conferințele Bibliotecii ASTRA, op. cit.* p.3
4. *Ibidem*.
5. A fost organul de presă al Societății literare „Junimea”, care a apărut la 1 martie 1867 la Iași. Între 1886-1944 apare la București.
6. Traian Ionescu – Nișcov, *Jan Urban Jarnik: limba română deopotrivă de scumpă tuturor*, „Magazin istoric” Anul XIII, Nr. 6(147), iunie, 1979, p. 31-32
7. Jan Urban Jarnik a avut doi fii Hertwik (1877-1938), prof. universitar și Vojtech Jarnik (1897-1970) matematician.
8. Traian Ionescu – Nișcov, *op. cit.*, p.32
9. Andrei Bârseanu (1858-1922), folclorist român, director între 1911-1922 al ASTREI
10. *Correspondență*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Tr. Ionescu - Nișcov, București, Editura Minerva, 1980-1983

Condițiile în care s-a reluat procesul de învățământ la Liceul *Mihail Eminescu* din Satu Mare

Prof. dr. Ovidiu T. POP

Ultimul proces verbal al Societății de lectură din anul școlar 1944-1945 este important și pentru că are în conținut informația deosebit de importantă conform căreia, **cursurile anului școlar 1944-1945 la Liceul *Mihail Eminescu* au început la 10 ianuarie 1945.**¹ În „Procesul Verbal No. 10, Dare de seamă despre activitatea din anul societar 1944-45” scrie: „Poate cu toții știm în ce situație s'a aflat lumea din orașul nostru, după ocuparea lui din partea armatelor româno-ruse. Adversarii de ieri ne-au pus mereu piedici și au căutat de a împiedica redeschiderea liceului nostru românesc. Însă mulțumită Păr. Protopop Dr. Ioan Dragomir s'a ajuns la redeschiderea acestui liceu, care-și continuă cu foarte mare avânt activitatea. Fiind redeschis liceul «Mihail Eminescu», mulți nu și-au dat seama că ce înseamnă a fi elev român. [...]”²

La 25 iulie 1947, prin adresa nr. 113/MON, către Inspectoratul Școlar Regional Cluj-Serviciul Pers. Ad.-tiv, Biroul MONT (Mobilizarea și Organizarea Națiunii și Teritoriului), în „baza ordinului Min. Ed. Naț. Nr: 73199/1947 (Serviciul M.O.N.T.- și Armistițiu), avem onoare a Vă ruga să întocmiți, în două exemplare-tabele de bunurile și obiectele afară de aur și valute, ce au fost luate de trupele germane în retragere în intervalul 23 August 1944-15 Maiu 1945, bunuri cari s'ar afla în Germania și Austria, în afară de zonele Americane de ocupație din acele țări. [...]”³ Răspunsul la această adresă are data de 19 septembrie 1947. Conținutul lui se găsește în adresa nr. 60 către Inspectoratul Școlar Regional Cluj: „[...] În toamna anului 1944 când s'au retras trupele germane nu exista decât lic. Maghiar de Stat, în clădirea noastră lic. M. Eminescu nu a fost redeschis decât în Ianuarie 1945. Adresându-ne direcțiunii Maghiare de Stat, am aflat că s'a ridicat de trupele în retragere următoarele: 1. Toate lentilele optice din laboratorul de fizică 25 buc. 2. Părți mai valoroase din aparate electrice. 3. Un aparat de cinematograf cu imagini mobile. 4. Șase aparate de proiecție cu imagini fixe. 5. Un dinam dela lift. 6. Hărți topografice optzeci-una sută buc. 7. Hărți

detașate din diferite atlase și peste una sută cărți nemțești din biblioteca profesorală. 8. Un dinam de rezervă din sala de mașini. 9. Opt casmale, 7 stropitoare și trei târnăcoape din podul clădirii. 10. Un dinam din W.C.-ul din etajul doi. 11. Trei aparate de recepție radio unul din cancelaria școalei, unul din locuința directorială, unul aparținând Inspectoratului școlar din Satu-Mare. 12. Două perini, una plapumă cu acoperitoare, una față de masă bordeau de inspecție. 13. Un covor persan din direcțiunea școalei. 14. Treizeci buc. sertare dela birourile școalei. Au distrus complet: 1. Una canapea, patru fotolii de piele din cancelaria directorului. 2. Două seifuri, unul dela lic. și al doilea dela internat. 3. Douăzeci buc. candelabre și semigloburi mari fixate în tavan din sala festivă, locuința directorului, holul dela intrare și coridoarele dela etajul întâi și doi. Le-au distrus cu armele de foc. 4. Treizeci de buc. uși din sticlă. Aceste bunuri sunt trecute în inventarul școalei noastre. Dovada că au fost distruse și ridicate cu forța sau prin constrângere nu poate fi făcută decât prin declarațiile oamenilor de serviciu Szabo Iosif, dela lic. Maghiar de Stat și Chira Ștefan, dela lic. Doamna Stanca, care au locuit atunci în clădirea școalei și au fost martori școlari. Nu se cunoaște localitatea unde s'ar găsi acele bunuri.” Semnează directorul Liceului *Mihail Eminescu*, Ion Silași.⁴

În adresa Ministerului Educației Naționale, Direcțiunea Învățământului Secundar din 26 octombrie 1947 scrie: „Ca urmare la raportul liceului maghiar de Stat din Satu Mare, s'a aprobat prin rezoluția D-lui Secretar General Petre Mirescu ca în anul școlar 1947/948 numita școală să țină cursuri pe semestrul I înainte de masă, iar Dvs. după amiază, așa cum ați hotărât la consfătuirea avută împreună la 24 Octomvrie 1946.”⁵

Prin adresa nr. 154/947 din 29 octombrie 1947, semnată de directorul Ion Silași și secretara Otilia Nițescu de la Liceul *Mihail Eminescu*, se comunică către „Inspectoratul Școlar Regional Cluj” că: „La ordinul Dvs. circular Nr. 23575/947, cu onoare vă trimitem alăturat,

declarația semnată de domnii Muranyi Andrei, directorul liceului maghiar de stat, dnii prof. Czimbalmos Vasile, de fizico-chimice și Antal Petru dela același liceu și de oamenii de serviciu Szabo Iosif și Chira Ștefan, dela acea școală, cuprinzând lipsurile din inventarele liceului M. Eminescu. Lic. Eminescu a luat ființă în cursul lunii Ianuarie 1945 și aceste lipsuri au provenit în luna Noemvrie 1944, din cauza luptelor date în orașul nostru, în urma cărora municipiul Satu-Mare a fost ocupat în două rânduri de armatele beligerante, clădirea liceului primind lovituri de artilerie direct în plin. La acea dată funcționa în clădirea liceului nostru, liceul maghiar romano-catolic transformat apoi în liceu maghiar de stat.

În urma demersurilor repetate, făcute pe lângă direcțiunea acestei școli, am obținut declarația de față, pe care cu onoare o înaintăm”.⁶

Direcțiunea Liceului *Mihail Eminescu* din Satu Mare, prin adresa nr. 244/1947 din 15 decembrie 1947 către „Ministerul Educației Naționale, Direcția Arhitecturii”, cere pentru „reparația stricăciunilor și avariilor cauzate de bombardarea orașului și implicit a clădirii liceului și internatului școlii [...] cantitatea întreagă” de 1648,02 m² sticlă, „eșalonând lucrarea pe un interval de 5 ani, din cauza disponibilului de numerar al Comitetului școlar”.⁷

Note

- 1 *Procese verbale a Societății de lectură 1944-45*, Arhiva Colegiului Mihai Eminescu din Satu Mare, p. 27.
- 2 *Ibidem*, p. 26.
- 3 *Dosar: Corespondență 1947-1948*, Arhiva Colegiului Mihai Eminescu din Satu Mare, fila 478.
- 4 *Ibidem*, fila 475.
- 5 *Ibidem*, fila 485.
- 6 *Ibidem*, fila 350.
- 7 *Ibidem*, filele 231-232.

Bibliografie

Dosar: Corespondență 1947-1948, Arhiva Colegiului Mihai Eminescu din Satu Mare.
Procese verbale a Societății de lectură 1944-45, Arhiva Colegiului Mihai Eminescu din Satu Mare.
 Pop, Ovidiu T.; Bura, Ioana; Ciorcaș, Giulia; Grigoruț, Daniel; Șipoș, David, *Istoria Colegiului Național Mihai Eminescu Satu Mare - o sinteză cronologică*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2021.

Drepturile omului – dreptul la energie. Căi spre un viitor viabil

Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU

În viitor energetic viabil poate fi numai unul care nu se bazează pe consumarea resurselor. Energia nucleară și solară, ca și sursele regenerabile de energie, trebuie să furnizeze energia primară într-un viitor energetic viabil ceea ce ar putea determina o schimbare fundamentală în situația omenirii.

În zilele noastre se alocă 75% din resursele disponibile numai producerii energiei, pe când în cazul surselor de energie neconvenționale această pondere ar fi mult mai mică.

Studiul IIASA detaliază caracteristicile importante ale purtătorilor de energie secundară: transportabilitatea și versatilitatea lor, precum și ușurința cu care pot fi construite rețele de distribuție, deci **capacitatea lor de a fi orientate către utilizator.**

Caracteristicile de versatilitate și într-o oarecare măsură de transportabilitate se aplică cu siguranță energiei electrice, ceea ce se reflectă în ratele de creștere înalte ale acestei forme de energie secundară, situate cu mult deasupra ratelor medii de creștere a energiei și a celor ale creșterii economice.

În condițiile împrumutării purtătorilor de energie fosili trebuie să se dezvolte un purtător de energie alternativ care să fie el însuși chimic, mai degrabă decât electric. Acest purtător de energie ar putea fi hidrogenul, el fiind atractiv din câteva puncte de vedere.

În primul rând, tehnologia de conversie a electricității în hidrogen prin electroliza apei este destul de bine dezvoltată.

În al doilea rând, procesele de conversie a energiei nucleare și solare direct în hidrogen, fără etapa intermediară de producere a electricității, sunt promițătoare.

În al treilea rând, hidrogenul este mult mai ușor de stocat decât electricitatea și ar putea fi deosebit de potrivit pentru depozitare pe scară largă în zăcămintele de gaze naturale săracite.

În al patrulea rând, rețelele de conducte și infrastructura asociată utilizării pe scară largă a gazelor naturale este potrivită pentru înlocuirea treptată a gazelor naturale cu hidrogenul. (Trebuie avut în vedere procesul de difuzie a

hidrogenului prin pereții tubulaturii.).

În al cincilea rând, prin arderea hidrogenului se produc vapori de apă, ceea ce face ca utilizarea lui să fie atractivă sub raport ecologic.

Dintre dezavantajele hidrogenului, cel mai important este acela că el este în stare gazoasă la temperatura standard (20°C) și, ca urmare, nu este adaptat la cererea de combustibili lichizi din domeniul transporturilor.

Avantajul major al hidrogenului este legat de tranziția de la combustibilii curați la combustibilii fosili „murdari”, săraci în hidrogen. Cu alte cuvinte, hidrogenul este insuficient chiar și-n sistemul actual de combustibili fosili. Deci, eforturile în direcția dezvoltării hidrogenului ca succesor posibil al combustibililor fosili au meritul de a spori capacitatea de utilizare a combustibililor fosili rămași.

Deși un sistem energetic viabil bazat pe surse solare și nucleare de energie și utilizând electricitatea și hidrogenul ca purtători de energie secundară este posibil să se dezvolte în viitor, este în interesul nostru să utilizăm cu grijă atomul de carbon pentru a construi o punte spre un viitor viabil.

Problemele care se pun sunt extrem de dificile.

Posedă omenirea capacitățile productive și instituționale, resursele de capital, de materiale și disciplina pentru a atinge un asemenea obiectiv?

Ce înseamnă să mobilizezi programe de construcție la o asemenea scară în întreaga lume sau să construiești uzinele care să producă zecile de miliarde de tone de beton și oțel necesare pentru construirea acestor grandioase centrale electrice noi?

Pentru soluționarea acestor probleme va fi nevoie de timp și de intrări de materiale – în special de capital. Vor trebui depășite barierele instituționale de toate felurile și la toate nivelurile.

Se va cere, în general, o productivitate mult mai mare în întreaga lume, ceea ce va impune niveluri ridicate ale comerțului internațional de toate felurile – cu forță de muncă,

competențe, tehnologii, cunoștințe, energie, produse, hrană.

Dezvoltarea noii infrastructuri bazate pe reactoare regeneratoare, pe energie solară, cu facilitățile de transmitere și distribuire, conduce la investiții de ordinul a 2-3\$ /watt capacitate realizată, ceea ce la o cerere de numai 20Twatt/an ar necesita o investiție de 40-60 trilioane \$. Această investiție este foarte mare în comparație cu valorile actuale și ar putea conduce la o și mai mare diferențiere pe glob: cei săraci devenind, cu un nivel investițional de numai 380 \$/loc în sistemul energetic, tot mai săraci în comparație cu cei din regiunile cu o economie de piață dezvoltată unde acest nivel se încadrează în limitele cerute, adică 8.500 \$/loc.

Abordând problema în spiritul optimist al studiului I.I.A.S.A., putem să înțelegem că a fi bogați și nu săraci presupune mai presus de toate să învățăm să utilizăm mai ingenios, mai eficient, mai productiv resursele limitate disponibile. Acest proces trebuie să fie continuu și cumulativ.

În aceste condiții, cu cât productivitatea noastră va fi mai mare – cu cât vom investi mai înțelept resursele actuale de energie, forță de muncă, capital, Know-how – cu atât vom fi mai aproape de transformarea posibilității unui sistem energetic viabil într-o realitate.

Succesul înseamnă trecerea unui prag – decuplarea aprovizionării cu energie a lumii de problema asigurării resurselor. Trecerea acestui prag presupune și numeroase conflicte de interese, războaie, mutații nebănuite de forță între țările și diferitele regiuni ale celor cinci continente.

Acest prag înseamnă în istoria omenirii de fapt a treia treaptă pe scara evoluției după cultivarea pământului și industrializare. Trecerea acestui prag va costa foarte mult omenirea, dar condițiile istorice impunându-l sunt convinsă că ne stă în puteri.

Drepturile se câștigă și trebuie apărate – în fața celor conduși de deviza „Divide et impera”!

Ce-aș vrea?...

Alexandru Macedonski

Aș vrea odată iubita-mi țară
Să se ridice din somnul său
Și cu glas tare să strige: Piară
Al României oricare rău!
Aș vrea dreptatea să renvieze,
Să renflorească p-acest pământ,
Și tot românul ca să lucreze
Pentru al țarei falnic avânt!
Aș vrea ca fala și fericirea
Să mai umbrească patria mea!
Și-n orice inimi să văd unirea!...
Iacă, o! Doamne, iacă ce-aș vrea.

Aș vrea tiranii să nu mai fie!...
Ei să dispară ca fumu-n vânt!
Sau ca nisipul în vijelie,
Zvârlit în haos dupe pământ!
Aș vrea poporul să fie rege...
Rege odată bietul popor!...

Ca-n lanțuri grele să nu-l mai lege
Autocratul asupritor.

Aș vrea să moară aceia care
Pentru monedă patria-și vând!
Să moară-n chinuri de remustrare,
Numai musturarea să aibă-n gând!

Aș vrea virtutea să triumfeze,
Viciul să piară de noi zdrobit!
Și România să prospereze,
Să se înalțe neamu-mi iubit!
Aș vrea iubirea să predominescă,
Să nu mai fie ură-între noi!
Numele țării să strălucească!
Țara să scape de sub nevoi!
Aș vrea, o! Doamne, să văd poporul
Zdrobind p-aceia ce-l asupresc...
Să văd acvila că-și reia zborul
Falnic cu neamul cel românesc!

M-a-ntrebat cândva străinul,
În ce țară m-am născut,
În ce loc din astă lume
Zorii vieții am văzut?

Nu am stat prea mult pe gânduri
Și cu sufletul străpuns,
Printre lacrimile-ascunse,
Cu blândețe i-am raspuns:

Țara mea e-un boț de aur,
E comoară pe pământ,
Are-atâta frumusețe,
De nu-ncape în cuvânt!

Are munți ce-ascund în taină
Prețioase bogății,
Codri falnici, râuri limpezi
Dealuri mândre și câmpii,

Are Dunăre și Deltă,
Peisaje unicat,
Și castele și palate,
Toate-s de neegalat!

E istoria prezentă
La tot pasul unde treci,
De o vizitezi o dată,
Nu îți vine să mai pleci!

E tărâmul unde Cerul
se coboară pe pământ,
Unde pustnici stau în rugă
Împlinindu-și legământ,

Unde apa de izvoare
E aghiasmă ce se bea,
De acolo-mi trag eu seva,
Ea e țărișoara mea!

S-a născut demultă vreme,
Cam de când e veșnicia...
A creat-o însăși Domnul
Și-a numit-o....ROMÂNIA!!!

Autor Licuța Pântia

*poezia
sufletului*

Crucii Tale
ne închinăm, Hristoase,
și Sfântă Învierea Ta
o lăudăm și o mărim!

În memoria eroilor
caștile Teodor

2018